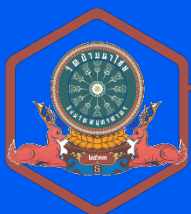

มูลนิธิบุญประกอบปัญญา
BoonPrakobPanya Foundation

พจนานุกรม ศัพท์ฆาตกรรม ในธรรมบท

วัดป่ามหาชัย
สำนักปฏิบัติธรรม ๘ แห่งที่ ๑
บ้านวังธรรมะนคร

รวบรวมโดย พระมหาณรงค์ สุวิธมฺโว

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
อธิบายศัพท์	๑
กิจปัจจัย	๑๖
กวิ ปัจจัย	๑๖
ณิ ปัจจัย	๒๐
ณฺว ปัจจัย	๔๑
ตฺ ปัจจัย	๕๗
รฺ ปัจจัย	๖๑
กิตปัจจัย	๖๕
ข ปัจจัย	๖๕
ณฺย ปัจจัย	๖๙
กิตกิจปัจจัย	๗๕
อ ปัจจัย	๗๕
อิ ปัจจัย	๙๒
ณ ปัจจัย	๙๕
เตว ปัจจัย	๑๑๓
ติ ปัจจัย	๑๑๔
ตฺ ปัจจัย	๑๒๓
ยฺ ปัจจัย	๑๓๔
ปัจจัยนอกแบบ ๑๔ ตัว	๑๗๓
ปัจจัยพิเศษบางตัว	๑๘๐

กิตก์

กิตก์นั้นเป็นชื่อของศัพท์ที่ท่านประกอบปัจจัยหมู่หนึ่ง ซึ่งเป็นเครื่องกำหนดหมาย เนื้อความของนามศัพท์ที่ต่างๆ กัน กิตก์นั้น แบ่งออกเป็น ๒ คือ **นามกิตก์** กิตก์ที่เป็นนามศัพท์อย่าง ๑ **กิริยากิตก์** กิตก์ที่เป็นกิริยาศัพท์อย่าง ๑, กิตก์ทั้ง ๒ อย่างนี้ล้วนมีธาตุเป็นที่ตั้งทั้งสิ้น.

นามกิตก์

กิตก์ที่เป็นนามนามก็ดี เป็นคุณนามก็ดี เรียกว่า **นามกิตก์** , นามกิตก์จัดเป็นสาธนะ มีปัจจัยเป็นเครื่องหมายว่าศัพท์นี้เป็นสาธนะนั้นๆ เพื่อจะให้มีความแปลกกัน นามกิตก์จัดเป็นสาธนะ คือศัพท์ที่สำเร็จมาจากรูปวิเคราะห์ แบ่งออกเป็น ๗ สาธนะ คือ ศัพท์ที่ท่านสำเร็จรูปมาแต่รูปวิเคราะห์ ชื่อว่า สาธนะๆนั้นแบ่งเป็น ๗ คือ

๑.กัตตุสาธนะ	๕.สัมปทานสาธนะ
๒.กัมมสาธนะ	๖.อปาทานสาธนะ
๓.ภาวสาธนะ	๗.อธิกรณสาธนะ
๔.กรณสาธนะ	

รูปวิเคราะห์แห่งสาธนะจัดเป็น ๓ คือ

๑.กัตตุรูป	ได้แก่	รูปวิเคราะห์ที่เป็นกัตตุวาจก	และ	เหตุกัตตุวาจก
๒.กัมมรูป	ได้แก่	รูปวิเคราะห์ที่เป็นกัมมวาจก	และ	เหตุกัมมวาจก
๓.ภาवरูป	ได้แก่	รูปวิเคราะห์ที่เป็นภาววาจก		

วิธีสอนสาธนะ ๗

ก่อนแต่จะเรียนสาธนะควรจรรู้จักอัญญาบทเสียก่อน เพราะสาธนะทั้ง ๖ ขึ้นอยู่กับอัญญาบทๆ ฉะนั้น ต้องรู้จักอัญญาบทอย่างแจ่มแจ้งว่า สาธนะไหนใช้อัญญาบทชนิดไหน ดังต่อไปนี้

อัญญบท ๖ ชนิด

อัญญบท ก็คือนามนามที่เป็นประธาน ของกิริยาภิตก์นั่นเอง เพราะนามภิตก์ก็ดี กิริยาภิตก์ก็ดี กิริยาอาชยาคภิตก์ ลำพังแต่ตัวเองจะแปลก่อนไม่ได้ ต้องเพิ่มนามนามมาแปลก่อน จึงจะแปลได้ สำหรับนามภิตก์ก็ใส่นามนามมาเป็นประธาน นามนามนั้นเรียกว่า อัญญบท อัญญบทมีประจำสาธนะทั้ง ๖ เว้นภาวสาธนะเสียดังนี้

๑.กัตตุสาธนะ	ใช้กัตตานาม	คือ	นามนามผู้ทำเองเป็นอัญญบท
๒.กัมมสาธนะ	ใช้กมฺมนาม	คือ	สิ่งที่ทำเป็นอัญญบท
๓.กรณสาธนะ	ใช้กรณนาม	คือ	เครื่องทำเป็นอัญญบท
๔.สัมปทานสาธนะ	ใช้สัมปทานนาม	คือ	ผู้รับมอบเป็นอัญญบท
๕.อปทานสาธนะ	ใช้อปทานนาม	คือ	ที่ๆเขาจากไปเป็นอัญญบท
๖.อิกรณสาธนะ	ใช้อิกรณนาม	คือ	ที่ทำเป็นอัญญบท

ส่วนภาวสาธนะ ไม่ได้ใส่นามนามอะไรเป็นอัญญบทเลย คงใช้กิริยาภิตก์นั้นแหละเป็นประธาน คำว่า “อัญญบท” แปลว่า บทอื่นมิใช่นามภิตก์ เป็นเพียงเอามาเป็นประธานของนามภิตก์เท่านั้น

วิธีคิดหาสาธนะ

วิธีคิดหาสาธนะ ให้ตั้งคำกิริยาเป็นหลักไว้แล้วเอานามนามต่างๆ ชนิดนั้นมาเป็นอัญญบท เชื่อมด้วยคำว่า ซึ่ง ด้วย แก่ จาก ใน ใส่อัญญบทดังนี้

กัมมสาธนะ	เชื่อมด้วยคำว่า	ซึ่ง
กรณสาธนะ	เชื่อมด้วยคำว่า	ด้วย
สัมปทานสาธนะ	เชื่อมด้วยคำว่า	แก่
อปทานสาธนะ	เชื่อมด้วยคำว่า	แต่, จาก
อิกรณสาธนะ	เชื่อมด้วยคำว่า	ใน, เหนือ, บน, ที่

ให้แปลบทนามภิตก์ก่อน แล้วเชื่อมใส่อัญญบท ถ้าได้ความฟังสนธิดี ด้วยคำเชื่อมใด ตรงกับสาธนะใด ก็ใช้ตอบว่า บทนามภิตก์นั้นเป็นสาธนะนั้น

ก่อนอื่นฟังทราบนาม ๖ ชนิดนั้นเสียก่อน วิธีคิดหาอัญญบทดังนี้

ตัวอย่างที่ ๑ นายพราน ยิง ช้างนก ในป่า ด้วยธนู

วิธีคิดหา ยิง เป็นคำกริยาเป็นหลัก

คำว่า นายพราน เป็น กตตานาม ในกริยาว่า ยิง

คำว่า ช้างนก เป็น กมฺมนาม ในกริยาว่า ยิง

คำว่า ในป่า เป็น อธิกรณนาม ในกริยาว่า ยิง

คำว่า ด้วยธนู เป็น กรณนาม ในกริยาว่า ยิง

ต่อไปกลับเป็นภาษาบาลี พึงทราบว่าเป็นสาธนะนั้นๆ ดังนี้

๑. วิชฌโก มี ลุฑทโก เป็นอัญญบพ เป็นกัตตสาธนะ (ผู้ยิง)

๒. วิชฌโน มี สกุโณ เป็นอัญญบพ เป็นกัมมสาธนะ (ยิงช้างนก)

๓. วิชฌนํ มี วนํ เป็นอัญญบพ เป็นอธิกรณสาธนะ (ยิงในป่า)

๔. วิชฌนํ มี ธนุ เป็นอัญญบพ เป็นกรณสาธนะ (ยิงด้วยธนู)

รูปวิเคราะห์แห่งสาธนะจัดเป็น ๓ คือ

*กัตตรูป

*กัมมรูป

*ถาวรรูป

รูปวิเคราะห์แห่งสาธนะ

รูปวิเคราะห์แห่งสาธนะ จัดเป็น ๓ ตามวาททั้ง ๓ ที่กล่าวแล้วในอาขยาตนั้น

รูปวิเคราะห์แห่งสาธนะใด เป็นกัตตวาทกัฏฐิ เป็นเหตุกัตตวาทกัฏฐิ

สาธนะนั้น เป็นกัตตรูป

รูปวิเคราะห์แห่งสาธนะใด เป็นกัมมวาทกัฏฐิ หรือเหตุกัมมวาทกัฏฐิ

สาธนะนั้นเป็น กัมมรูป

รูปวิเคราะห์แห่งสาธนะใด เป็นถาวรวาทกัฏฐิ สาธนะนั้นเป็น ถาวรสาธนะ

ปัจจัยแห่งนามกิตก์

ปัจจัยที่สำหรับประกอบนามกิตก์นั้น มี ๑๔ ตัว จัดเป็น ๓ พวก คือ

กิตปัจจัย สำหรับประกอบกับศัพท์ที่เป็น กัตตุรูปอย่างเดียว

กิจปัจจัย สำหรับประกอบกับศัพท์ที่เป็น กัมมรูป และ ภาวรูป

กิตกิจปัจจัย สำหรับประกอบกับศัพท์แม่ ทั้ง ๓ เหล่า

กิตปัจจัย   อย่างนี้   กวิ ณี ญจฺ ตุ รุ

กิจปัจจัย   อย่างนี้   ข ฌย

กิตกิจปัจจัย   อย่างนี้   อ อิ ณ ตเว ติ ตุํ ฤษฺ

กัตตุสาธนะ

กัตตุสาธนะ คือ ศัพท์ที่เป็นชื่อของผู้ทำกริยาอาการต่างๆ เช่น สาวโก ผู้ฟัง
หมายความว่า บทประธานในรูปวิเคราะห์เป็นผู้ทำกริยานั้นๆ ด้วยตัวเอง ตัวอย่าง
(โย ปุคฺคโล) สุนาตีติ (โส ปุคฺคโล) สาวโก

บทประธานในรูปวิเคราะห์ คือ “ปุคฺคโล” คือ ซึ่งเป็นผู้ทำกริยาว่า “ยอมฟัง” (สุนาติ)
เพราะฉะนั้นคำว่า “สาวโก” จึงเป็นชื่อของ “ปุคฺคโล” คือขยายหรือเป็นวิเสสนะของ
ปุคฺคโล ศัพท์ที่เป็นชื่อของผู้ทำอย่างนี้ ชื่อว่า “กัตตุสาธนะ”

กัตตุสาธนะ แปลว่า “ผู้...” ถ้างลงในอรรถตัสสีละ แปลว่า “ผู้...โดยปกติ” หรือลงใน
ในสมาสรูปตัสสีละสาธนะ แปลว่า “ผู้มีการ.....เป็นปกติ”

กัมมสาธนะ

กัมมสาธนะ คือ “ศัพท์ที่เป็นชื่อของสิ่งของหรือบุคคล หรือ สัตว์ที่ถูกทำ”
หมายความว่าเอาสิ่งของหรือบุคคลหรือสัตว์ที่ถูกทำหรือบทที่แปลว่า “ซึ่ง” ในรูปวิเคราะห์
มาเป็นประธานในบทสาธนะหรือบทสำเร็จ ตัวอย่าง

นิสฺสาย นํ วสตีติ นิสฺสโย (อาจรโย)

ศิษย์ ย่อมอาศัย ซึ่งอาจารย์นั้น เหตุนี้อาจารย์นั้น ชื่อว่า เป็นที่อยู่อาศัย (แห่งศิษย์) ใน
ที่นี้แปลว่า “ซึ่ง” คือ “อาจารย์”

ศัพท์ที่เป็นชื่อของสิ่งที่ถูกทำนี้ ชื่อว่า “กัมมสาธนะ”

กัมมสาธนะ ที่เป็นกัตตุรูป แปลว่า “เป็นที่...”

กัมมสาธนะ ที่เป็นกัมมรูป แปลว่า “เป็นที่อันเขา.....”

ผู้ทำสิ่งใด ศัพท์ที่เป็นชื่อของสิ่งนั้น เป็นต้นว่า **ปิโย** เป็นที่รัก **รโส** วิสัยเป็นที่ยินดีก็ดี
ศัพท์ที่เป็นชื่อของสิ่งที่เขาทำ เป็นต้นว่า **กิจจ** กรรมอันเขาพึงทำ **ทานิ** สิ่งของอันเขา
พึงให้ (มีข้าวเป็นต้น) ก็ดี ชื่อว่า กัมมสาธนะ

ภาวสาธนะ

ภาวสาธนะ คือ ศัพท์ที่เป็นเพียงกิริยาอาการ ไม่มีประธานในบทสาธนะ หรือบท
สำเร็จ ตัวอย่าง สยเตติ สยนิ อันเขาย่อมนอน เห็นนั้น ชื่อว่า การนอน

ศัพท์ที่เป็นกิริยาอาการอย่างนี้ ชื่อว่า “ภาวสาธนะ”

ภาวสาธนะ แปลว่า “ความ...” “การ...” “อัน....”

กรณสาธนะ

กรณสาธนะ คือ ศัพท์ที่เป็นชื่อของสิ่งของ หรือ อุปกรณ์ หรือ วัตถุที่เป็นเครื่องมือใช้
สอย หมายความว่า เอาบทที่เป็นตติยวิภัติ หรือตัวที่แปลว่า “ด้วย” ในรูปวิเคราะห์มา
เป็นประธานในบทสำเร็จหรือบทสาธนะ ตัวอย่าง

ปหฺรติ เตนาติ ปหฺรณิ (วัตถุ) บุคคลย่อมประหาร ด้วยวัตถุนั้น เหตุนี้ วัตถุ
นั้นชื่อว่าเป็นเครื่องประหาร (แห่งบุคคล)

บทที่เป็นตติยวิภัติ หรือตัวที่แปลว่า “ด้วย” ได้แก่ เตน (วัตถุนา) วัตถุนั้น
เพราะฉะนั้น คำว่า “ปหฺรณิ” จึงเป็นชื่อของวัตถุ คือ ขยาย หรือเป็นวิเสสนะของ วัตถุ
ศัพท์ที่เป็นชื่อของสิ่งเป็นเครื่องมืออย่างนี้ ชื่อว่า “กรณสาธนะ”

กรณสาธนะที่เป็นกัตตุรูป แปลว่า “เป็นเครื่อง.....” “เป็นเหตุ.....”

ที่เป็นกัมมรูป แปลว่า “เป็นเครื่องอันเขา...” “เป็นเหตุอันเขา.....”

สัมปทานสาธารณะ

สัมปทานสาธารณะ คือ ศัพท์ที่เป็นชื่อของผู้รับ หมายความว่า เอาบทที่เป็นจตุตถวิภัตติ หรือบทที่แปลว่า “แก่” ในรูปวิเคราะห์มาเป็นประธานในบทสำเร็จหรือบทสาธารณะ ตัวอย่าง

สมปเทติ เอตสสาติ สมปทานํ (จानํ) ขนย้อมมอบให้แก่สถานที่นั้น เหตุุนั้น สถานที่นั้นชื่อว่า เป็นที่มอบให้ (แห่งขน)

บทที่เป็นจตุตถวิภัตติหรือบทที่แปลว่า “แก่” คือ “สถานที่” เพราะฉะนั้น คำว่า “สมปทานํ” จึงเป็นชื่อสถานที่ คือขยาย หรือเป็นวิเสสณะของสถานที่

ศัพท์ที่เป็นชื่อของผู้รับเช่นนี้ ชื่อว่า “สัมปทานสาธารณะ”

สัมปทานสาธารณะที่เป็นกัตตุรูป แปลว่า “เป็นที่.....”

สัมปทานสาธารณะที่เป็นกัมมรูป แปลว่า “เป็นที่เอาเขา.....”

อปาทานสาธารณะ

อปาทานสาธารณะ คือศัพท์ที่เป็นชื่อของสถานที่หรือสิ่งของที่สัตว์หรือคนไปจากสถานที่นั้นหรือจากสิ่งของอันนั้น หมายความว่า ผู้คนหรือสิ่งของออกไปจากสถานที่หรือสิ่งใดเอาสถานที่หรือสิ่งนั้นหรือเอาบทที่เป็นปัญจมีวิภัตติเอาบทที่แปลว่า “จาก” มาเป็นประธานในบทสำเร็จหรือบทสาธารณะ ตัวอย่าง

ปภา สรติ เอตสสมาติ ปภสฺสโร (ปเทโส)ฯ รัศมียามชานออก จากประเทศนั้น เหตุุนั้น ประเทศนั้น ชื่อว่า เป็นแดนชานออก (แห่งรัศมี)

บทที่เป็นปัญจมีวิภัตติ หรือบทที่แปลว่า “จาก” ได้แก่ “ประเทศ” เพราะฉะนั้น คำว่า “ปภสฺสโร” จึงเป็นชื่อของประเทศ คือ ขยาย หรือเป็นวิเสสณะของประเทศ

ศัพท์ที่เป็นชื่อของสถานที่ที่ผู้คนหรือสิ่งของออกไปอย่างนี้ ชื่อว่า “อปาทานสาธารณะ”

อปาทานสาธารณะ เป็นกัตตุรูปอย่างเดียว

อธิกรณสาธนะ

อธิกรณสาธนะ คือ ศัพท์ที่เป็นชื่อของสถานที่ที่ใช้ในการทำ หมายความว่า เอาบทที่เป็นสัตตมวีรัตติ หรือบทที่แปลว่า “ใน” ในรูปวิเคราะห์มาเป็นประธานในบทสำเร็จหรือบทสาธนะ ตัวอย่าง

จงกมนฺติ เอตถาติ จงกมนฺ (จาน) ฯ ภิกษุทั้งหลาย ย่อมจงกรม ในที่นี้ เหตุนี้ที่นี้ ชื่อว่า เป็นที่ที่จงกรม (แห่งภิกษุทั้งหลาย)

บทที่เป็นสัตตมวีรัตติ แก่ “ที่” เพราะฉะนั้น คำว่า “จงกมนฺ” จึงเป็นชื่อของที่ คือขยายหรือเป็นวิเสสนะของที่

ศัพท์ที่เป็นชื่อของสถานที่อย่างนี้ ชื่อว่า “อธิกรณสาธนะ”

อธิกรณสาธนะที่เป็นกัตตุ แปลว่า “เป็นที่.....”

อธิกรณสาธนะที่เป็นกัมมรูป แปลว่า “เป็นที่อันเขา...”

การสังเกตรูปวิเคราะห์

กัตตุรูป กัตตุสาธนะ

รูปวิเคราะห์ คือ การตั้งวิเคราะห์เพื่อให้สำเร็จเป็นสาธนะ โดยการผ่านกิริยาอาขยาตหรือ กิริยาภิกตัก และ อิติ ศัพท์ (ยกเว้น การวิเคราะห์ภาวสาธนะบางอย่าง)

รูปวิเคราะห์แห่งสาธนะใดเป็นกัตตุวาจก และ เหตุกัตตุวาจก สาธนะนั้นเป็นกัตตุรูป ตัวอย่าง

โครงสร้างรูปวิเคราะห์

อุเรน คจจตฺตี อฺรุโคฯ กิริยากัตตุวาจก

คำอธิบาย ข้อความคือ “อุเรน คจจตฺตี” เรียกว่า “รูปวิเคราะห์”

บทที่อยู่หลัง อิติ คือ “อฺรุโค” เรียกว่า “บทสาธนะ”

กิริยาอาขยาตที่อยู่ในรูปวิเคราะห์ คือ “คจจตฺตี” เป็น กัตตุวาจก ฉะนั้น บทสาธนะนี้

จึงเป็น “กัตตุ รูป กัตตุสาธนะ”

คำว่า “ผู้ทำกิริยาในรูปวิเคราะห์กับบทสาธนะเป็นตัวเดียวกัน” หมายความว่า เวลาแปลกิริยาในรูปวิเคราะห์กับเวลาแปลบทสาธนะใช้ศัพท์เดียวกันเป็นประธาน ในตัวอย่างแปลดังนี้

(โย สตุโต) อุเรน คจฉตีติ (โส สตุโต) อูโรโค ฯ สัตว์ ไต ย่อมไป ด้วยอก เหตุนั้น สัตว์นั้น
ชื่อว่า ผู้ไปด้วยอกฯ

ประธานในรูปวิเคราะห์ คือ “สตุโต” และประธานในบทสาธนะ คือ “สตุโต” ซึ่งเป็นตัว
เดียวกันคือแปลว่า “สัตว์” เหมือนกัน ลักษณะอย่างนี้เรียกว่า “กัตตุรูป กัตตุสาธนะ”

กัตตุรูป กัมมสาธนะ

นิสสาย นํ วสตีติ นิสสโย

วิเสสนะของบททุตติยาวิภัตติ ที่จะนำไปแปลเป็นบทประธานในบทสาธนะ

คำอธิบาย

รูปวิเคราะห์ที่นำบท “ทุตติยาวิภัตติ” หรือบทว่า “ซึ่ง” ในรูปวิเคราะห์มาเป็น
ประธาน ในบทสำเร็จสาธนะชื่อว่า “กัมมสาธนะ” ในตัวอย่างแปลดังนี้

นิสสาย “นํ (อาจารย์)” วสตีติ นิสสโย ฯ (สิสโส ศิษย์) ย่อมอาศัย “ซึ่งอาจารย์
นั้น” อยู่ เหตุนั้น “อาจารย์นั้น” ชื่อว่า เป็นที่อาศัยอยู่(แห่งศิษย์)ฯ

บทประธานในรูปวิเคราะห์ คือ “สิสโส” ส่วนบทประธานในบทสาธนะ คือ
“อาจารย์” คำว่า “อาจารย์” นี้ในรูปวิเคราะห์แปลว่า “ซึ่ง” แต่เมื่ออยู่ในบทสาธนะแปลเป็น
ประธานว่า “อาจารย์ (อ.อาจารย์)” ลักษณะของสาธนะที่นำบท “ทุตติยาวิภัตติ” (ซึ่ง....)
ในรูปวิเคราะห์มาแปลเป็นบทประธานในบทสาธนะเช่นนี้เรียกว่า “กัตตุรูป กัม-สาธนะ”

ปิโย (ปุตุโต) เป็นที่รัก (ปิย+อ)

วิ.ปิยติ นนติ ปิโย (ปุตุโต)

บิดา ย่อมรัก ซึ่งบุตรนั้น เหตุนั้น บุตรนั้น ชื่อว่า เป็นที่รัก

เป็นกัตตุรูป กัมมสาธนะ

ทานํ เจตนากรรมเป็นเหตุให้, ที่เป็นที่ให้, วัตถุอันเขาพึงให้, เป็นที่อันเขาให้(สักการะ), การให้,
(ทา+ยุ)

วิ. เทติ เตนาติ ทานํ (เจตนากรรม)

ชน ย่อมให้ ด้วยเจตนากรรมนั้น เหตุนั้น เจตนากรรมนั้น ชื่อว่า เป็นเหตุให้ เป็นกัตตุ-

รูป กรรมสาธนะ

วิ.เทติ เอตถาติ ทานํ (จານํ)

ชน ย่อมให้ ในที่นี้ เหตุนั้น ที่นั้น ชื่อว่า เป็นที่ให้, เป็นกัตตุรูป อธิกรรมสาธนะ

วิ.ทาทพพุนติ ทานํ (วตถุ)

วัตถุใด อันเขา พึงให้ เหตุนั้น วัตถุนั้น ชื่อว่าอันเขาพึงให้, เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ

วิ.ทียติ ตสสาติ ทาโน (อินทซีโล)

สักการะ อันชน ย่อมให้ แก่เขื่อนั้น เหตุนั้น เขื่อนนั้น ชื่อว่า เป็นที่อันเขาให้, เป็นกัมมรูป สัมปทานสาธนะ

วิ.ทานํ ทานํ

การให้ ชื่อว่า ทาน ,เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

กัตตุรูป กรรมสาธนะ

กโรติ เตนาติ กรณํ (วตถุ) ฯ

วิเสสนะของบทตติยาวิภัตติ ที่จะนำไปแปลเป็นบทประธานในบทสาธนะ

คำอธิบาย

รูปวิเคราะห์ที่นำบท “ตติยาวิภัตติ” หรือบทที่แปลว่า “ด้วย” ในรูปวิเคราะห์มาเป็น บทประธานในบทสำเร็จหรือบทสาธนะชื่อว่า “กรรมสาธนะ” ในตัวอย่างแปลดังนี้

กโรติ เตนาติ กรณํ (วตถุ) ฯ (บุคคลใด บุคคล) ย่อมกระทำด้วยวัตถุนั้น เหตุนั้น “วัตถุนั้น” ชื่อว่า เป็นเครื่องกระทำ (แห่งบุคคล) ฯ

บท “ตติยาวิภัตติ” คือ “เตน (วตถุณา)” “ด้วยวัตถุนั้น” แต่เวลาแปลในบทสาธนะ บทตติยาวิภัตติจะเปลี่ยนเป็น “บทประธาน” (ปฐมวิภัตติ) ว่า “วัตถุนั้น (อ.วัตถุนั้น)”

ลักษณะของสาธนะที่นำบท “ตติยาวิภัตติ” (ด้วย...) ในรูปวิเคราะห์มาแปลเป็นบท ประธาน ในบทสาธนะเช่นนี้เรียกว่า “กัตตุรูป กรรมสาธนะ”

กัตตุรูป สัมปทานสาธนะ

สมปเทติ เอตสสาติ สมปทานํ (จानํ)ฯ

วิเสสนะของบทจตุตถิ ที่จะนำไปแปลเป็นบทประธานในบทสาธนะ

คำอธิบาย

รูปวิเคราะห์ที่นำบท “จตุตถิวิภัตติ” หรือบทที่แปลว่า “แก่” ในรูปวิเคราะห์มาเป็นประธานในบทสำเร็จหรือบทสาธนะชื่อว่า “สัมปทานสาธนะ” ในตัวอย่างแปลดังนี้

สมปเทติ เอตสสาติ สมปทานํ (จานํ) ฯ ชน ย่อมมอบให้ “แก่ที่นั่น” เหตุที่นั่น “ที่นั่น” ชื่อว่า เป็นที่มอบให้ (แห่งชน)

บท “จตุตถิวิภัตติ” คือ “เอตสส (จानสส)” “แก่ที่นั่น” แต่เวลาแปลในบทสาธนะบทจตุตถิวิภัตติจะเปลี่ยนเป็น “บทประธาน” (ปฐมาวิภัตติ) ว่า “ที่นั่น (อ.ที่นั่น)”

ลักษณะของสาธนะที่นำบท “จตุตถิวิภัตติ” (แก่...) ในรูปวิเคราะห์มาแปลเป็นบทประธาน ในบทสาธนะเช่นนี้เรียกว่า “กัตตุรูป สัมปทานสาธนะ”

กัตตุรูป อปาทานสาธนะ

ปภา สรติ เอตสสมาติ ปภสสโร (ปะเทโส)ฯ

วิเสสนะของบทปัญจมี ที่จะนำไปแปลเป็นบทประธานในบทสาธนะ

คำอธิบาย

รูปวิเคราะห์ที่นำบท “ปัญจมีวิภัตติ” หรือบทที่แปลว่า “แต่” ในรูปวิเคราะห์มาเป็นบทประธานในบทสำเร็จหรือบทสาธนะชื่อว่า “อปาทานสาธนะ” ในตัวอย่างแปลว่า ปภา สรติ เอตสสมาติ ปภสสโร (ปะเทโส) ฯ รัศมี ย่อมชานออก “จากประเทศนั้น” เหตุที่นั่น “ประเทศนั้น” ชื่อว่า เป็นแดนชานออก (แห่งรัศมี)ฯ

“บทปัญจมีวิภัตติ” คือ “เอตสสมา (ปะเทโส)” “แต่ประเทศนั้น” แต่เมื่อนำมาแปลในบทสาธนะ บทปัญจมีวิภัตติจะเปลี่ยนเป็น “บทประธาน” (ปฐมาวิภัตติ) ว่า “ประเทศนั้น (อ.ประเทศนั้น)”

ลักษณะของสาธนะที่นำบท “ปัญจมีวิภัตติ” (แต่.....) ในรูปวิเคราะห์มาแปลเป็นบทประธานในบทสาธนะเช่นนี้เรียกว่า “กัตตุรูป อปาทานสาธนะ”

กัตตุรูป อธิกรณสาธนะ

วสนฺติ เอตถาติ วสนํ (ฐานํ)

วิเสสนนะของบทสัจจมีวิภัตติ ที่จะนำไปแปลเป็นบทประธานในบทสาธนะ

คำอธิบาย

รูปวิเคราะห์ที่นำบท “สัจจมีวิภัตติ” หรือบทที่แปลว่า “ใน” ในรูปวิเคราะห์มาเป็นประธานในบทสำเร็จหรือบทสาธนะชื่อว่า “อธิกรณสาธนะ” ในตัวอย่างแปลว่า

วสนฺติ เอตถาติ วสนํ (ฐานํ)๑ (ชนา ชน ท.) ย่อมอยู่ ในที่นี้ เหตุนี้ “ที่นี้” ชื่อว่าเป็นที่อยู่(แห่งชน ท.)

บท “สัจจมีวิภัตติ” คือ “เอตถ (จาเน)” “ในที่นี้” แต่ในเวลาแปลในบทสาธนะบทสัจจมีวิภัตติจะเปลี่ยนเป็น “บทประธาน”(ปจมาวิภัตติ) ว่า ที่นี้ (อ.ที่นี้)”

ลักษณะของสาธนะที่นำบท “สัจจมีวิภัตติ” (ใน....) ในรูปวิเคราะห์มาแปลเป็นบทประธานในบทสาธนะเช่นนี้เรียกว่า “กัตตุรูป อธิกรณสาธนะ”

กัมมรูป

กัมมรูปนี้มีอยู่ใน ๔ สาธนะ คือ กัมมสาธนะ ๑ กรณสาธนะ๑ สัมปทานสาธนะ๑

อธิกรณสาธนะ๑

กัมมรูป กัมมสาธนะ

รูปวิเคราะห์แห่งสาธนะใด เป็น กัมมวาทกและเหตุกัมมวาทก สาธนะนั้นเป็นกัมม-รูป คำว่า “รูปวิเคราะห์แห่งสาธนะใด เป็นกัมมวาทกและเหตุกัมมวาทก สาธนะนั้นเป็น กัมมรูป” หมายความว่า “กิริยาอาชยวาทที่อยู่รูปวิเคราะห์เป็น กัมมวาทก และ เหตุ-กัมมวาทก” ดังตัวอย่าง

สุเขน ภริยตีติ สุภโร ฯ

กิริยาอาชยวาทที่อยู่รูปวิเคราะห์ คือ “ภริยตี” เป็นกัมมวาทก เพราะฉะนั้น สาธนะนี้ จึงเป็น “กัมมรูป กัมมสาธนะ”

กิริยากัมมวาทนี้อาจเป็นกิริยาอาชยาตที่ลง อิ อาคมน้ำปัจจัย หรือที่แปลง ย ปัจจัยกับที่สุทธาตุเป็นอย่างอื่น หรือเป็น ตพพ ปัจจัยกิริยากิตกก็ได้

ที่ชื่อว่า กัมมรูป กัมมสาธนะ เพราะบทประธานในรูปวิเคราะห์กับบทประธานในสาธนะ เป็นบทเดียวกัน

โครงสร้าง กัมมรูป กัมมสาธนะ

สุขเขน	ภริยตีติ	สุภโร
สุขเขน	ลพภตีติ	สุลโภ
สมปชชิตพพาติ	สมปตติ	

กิริยากัมมวาท

รูปวิเคราะห์ที่เป็น กัมมวาท เช่นนี้เรียกว่า กัมมรูป กัมมสาธนะ

กัมมรูป กัมมสาธนะ

ถ้ารูปวิเคราะห์เป็นกรณสาธนะด้วย กิริยาในรูปวิเคราะห์เป็นกัมมวาทด้วยเรียกว่า “กัมมรูป กรณสาธนะ” ตัวอย่าง

สัณณียติ เอตยาติ สัณณนา (วาจา)๑

เนื้อความ อันท่าน ย่อมพรรณนาพร้อม ด้วยวาจานั้น เหตุนั้นวาจานั้น ชื่อว่า เป็น เครื่องอันท่านพรรณนาพร้อม (แห่งเนื้อความ)๑

กัมมรูป สัมปทานสาธนะ

ถ้ารูปวิเคราะห์เป็นสัมปทานด้วย กิริยาในวิเคราะห์เป็นกัมมวาทด้วย เรียกว่า “กัมมรูป สัมปทานสาธนะ” ดังตัวอย่าง

สมปทียติ เอตสชาติ สมปทานิ (จاني) ๑

วัตถุอันเขา ย่อมมอบให้ แก่ที่นั่น เหตุนั้น ที่นั่น ชื่อว่าเป็นที่อันเขามอบให้ (แห่งวัตถุ)๑

กัมมรูป อธิกรณสาธนะ

ถ้ารูปวิเคราะห์เป็นกรณสาธนะด้วย กิริยาในรูปวิเคราะห์เป็นกัมมวาจกด้วย เรียกว่า “กัมมรูป อธิกรณสาธนะ” ดังตัวอย่าง
สมปทียติ เอตถาติ สมปทานัง (จານัง)ฯ

วัตถุอันเขา ย่อมมอบให้ ในที่นี้ เหตุนี้ ที่นี้ ชื่อว่าเป็นที่อันเขามอบให้ (แห่งวัตถุ)ฯ
สมปทานสาธนะและอธิกรณสาธนะที่เป็นกัมมรูปนี้มีใช้น้อย
กิริยาในรูปวิเคราะห์ที่เป็นเหตุกัมมวาจก มีค้อยปรากฏ

ภาวรूप

รูปวิเคราะห์แห่งสาธนะใดกล่าวแต่สักว่า “ความมี” “ความเป็น” ไม่กล่าวกัตตา หรือ
ผู้ทำรูปวิเคราะห์ แห่งสาธนะ เป็นภาวรूप ๓

ตัวอย่าง คจฉิยเตติ คมนัง ๓ กิริยาในรูปวิเคราะห์ คือ คจฉิยเต เป็น ภาววาจก ฉะนั้น
บทสาธนะคือ “คมนัง” จึงเป็น “ภาวรूप ภาวสาธนะ”(มติสนามหลวงเป็น คจฉิยเต)

คจฉิยเต คมนัง ๓ แปลว่า อันเขายอมไป เหตุนี้ ชื่อว่า “การไป” ๓ ในบทสาธนะ คือ
“คมนัง” แปลเพียงว่า “การไป” ไม่ได้กล่าวว่ามีใครไป ลักษณะเช่นนี้เรียกว่า “ไม่กล่าวถึงกัต
ตาหรือผู้ทำ”

ในการวิเคราะห์ภาวรूप ภาวสาธนะนี้ มีวิธีตั้งวิเคราะห์ ๓ ประการ คือ

- ๑.ตั้งรูปวิเคราะห์แบบใช้กิริยาอาขยาตที่เป็นภาววาจก ตัวอย่าง คจฉิยเตติ คมนังฯ
- ๒.ตั้งรูปวิเคราะห์แบบใช้ ยุ ปัจจัยในนามกิตก์ ตัวอย่าง คมนัง คมนัง ๓
- ๓.ตั้งรูปวิเคราะห์แบบใช้ ตพพ ปัจจัยในกิริยากิตก์ ตัวอย่าง คมิตพพนติ คมนัง ๓

แผนผังการตั้งวิเคราะห์ห้นามกิตก์

๑. กัตตุสาธนะ

-กัตตุรูป กัตตุสาธนะ.....ตีติ .....(.....) ผู้.....

-กัตตุรูป ตัสสีลสาธนะ .....ตี สีเลนาติ .....(.....)

ผู้.....โดยปกติ

-สมาสรูป ตัสสีลสาธนะ .....ตุ สีลมสชาติ .....(.....)

ผู้.....เป็นปกติ

๒. กัมมสาธนะ

-กัตตุรูป กัมมสาธนะ .....ตี ตนุติ .....(.....)

เป็นที่.....

-กัตตุรูป กัมมสาธนะ .....อียเตติ .....(.....)

เป็นที่อันเขา.....

กัมมรูป กัมมสาธนะ .....ตี สีเลนาติ.....(.....)

เป็นที่อันเขา

๔. ภาวสาธนะ เป็นภาวรูปอย่างเดียว

-อกัมมธาตุ.....ยเตติ.....ความ....., อัน....., การ.....,

-สกัมมธาตุ.....ยุ ปัจจัย.....ความ....., อัน....., การ.....,

๕. กรณสาธนะ

-กัตตุรูป กรณสาธนะ .....ตี เอต+นา ตติยา.+ติ .....(.....)

เป็นที่.....

-กัมมรูป กรณสาธนะ.....อียเต เอต+นา ตติยา.+ติ.....(.....)

เป็นที่อันเขา.....

๖. สัมปทานสาธนะ

-กัตตุรูป สัมปทานสาธนะ.....ตี เอต+นา ตติยา.+ติ.....(.....)
เป็นที่.....

-กัมมรูป สัมปทานสาธนะ.....อียเตติ เอต+นา ตติยา.+ติ.....(.....)
เป็นที่อันเขา.....

๖. อปาทานสาธนะ

-กัตตุรูป อย่างเดียว .....ติ เอต-สฺมา ปัญจมี+ติ .....(.....)
เป็นที่.....

๗. อธิกรณสาธนะ

-กัตตุรูป อธิกรณสาธนะ .....ติ เอต+สฺมี สัตตมี.+ติ .....(.....)
เป็นที่.....

-กัมมรูป อธิกรณสาธนะ .....อียเต เอต + สัตตมี.+ติ.....(.....)
เป็นที่อันเขา

กิต ปัจจัย

เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะอย่างเดียว

กวิ ปัจจัย

กวิ ปัจจัยตัวนี้ เมื่อลงประกอบกับธาตุแล้ว โดยมากมักลบทิ้งเสีย ไม่ปรากฏรูปให้เห็น จึงเป็นการยากที่จะสังเกตได้ แต่ก็มีหลักพอที่จะกำหนดรู้ได้บ้าง คือ

๑. กวิ ปัจจัย ต้องลงหลังธาตุ ที่มีบทหน้าเสมอ อย่าเข้าใจว่าบทหน้านั้นเป็นธาตุ ฟากบทหน้าไปทางขวามือ จึงเป็นธาตุ

บทหน้าของนามกิตกันั้นดัดแก่ นามนาม คุณนาม อุปสัค และนิบาต

๒. กวิ ลงหลังธาตุ ๒ ตัว ให้ลบที่สุดธาตุทิ้ง แล้วลบ กวิ ทิ้งด้วย

๓. กวิ ลงหลังธาตุตัวเดียว ไม่ต้องลบธาตุให้ลบแต่ กวิ เช่น อภิภู (อภิ + ภู + กวิ)

๔. เฉพาะ วิท ธาตุ ไม่ลบที่สุดธาตุ แต่ต้องลง อุ อาคม เช่น โลกวิทู (โลก+ วิท+อุ+กวิ)

กกุลปโก (ภิกขุ) ผู้เข้าถึงซึ่งตระกูล (กกุล + อุป + คม + กวิ) (อาเทศ ค เป็น ก)

วิ. กุล อุปคจฉตีติ กกุลปโก (ภิกขุ)

ภิกษุใด ย่อมเข้าถึง ซึ่งตระกูล เหตุนั้น ภิกษุนั้น ชื่อว่า ผู้เข้าถึงซึ่งตระกูล

คยหุปกั (วตถุ) อันเข้าถึงซึ่งความป็นแห่งวัตถุอันบุคคลพึงถือเอา (คยหุ + อุป + คม กวิ)

วิ. คยหภาว อุปคจฉตีติ คยหุปกั (วตถุ)

วัตถุใด ย่อมเข้าถึง ซึ่งความเป็นแห่งวัตถุอันบุคคลพึงถือเอา เหตุนั้น วัตถุนั้น ชื่อว่า อันเข้าถึงซึ่งความป็นแห่งวัตถุอันบุคคลพึงถือเอา

โคโป (ชโน) ผู้รักษาซึ่งโค (โค + ปาล + กวิ) (ลง อ ปัจจัย ก็มีป)

วิ. คาโว ปาเลตีติ โคโป (ชโน)

ชนใด ย่อมรักษา ซึ่งโค เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้รักษาซึ่งโค

ชาติชรูปคา (นรา) ผู้เข้าถึงซึ่งชาติและชรา (ชาติชรา + อุป + คม + กวิ)

วิ. ชาติชร อุปคจฉตีติ ชาติชรูปคา (นรา)

นระเหล่าไต่ ย่อมเข้าถึง ซึ่งชาติและชรา เหตุนั้น นระเหล่านั้น ชื่อว่า ผู้เข้าถึงชาติและชรา

ตุรโค (สตุโต) ผู้ไปเร็ว (ตุร + คม + กวิ)

วิ. ตูร์ คจจตีติ ตุรโค (สตุโต)

สัตวไต่ ย่อมไปเร็ว เหตุนั้น สัตว์นั้น ชื่อว่า ผู้ไปเร็ว

ทารุช (พนุชน) อันเกิดแต่ไม้ (ทารุ + ชน + กวิ)

วิ. ทารุณา ชายตีติ ทารุช (พนุชน)

เครื่องผูกไต่ ย่อมเกิด แต่ไม้ เหตุนั้น เครื่องผูกนั้น ชื่อว่า อันเกิดแต่ไม้

ทีโซ (สตุโต) ผู้เกิดสองครั้ง (นก) (ทวิ + ชน + กวิ)

วิ. ทวิกชตตุ์ ชายตีติ ทีโซ (สตุโต)

สัตวไต่ ย่อมเกิด สองครั้ง เหตุนั้น สัตว์นั้น ชื่อว่า ผู้เกิดสองครั้ง

พรหมโลกุโป (ชโน) ผู้เข้าถึงซึ่งพรหมโลก

วิ. พรหมโลกิ์ อุปคจจตีติ พรหมโลกุโป (ชโน)

ชนไต่ ย่อมเข้าถึงซึ่งพรหมโลก เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้เข้าถึงซึ่งพรหมโลก
เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ พรหมโลก+อุป+คม +กวิ ปัจจัย

ภติโก (ชโน) ผู้กระทำซึ่งการรับจ้าง (ภติ + กรุ + กวิ)

วิ. ภตี กโรตีติ ภติโก (ชโน)

ชนไต่ ย่อมกระทำ ซึ่งการรับจ้าง เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้กระทำซึ่งการรับจ้าง

มชชโป (ชโน) ผู้ดื่มซึ่งน้ำเมา (มชช + ปา + กวิ)

วิ. มชช ปิวตีติ มชชโป (ชโน)

ชนไต่ ย่อมดื่ม ซึ่งน้ำเมา เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ดื่มซึ่งน้ำเมา

มนาโป (สกาโว) อันยังใจให้เอิบอาบ (มน + อป + กวิ)

วิ. มนั อปเปตีติ มนาโป (สกาโว)

สภาพไต่ ย่อมยังใจให้เอิบอาบ เหตุนั้น สภาพนั้น ชื่อว่า อันยังใจให้เอิบอาบ

มรณาภิภู (มาโร) ผู้ครอบงำซึ่งความตาย (มรณ + อภิ + ภู + กวิ)

วิ. มรณ อภิภวตีติ มรณาภิภู (มาโร)

มารใด ย่อมครอบงำ ซึ่งความตาย เหตุนั้น มานั้น ชื่อว่า ผู้ครอบงำซึ่งความตาย

มารชิ (ภควา) ผู้ชนะซึ่งมาร (มาร + ชิ + กวิ)

วิ. มาร ชินาตีติ มารชิ (ภควา)

พระผู้มีพระภาคเจ้าใด ย่อมชนะ ซึ่งมาร เหตุนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้านั้น ชื่อว่า ผู้ชนะมาร

โยนิโซ (พราหมโณ) ผู้เกิดแต่กำเนิด (โยนิ + ชน + กวิ)

วิ. โยนิยา ชายตีติ โยนิโซ (พราหมโณ)

พราหมณ์ใด ย่อมเกิด แต่กำเนิด เหตุนั้น พราหมณ์นั้น ชื่อว่า ผู้เกิดแต่กำเนิด

ลาภุปนิสา (ปฏิปทา) อันเข้าไปอาศัยซึ่งลาภ (ลาภ + นิ + สี + กวิ)

วิ. ลาภ อูปนเสตีติ ลาภุปนิสา (ปฏิปทา)

ปฏิปทาใด ย่อมเข้าไปอาศัย ซึ่งลาภ เหตุนั้น ปฏิปทานั้น ชื่อว่า อันเข้าไปอาศัยซึ่งลาภ

โลกวิทู (ภควา) ผู้รู้ซึ่งโลก (โลก + วิทู + กวิ)

วิ. โลก วิทตีติ โลกวิทู (ภควา)

พระผู้มีพระภาคเจ้าใด ย่อมทรงรู้ ซึ่งโลก เหตุนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้านั้น ชื่อว่า ผู้รู้ซึ่งโลก

วसानุคา (ตณฺหา) อันไปตามซึ่งอำนาจ (วส + อนุ + คม + กวิ)

วิ. วส อานุคจตีติ วसानุคา (ตณฺหา)

ตณฺหาใด ย่อมไปตาม ซึ่งอำนาจ เหตุนั้น ตณฺหานั้น ชื่อว่า อัยไปตามซึ่งอำนาจ

วาริโซ (สตุโต) ผู้เกิดในน้ำ (วาริ + ชน + กวิ)

วิ. วาริมหิ ชายตีติ วาริโซ (สตุโต)

สตุโตใด ย่อมเกิด ในน้ำ เหตุนั้น สตุตวันั้น ชื่อว่า ผู้เกิดในน้ำ

สงฺโข (สตุโต) ผู้ขุดดี (สงฺ + ชน + กวิ)

วิ. สงฺ สุกฺขุ ชนตีติ (สตุโต)

สัตว์ใด ย่อมขุด ดี คือว่า ด้วยดี เหตุนั้น สัตว์นั้น ชื่อว่า ผู้ขุดดี

สงคาติโค (ชีณาสโว) ผู้ไปล่วงซึ่งความข้อง (สงค + อติ + คม กวี)

วิ. สงคํ อติคจฉดีติ สงคาติโค (ชีณาสโว)

พระชีณาสพใด ย่อมไปล่วง ซึ่งความข้อง เหตุนั้น พระชีณาสพนั้น
ชื่อว่า ผู้ไปล่วงซึ่งความข้อง

สงคามโซ (ชโน) ผู้ชนะในสงคราม (สงคาม + ชิ + กวี)

วิ. สงคาเม ชินาตีติ สงคามโซ (ชโน)

ชนใด ย่อมชนะ ในสงคราม เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ชนะในสงคราม

สพพากิภู (ภควา) ผู้ครอบงำซึ่งธรรมทั้งปวง (สพพ + อภิ + ภู + กวี)

วิ. สพพํ ธรรมํ อภิภวตีติ สพพากิภู (ภควา)

พระผู้มีพระภาคเจ้าใด ย่อมครอบงำ ซึ่งธรรมทั้งปวง เหตุนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้านั้น
ชื่อว่า ผู้ครอบงำซึ่งธรรมทั้งปวง

สพพวิฑู (ภควา) ผู้รู้ซึ่งธรรมทั้งปวง (สพพ + วิฑู + กวี)

วิ. สพพธมมํ วิฑูตีติ สพพวิฑู (ภควา)

พระผู้มีพระภาคเจ้าใด ย่อมทรงรู้ ซึ่งธรรมทั้งปวง เหตุนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้านั้น
ชื่อว่า ผู้รู้ซึ่งธรรมทั้งปวง

สยมภู (ภควา) ผู้เป็นเอง (สยํ + ภู + กวี)

วิ. สยํ ภวตีติ สยมภู (ภควา)

พระผู้มีพระภาคเจ้าใด ย่อมเป็นเอง เหตุนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้านั้น ชื่อว่า ผู้เป็นเอง

สกุณลูทโทโก (ชโน) ผู้กระทำซึ่งการฆ่าซึ่งนก (นายพรานนก) (สกุณ + ลูทท + กร + กวี)

วิ. สกุณสส ลูทโท โกรตีติ สกุณลูทโทโก (ชโน)

ชนใด ย่อมกระทำ ซึ่งการฆ่า ซึ่งนก เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้กระทำซึ่งการฆ่าซึ่งนก
(ลูททก (นายพราน) ศัพท์นี้ มีหลายนัยคือ มาจาก ลูธ + ท ปัจจัย ลง ก สกัถ์

วิ. ลูธตีติ ลูทโทโก แปลว่า ผู้ฆ่าสัตว์ (อาเทศ ธ เป็น ท) และมาจาก ลู + ท

ปัจจัยลง ก สกัตถ์

วิ. ว่า ปาณฺ์ ลุณาตฺติ ลุททโก ผู้ตัดชีวิตสัตว์)

สุนขลุทโท (ชโน) ผู้กระทำความอันโหดร้ายด้วยสุนัข (นายพานสุนัข) (สุนข + ลุทท + กร + กวิ)

วิ. สุนเขน ลุททํ กโรตฺติ สุนขลุทโท (ชโน)

ชนใด ย่อมกระทำความ ซึ่งกรรม อันโหดร้าย ด้วยสุนัข เหตุนั้น

ชนนั้น ชื่อว่า ผู้กระทำความอันโหดร้ายด้วยสุนัข

อภิภู (ภควา)ผู้เป็นยิ่ง (อภิ + ภู + กวิ)

วิ. อภิ วิสิญฺเฐน ภวตฺติ อภิภู (ภควา)

พระผู้มีพระภาคเจ้าใด ย่อมเป็น ยิ่ง คือ โดยยิ่ง เหตุนั้น พระผู้มีพระภาคนั้น

ชื่อว่า ผู้เป็นยิ่ง

อนตโก (มจจุ) ผู้กระทำวิ้งที่สุด (อนต + กร + กวิ) (ลง ร ปัจจัยก็มี)

วิ. อนตํ กโรตฺติ อนตโก (มจจุ)

มัจจุใด ย่อมกระทำความ ซึ่งที่สุด เหตุนั้น มัจจุนั้น ชื่อว่า ผู้กระทำซึ่งที่สุด

อรโค (สโต) ผู้ไปด้วยอก (อร + คม + กวิ)

วิ. อเรน คจฺจตฺติ อรโค (สโต)

สัตว์ใด ย่อมไป ด้วยอก เหตุนั้น สัตว์นั้น ชื่อว่า ผู้ไปด้วยอก

ณ ปัจจัย

ปัจจัยนี้ลงประกอบกับธาตุแล้ว ลบ ณ เสีย เหลือไว้แต่สระ อี และมีอำาาาให้ที่ขะและ พุทธิ์ต้นธาตุที่เป็นรัสสะ เพราะเป็นปัจจัยที่เนื่องด้วย ณ เมื่อจะกล่าวตามหลักเกณฑ์ของ ปัจจัยนี้ ก็อาจจะกล่าวได้ ดังนี้ คือ

๑.ต้องลงหลังธาตุที่มีบหน้าเสมอ เหมือน กวิ ปัจจัย

๒.ต้นธาตุเป็นรัสสะ มีอำนาจพุทธิ์ต้นธาตุได้

๓.ต้นธาตุเป็นที่ขะ หรือ มีตัวสะกด ห้ามมิให้พุทธิ์

- ๔.มีอำนาจแปลงตัวธาตุ หรือ พยัญชนะที่สุดธาตุได้
- ๕.ถ้ามี อา เป็นที่สุด ต้องแปลงเป็น อาย
- ๖.ที่เป็นอิตถิลิงค์ ลง อินี เครื่องหมาย อิต.
- ๗.ที่เป็นนปฺสกลิงค์ รัสสะ อี เป็น อี แล้วแจกตาม อิกฺขิ
- ๘.ที่เป็นปฺลึงค์ ให้แจกตาม เสฏฺฐิ

กตเวที (ชโน) ผู้ยังบุคคลให้รู้ซึ่งอุปการะอันบุคคลอื่นกระทำแล้วแก้ตน (กต + วิท + ณี)

- วิ. อณเณน อตฺตโน กตฺ อูปการํ เวทยตฺติ กตเวที (ชโน)
 คนใด ย่อมยังบุคคลให้รู้ ซึ่งอุปการะ อันบุคคลอื่น กระทำแล้ว แก้ตน เหตุนั้น คนนั้น
 ชื่อว่า ผู้ยังบุคคลให้รู้ซึ่งอุปการะอันบุคคลอื่นกระทำแล้วแก้ตน

กปิลวตฺถวาสี (ชโน) ผู้อยู่ในเมืองชื่อว่ากบิลพัสดุ์, ผู้อยู่ในเมืองชื่อว่ากบิลพัสดุ์เป็นปกติ, ผู้มีอันอยู่ในเมืองชื่อว่ากบิลพัสดุ์เป็นปกติ (กปิลวตฺถ + วส + ณี)

- วิ. กปิลวตฺถุสมิ วสตีติ กปิลวตฺถวาสี (ชโน)
 คนใด ย่อมอยู่ ในเมืองชื่อว่ากบิลพัสดุ์ เหตุนั้น คนนั้น ชื่อว่าผู้อยู่ในเมืองชื่อว่ากบิลพัสดุ์
- วิ. กปิลวตฺถุสมิ วสตี สีเลนาตี กปิลวตฺถวาสี (ชโน)
 คนใด ย่อมอยู่ ในเมืองชื่อว่ากบิลพัสดุ์ โดยปกติ เหตุนั้น คนนั้น ชื่อว่า ผู้อยู่ในเมือง
 ชื่อว่ากบิลพัสดุ์โดยปกติ
- วิ. กปิลวตฺถุสมิ วสตี สีมสฺสาตี กปิลวตฺถวาสี (ชโน)
 การอยู่ ในเมืองชื่อว่ากบิลพัสดุ์ เป็นปกติ ของคนนั้น เหตุนั้น คนนั้น ชื่อว่า
 ผู้มีการเป็นอยู่ในเมืองชื่อว่ากบิลพัสดุ์เป็นปกติ

กามคเวสี (ชโน) ผู้แสวงหาซึ่งกาม (กาม + คเวส + ณี)

- วิ. กามํ คเวสตีติ กามคเวสี (ชโน)
 คนใด ย่อมแสวงหา ซึ่งกาม เหตุนั้น คนนั้น ชื่อว่า ผู้แสวงหาซึ่งกาม

กามคุณเสวี (ชโน) ผู้เสพซึ่งกามคุณ (กามคุณ + เสว + ณี)

- วิ. กามคุณํ เสวตีติ กามคุณเสวี (ชโน)

ชนใด ย่อมเสพ ซึ่งกามคุณ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้เสพซึ่งกามคุณ

กามนิปาตี (ชโน) ผู้ตกไปในกามโดยปกติ (กาม + นิ + ปต + ณี)

วิ. กามะ นิปตติ สีเลนาติ กามนิปาตี (ชโน)

ชนใด ย่อมตกไป ในกาม โดยปกติ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่าผู้ตกไปในกามโดยปกติ

กามโภคี (ชโน) ผู้บริโภคซึ่งกาม, ผู้บริโภคซึ่งกามเป็นปกติ, ผู้มีการบริโภคซึ่งกามเป็นปกติ

(กาม + ภุช + ณี)

วิ. กามั ภุชตติ กามโภคี (ชโน)

ชนใด ย่อมบริโภค ซึ่งกาม เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้บริโภคซึ่งกาม

วิ. กามั ภุชติ สีเลนาติ กามโภคี (ชโน)

ชนใด ย่อมบริโภค ซึ่งกาม โดยปกติ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้บริโภคซึ่งกามโดยปกติ

วิ. กามั ภุชิตุ สิลมสสาติ กามโภคี (ชโน)

การบริโภค ซึ่งกาม เป็นปกติ ของชนนั้น เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า

ผู้มีการบริโภคซึ่งกามเป็นปกติ

คมภีจारी (อุทโท) ตัวเที่ยวไปในน้ำอันลึกโดยปกติ (คมภี + จร + ณี)

วิ. คมภีเร (อุทเท) จรติ สีเลนาติ คมภีจारी (อุทโท)

นาคใด ย่อมเที่ยวไป ในน้ำ อันลึก โดยปกติ เหตุนั้น นาคนั้น

ชื่อว่าผู้เที่ยวไปในน้ำอันลึกโดยปกติ

จตุสัจจวิภาวี (สตุถา) ผู้ยังสัจจะสี่ให้เป็นแจ้ง, ผู้ยังสัจจะสี่ให้เป็นแจ้งโดยปกติ (จตุสัจจ + วิ + ภู + ณี)

วิ. จตุสัจจ จั วิภาเวตติ จตุสัจจวิภาวี (สตุถา)

พระศาสดาใด ย่อมยังสัจจะสี่ให้เป็นแจ้ง เหตุนั้น พระศาสดานั้น ชื่อว่า

ผู้ยังสัจจะสี่ให้เป็นแจ้ง

วิ. จตุสัจจ จั วิภาเวติ สีเลนาติ จตุสัจจวิภาวี (สตุถา)

พระศาสดาใด ย่อมยังสัจจะสี่ให้เป็นแจ้ง โดยปกติ เหตุนั้น พระศาสดานั้น ชื่อว่า

ผู้ยังสัจจะสี่ให้เป็นแจ้งโดยปกติ

จिरุปวาสี (ปุริโส) ผู้อยู่ปราศสิ้นกาลนาน (จिर + อป + วส + ณี)

วิ. จิรึ อปวสตีติ จिरุปวาสี (ปุริโส)

บุรุษใด ย่อมอยู่ปราศ สิ้นกาลนาน เหตุนั้น บุรุษนั้น ชื่อว่า ผู้อยู่ปราศสิ้นกาลนาน

เขมฺมจาปจายี (บุคฺคโล) ผู้มีความอ่อนน้อมต่อบุคคลผู้เจริญที่สุด, ผู้อ่อนน้อมต่อบุคคลผู้เจริญที่สุดโดยปกติ, ผู้มีความอ่อนน้อมต่อบุคคลผู้เจริญที่สุดเป็นปกติ (เขมฺมฺ + อป + จายฺ + ณี)

วิ. เขมฺมฺสฺส อปจายตีติ เขมฺมจาปจายี (บุคฺคโล)

บุคคลใด ย่อมอ่อนน้อม ต่อบุคคลผู้เจริญที่ เหตุนั้น บุคคลนั้น ชื่อว่า ผู้อ่อนน้อมต่อบุคคลผู้เจริญที่สุด

วิ. เขมฺมฺสฺส อปจายติ สีเลนาติ เขมฺมจาปายี (บุคฺคโล)

บุคคลใด ย่อมอ่อนน้อม ต่อบุคคลผู้เจริญที่สุด โดยปกติ เหตุนั้น บุคคลนั้น ชื่อว่า ผู้อ่อนน้อมต่อบุคคลผู้เจริญที่สุดโดยปกติ

วิ. เขมฺมฺสฺส อปจายิตฺถุ สีลมสฺสาติ เขมฺมจาปจายี (บุคฺคโล)

ความอ่อนน้อม ต่อบุคคลผู้เจริญที่สุด เป็นปกติ ของบุคคลนั้น เหตุนั้น บุคคลนั้น ชื่อว่า ผู้มีความอ่อนน้อมต่อบุคคลผู้เจริญที่สุดเป็นปกติ

ฌายี (ชีณาสโว) ผู้เพ่งโดยปกติ (ฌา ณี)

วิ. ฌายติ สีเลนาติ ฌายี (ชีณาสโว)

พระชีณาสพใด ย่อมเพ่ง โดยปกติ เหตุนั้น พระชีณาสพนั้น ชื่อว่า ผู้เพ่งโดยปกติ

ฌาณลาภี (ชีณาสโว) ผู้ได้ซึ่งญาณ (ฌาณ + ลภ + ณี)

วิ. ฌาณํ ลภตีติ ฌาณลาภี (ชีณาสโว)

พระชีณาสพใด ย่อมได้ ซึ่งญาณ เหตุนั้น พระชีณาสพนั้น ชื่อว่า ผู้ได้ซึ่งญาณ

ตฺถุหีมาสี (ชโน) ผู้นั่งนิ่ง (ตฺถุหี + อาสุ + ณี)

วิ. ตฺถุหี อาสตีติ ตฺถุหีมาสี (ชโน)

ชนใด ย่อมนั่ง นิ่ง เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้นั่งนิ่ง

ถนปายี (ทารโก) ผู้ดื่มซึ่งนม (ถน + ปา + ณี)

วิ. ถนํ ปิวตีติ ถนปายี (ทารโก)

เด็กใด ย่อมดื่ม ซึ่งนม เหตุนั้น เด็กนั้น ชื่อว่า ผู้ดื่มซึ่งนม

ทิมทสสี (พุทฺโธ) ผู้เห็นซึ่งกาลยาวไกล (ทีฆ + ทิส + ณี)

วิ. ทีฆํ ทิสสตีติ ทิมทสสี (พุทฺโธ)

พระพุทธเจ้าใด ย่อมเห็น ซึ่งกาลยาวไกล เหตุนั้น พระพุทธเจ้านั้น
ชื่อว่า ผู้เห็นซึ่งกาลยาวไกล

ทุกขุปสมคามิ (มคฺโค) อันยังสัตว์ให้ถึงซึ่งความเข้าไปสงบแห่งทุกขโดยปกติ

(ทุกฺข+ อุปสม + คม + ณี)

วิ. ทุกฺขสฺส อุปสมํ คมาเปติ สีเลนาติ ทุกฺขุปสมคามิ (มคฺโค)

มรรคใด ย่อมยังสัตว์ให้ถึง ซึ่งความเข้าไปสงบ แห่งทุกข โดยปกติ เหตุนั้น
มรรคนั้น ชื่อว่า อันยังสัตว์ให้ถึงซึ่งความเข้าไปสงบแห่งทุกขโดยปกติ

ธฺสี (ชโน) ผู้ทำลาย (ธฺสุ + ณี)

วิ. ธฺเสตีติ ธฺสี (ชโน)

ชนใด ย่อมทำลาย เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ทำลาย

ธมฺมจาริ (ชโน) ผู้ประพฤตซึ่งธรรม, ผู้ประพฤตซึ่งธรรมโดยปกติ, ผู้มีอันประพฤตซึ่งธรรมเป็นปกติ

(ธมฺม + จรฺ + ณี)

วิ. ธมฺมํ จรตีติ ธมฺมจาริ (ชโน)

ชนใด ย่อมประพฤต ซึ่งธรรม เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ประพฤตซึ่งธรรม

วิ. ธมฺมํ จรติ สีเลนาติ ธมฺมจาริ (ชโน)

ชนใด ย่อมประพฤต ซึ่งธรรม โดยปกติ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า
ผู้ประพฤตซึ่งธรรมโดยปกติ

วิ. ธมฺมํ จริตุํ สีลมสฺสาติ ธมฺมจาริ (ชโน)

การประพฤติ ซึ่งธรรม เป็นปกติของชนนั้น เหตุนั้น ชนนั้น
ชื่อว่า ผู้มีอันประพฤตซึ่งธรรมเป็นปกติ

ธมฺมชีวิ (ชโน) ผู้เป็นอยู่โดยธรรม, ผู้เป็นอยู่โดยธรรมโดยปกติ, ผู้มีความเป็นอยู่โดยธรรมเป็นปกติ

(ธมฺม + ชีว + ณี)

วิ. ธมฺเมน ชีวตีติ ธมฺมชีวิ (ชโน)

ชนใด ย่อมเป็นอยู่ โดยธรรม เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้เป็นอยู่โดยธรรม

วิ. ฌเมณ ชีวิติ สีเลนาติ ฌมมชีวี (ชโน)

ชนใด ย่อมเป็นอยู่ โดยธรรม โดยปกติ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้เป็นอยู่โดยธรรมโดยปกติ

วิ. ฌเมณ ชีวัตุํ สีลมสสาติ ฌมมชีวี (ชโน)

การเป็นอยู่ โดยธรรม เป็นปกติ ของชนนั้น เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า
ผู้มีความเป็นอยู่โดยธรรมเป็นปกติ

ฌมมรุจิ (ชโน) ผู้ชอบใจซึ่งธรรม, ผู้ชอบใจซึ่งธรรมโดยปกติ, ผู้มีการชอบใจซึ่งธรรมเป็นปกติ

(ฌมม + รุจ + ณี)

วิ. ฌมมํ โรเจตตี ฌมมรุจิ (ชโน)

ชนใด ย่อมชอบใจ ซึ่งธรรม เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ชอบใจซึ่งธรรม

วิ. ฌมมํ โรเจติ สีเลนาติ ฌมมรุจิ

ชนใด ย่อมชอบใจ ซึ่งธรรม โดยปกติ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ชอบใจซึ่งธรรมโดยปกติ

วิ. ฌมมํ รุจิตุํ สีลมสสาติ ฌมมรุจิ (ชโน)

การชอบใจ ซึ่งธรรม เป็นปกติ ของชนนั้น เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า
ผู้มีการชอบใจซึ่งธรรมเป็นปกติ

ฌมมวาที (ชโน) ผู้กล่าวซึ่งธรรม, ผู้กล่าวซึ่งธรรมโดยปกติ, ผู้มีอันกล่าวซึ่งธรรมเป็นปกติ (ฌมม +

วท + ณี)

วิ. ฌมมํ วทตตี ฌมมวาที (ชโน)

ชนใด ย่อมกล่าว ซึ่งธรรม เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้กล่าวซึ่งธรรม

วิ. ฌมมํ วทติ สีเลนาติ ฌมมวาที (ชโน)

ชนใด ย่อมกล่าว ซึ่งธรรม โดยปกติ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้กล่าวซึ่งธรรมโดยปกติ

วิ. ฌมมํ วทิตุํ สีลมสสาติ ฌมมวาที (ชโน)

การกล่าว ซึ่งธรรม เป็นปกติ ของชนนั้น เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า
ผู้มีอันกล่าวซึ่งธรรมเป็นปกติ

ฌมมานุวตตี (ภิกขุ) ผู้ประพฤติตามซึ่งธรรมโดยปกติ (ฌมม + อนุ + วตต + ณี)

วิ. ฌมมํ อนุวตตตี สีเลนาติ ฌมมานุวตตี (ภิกขุ)

ภิกษุใด ย่อมประพฤติตาม ซึ่งธรรม โดยปกติ เหตุนั้น ภิกษุนั้น ชื่อว่า
ผู้ประพฤติตามซึ่งธรรมโดยปกติ

นิกคยหาวาทิ (ชโน) ผู้กล่าวชมโดยปกติ (นิกคยห + วท + ณี)

วิ. นิกคยห วทติ สีเลนาติ นิกคยหาวาทิ (ชโน)

ชนใด ย่อมกล่าว ชม โดยปกติ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้กล่าวชมโดยปกติ

นิพพานคามินี (ปฏิปทา) อันยังสัตว์ให้ถึงพระนิพพาน (นิพพาน + คม + ณี) (ลง ณ ปัจจัยก็ได้)

วิ. นิพพานํ คมาเปตติ นิพพานคามินี (ปฏิปทา)

ปฏิปทาใด ย่อมยังสัตว์ให้ถึง ซึ่งพระนิพพาน เหตุนั้น ปฏิปทานั้น ชื่อว่า
อันยังสัตว์ให้ถึงพระนิพพาน

นिरยคามินี (เทวดา) ผู้ไปสู่นรกโดยปกติ (นिरย + คม + ณี)

วิ. นिरยํ คจจติ สีเลนาติ นिरยคามินี (เทวดา)

เทวดาใด ย่อมไป สู่นรก โดยปกติ เหตุนั้น เทวดานั้น ชื่อว่า ผู้ไปสู่นรกโดยปกติ

ปทกฺขิณคคาหิ (ชโน) ผู้ถือเอาโดยเบื่องขวาโดยปกติ (ปทกฺขิณ + คห + ณี)

วิ. ปทกฺขิณน คณหาติ สีเลนาติ ปทกฺขิณคคาหิ (ชโน)

ชนใด ย่อมถือเอา โดยทิศเบื่องขวา โดยปกติ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า
ผู้ถือเอาโดยทิศเบื่องขวาโดยปกติ

ปนตเสนาสนวาสโน (ชนา) ผู้มีการอยู่ในเสนาสนะอันสังกัดแล้วเป็นปกติ

(ปนต + เสนาสน + วส + ณี)

วิ. ปนเต เสนาสนเน วสิตฺถํ สีลเมเตสนนติ ปนตเสนาสนวาสโน (ชนา)

การอยู่ ในเสนาสนะ อันสังกัดแล้ว เป็นปกติ ของชนเหล่านั้น เหตุนั้น ชนเหล่านั้น ชื่อว่า
ผู้มีการอยู่ในเสนาสนะอันสังกัดแล้วเป็นปกติ

ปมตตจาริ (ชโน) ผู้ประพฤติประมาทแล้ว (ปมตต + จร + ณี)

วิ. ปมตตํ จรตติ ปมตตจาริ (ชโน)

ชนใด ย่อมประพฤติ ประมาทแล้ว เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ประพฤติประมาทแล้ว

ปมาทวิหาริ (ชโน) ผู้อยู่ด้วยความประมาท (ปมาท + วิ + หร + ณี)

วิ. ปมาเทน วิหระตติ ปมาทวิหาริ (ชโน)

ชนใด ย่อมอยู่ ด้วยความประมาท เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้อยู่ด้วยความประมาท

ปรทตฺตฺปชวี (เปโต) ผู้เข้าไปอาศัยซึ่งอาหารอันบุคคลอื่นให้แล้วเป็นอยู่โดยปกติ

(ปรทตฺตฺ + อุป + ชิว + ณี)

วิ. ปรทตฺตฺ อาหาร์ อุปนิสสาย ชิวติ สีเลนาติ ปรทตฺตฺปชวี (เปโต)

เปรตใด เข้าไปอาศัยแล้ว ซึ่งอาหารอันบุคคลอื่นให้แล้ว ย่อมเป็นอยู่ โดยปกติ เหตุนั้น
เปรตนั้น ชื่อว่า ผู้เข้าไปอาศัยซึ่งอาหารอันบุคคลอื่นให้แล้วเป็นอยู่โดยปกติ

ปรทารูปเสวี (ชโน) ผู้เข้าไปเสพซึ่งภรรยาของบุคคลอื่น (ปร + ทาร + อุป + เสว ณี)

วิ. ปรทารุ อุปเสวตีติ ปรทารูปเสวี (ชโน)

ชนใด ย่อมเข้าไปเสพ ซึ่งภรรยาของบุคคลอื่น เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า
ผู้เข้าไปเสพซึ่งภรรยาของบุคคลอื่น

ปรวชชานุปสสี (ชโน) ผู้ตามเห็นซึ่งโทษของบุคคลอื่นโดยปกติ (ปร + วชช + อนฺ + ทิส + ณี)

วิ. ปรสส วชชํ อนุปสสตีติ สีเลนาติ ปรวชชานุปสสี (ชโน)

ชนใด ย่อมตามเห็น ซึ่งโทษ ของบุคคลอื่น โดยปกติ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า
ผู้ตามเห็นซึ่งโทษของบุคคลอื่นโดยปกติ

ปรูปฆาตี (ชโน) ผู้เข้าไปฆ่าซึ่งสัตว์อื่น, ผู้เข้าไปฆ่าซึ่งสัตว์อื่นโดยปกติ,ผู้มีการฆ่าซึ่งสัตว์อื่นเป็นปกติ

(ปร + อุป + หน + ณี)

วิ. ปรํ อุปหนตีติ ปรูปฆาตี (ชโน)

ชนใด ย่อมเข้าไปฆ่า ซึ่งสัตว์อื่น เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้เข้าไปฆ่าซึ่งสัตว์อื่น,

วิ. ปรํ อุปหนตี สีเลนาติ ปรูปฆาตี (ชโน)

ชนใด ย่อมเข้าไปฆ่า ซึ่งสัตว์อื่น โดยปกติ เหตุนั้น ชนนั้น
ชื่อว่า ผู้เข้าไปฆ่าซึ่งสัตว์อื่นโดยปกติ

วิ. ปาณํ อุปหนิตุํ สีลมสสาตี ปรูปฆาตี (ชโน)

การเข้าไปฆ่า ซึ่งสัตว์อื่น เป็นปกติ ของชนนั้น เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า
ผู้มีการเข้าไปฆ่าซึ่งสัตว์อื่นเป็นปกติ

ปาณชาติ (ชโน) ผู้ฆ่าซึ่งสัตว์, ผู้ฆ่าซึ่งสัตว์โดยปกติ, ผู้มีการฆ่าซึ่งสัตว์เป็นปกติ

(ปาณ + หน + ณี)

วิ. ปาณํ หนตฺติ ปาณชาติ (ชโน)

ชนใด ย่อมฆ่า ซึ่งสัตว์ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ฆ่าซึ่งสัตว์

วิ. ปาณํ หนติ สีเลนาติ ปาณชาติ (ชโน)

ชนใด ย่อมฆ่า ซึ่งสัตว์ โดยปกติ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ฆ่าซึ่งสัตว์โดยปกติ

วิ. ปาณํ หนิตฺตุํ สีเลมฺสฺสาติ ปาณชาติ (ชโน)

การฆ่า ซึ่งสัตว์ เป็นปกติ ของชนนั้น เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้มีการฆ่าซึ่งสัตว์เป็นปกติ

ปาณาติปาตี (ปุคฺคโล) ผู้ยังสัตว์มีลมปราณให้ตกลงไป, ผู้ยังสัตว์มีลมปราณให้ตกลงไปโดยปกติ, ผู้มีอันยังสัตว์มีลมปราณให้ตกลงไปเป็นปกติ (ปาณ + อติ + ปต + ณี)

วิ. ปาณํ อติปาเตติ ปาณาติปาตี (ปุคฺคโล)

บุคคลใด ย่อมยังสัตว์ มีลมปราณให้ตกลงไป เหตุนั้น บุคคลนั้น ชื่อว่า ผู้ยังสัตว์มีลมปราณให้ตกลงไป

วิ. ปาณํ อติปาเตติ สีเลนาติ ปาณาติปาตี (ปุคฺคโล)

บุคคลใด ย่อมยังสัตว์มีลมปราณให้ตกลงไป โดยปกติ เหตุนั้น บุคคลนั้น ชื่อว่า ผู้ยังสัตว์มีลมปราณให้ตกลงไปโดยปกติ

วิ. ปาณํ อติปาติตฺตุํ สีเลมฺสฺสาติ ปาณาติปาตี (ปุคฺคโล)

การยังสัตว์มีลมปราณให้ตกลงไป เป็นปกติของบุคคลนั้น เหตุนั้น บุคคลนั้น ชื่อว่า ผู้มีอันยังสัตว์มีลมปราณให้ตกลงไปเป็นปกติ

ปาปการี (ชโน) ผู้กระทำซึ่งบาป, ผู้กระทำซึ่งบาปโดยปกติ, ผู้มีการกระทำซึ่งบาปเป็นปกติ

(ปาป + กร + ณี)

วิ. ปาปํ กโรตฺติ ปापการี (ชโน)

ชนใด ย่อมกระทำ ซึ่งบาป เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้กระทำซึ่งบาป

วิ. ปาปํ กโรติ สีเลนาติ ปापการี (ชโน)

ชนใด ย่อมกระทำ ซึ่งบาป โดยปกติ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้กระทำซึ่งบาปโดยปกติ

วิ. ปาปํ กาทฺตุํ สีเลมฺสฺสาติ ปापการี (ชโน)

การกระทำ ซึ่งบาป เป็นปกติ ของชนนั้น เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้มีการกระทำซึ่งบาปเป็นปกติ

ปารควะลีโน (ชนา) ผู้แสวงหาซึ่งฝัง , ผู้แสวงหาซึ่งฝังโดยปกติ, ผู้มีการแสวงหาซึ่งฝังเป็นปกติ
(ปาร + คเวสุ + ณี)

วิ. ปาร์ คเวสนุตติ ปารควะลีโน (ชนา)

ชนเหล่าใด ย่อมแสวงหา ซึ่งฝัง เหตุนั้น ชนเหล่านั้น ชื่อว่า ผู้แสวงหาซึ่งฝัง

วิ. ปาร์ คเวสนติ สีเลนาติ ปารควะลีโน (ชนา)

ชนเหล่าใด ย่อมแสวงหา ซึ่งฝัง ดดยปกติ เหตุนั้น ชนเหล่านั้น ชื่อว่า ผู้แสวงหาซึ่งฝังโดยปกติ

วิ. ปาร์ คเวสิตุ สีสเมเตสนติ ปารควะลีโน (ชนา)

การแสวงหา ซึ่งฝัง เป็นปกติ ของชนเหล่านั้น เหตุนั้น ชนเหล่านั้น ชื่อว่า ผู้มีการแสวงหาซึ่งฝังเป็นปกติ

ปารคามิ (ชโน) ผู้ถึงซึ่งฝัง (ปาร + คม + ณี)

วิ. ปาร์ คจตุติ ปารคามิ (ชโน)

ชนใด ย่อมถึง ซึ่งฝัง เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ถึงซึ่งฝัง

ปิณฑจारी (ภิกขุ) ผู้เที่ยวไปเพื่อก่อนข้าวโดยปกติ (ปิณฑ + จร + ณี)

วิ. ปิณฑาย จรติ สีเลนาติ ปิณฑจारी (ภิกขุ)

ภิกษุใด ย่อมเที่ยวไป เพื่อก่อนข้าว โดยปกติ เหตุนั้น ภิกษุนั้น ชื่อว่า ผู้เที่ยวไปเพื่อก่อนข้าวโดยปกติ

ปิยคคาหิ (บุคคโล) ผู้ถือเอาซึ่งอารมณ์เป็นที่รักโดยปกติ (ปิย + คห + ณี)

วิ. ปิย อารมมณิ คณหาติ สีเลนาติ ปิยคคาหิ (บุคคโล)

บุคคลใด ย่อมถือเอา ซึ่งอารมณ์ อันเป็นที่รัก โดยปกติ เหตุนั้น บุคคลนั้น ชื่อว่า ผู้ถือเอาซึ่งอารมณ์เป็นที่รักโดยปกติ

ปีชสปปิ (ชโน) ผู้ไปด้วยตั้ง (ปีช + สปป + ณี) (ณี ปัจจัยก็ว่า)

วิ. ปีเรน สปปปตติ ปีชสปปิ (ชโน)

ชนใด ย่อมไป ด้วยตั้ง เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ไปด้วยตั้ง

ปุณณการี (ชโน) ผู้กระทำซึ่งบุญ, ผู้กระทำซึ่งบุญโดยปกติ, ผู้มีการกระทำซึ่งบุญเป็นปกติ

(ปุณณ + กร + ณี)

วิ. ปุณณํ กโรตฺติ ปุณณการี (ชโน)

ชนใด ย่อมกระทำ ซึ่งบุญ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้กระทำซึ่งบุญ

วิ. ปุณณํ กโรติ เสเลนาติ ปุณณการี (ชโน)

ชนใด ย่อมกระทำ ซึ่งบุญ โดยปกติ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้กระทำซึ่งบุญโดยปกติ

วิ. ปุณณํ กาคฺตุํ สีมสฺสาติ ปุณณการี (ชโน)

การกระทำ ซึ่งบุญ เป็นปกติ ของชนนั้น เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า

ผู้มีการกระทำซึ่งบุญเป็นปกติ

ปุพฺพการี (ชโน) ผู้กระทำก่อนโดยปกติ (ปุพฺพ + กร + ณี)

วิ. ปุพฺพ กโรติ สีเลนาติ ปุพฺพการี (ชโน)

ชนใด ย่อมกระทำ ในก่อน โดยปกติ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้กระทำก่อนโดยปกติ

เปสฺสณฺยปฺปหาเย (สโก) ผู้เว้นรอบจากคำอันเกื้อกูลกว่าจาส่อเสียดโดยปกติ

(เปสฺสณฺย + ป + หา + ณี)

วิ. เปสฺสณฺยสฺมา วจนฺสฺมา ปหาเยติ สีเลนาติ เปสฺสณฺยปฺปหาเย (สโก)

ท้าวสักกะใด ย่อมเว้นรอบ จากคำอันเกื้อกูลกว่าจาส่อเสียด โดยปกติ เหตุนั้น

ท้าวสักกะนั้น ชื่อว่า ผู้เว้นรอบจากคำอันเกื้อกูลกว่าจาส่อเสียดโดยปกติ

พฺรหฺมจารี (ภควา) ผู้ประพฤติ ซึ่งจาระอันประเสริฐคือล้ำเลิศ (พฺรหฺม + จร + ณี)

วิ. พฺรหฺมํ เสฏฺฐํ อจารํ จรตฺติ พฺรหฺมจารี (ภควา)

พระผู้มีพระภาคเจ้าใด ย่อมประพฤติ ซึ่งอาจารย์ อันประเสริฐ คือ ล้ำเลิศ เหตุนั้น

พระผู้มีพระภาคเจ้านั้น ชื่อว่า ผู้ประพฤติซึ่งอาจารย์อันประเสริฐคือล้ำเลิศ

พหฺพภาณี (ชโน) ผู้พูดมาก (พหฺ + ภาณ + ณี)

วิ. พหฺ ภาณตฺติ พหฺพภาณี (ชโน)

ชนใด ย่อมพูดมาก เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้พูดมาก

ภยทสฺสี (ชโน) ผู้เห็นซึ่งภัย, ผู้เห็นซึ่งภัยโดยปกติ, ผู้มีการเห็นซึ่งภัยเป็นปกติ (ภย + ทิส + ณี)

วิ. ภยํ ทิสฺสตีติ ภยทสฺสี (ชโน)

- ชนใด ย่อมเห็น ซึ่งภัย เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้เห็นซึ่งภัย
- วิ. ภัย ทิสฺสติ สีเลนาติ ภัยทสฺสี (ชโน)
 ชนใด ย่อมเห็น ซึ่งภัย โดยปกติ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้เห็นซึ่งภัยโดยปกติ
- วิ. ภัย ทิสฺสิตฺตุํ สีลมสฺสาติ ภัยทสฺสี (ชโน)
 การเห็น ซึ่งภัย เป็นปกติ ของชนนั้น เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้มีการเห็นซึ่งภัยเป็นปกติ

มชชปายี (ชโน) ผู้ดื่มซึ่งน้ำเมา, ผู้ดื่มซึ่งน้ำเมาโดยปกติ, ผู้มีการดื่มซึ่งน้ำเมาเป็นปกติ

- (มชช + ปา + ณี)
- วิ. มชฺชํ ปิวตฺติติ มชชปายี (ชโน)
 ชนใด ย่อมดื่ม ซึ่งน้ำเมา เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ดื่มซึ่งน้ำเมา
- วิ. มชฺชํ ปิวติ สีเลนาติ มชชปายี (ชโน)
 ชนใด ย่อมดื่ม ซึ่งน้ำเมา โดยปกติ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ดื่มซึ่งน้ำเมาโดยปกติ
- วิ. มชฺชํ ปิวิตฺตุํ สีลมสฺสาติ มชชปายี (ชโน)
 การดื่ม ซึ่งน้ำเมา เป็นปกติ ของชนนั้น เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้มีการดื่มซึ่งน้ำเมาเป็นปกติ

มตตโภชี (ชโน) ผู้บริโภคโดยประมาณโดยปกติ (มตต + ภูช + ณี)

- วิ. มตฺเตน ภูชติ สีเลนาติ มตตโภชี (ชโน)
 ชนใด ย่อมบริโภค โดยประมาณ โดยปกติ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้บริโภคโดยประมาณโดยปกติ

มนตภาณี (ชโน) ผู้กล่าวด้วยปัญญาโดยปกติ (มนตา + ภาณ + ณี)

- วิ. มนฺตาย ภาณติ สีเลนาติ มนตภาณี (ชโน)
 ชนใด ย่อมกล่าว ด้วยปัญญา โดยปกติ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้กล่าวด้วยปัญญาโดยปกติ

มnapathayī (ชโน) ผู้ให้ซึ่งวัตถุอันยังใจให้เอิบอาบ (มnap + tha + ณี)

- วิ. มnapī hetthitī mnapathayī (ชโน)
 ชนใด ย่อมให้ ซึ่งวัตถุอันยังใจให้เอิบอาบ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ให้ซึ่งวัตถุอันยังใจให้เอิบอาบ

มเหสี (ชโน) ผู้แสวงหาซึ่งคุณใหญ่, ผู้แสวงหาซึ่งคุณใหญ่โดยปกติ, ผู้มีอันแสวงหาซึ่งคุณใหญ่เป็นปกติ (มหนต + เอส + ณี)

วิ. มหนต์ คุณิ เอสตีติ มเหสี (ชโน)

ชนใด ย่อมแสวงหา ซึ่งคุณ อันใหญ่ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้แสวงหาซึ่งคุณใหญ่

วิ. มหนต์ คุณิ เอสติ สีเลนาติ มเหสี (ชโน)

ชนใด ย่อมแสวงหา ซึ่งคุณอันใหญ่ โดยปกติ เหตุนั้น

ชนนั้น ชื่อว่าผู้แสวงหาซึ่งคุณใหญ่โดยปกติ

วิ. มหนต์ คุณิ เอสิตุ สีสมสสาติ มเหสี (ชโน)

การแสวงหา ซึ่งคุณ อันใหญ่ เป็นปกติ ของชนนั้น เหตุนั้น

ชนนั้น ชื่อว่าผู้มีอันแสวงหาซึ่งคุณใหญ่เป็นปกติ

มิตภาณิ (ชโน) ผู้พูดพอประมาณ (มิต + ภณ + ณี)

วิ. มิต ภณตีติ มิตภาณิ (ชโน)

ชนใด ย่อมพูด พอประมาณ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้พูดพอประมาณ

มุสาวาทิ (ชโน) ผู้กล่าวเท็จโดยปกติ (มุสา + วท + ณี)

วิ. มุสา วทติ สีเลนาติ มุสาวาทิ (ชโน)

ชนใด ย่อมกล่าว เท็จ โดยปกติ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อ ผู้กล่าวเท็จโดยปกติ

เมตตาวิหาริ (ภิกขุ) ผู้อยู่ด้วยเมตตาโดยปกติ (เมตตา + วิ + हर + ณี)

วิ. เมตตาย วิหริติ สีเลนาติ เมตตาวิหาริ (ภิกขุ)

ภิกษุใด ย่อมอยู่ ด้วยเมตตาโดยปกติ เหตุนั้น ภิกษุนั้น ชื่อว่า ผู้อยู่ด้วยเมตตาโดยปกติ

วชชทสสี (ชโน) ผู้เห็นซึ่งโทษโดยปกติ (วชช + ทิส + ณี)

วิ. วชช ทสสติ สีเลนาติ วชชทสสี (ชโน)

ชนใด ย่อมเห็น ซึ่งโทษ โดยปกติ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้เห็นซึ่งโทษโดยปกติ

วajanรกษิ (ชโน) ผู้ตามรักษาซึ่งวาจา, ผู้ตามรักษาซึ่งวาจาโดยปกติ, ผู้มีการตามรักษาซึ่งวาจาเป็นปกติ (วาจา + รกข + ณี)

วิ. วาจํ อนุรกษตีติ วajanรกษิ (ชโน)

ชนใด ย่อมตามรักษา ซึ่งวาจา เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ตามรักษาซึ่งวาจา
วิ. วาจํ อนุรกฺขติ สีเลนาติ วาจานฺรฺกฺขี (ชโน)

ชนใด ย่อมตามรักษา ซึ่งวาจา โดยปกติ เหตุนั้น ชนนั้น ผู้ตามรักษาซึ่งวาจาโดยปกติ
วิ. วาจํ อนุรกฺขิตฺตุํ สีลมสฺสชาติ วาจานฺรฺกฺขี

การตามรักษา ซึ่งวาจา เป็นปกติ ของชนนั้น เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่าผู้มีการตามรักษาซึ่งวาจาเป็นปกติ

วิรวทสสี (ชโน) ผู้เห็นซึ่งช่อง (วิรว + ทิส + ณี)

วิ. วิรวํ ทสสตีติ วิรวทสสตีติ (ชโน)

ชนใด ย่อมเห็น ซึ่งช่อง เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้เห็นซึ่งช่อง

วิหารี (ภิกฺขุ) ผู้มีอันอยู่เป็นปกติ (วิ + หฺร + ณี)

วิ. วิหฺริตฺตุํ สีลมสฺสชาติ วิหารี (ภิกฺขุ)

การอยู่ เป็นปกติ ของภิกษุ นั้น เหตุนั้น ภิกษุ นั้น ชื่อว่า ผู้มีอันอยู่เป็นปกติ

วิสวสสสทจายี (กฺุมารโ) ผู้ดำรงอยู่สิ้นร้อยแห่งปียัสส (วิสวสสสท + จา + ณี)

วิ. วิสวสสสทํ ติฏฺฐตีติ วิสวสสสทจายี (กฺุมารโ)

กุมารใด ย่อมดำรงอยู่ สิ้นร้อยแห่งปียัสส เหตุนั้น กุมารนั้น ชื่อว่า ผู้ดำรงอยู่สิ้นร้อยแห่งปียัสส

วฺชฎมาปจายีโน (ปฺคฺคฺลา) ผู้อ่อนน้อมต่อบุคคลผู้เจริญแล้ว, ผู้อ่อนน้อมต่อบุคคลผู้เจริญแล้วโดยปกติ, ผู้มีความอ่อนน้อมต่อบุคคลผู้เจริญแล้วเป็นปกติ (วฺชฎ + อป + จายฺ + ณี)

วิ. วฺชฎมฺสฺส อปจายนฺตีติ วฺชฎมาปจายีโน (ปฺคฺคฺลา)

บุคคลเหล่าใด ย่อมอ่อนน้อม ต่อบุคคลผู้เจริญแล้ว เหตุนั้น บุคคลเหล่านั้น ชื่อว่า ผู้อ่อนน้อมต่อบุคคลผู้เจริญแล้ว

วิ. วฺชฎมฺสฺส อปจายนฺติ สีเลนาติ วฺชฎมาปจายีโน (ปฺคฺคฺลา)

บุคคลเหล่าใด ย่อมอ่อนน้อม ต่อบุคคลผู้เจริญแล้ว โดยปกติ เหตุนั้น บุคคลเหล่านั้น ชื่อว่า ผู้อ่อนน้อมต่อบุคคลผู้เจริญแล้วโดยปกติ

วิ. วฺชฎมฺสฺส อปจายิตฺตุํ สีลมเตสนฺติ วฺชฎมาปจายีโน (ปฺคฺคฺลา)

ความอ่อนน้อม ต่อบุคคลผู้เจริญแล้ว เป็นปกติของบุคคลเหล่านั้น เหตุนั้น

บุคคลเหล่านั้น ชื่อว่า ผู้มีความอ่อนน้อมต่อบุคคลผู้เจริญแล้วเป็นปกติ

เวทนานวุตติ (ภิกขุ) ผู้เป็นไปตามซึ่งเวทนา (เวทนา + อนฺ + วตฺต + ณี)

วิ. เวทนํ อนฺวตฺตตีติ เวทนานวุตติ (ภิกขุ)

ภิกษุใด ย่อมเป็นไปตาม ซึ่งเวทนา เหตุนั้น ภิกษุนั้น ชื่อว่า ผู้เป็นไปตามซึ่งเวทนา

โหวหารูปชีวิโน (ชนา) ผู้เข้าไปอาศัยซึ่งการค้าขายเป็นอยู่, ผู้เข้าไปอาศัยซึ่งการการค้าขายเป็นอยู่โดยปกติ, ผู้มีการเข้าไปอาศัยซึ่งการการค้าขายเป็นอยู่เป็นปกติ (โหวหาร + อุป + ชิวฺ + ณี)

วิ. โหวหารํ อุปนิสฺสาย ชิวฺนตีติ โหวหารูปชีวิโน (ชนา)

ชนเหล่าใด ย่อมเข้าไปอาศัย ซึ่งการการค้าขาย เป็นอยู่ เหตุนั้น ชนเหล่านั้น ชื่อว่าผู้เข้าไปอาศัยซึ่งการค้าเป็นอยู่

วิ. โหวหารํ อุปนิสฺสาย ชิวฺนติ สีเลนาคี โหวหารูปชีวิโน (ชนา)

ชนเหล่าใด ย่อมเข้าไปอาศัย ซึ่งการการค้าขาย เป็นอยู่ โดยปกติ เหตุนั้น ชนเหล่านั้น ชื่อว่าผู้เข้าไปอาศัยซึ่งการค้าขายเป็นอยู่โดยปกติ

วิ. โหวหารํ อุปนิสฺสาย ชิวฺตุํ สีลเมตฺเตสนฺติ โหวหารูปชีวิโน (ชนา)

การเข้าไปอาศัยซึ่งการค้าขายแล้วเป็นอยู่ เป็นปกติ ของชนนั้น เหตุนั้น ชนเหล่านั้น ชื่อว่าผู้มีการเข้าไปอาศัยซึ่งการค้าขายเป็นอยู่โดยปกติ

สคคคามิ (ภิกขุ) ผู้ไปสู่สวรรค์โดยปกติ (สคฺค + คมฺ + ณี)

วิ. สคฺคํ คจฺจนตีติ สีเลนาคี สคคคามิ (ภิกขุ)

ภิกษุใด ย่อมไป สู่วรรค์ โดยปกติ เหตุนั้น ภิกษุนั้น ชื่อว่า ผู้ไปสู่สวรรค์โดยปกติ

สณฺณตการี (ภิกขุ) ผู้กระทำซึ่งความสำรวม (สณฺณต + กรฺ + ณี)

วิ. สณฺณตํ กโรตีติ สณฺณตการี (ภิกขุ)

ภิกษุใด ย่อมกระทำ ซึ่งความสำรวม เหตุนั้น ภิกษุนั้น ชื่อว่า ผู้กระทำซึ่งความสำรวม

สนธิจเฑที (ชโน) ผู้ตัดซึ่งที่ต่อ, ผู้ตัดซึ่งที่ต่อโดยปกติ, ผู้มีการตัดซึ่งที่ต่อเป็นปกติ

(สนฺธิ + ฉิทฺ + ณี)

วิ. สนฺธิํ ฉินฺนตีติ สนธิจเฑที (ชโน)

ชนใด ย่อมตัด ซึ่งที่ต่อ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ตัดซึ่งที่ต่อ

วิ. สนธิ ฉินทติ สีเลนาติ สนธิจเฉที (ชโน)

ชนใด ย่อมตัด ซึ่งที่ต่อ โดยปกติ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ตัดซึ่งที่ต่อโดยปกติ

วิ. สนธิ ฉินทิตฺตํ สีลมสสาติ สนธิจเฉที (ชโน)

การตัด ซึ่งที่ต่อ เป็นปกติ ของชนนั้น เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้มีการตัดซึ่งที่ต่อเป็นปกติ

สมปริวตตสายี (ราชา) ผู้นอนเป็นไปรอบพร้อมแล้วโดยปกติ (สมปริวตต + สี + ณี)

วิ. สมปริวตโต สยติ สีเลนาติ สมมปริวตตสายี (ราชา)

พระราชชาติ ย่อมนอนเป็นไปรอบพร้อมแล้ว โดยปกติ เหตุนั้น พระราชานั้น ชื่อว่า ผู้นอนเป็นไปรอบพร้อมแล้วโดยปกติ

สมจारी (ชโน) ผู้เที่ยวไปพร้อมกัน (สห + จรฺ + ณี)

วิ. สห จรตฺติ สหจारी (ชโน)

ชนใด ย่อมเที่ยวไป พร้อมกัน เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้เที่ยวไปพร้อมกัน

สาตจจการีโน (ภิกขุ) ผู้กระทำโดยความติดต่อดโดยปกติ (สาตจจ + กรฺ + ณี)

วิ. สาตจเจน กโรนฺติ สีเลนาติ สาตจจการีโน (ภิกขุ)

ภิกษุเหล่าใด ย่อมกระทำ โดยความติดต่อด โดยปกติ เหตุนั้น ภิกษุเหล่านั้น ชื่อว่า ผู้กระทำโดยความติดต่อดโดยปกติ

สาธฺวหารี (ภิกขุ) ผู้อยู่ด้วยธรรมอันยังประโยชน์ให้สำเร็จโดยปกติ (สาธฺ + วิ + หฺ + ณี)

วิ. สาธฺมเมเน วิหฺรติ สีเลนาติ สาธฺวหารี (ภิกขุ)

ภิกษุใด ย่อมอยู่ ด้วยธรรมอันยังประโยชน์ให้สำเร็จโดยปกติ เหตุนั้น ภิกษุนั้น ชื่อว่า ผู้อยู่ด้วยธรรมอันยังประโยชน์ให้สำเร็จโดยปกติ

สุขฺปริเยสีโน (ชนา) ผู้แสวงหาซึ่งสุข, ผู้แสวงหาซึ่งสุขโดยปกติ, ผู้มีการแสวงหาซึ่งสุขเป็นปกติ

(สุขฺ + ปริ + เอส + ณี)

วิ. สุขํ ปริเยสนฺตฺติ สุขฺปริเยสีโน (ชนา)

ชนเหล่าใด ย่อมแสวงหา ซึ่งสุข เหตุนั้น ชนเหล่านั้น ชื่อว่า ผู้แสวงหาซึ่งสุข

วิ. สุขํ ปริเยสนฺติ สีเลนาติ สุขฺปริเยสีโน (ชนา)

ชนเหล่าใด ย่อมแสวงหา ซึ่งสุข โดยปกติ เหตุนั้น ชนเหล่านั้น ชื่อว่า

ผู้แสวงหาซึ่งสุขโดยปกติ

วิ. สุขํ ปริเยสิตํ สีลเมเตสนติ สุขปริเยสิโน (ชนา)

ความแสวงหา ซึ่งสุข เป็นปกติ แห่งชนเหล่านั้น เหตุนั้น ชนเหล่านั้น ชื่อว่า
ผู้มีการแสวงหาซึ่งสุขเป็นปกติ

สุขลาภี (ชโน) ผู้ได้ซึ่งสุข (สุข + ลภ + ณี)

วิ. สุขํ ลภตตีติ สุขลาภี (ชโน)

ชนใด ย่อมได้ ซึ่งสุข เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ได้ซึ่งสุข

สุขเขสิโน (ชนา) ผู้ปรารถนาซึ่งสุข, ผู้ปรารถนาซึ่งสุขโดยปกติ, ผู้มีการปรารถนาซึ่งสุขเป็นปกติ

(สุข + อิสิ + ณี)

วิ. สุขํ อิจฉนตตีติ สุขเขสิโน (ชนา)

ชนเหล่าใด ย่อมปรารถนา ซึ่งสุข เหตุนั้น ชนเหล่านั้น ชื่อว่า ผู้ปรารถนาซึ่งสุข

วิ. สุขํ อิจฉนติ สีเลนาติ สุขเขสิโน (ชนา)

ชนเหล่าใด ย่อมปรารถนา ซึ่งสุข โดยปกติ เหตุนั้น ชนเหล่านั้น ชื่อว่า
ผู้ปรารถนาซึ่งสุขโดยปกติ

วิ. สุขํ อิจฉิตุํ สีลเมเตสนติ สุขเขสิโน (ชนา)

ความปรารถนา ซึ่งสุข เป็นปกติ ของชนเหล่านั้น เหตุนั้น ชนเหล่านั้น ชื่อว่า
ผู้มีการปรารถนาซึ่งสุขเป็นปกติ

**สุจิกเวสี (ชโน) ผู้แสวงหาซึ่งการงานสะอาด, ผู้แสวงหาซึ่งการงานสะอาดโดยปกติ, ผู้มีการแสวงหา
ซึ่งการงานสะอาดเป็นปกติ (สุจิ + คเวส + ณี)**

วิ. สุจี้ กมมนตํ คเวสตีติ สุจิกเวสี (ชโน)

ชนใด ย่อมแสวงหา ซึ่งการงาน อันสะอาด เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า
ผู้แสวงหาซึ่งการงานสะอาด

วิ. สุจี้ กมมนตํ คเวสติ สีเลนาติ สุจิกเวสี (ชโน)

ชนใด ย่อมแสวงหา ซึ่งการงาน อันสะอาด โดยปกติ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า
ผู้แสวงหาการงานสะอาดโดยปกติ

วิ. สุจี้ กมมนตํ คเวสิตุํ สีลมสุสาติ สุจิกเวสี (ชโน)

การแสวงหา ซึ่งการงาน อันสะอาด เป็นปกติ ของชนนั้น เหตุนั้น ชนนั้น

ชื่อว่า ผู้มีการแสวงหาซึ่งการงานสะอาดเป็นปกติ

สุกานุปัสสร (สตโต) ผู้ตามเห็นซึ่งอารมณ์อันงามโดยปกติ (สุก + อนุ + ทิส + ณี)

วิ. สุกัม อนุปัสสติ สีเลนาติ สุกานุปัสสี (สตโต)

สัตว์ใด ย่อมตามเห็น ซึ่งอารมณ์ อันงาม โดยปกติ เหตุนั้น สัตว์นั้น ชื่อว่า ผู้ตามเห็นซึ่งอารมณ์อันงามโดยปกติ

สุภาสิตภาสี (ขโน) ผู้กล่าวซึ่งคำอันเป็นสุภาสิต, ผู้กล่าวซึ่งคำอันเป็นสุภาสิตโดยปกติ, ผู้มีการกล่าวซึ่งคำสุภาสิตเป็นปกติ (สุภาสิต + ภาส + ณี)

วิ. สุภาสิตัม ภาสตีติ สุภาสิตภาสี (ขโน)

ชนใด ย่อมกล่าว ซึ่งคำ อันเป็นสุภาสิต เหตุนั้น

ชนนั้น ชื่อว่า ผู้กล่าวซึ่งคำอันเป็นสุภาสิต

วิ. สุภาสิตัม ภาสตี สีเลนาติ สุภาสิตภาสี (ขโน)

ชนใด ย่อมกล่าว ซึ่งคำอันเป็นสุภาสิต โดยปกติ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้กล่าวซึ่งคำอันเป็นสุภาสิตโดยปกติ

วิ. สุภาสิตัม ภาสตีตุ สีมมสสาติ สุภาสิตภาสี (ขโน)

การกล่าว ซึ่งคำสุภาสิต เป็นปกติ ของชนนั้น เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้มีการกล่าวซึ่งคำสุภาสิตเป็นปกติ

อตตานุโยคี (ปพพชิตโต) ผู้ตามประกอบซึ่งตนโดยปกติ (อตต + อนุ + ยุช + ณี)

วิ. อตตานัม อนุยยุชติ สีเลนาติ อตตานุโยคี (ปพพชิตโต)

บรรพชิตใด ย่อมตามประกอบ ซึ่งตน โดยปกติ เหตุนั้น บรรพชิตนั้น ชื่อว่า ผู้ตามประกอบซึ่งตนโดยปกติ

อติจารินี (อติถี) ผู้ประพดิล่วงโดยปกติ (อติ + จร + ณี)

วิ. อติ จรตี สีเลนาติ อติจารินี (อติถี)

หญิงใด ย่อมประพดิล่วง โดยปกติ เหตุนั้น หญิงนั้น ชื่อว่า ผู้ประพดิล่วงโดยปกติ

อติโธนจารี (ขโน) ผู้ประพดิล่วงซึ่งปัญญาชื่อว่าโธนาโดยปกติ (อติ + โธน + จร + ณี)

วิ. อติ โธนัม จรตี สีเลนาติ อติโธนจารี (ขโน)

ชนใด ย่อมประพบัติ ล่วง ซึ่งปัญญาชื่อว่าโธนา โดยปกติ เหตุนั้น ชนนั้น
ชื่อว่า ผู้ประพบัติล่วงซึ่งปัญญาชื่อว่าโธนาโดยปกติ

**อทินนาทายี (ชโน) ผู้ถือเอาซึ่งสิ่งของอันเขาไม่ให้แล้ว, ผู้ถือเอาซึ่งสิ่งของอันเขาไม่ให้แล้วโดยปกติ,
ผู้มีการถือเอาสิ่งของอันเขาไม่ให้แล้วเป็นปกติ (อทินน + อา + ทา + ณี)**

วิ. อทินนํ อาทียตีติ อทินนาทายี (ชโน)

ชนใด ย่อมถือเอา ซึ่งสิ่งของอันเขาไม่ให้แล้ว เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า
ผู้ถือเอาซึ่งสิ่งของอันเขาไม่ให้แล้ว

วิ. อทินนํ อาทียติ สีเลนาติ อทินนาทายี (ชโน)

ชนใด ย่อมถือเอา ซึ่งสิ่งของอันเขาไม่ให้แล้ว โดยปกติ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า
ผู้ถือเอาซึ่งสิ่งของอันเขาไม่ให้แล้วโดยปกติ

วิ. อทินนํ อาทาตุํ สีลมสสาติ อทินนาทายี (ชโน)

การถือเอา ซึ่งสิ่งของอันเขาไม่ให้แล้วเป็นปกติ ของชนนั้น เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า
ผู้มีการถือเอาสิ่งของอันเขาไม่ให้แล้วเป็นปกติ

อนณฺณโปสี (ชโน) ผู้ไม่เลียงดูซึ่งบุคคลอื่น (น + อนณฺณ + ปุสฺ + ณี)

วิ. น อนณฺณํ โปสตีติ อนณฺณโปสี (ชโน)

ชนใด ย่อมไม่เลียงดู ซึ่งบุคคลอื่น เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ไม่เลียงดูซึ่งบุคคลอื่น

อนาลยจารี (ชโน) ผู้ไม่มีความอาลัยเที่ยวไป (อนาลย + จรฺ + ณี)

วิ. อนาลโย หุตฺวา จรตีติ อนาลยจารี (ชโน)

ชนใด เป็นผู้ไม่มีความอาลัย ย่อมเที่ยวไป เหตุนั้น
ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ไม่มีความอาลัยเที่ยวไป

อนุตฺรจารี (อุทโท) ผู้เที่ยวไปตามฝั่งโดยปกติ (อนุ + ตฺร + จรฺ + ณี)

วิ. อนุตฺรํ จรติ สีเลนาติ อนุตฺรจารี (อุทโท)

นากใด ย่อมเที่ยวไป ตามฝั่ง โดยปกติ เหตุนั้น นากนั้น ชื่อว่า ผู้เที่ยวไปตามฝั่งโดยปกติ

อนุธมฺมจารี (ภิกฺขุ) ผู้ประพบัติซึ่งธรรมอันสมควร (อนุ + ธมฺม + จรฺ + ณี)

วิ. อนุธมฺมํ ปรํ จรตีติ อนุธมฺมจารี (ภิกฺขุ)

ภิกษุใด ย่อมประพฤติ ซึ่งธรรมอันสมควร เหตุนั้น
ภิกษุนั้น ชื่อว่า ผู้ประพฤติซึ่งธรรมอันสมควร

อนุปายินี (ฉายา) อันไปตามโดยปกติ (อนุ + ปย + ณี)

วิ. อนุปยติ สีเลนาติ อนุปายินี (ฉายา)
เงาใด ย่อมไปตาม โดยปกติ เหตุนั้น เงานั้น ชื่อว่า อันไปตามโดยปกติ

อพายคามี (สโตโต) ผู้ไปสู่อบาย (อพาย + คม + ณี)

วิ. อพายํ คจฺจตีติ อพายคามี (สโตโต)
สัตว์ใด ย่อมไป สู่อบาย เหตุนั้น สัตว์นั้น ชื่อว่า ผู้ไปสู่อบาย

อปปมาทวารินี (อิตถิ) ผู้อยู่ด้วยความไม่ประมาท (อปปมาท + วิ + หร + ณี)

วิ. อปปมาเทน วิหระตีติ อปปมาทวารินี (อิตถิ)
หญิงใด ย่อมอยู่ ด้วยความไม่ประมาท เหตุนั้น
หญิงนั้น ชื่อว่า ผู้อยู่ด้วยความประมาท

อภูตวาที (ชโน) ผู้กล่าวคำอันไม่มีแล้วโดยปกติ (อภูต + วท + ณี)

วิ. อภูตํ วจฺนํ วทตีติ สีเลนาติ อภูตวาที (ชโน)
ชนใด ย่อมกล่าวคำอันไม่มีแล้ว โดยปกติ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้กล่าวคำอันไม่มีแล้ว

อลิกวาที (ชโน) ผู้กล่าวซึ่งคำเหลวไหล (อลิก + วท + ณี)

วิ. อลิกํ วจฺนํ วทตีติ อลิกวาที (ชโน)
ชนใด ย่อมกล่าวซึ่งคำเหลวไหล เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้กล่าวซึ่งคำเหลวไหล

อสนตาสี (ชโน) ผู้ไม่สะดุ้งรอบโดยปกติ (น + ส + ตส + ณี)

วิ. น สนฺตสฺสตี สีเลนาติ อสนตาสี (ชโน)
ชนใด ย่อมไม่สะดุ้งรอบ โดยปกติ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ไม่สะดุ้งรอบโดยปกติ

อโหระตานุสิกขี (บุริโส) ผู้มีอันตามศึกษาในกลางวันและกลางคืนเป็นปกติ

(อโหระตต + อนุ + สิกข + ณี)

วิ. อโหระตเต อนุสิกขิตุํ สีลมสฺสชาติ อโหระตตานุสิกขี (ปุริโส)
การตามศึกษา ในกลางวันและกลางคืน เป็นปกติ ของบุรุษนั้น
เหตุ นั้น บุรุษนั้น ชื่อว่า ผู้มีอันตามศึกษาในกลางวันและกลางคืนเป็นปกติ

อุปฺปลจารี (ชโน) ผู้ประพัตินอกทางโดยปกติ (อุปฺปล + จรฺ + ณี)

วิ. อุปฺปลํ จรติ สีเลนาติ อุปฺปลจารี (ชโน)
ชนใด ย่อมประพัตินอกทาง โดยปกติ เหตุ นั้น
ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ประพัตินอกทางโดยปกติ

อุภยติรจาริโน (อุทฺทา) ผู้เที่ยวไปในฝั่งทั้งสองโดยปกติ (อุภย + จรฺ + ณี)

วิ. อุภุสฺสํ ตีเรสฺส จรติ สีเลนาติ อุภยติรจาริโน (อุทฺทา)
นากเหล่าใด ย่อมเที่ยวไป ในฝั่งทั้งสอง โดยปกติ
เหตุ นั้น นากเหล่านั้น ชื่อว่า ผู้เที่ยวไปในฝั่งทั้งสองโดยปกติ

เอกจารี (นาโค) ผู้เที่ยวไปผู้เดียว (เอก + จรฺ + ณี)

วิ. เอโก จรติตี เอกจารี (นาโค)
ช้างตัวประเสริฐใด ผู้เดียว ย่อมเที่ยวไป เหตุ นั้น
ช้างตัวประเสริฐนั้น ชื่อว่า ผู้เที่ยวไปผู้เดียว

เอกมาสี (ชโน) ผู้นั่งผู้เดียวโดยปกติ (เอก + อส + ณี)

วิ. เอโก อสติ สีเลนาติ เอกมาสี (ชโน)
ชนใด ผู้เดียว ย่อมนั่ง โดยปกติ เหตุ นั้น
ชนนั้น ชื่อว่า ผู้นั่งผู้เดียวโดยปกติ

ณฺว บัจจย

บัจจยนี้ เมื่อลงประกอบกับธาตุแล้ว มักแปลงรูปเป็นอย่างอื่น คือแปลงเป็น อก บ้าง เป็น อานนก บ้าง และมีอำนาจเช่นเดียวกับ ณี เพราะเป็นบัจจยที่เนื่องด้วย ณ เมื่อจะกล่าวโดยหัวข้อก็คือ

๑. ต้องแปลง ณฺว เป็น อก ในธาตุทั้งปวง
๒. เฉพาะ ณา ธาตุ ให้แปลงเป็น อานนก
๓. ต้นธาตุเป็นรัสสะ ให้พฤทธิได้
๔. ต้นธาตุเป็นที่ฆะหรือมีตัวสะกด ห้ามมิให้พฤทธิ
๕. ธาตุมี อา อยู่เบื้องหลัง ลง ย บัจจยหลังธาตุ
๖. ธาตุตัวเดียวถึงเป็นที่ฆะก็พฤทธิได้

กจรรจนฺตทิกา (ทาสี) ผู้ทิ้งซึ่งหยากเยื่อ (กจรร + ฉชช + ณฺว)

วิ. กจรร ฉชชเตตติ กจรรจนฺตทิกา (ทาสี)

นางทาสีใด ย่อมทิ้ง ซึ่งหยากเยื่อ เหตุนั้น นางทาสีนั้น ชื่อว่า ผู้ทิ้งซึ่งหยากเยื่อ

กตาทวิชานนโก (ชโน) ผู้รู้แจ้งซึ่งกรรมอันบุคคลทั้งกระทำแล้วทั้งมิได้กระทำแล้ว

(กตาท + วิ + ณา + ณฺว)

วิ. กตาท กมม วิชานาตติ กตาทวิชานนโก (ชโน)

ชนใด ย่อมรู้ ซึ่งกรรม อันบุคคลทั้งกระทำแล้วทั้งมิได้กระทำแล้ว เหตุนั้น
ชนนั้น ผู้รู้แจ้งซึ่งกรรมอันบุคคลทั้งกระทำแล้วทั้งมิได้กระทำแล้ว

กปฺปวินาสโก (อคฺคิ) อันยังกับให้พินาศ (กปฺป + วิ + นส + ณฺว)

วิ. กปฺป วินาสเตตติ กปฺปวินาสโก (อคฺคิ)

ไฟใด ย่อมยังกับให้พินาศ เหตุนั้น ไฟนั้น ชื่อว่า อันยังกับให้พินาศ

กปฺปิยการโก (ภิกฺขุ) ผู้กระทำซึ่งกิจอันสมควร (กปฺปิย + กร + ณฺว)

วิ. กปฺปิย โกรตติ กปฺปิยการโก (ภิกฺขุ)

ภิกษุใด ย่อมกระทำ ซึ่งกิจอันสมควร เหตุนั้น ภิกษุนั้น ชื่อว่า ผู้กระทำซึ่งกิจอันสมควร

กยโก (ชโน) ผู้ซื้อ (กี + ญว)

วิ. กิณาสีติ กยโก (ชโน)

ชนใด ย่อมซื้อ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ซื้อ

กสสโก (ชโน) ผู้ไถ (กส + ญว) (กสโก - ผู้ไถ ก็วิเคราะห์เช่นนี้เหมือนกัน)

วิ. กสสตีติ กสสโก (ชโน)

ชนใด ย่อมไถ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ไถ (ชาวนา)

การโก (ชโน) ผู้กระทำ (กร + ญว)

วิ. กโรตีติ การโก (ชโน)

ชนใด ย่อมกระทำ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้กระทำ

การาปโก (ชโน) ผู้ยังชนให้กระทำ (กร + ณาเป + ญว) (การโก (ชโน)

- ผู้ยังชนให้กระทำ ก็วิเคราะห์เช่นนี้)

วิ. การาเปตีติ การาปโก (ชโน)

ชนใด ย่อมยังชนให้กระทำ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ยังชนให้กระทำ

กฏิทุสโก (ชโน) ผู้ประทุษร้ายซึ่งกฏี (กฏี + ทุส + ญว)

วิ. กฏี ทุสตีติ กฏิทุสโก (ชโน)

ชนใด ย่อมประทุษร้าย ซึ่งกฏี เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ประทุษร้ายซึ่งกฏี

กุลทมโก (เถโร) ผู้ฝึกซึ่งตระกูล (กุล + ทม + ญว)

วิ. กุลํ ทเมตีติ กุลทมโก (เถโร)

พระเถระใด ย่อมฝึกซึ่งตระกูล เหตุนั้น พระเถระนั้น ชื่อว่า ผู้ฝึกซึ่งตระกูล

กุลทุสโก (ภิกขุ) ผู้ประทุษร้ายซึ่งตระกูล (กุล + ทุส + ญว)

วิ. กุลํ ทุสตีติ กุลทุสโก (ภิกขุ)

ภิกษุใด ย่อมประทุษร้าย ซึ่งตระกูล เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ประทุษร้ายซึ่งตระกูล

กุทโก (พรหมโณ) ผู้โกหก (กุท + ญว)

วิ. กุหะตีติ กุหโก (พฺราหฺมโณ)

พฺราหฺมโณ โยมโกหก เหตุณัํ พฺราหฺมณัํ ชื่อว่า ผู้โกหก

ชีรบโก (วจฺโณ) ตัวตีมซึ่งนํานม (ชีร + ปา + ญว)

วิ. ชีรํ ปิวตีติ ชีรบโก (วจฺโณ)

ลูกโคใด โยมตีม ซึ่งนํานม เหตุณัํ ลูกโคณัํ ชื่อว่า ตัวตีมซึ่งนํานม

คเวสโก (ชโน) ผู้แสวงหา (คเวส + ญว)

วิ. คเวสตีติ คเวสโก (ชโน)

ชนใด โยมแสวงหา เหตุณัํ ชนณัํ ชื่อว่า ผู้แสวงหา

คหการโก (วฑฺฒกึ) ผู้กระทำซึ่งเรื่อน (คห + กร + ญว)

วิ. คหํ กโรตีติ คหการโก (วฑฺฒกึ)

นายช่างใด โยมกระทำ ซึ่งเรื่อน เหตุณัํ นายช่างณัํ ชื่อว่า ผู้กระทำซึ่งเรื่อน

คามโกชโก (ชโน) ผู้บริโภคซึ่งบ้าน (ผู้ใหญ่บ้าน) (คาม + ภูช + ญว)

วิ. คามํ ภูชตีติ คามโกชโก (ชโน)

ชนใด โยมบริโภค ซึ่งบ้าน เหตุณัํ ชนณัํ ชื่อว่า ผู้บริโภคซึ่งบ้าน

คิลานุปฺภูจโก (ภิกฺขุ) ผู้บำรุงซึ่งภิกษุผู้เป็นไข้ (คิลาน + อุป + จา + ญว)

วิ. คิลานํ ภิกฺขุํ อุปฺภูจตีติ คิลานุปฺภูจโก (ภิกฺขุ)

ภิกษุใด โยมบำรุง ซึ่งภิกษุผู้เป็นไข้ เหตุณัํ ภิกษุณัํ ชื่อว่า ผู้บำรุงซึ่งภิกษุผู้เป็นไข้

โคฆาตโก (ชโน) ผู้ฆ่าซึ่งโค (โค + หน + ญว)

วิ. คาโว หนตีติ โคฆาตโก (ชโน)

ชนใด โยมฆ่า ซึ่งโค เหตุณัํ ชนณัํ ชื่อว่า ผู้ฆ่าซึ่งโค

โคपालโก (ทารโก) ผู้รักษาซึ่งโค (โค + ปาล + ญว)

วิ. คาโว ปาเลตีติ โคपालโก (ทารโก)

เด็กใด โยมรักษา ซึ่งโคทั้งหลาย เหตุณัํ เด็กณัํ ชื่อว่า ผู้รักษาซึ่งโค

ฆาตโก (ชโน) ผู้ฆ่า (หน + ญ) (วธโก มีวิเคราะห์เช่นเดียวกันนี้)

วิ. หนตีติ ฆาตโก (ชโน)

ชนใด ย่อมฆ่า เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ฆ่า

จิวรการกา (ภิกขุ) ผู้กระทำซึ่งจิวร (จิวร + กร + ญ)

วิ. จิวริ กโรนตตีติ จิวรการกา (ภิกขุ)

ภิกษุเหล่าใด ย่อมกระทำ ซึ่งจิวร เหตุนั้น ภิกษุเหล่านั้น ชื่อว่า ผู้กระทำซึ่งจิวร

โจรฆาตโก (ชโน) ผู้ฆ่าซึ่งโจร (โจร + หน + ญ)

วิ. โจริ หนตีติ โจรฆาตโก (ชโน)

ชนใด ย่อมฆ่า ซึ่งโจร เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ฆ่าซึ่งโจร

ฉวาทิกกา (อิตถิ) ผู้เผาซึ่งซากศพ (ฉว + ทห + ญ)

วิ. ฉวริ ทหตีติ ฉวาทิกกา (อิตถิ)

หญิงใด ย่อมเผา ซึ่งซากศพ เหตุนั้น หญิงนั้น ชื่อว่า ผู้เผาซึ่งซากศพ

ชานนโก (ชโน) ผู้รู้ (ณา + ญ)

วิ. ชานาตีติ ชานนโก (ชโน)

ชนใด ย่อมรู้ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้รู้

ชาลการิกา (ตณหา) อันกระทำซึ่งช่าย (ชาล + กร + ญ)

วิ. ชาลิ กโรตีติ ตณหาใด ย่อมกระทำ ซึ่งช่าย เหตุนั้น

ตณหานั้น ชื่อว่า อันกระทำซึ่งช่าย

ตจฉโก (ชโน) ผู้ถาก (ตจฉ + ญ)

วิ. ตจฉตีติ ตจฉโก (ชโน)

ชนใด ย่อมถาก เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ถาก

ติณหารโก (ชโน) ผู้นำไปซึ่งหญ้า (ติณ + ทร + ญ)

วิ. ติณิ ทรตีติ ติณหารโก (ชโน)

ชนใด ย่อมนำไป ซึ่งหญ้า เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้นำไปซึ่งหญ้า

ทนายโก (ชโน) ผู้ให้ (ทา + ญว)

วิ. เทตติ ทนายโก (ชโน)

ชนใด ย่อมให้ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ให้

ทฤกรการโก (ชโน) ผู้กระทำซึ่งกรรมอันบุคคลกระทำได้โดยยาก (ทฤกร + กร + ญว)

วิ. ทฤกริ กโรตติ ทฤกรการโก (ชโน)

ชนใด ย่อมกระทำ ซึ่งกรรมอันบุคคลกระทำได้โดยยาก

เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้กระทำซึ่งกรรมอันบุคคลกระทำได้โดยยาก

โทณมาปโก ผู้ดวงด้วยทะนान (โทณ + มาป + ญว)

วิ. โทณน มาเปตติ โทณมาปโก (ชโน)

ชนใด ย่อมดวง ด้วยทะนาน เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ดวงด้วยทะนาน

ธมโฆสโก (อุปาสโก) ผู้ปวาร้องซึ่งธรรม (ธม + ฆส + ญว)

วิ. ธมม โฆเสตติ ธมโฆสโก (อุปาสโก)

อุปาสกใด ย่อมปวาร้อง ซึ่งธรรม เหตุนั้น อุปาสกนั้น ชื่อว่า ผู้ปวาร้องซึ่งธรรม

ธมเทศโก (ภิกขุ) ผู้แสดงซึ่งธรรม (ธม + ทิส + ญว)

วิ. ธมม เทเสตติ ธมเทศโก (ภิกขุ)

ภิกษุใด ย่อมแสดง ซึ่งธรรม เหตุนั้น ภิกษุนั้น ชื่อว่า ผู้แสดงซึ่งธรรม

ธมปายโก (ภิกขุ) ผู้ดื่มซึ่งธรรม (ธม + ปา + ญว)

วิ. ธมม ปิวตติ ธมปายโก (ภิกขุ)

ภิกษุใด ย่อมดื่ม ซึ่งธรรม เหตุนั้น ภิกษุนั้น ชื่อว่า ผู้ดื่มซึ่งธรรม

นภขตตปาสโก (พราหมโณ) ผู้กล่าวซึ่งนักษัตร์ (นภขตต + ปจ + ญว)

วิ. นภขตต ปจตติ นภขตตปาสโก (พราหมโณ)

พราหมณ์ใด ย่อมกล่าว ซึ่งนักษัตร เหตุนั้น พราหมณ์นั้น ชื่อว่า ผู้กล่าวซึ่งนักษัตร

นครปริศนาทโก (เทวปุตุโต) ผู้กำหนดถือเอารอบซึ่งพระนคร (นคร + ปริ + คห + ญ)

วิ. นครี ปริศนาคหาตีติ นครปริศนาทโก (เทวปุตุโต)

เทวปุตุไตรใด ย่อมกำหนดถือเอารอบ ซึ่งพระนคร

เหตุนี้ เทวปุตุตรนั้น ชื่อว่า ผู้ถือเอารอบซึ่งพระนคร

นาฎกา (อิตถิ) ผู้พ้อนรำ (นฏ + ญ)

วิ. นฏตีติ นาฎกา (อิตถิ)

หญิงใด ย่อมพ้อนรำ เหตุนี้ หญิงนั้น ชื่อว่า ผู้พ้อนรำ

นายโก (ชโน) ผู้นำไป (นี + ญ)

วิ. เนตีติ นายโก (ชโน)

ชนใด ย่อมนำไป เหตุนี้ ชนนั้น ชื่อว่า ผู้นำไป

นิกคหการโก (ชโน) ผู้กระทำซึ่งการข่ม (นิกคห + กร + ญ)

วิ. นิกคหัง กโรตีติ นิกคหการโก (ชโน)

ชนใด ย่อมกระทำ ซึ่งการข่ม เหตุนี้ ชนนั้น ชื่อว่า ผู้กระทำซึ่งการข่ม

นิกคทโก (ชโน) ผู้ข่ม (นิ + คห + ญ)

วิ. นิกคณหาติ นิกคทโก (ชโน)

ชนใด ย่อมข่ม เหตุนี้ ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ข่ม

นियोชกา (ภิกขุ) ผู้ประกอบเข้า (นี + ยช + ญ)

วิ. นियोเชนตีติ นियोชกา (ภิกขุ)

ภิกษุเหล่าใด ย่อมประกอบเข้า เหตุนี้ ภิกษุเหล่านั้น ชื่อว่า ผู้ประกอบเข้า

ปจจยทายกา (ชนา) ผู้ให้ซึ่งปัจจัย (ปจจย + ทา + ญ)

วิ. ปจจยั เทตีติ ปจจยทายกา (ชนา)

ชนเหล่าใด ย่อมให้ ซึ่งปัจจัย เหตุนี้

ชนเหล่านั้น ชื่อว่า ผู้ให้ซึ่งปัจจัย

ปติปุชิกา (อิตถิ) ผู้บูชาซึ่งสามี (ปติ + ปุช + ญ)ุ

วิ. ปตี ปุชตีติ ปติปุชิกา (อิตถิ)

หญิงใด ย่อมบูชา ซึ่งสามี เหตุนั้น หญิงนั้น ชื่อว่า ผู้บูชาซึ่งสามี

ปริจาริกา (อิตถิ) ผู้บำเรอ (ปริ + จร + ญ)ุ

วิ. ปริจรตีติ ปริจาริกา (อิตถิ)

หญิงใด ย่อมบำเรอ เหตุนั้น หญิงนั้น ชื่อว่า ผู้บำเรอ

ปริภาสโก (ชโน) ผู้บริภาษ (ปริ + ภาส + ญ)ุ

วิ. ปริภาสตีติ ปริภาสโก (ชโน)

ชนใด ย่อมบริภาษ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้บริภาษ

ปเวณิपालโก (ชโน) ผู้รักษาซึ่งประเพณี (ปเวณิ + ปาล + ญ)ุ

วิ. ปเวณิ ปาเลตีติ ปเวณิपालโก (ชโน)

ชนใด ย่อมรักษา ซึ่งประเพณี เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้รักษาซึ่งประเพณี

ปาทปิจโก (ทารุ) อันรองซึ่งเท้า (ปาท + ปิจ + ญ)ุ

วิ. ปาทำ ปิจตีติ ปาทปิจโก (ทารุ)

ไม้ใด ย่อมรอง ซึ่งเท้า เหตุนั้น ไม้ นั้น ชื่อว่า อันรองซึ่งเท้า

ปายโก (ชโน) ผู้ตีม (ปา + ญ)ุ

วิ. ปิวตีติ ปาวโก (อคฺคิ)

ไฟใด ย่อมชำระ เหตุนั้น ไฟนั้น ชื่อว่า ผู้ชำระ

เปสนการิกา (อิตถิ) ผู้กระทำซึ่งการรับใช้ (กรรมคือการส่งไป) (เปสน + กร + ญ)ุ

วิ. เปสนํ กโรตีติ เปสนการิกา (อิตถิ)

หญิงใด ย่อมกระทำ ซึ่งการรับใช้ เหตุนั้น

หญิงนั้น ชื่อว่า ผู้กระทำซึ่งการรับใช้

ภตตทุเทสโก (ภิกขุ) ผู้แจกซึ่งภัตร (ภตต + อุ + ทิส + ญว)

วิ. ภตตฺ อุกฺเทเสตีติ ภตตทุเทสโก (ภิกขุ)

ภิกษุใด ย่อมแจก ซึ่งภัตร เหตุนั้น ภิกษุนั้น ชื่อว่า ผู้แจกซึ่งภัตร

ภททโก (สมโณ) ผู้เจริญ (ภท + ญว)

วิ. ภทฺทตีติ ภททโก (สมโณ)

สมณะใด ย่อมเจริญ เหตุนั้น สมณะนั้น ชื่อว่า ผู้เจริญ

ภวกฑมกา (กิลเสา) อันคร่าไปสู่ภพ (ภว + กฑม + ญว)

วิ. ภวํ กฑมฺนตีติ ภวกฑมกา (กิลเสา)

กิลเสเหล่าใด ย่อมคร่าไป สู่ภพ เหตุนั้น กิลเสเหล่านั้น ชื่อว่า อันคร่าไปสู่ภพ

ภุมมฏฐกา (เทวา) ผู้ดำรงอยู่บนภาคพื้น (ภุมม + ฐา + ญว)

วิ. ภุมฺเม ติฏฺฐนฺตีติ ภุมมฏฐกา (เทวา)

เทพเหล่าใด ย่อมดำรงอยู่ บนภาคพื้น

เหตุนั้น เทพเหล่านั้น ชื่อว่า ผู้ดำรงอยู่บนภาคพื้น

ภสชชชานนโก (ชโน) ผู้รู้ซึ่งเกสัช (ภสชช + ณา + ญว)

วิ. ภสชชํ ชานาตีติ ภสชชชานนโก (ชโน)

ชนใด ย่อมรู้ ซึ่งเกสัช เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้รู้ซึ่งเกสัช

โภชโก (ชโน) ผู้บริโภค (โภช + ญว)

วิ. โภชฺชตีติ โโภชโก (ชโน)

ชนใด ย่อมบริโภค เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้บริโภค

มคคทุเทสโก (ชโน) ผู้แสดงซึ่งหนทาง (มคค + อุ + ทิส + ญว)

วิ. มคคํ อุกฺเทเสตีติ มคคทุเทสโก (ชโน)

ชนใด ย่อมแสดง ซึ่งหนทาง เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้แสดงซึ่งหนทาง

มณฑปการโก (ชโน) ผู้กระทำซึ่งมณฑป (มณฑป + กร + ญว)

วิ. มณฑป กโรตตี มณฑปการโก (ชโน)

ชนใด ย่อมกระทำ ซึ่งมณฑป เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้กระทำซึ่งมณฑป

มหลลโก (ชโน) ผู้ถือเอาซึ่งความเป็นผู้ใหญ่ (คนแก่) (มหนต + ลา + ญ)

วิ. มหตต์ ลาติ คณหาตีติ มหลลโก (ชโน)

ชนใด ย่อมถือ คือ ย่อมถือเอา ซึ่งความเป็นผู้ใหญ่
เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ถือเอาซึ่งความเป็นผู้ใหญ่

มาตุโปสโก (โพธิสโต) ผู้เลี้ยงซึ่งมารดา (มาตุ + ปุส + ญ)

วิ. มาตร โพเสตีติ มาตุโปสโก (โพธิสโต)

โพธิสัตว์ใด ย่อมเลี้ยงดู ซึ่งมารดา เหตุนั้น โพธิสัตว์นั้น ชื่อว่า ผู้เลี้ยงซึ่งมารดา

มุโขทกาทิตายโก (ชโน) ผู้ถวายซึ่งวัตถุมีน้ำล้างหน้า เป็นต้น (มุโขทกาทิ + ทา + ญ)

วิ. มุโขทกาที วตถุ เทตีติ มุโขทกาทิตายโก (ชโน)

ชนใด ย่อมถวาย ซึ่งวัตถุ มีน้ำล้างหน้า เป็นต้น
เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ถวายวัตถุมีน้ำล้างหน้า เป็นต้น

เมธคา (ธมฺชาติ) ผู้เบียดเบียน (เมธ + ญ) (แปลง ห เป็น ค)

วิ. เมธตีติ เมธคา (ธมฺชาติ)

ธรรมชาติดีใด ย่อมเบียดเบียน เหตุนั้น ธรรมชาตินั้น ชื่อว่า ผู้เบียดเบียน

ยาจโก (ชโน) ผู้ขอ (ยาจ + ญ)

วิ. ยาจตีติ ยาจโก (ชโน)

ชนใด ย่อมขอ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ขอ

โลกานุกมฺปกา (พทุธา) ผู้อนุเคราะห์ซึ่งโลก (โลก + อนุ + กปิ + ญ)

วิ. โลกั อนุ กมฺเปตีติ โลกานุกมฺปกา (พทุธา)

พระพุทธเจ้าทั้งหลายใด ย่อมอนุเคราะห์ ซึ่งโลก
เหตุนั้น พระพุทธเจ้าทั้งหลายนั้น ชื่อว่า ผู้อนุเคราะห์ซึ่งโลก

รกขโก (ชโน) ผู้รักษา (รกข + ฌว)

วิ. รกขตีติ รกขโก (ชโน)

ชนใด ย่อมรักษา เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้รักษา

รณคเวสโก (ชโน) ผู้แสวงหาซึ่งความบกพร่อง (รณธ + คเวส + ฌว)

วิ. รณธ คเวสตีติ รณคเวสโก (ชโน)

ชนใด ย่อมแสวงหา ซึ่งความบกพร่อง

เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้แสวงหาซึ่งความบกพร่อง

วตตปปฏิวัตตการโก (ชโน) ผู้กระทำซึ่งวัตรและวัตรอาศัย (วตต + ปฏิ + กร + ฌว)

วิ. วตต จ ปฏิวัตต จ กโรตีติ วตตปปฏิวัตตการโก (ชโน)

ชนใด ย่อมกระทำ ซึ่งวัตร ด้วย ซึ่งวัตรอาศัย ด้วย

เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้กระทำซึ่งวัตรและวัตรอาศัย

วนจรโก (ชโน) ผู้เที่ยวไปในป่า (วน + จร + ฌว)

วิ. วน จรตีติ (ชโน) วนจรโก

ชนใด ย่อมเที่ยวไปในป่า เหตุนั้น

ชนนั้น ชื่อว่าผู้เที่ยวไปในป่า

วิกตลโก (ภิกขุ) ผู้ไ้อวด (วิ + กตล (ชม ยกย่อง อวด) + ฌว)

วิ. วิกตเถติ วิกตลโก (ภิกขุ)

ภิกษุใด ย่อมไ้อวด เหตุนั้น ภิกษุนั้น ชื่อว่า ผู้ไ้อวด

วิหารปฏิชคคโก (ชโน) ผู้ดูแลซึ่งวิหาร (วิหาร + ปฏิ + ชคค + ฌว)

วิ. วิหาร ปฏิชคคตีติ วิหารปฏิชคคโก (ชโน)

ชนใด ย่อมดูแล ซึ่งวิหาร เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ดูแลซึ่งวิหาร

วसानุรกขโก (ชโน) ผู้ตามรักษาซึ่งวงศ์ (วส + อนุ + รกข + ฌว)

วิ. วส อนุรกขตีติ วसानุรกขโก (ชโน)

ชนใด ย่อมตามรักษา ซึ่งวงศ์ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ตามรักษาซึ่งวงศ์

สกุการการโก (ชโน) ผู้กระทำซึ่งสักการะ (สกุการ + กร + ญว)

วิ. สกุการ กโรตติ สกุการการโก (ชโน)

ชนใด ย่อมกระทำ ซึ่งสักการะ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้กระทำซึ่งสักการะ

สงฆุปฎฐาโก (ภิกขุ) ผู้บำรุงซึ่งสงฆ์ (สงฆ + อุป + ฐา + ญว)

วิ. สงฆ์ อุปฎฐหตติ สงฆุปฎฐาโก (ภิกขุ)

ภิกษุใด ย่อมบำรุง ซึ่งสงฆ์ เหตุนั้น ภิกษุนั้น ชื่อว่า ผู้บำรุงซึ่งสงฆ์

สมปตติธารโก (ชโน) ผู้ทรงไว้ซึ่งสมบัติ (สมปตติ + ธร + ญว)

วิ. สมปตติ ธาเรตติ สมปตติธารโก (ชโน)

ชนใด ย่อมทรงไว้ ซึ่งสมบัติ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ทรงไว้ซึ่งสมบัติ

สมปหंसโก (ชโน) ผู้ยังชนให้รำเริง (สั + ป + หส + ญว)

วิ. สมปหंसเตตติ สมปหंसโก (ชโน)

ชนใด ย่อมยังชนให้รำเริง เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ยังชนให้รำเริง

สมาทปโก (ชโน) ผู้ชักชวน (สั + อา + ทย + ญว)

วิ. สmaatเปติ สmaatปโก (ชโน)

ชนใด ย่อมชักชวน เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ชักชวน

สมตเตชโก (ชโน) ผู้ยังชนให้อาจหาญ (สั + อุ + ติช + ญว)

วิ. สมตเตชเตตติ สมตเตชโก (ชโน)

ชนใด ย่อมยังชนให้อาจหาญ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ยังชนให้อาจหาญ

สหปัสสุกีฬโก (ทารโก) ผู้เล่นซึ่งผู้เล่นร่วมกัน (สห + ปัส + กีฬ + ญว)

วิ. สห ปัสสุ กีฬตติ สหปัสสุกีฬโก (ทารโก)

เด็กใด ย่อมเล่น ซึ่งผู้เล่น ร่วมกัน เหตุนั้น เด็กนั้น ชื่อว่า ผู้เล่นซึ่งผู้เล่นร่วมกัน

สหยาโก (ชโน) ผู้ไปร่วมกัน (สห + อิ + ญว)

วิ. สห อยตติ สหยาโก (ชโน)

ชนใด ย่อมไป ร่วมกัน เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ไปร่วมกัน (อิติลึงค์ เป็น สหายิกา)

สาวโก (ชโน) ผู้ฟัง (สุ + ญว)

วิ. สฺมาตติ สาวโก (ชโน)

ชนใด ย่อมฟัง เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ฟัง

สาสิกเขตตปาสิกา (อิติ) ผู้รักษาซึ่งนาแห่งข้าวสาสิ (สาสิกเขตต + ปาล + ญว)

วิ. สาสิกเขตตํ ปาเลตติ สาสิกเขตตปาสิกา (อิติ)

หญิงใด ย่อมรักษา ซึ่งนาแห่งข้าวสาสิ เหตุนั้น

หญิงนั้น ชื่อว่า ผู้รักษาซึ่งนาแห่งข้าวสาสิ

สีลรชิกา (อิติ) ผู้รักษาซึ่งศีล, ผู้รักษาซึ่งศีลโดยปกติ, ผู้มีอันรักษาซึ่งศีลเป็นปกติ

(สีล + รช + ญว)

วิ. สีลํ รชตติ สีลรชิกา (อิติ)

หญิงใด ย่อมรักษา ซึ่งศีล เหตุนั้น หญิงนั้น ชื่อว่า ผู้รักษา ซึ่งศีล

วิ. สีลํ รชติ สีเลนาติ สีลรชิกา (อิติ)

หญิงใด ย่อมรักษา ซึ่งศีล โดยปกติ เหตุนั้น

หญิงนั้น ชื่อว่า ผู้รักษาซึ่งศีลโดยปกติ

วิ. สีลํ รชิตุํ สีลมสุสาติ สีลรชิกา (อิติ)

การรักษาสีล เป็นปกติ ของหญิงนั้น

เหตุนั้น หญิงนั้น ชื่อว่า ผู้มีอันรักษาซึ่งศีลเป็นปกติ

สุสานโคปิกา (อิติ) ผู้รักษาซึ่งสุสาน (สุสาน + คูป + ญว)

วิ. สุสานํ โคเปตติ สุสานโคปิกา (อิติ)

หญิงใด ย่อมรักษา ซึ่งสุสาน เหตุนั้น หญิงนั้น ชื่อว่า ผู้รักษาซึ่งสุสาน

เสนาสนปฺปณฺยาปโก (มลลปฺตโต) ผู้แต่งตั้งซึ่งเสนาสนะ (เสนาสน + ป + ญป + ญว)

วิ. เสนาสนํ ปณฺยาเปตติ เสนาสนปฺปณฺยาปโก (มลลปฺตโต)

พระมัลลบุตรใด ย่อมแต่งตั้ง ซึ่งอาสนะ เหตุนั้น

พระมัลลบุตรนั้น ชื่อว่า ผู้แต่งตั้งซึ่งเสนาสนะ

หัตสมัตโก (ภิกขุ) ผู้ฆ่าซึ่งหงส์ (หฺส + หน + ฌว)

วิ. หฺส หนตีติ หัตสมัตโก (ภิกขุ)

ภิกษุใด ย่อมฆ่า ซึ่งหงส์ เหตุนั้น ภิกษุนั้น ชื่อว่า ผู้ฆ่าซึ่งหงส์

หตถิมารโก (ลุตทโก) ผู้ยังข้างให้ตาย (หตถิ + มร + ฌว)

วิ. หตถิ มาเรตีติ หตถิมารโก (ลุตทโก)

นายพรานใด ย่อมยังข้างให้ตาย เหตุนั้น นายพรานนั้น ชื่อว่า ผู้ยังข้างให้ตาย

หตถิมารโก (ชโน) ผู้ฝึกซึ่งช้าง (หตถิ + ทม + ฌว)

วิ. หตถิ ทเมตีติ หตถิมารโก (ชโน)

ชนใด ย่อมฝึก ซึ่งช้าง เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ฝึกซึ่งช้าง

เหตุจอาบายสมปาทกานิ (สโยชนานิ) อันยังสัตว์ให้ถึงพร้อมซึ่งกายใต้แห่งอบาย

(เหตุจ + อบาย + ส + ปท + ฌ + ฌว)

วิ. เหตุจอาบาย สมปาเทนตีติ เหตุจอาบายสมปาทกานิ (สโยชนานิ)

สังโยชน์เหล่าใด ยังสัตว์ ย่อมให้ถึงพร้อม ซึ่งกายใต้แห่งอบาย

เหตุนั้น สังโยชน์เหล่านั้น ชื่อว่า อันยังสัตว์ให้ถึงพร้อมซึ่งกายใต้แห่งอบาย

อกโกสโก (ชโน) ผู้ดำ (อา + กุส + ฌว)

วิ. อกโกสติติ อกโกสโก (ชโน)

ชนใด ย่อมดำ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ดำ

อตถมมานุสาสโก (อาจริโย) ผู้ตามสอนซึ่งอรรถและธรรม

(อตถ + ฌม + อนุ + สาส + ฌว)

วิ. อตถมม อนุสาสติติ อตถมมานุสาสโก (อาจริโย)

อาจารย์ใด ย่อมตามสอน ซึ่งอรรถและธรรม เหตุนั้น

อาจารย์นั้น ชื่อว่า ผู้ตามสอนซึ่งอรรถและธรรม

อตถสาธกั (ธมมปท) อันยังเนื้อความให้สำเร็จ (อตถ + สาธ + ฌว)

วิ. อตถ สาธตีติ อตถสาธกั (ธมมปท)

บทแห่งธรรมใด ย่อมยังเนื้อความสำเร็จ
เหตุนั้น บทแห่งธรรมนั้น ชื่อว่า อันยังเนื้อความสำเร็จ

อตถาณตถชานนโก (ชโน) ผู้รู้ซึ่งประโยชน์และสภาพมิใช่ประโยชน์ (อตถาณตถ + ณา + ญว)

วิ. อตถาณตถํ ชานาตีติ อตถาณตถชานนโก (ชโน)
ชนใด ย่อมรู้ ซึ่งประโยชน์และสภาพมิใช่ประโยชน์ เหตุนั้น
ชนนั้น ชื่อว่า ผู้รู้ซึ่งประโยชน์และสภาพมิใช่ประโยชน์

อนตถการกา (ชนา) ผู้กระทำซึ่งความฉิบหายมิใช่ประโยชน์ (อนตถ + กร + ญว)

วิ. อนตถํ กโรตีติ อนตถการกา (ชนา)
ชนเหล่าใด ย่อมกระทำ ซึ่งความฉิบหายมิใช่ประโยชน์
เหตุนั้น ชนเหล่านั้น ชื่อว่า ผู้กระทำซึ่งความฉิบหายมิใช่ประโยชน์

อนุสาสโก (ชโน) ผู้ตามสอน (อนุ + สาส + ญว)

วิ. อนุสาสตีติ อนุสาสโก (ชโน)
ชนใด ย่อมตามสอน เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ตามสอน

อปราธการโก (โจโร) ผู้กระทำซึ่งความผิด (อปราธ + กร + ญว)

วิ. อปราธํ กโรตีติ อปราธการโก (โจโร)
โจรใด ย่อมกระทำ ซึ่งความผิด เหตุนั้น
โจรนั้น ชื่อว่า ผู้กระทำซึ่งความผิด

อมตมคคเทสโก (ชโน) ผู้แสดงซึ่งหนทางแห่งความไม่ตาย (อมต + มคค + ทิส + ญว)

วิ. อมตสส มคคํ ทสเสตีติ อมตมคคเทสโก (ชโน)
ชนใด ย่อมแสดง ซึ่งหนทาง แห่งความไม่ตาย เหตุนั้น
ชนนั้น ชื่อว่า ผู้แสดงซึ่งหนทางแห่งความไม่ตาย

อสตตฆาตโก (สาгийโย) ผู้ไม่ฆ่าซึ่งสัตว์ (น + สตต + หน + ญว)

วิ. น สตตํ หนตีติ อสตตฆาตโก (สาгийโย)
เจ้าศากยะใด ย่อมไม่ฆ่า ซึ่งสัตว์ เหตุนั้น เจ้าศากยะนั้น ชื่อว่า ผู้ไม่ฆ่าซึ่งสัตว์

อสุจิชาทโก (ชโน) ผู้เคียวกินซึ่งของอันไม่สะอาด (อสุจิ + ชาท + ฌว)

วิ. อสุจิ ชาทตีติ อสุจิชาทโก (ชโน)

ชนใด ย่อมเคียวกิน ซึ่งของไม่สะอาด เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้เคียวกินซึ่งของไม่สะอาด

อหีสกา (มนุโย) ผู้ไม่เบียดเบียน (น + หีส + ฌว)

วิ. นหีสนตีติ อหีสกา (มนุโย)

มนุไหนเล่าใด ย่อมไม่เบียดเบียน เหตุนั้น มนุไหนเล่านั้น ชื่อว่า ผู้ไม่เบียดเบียน

อาจารย์ปุษโก (สิสโส) ผู้บูชาซึ่งอาจารย์ (อาจารย์ + ปุษ + ฌว)

วิ. อาจารย์ ปุเชตีติ อาจารย์ปุษโก (สิสโส)

ศิษย์ใด ย่อมบูชา ซึ่งอาจารย์ เหตุนั้น ศิษย์นั้น ชื่อว่า ผู้บูชาซึ่งอาจารย์

อารกขกา (ชนา) ผู้รักษาทั่ว (อา + รกข + ฌว)

วิ. อารกขนตีติ อารกขกา (ชนา)

ชนเหล่าใด ย่อมรักษาทั่ว เหตุนั้น ชนเหล่านั้น ชื่อว่า ผู้รักษาทั่ว

อาโลปการโก (ชโน) ผู้กระทำซึ่งคำชั่ว (อาโลป + กร + ฌว)

วิ. อาโลป กโรตีติ อาโลปการโก (ชโน)

ชนใด ย่อมกระทำ ซึ่งคำชั่ว เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้กระทำซึ่งคำชั่ว

อายสารถโก (อายุตตกปุริโส) ผู้ยังช่วยให้สำเร็จ (อาย + สารถ + ฌว)

วิ. อาย สารถตีติ อายสารถโก (อายุตตกปุริโส)

นายเสมียนใด ย่อมยังช่วยให้สำเร็จ เหตุนั้น นายเสมียนนั้น ชื่อว่า ผู้ยังช่วยให้สำเร็จ

อินทริยมโก (สโต) ผู้ฝึกซึ่งอินทรี (อินทริย + ทม + ฌว)

วิ. อินทริย ทมตีติ อินทริยมโก (สโต)

สัตว์ใด ย่อมฝึก ซึ่งอินทรี เหตุนั้น สัตว์นั้น ชื่อว่า ผู้ฝึกซึ่งอินทรี

อุกเขปกา (ภิกขุ) ผู้ยกวัตร (อุ + ขิป + ฌว)

วิ. อุกขิปนตีติ อุกเขปกา (ภิกขุ)

ภิกษุเหล่าใด ย่อมยกวัตร เหตุนั้น ภิกษุเหล่านั้น ชื่อว่า ผู้ยกวัตร

อุปการิกา (อิตถิ) ผู้กระทำซึ่งการอุททมน (อุป + กร + ณา)

(บุลึงค์ เป็น อุปการโก กวีเคราะห์เช่นนี้)

วิ. อุปการํ กโรตติติ อุปการิกา (อิตถิ)

หญิงใด ย่อมกระทำ ซึ่งการอุททมน เหตุนั้น หญิงนั้น ชื่อว่า ผู้กระทำซึ่งการอุททมน

อุปฐจโก (ชโน) ผู้บำรุง (อุป + ฐา + ณา) (อิตถิลิงค์ เป็น อุปฐจายิกา กวีเคราะห์เช่นนี้)

วิ. อุปฐจหตติติ อุปฐจโก (ชโน)

ชนใด ย่อมบำรุง เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้บำรุง

อุปริเทวโลกสมปาทกานิ (สโยชนานิ) อันยังสัตว์ให้ถึงพร้อมซึ่งเบื่องบนแห่งเทวโลก

(อุปรี + เทวโลก + ส + ปท + ณา + ณา)

วิ. อุปริเทวโลกํ สมปาเทนตติติ อุปริเทวโลกสมปาทกานิ (สโยชนานิ)

สังโยชน์ เหล่าใด ยังสัตว์ ย่อมให้ถึงพร้อม ซึ่งเบื่องบน แห่งเทวโลก

เหตุนั้น สังโยชน์เหล่านั้น ชื่อว่า อันยังสัตว์ให้ถึงพร้อมซึ่งเบื่องบนแห่งเทวโลก

อุเปกขโก (ชโน) ผู้เข้าไปเห็น (อุป + อิกข + ณา)

วิ. อุเปกขตติติ อุเปกขโก (ชโน)

ชนใด ย่อมเข้าไปเห็น เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้เข้าไปเห็น

โอวาทโก (ชโน) ผู้กล่าวสอน (โอ + วท + ณา)

วิ. โอวาทตติติ โอวาทโก (ชโน)

ชนใด ย่อมกล่าวสอน เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้กล่าวสอน

โอวาททายโก (ชโน) ผู้ให้ซึ่งโอวาท (โอวาท + ทา + ณา)

วิ. โอวาทํ เทตติติ โอวาททายโก (ชโน)

ชนใด ย่อมให้ ซึ่งโอวาท เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ให้ซึ่งโอวาท

โอวาทปฏิกุคคาทิกา (ภิกขุณี) ผู้รับเฉพาะซึ่งโอวาท (โอวาท + ปฏี + คท + ณา)

วิ. โอร่าทำ ปฏิคุณหาตีติ โอร่าทปฏิคุณหิกกา (ภิกขุณี)

ภิกขุณีใด ย่อมรับเฉพาะ ซึ่งโอร่าท เหตุนั้น ภิกขุณีนั้น ชื่อว่า ผู้รับเฉพาะซึ่งโอร่าท

ตุ ปัจจัย

ปัจจัยนี้ เมื่อลงประกอบกับธาตุแล้ว คงไว้ตามรูปเดิม ไม่เปลี่ยนแปลง เช่น กตตุ (ผู้ทำ) วตตุ (ผู้กล่าว) เป็นต้น แต่มีอำนาจในการเปลี่ยนแปลงธาตุบ้าง เมื่อรวมกล่าวโดยย่อแล้วก็คือ

๑. ให้ลบที่สุดธาตุได้

๒. ให้พฤทธิฐานธาตุได้บ้าง

๓. แปลงพยัญชนะที่สุดธาตุเป็นอย่างอื่นได้

๔. ลง อิ อาคมหลังธาตุได้บ้าง

๕. ธาตุตัวเดียวเป็นสระยาวคงไว้

ตุ ปัจจัยนี้ รูปสำเร็จจะนำไปแจกตามแบบ สตุฏ (ผู้รู้) ใน กติปิยศัพท์

กตตา (ชโน) ผู้กระทำ, ผู้กระทำโดยปกติ, ผู้มีอันกระทำโดยปกติ (กร + ตุ)

วิ. กโรตีติ กตตา (ชโน)

ชนใด ย่อมกระทำ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้กระทำ

วิ. กโรติ สีเลนาติ กตตา (ชโน)

ชนใด ย่อมกระทำ โดยปกติ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้กระทำโดยปกติ

วิ. กาทุ สิลมสสาติ กตตา (ชโน)

การกระทำ เป็นปกติ ของชนนั้น เหตุนั้น

ชนนั้น ชื่อว่า ผู้มีอันกระทำโดยปกติ

ขตตา (สตโต) ผู้ชุด, ผู้ชุดโดยปกติ, ผู้มีการชุดเป็นปกติ (ขน + ตุ)

วิ. ขนตีติ ขตตา (สตโต)

สัตว์ใด ย่อมชุด เหตุนั้น สัตว์นั้น ชื่อว่า ผู้ชุด

วิ. ขนติ สีเลนาติ ขตฺตา (สฺตฺโต)

สัตฺตวิโต ย่อมขุด โดยปกติ เหตุนั้น สัตว์นั้น ชื่อว่า ผู้ขุดโดยปกติ

วิ. ขนิตฺตํ สีลมสฺสชาติ ขตฺตา (สฺตฺโต)

การขุด เป็นปกติ ของสัตว์นั้น เหตุนั้น สัตว์นั้น ชื่อว่า ผู้มีการขุดเป็นปกติ

ฉาตา (ชโน) ผู้รู้, ผู้รู้โดยปกติ, ผู้มีการรู้เป็นปกติ (ฉา + ตฺ)

วิ. ฉานาตีติ ฉาตา (ชโน)

ชนใด ย่อมรู้ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้รู้

วิ. ฉานาติ สีเลนาติ ฉาตา (ชโน)

ชนใด ย่อมรู้ โดยปกติ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้รู้โดยปกติ

วิ. ฉาตุํ สีลมสฺสชาติ ฉาตา (ชโน)

การรู้ เป็นปกติ ของชนนั้น เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้มีการรู้เป็นปกติ

ชนตา (สฺตฺโต) ผู้เกิด (ชน + ตฺ)

วิ. ฉายตีติ ชนตา (สฺตฺโต)

สัตฺตวิโต ย่อมเกิด เหตุนั้น สัตว์นั้น ชื่อว่า ผู้เกิด

ทาทา (ชโน) ผู้ให้, ผู้ให้โดยปกติ, ผู้มีการให้เป็นปกติ (ทา + ตฺ)

วิ. เทตีติ ทาทา (ชโน)

ชนใด ย่อมให้ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ให้

วิ. เทติ สีเลนาติ ทาทา (ชโน)

ชนใด ย่อมให้ โดยปกติ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ให้โดยปกติ

วิ. ทาตุํ สีลมสฺสชาติ ทาทา (ชโน)

การให้ เป็นปกติ ของชนนั้น เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้มีการให้เป็นปกติ

ธาทา (ชโน) ผู้ทรงไว้, ผู้ทรงไว้โดยปกติ, ผู้มีการทรงไว้เป็นปกติ (ธฺ - ธา + ตฺ)

วิ. ธาเรตีติ ธาตา (ชโน)

ชนใด ย่อมทรงไว้ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ทรงไว้

วิ. ธาเรติ สีเลนาติ ธาตา (ชโน)

ชนใด ย่อมทรงไว้ โดยปกติ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ทรงไว้โดยปกติ

วิ. ธาริตฺ์ สีมฺสสาติ ธาตา (ชโน)

การทรงไว้ เป็นปกติ ของชนนั้น เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้มีการทรงไว้เป็นปกติ

นิททายิตา (ราชา) ผู้ประพฤติหัลป์โดยปกติ (นิททา + อาย + ตฺ)

วิ. นิททายติ สีเลนาติ นิททายิตา (ราชา)

พระราชาใด ย่อมประพฤติหัลป์ โดยปกติ เหตุนั้น

พระราชานั้น ชื่อว่า ผู้ประพฤติหัลป์โดยปกติ

เนตา (ชโน) ผู้นำไป, ผู้นำไปโดยปกติ, ผู้มีการนำไปโดยปกติ (นี + ตฺ)

วิ. เนตฺติ เนตา (ชโน)

ชนใด ย่อมนำไป เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้นำไป

วิ. เนติ สีเลนาติ เนตา (ชโน)

ชนใด ย่อมนำไป โดยปกติ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้นำไปโดยปกติ

วิ. เนตฺ์ สีมฺสสาติ เนตา (ชโน)

การนำไป เป็นปกติ ของชนนั้น เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้มีการนำไปเป็นปกติ

วตฺตา (ชโน) ผู้กล่าว, ผู้กล่าวโดยปกติ, ผู้มีการกล่าวเป็นปกติ (วท + ตฺ)

วิ. วทตฺติ วตฺตา (ชโน)

ชนใด ย่อมกล่าว เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้กล่าว

วิ. วทติ สีเลนาติ วตฺตา (ชโน)

ชนใด ย่อมกล่าว โดยปกติ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้กล่าวโดยปกติ

วิ. วตฺตฺ์ สีมฺสสาติ วตฺตา (ชโน)

การกล่าว เป็นปกติ ของชนนั้น เหตุนั้น ชื่อว่า ผู้มีการกล่าวเป็นปกติ

รกฺชิตา (ชโน) ผู้รักษา (รกฺช + ตฺ)

วิ. รกฺชตฺติ รกฺชิตา (ชโน)

ชนใด ย่อมรักษา เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้รักษา

สรฺริตา (ชโน) ผู้ระลึก, ผู้ระลึกโดยปกติ, ผู้มีความระลึกเป็นปกติ (สรฺ + ตฺ)

วิ. สรฺริตฺติ สรฺริตา (ชโน)

- ชนใด ย่อมระลึก เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ระลึก
- วิ. สรติ สีเลนาติ สรिता (ชโน)
 ชนใด ย่อมระลึก โดยปกติ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ระลึกโดยปกติ
- วิ. สริตุํ สีลมสฺสาติ สรिता (ชโน)
 การระลึก เป็นปกติ ของชนนั้น เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้มีความระลึกเป็นปกติ

โสตา (ชโน) ผู้ฟัง, ผู้ฟังโดยปกติ, ผู้มีการฟังเป็นปกติ (สุ + ตฺ)

- วิ. สฺมาตฺติติ โสตา (ชโน)
 ชนใด ย่อมฟัง เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ฟัง
- วิ. สฺมาติ สีเลนาติ โสตา (ชโน)
 ชนใด ย่อมฟัง โดยปกติ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ฟังโดยปกติ
- วิ. สฺนิตุํ สีลมสฺสาติ โสตา (ชโน)
 การฟัง เป็นปกติ ของชนนั้น เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า การฟังเป็นปกติ

หนตา (ชโน) ผู้ฆ่า, ผู้ฆ่าโดยปกติ, ผู้มีการฆ่าเป็นปกติ (หน + ตฺ)

- วิ. หนตฺติติ หนตา (ชโน)
 ชนใด ย่อมฆ่า เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ฆ่า
- วิ. หนติ สีเลนาติ หนตา (ชโน)
 ชนใด ย่อมฆ่า โดยปกติ เหตุนั้น ชนนั้น ผู้ฆ่าโดยปกติ
- วิ. หนิตุํ สีลมสฺสาติ หนตา (ชโน)
 การฆ่า เป็นปกติ ของชนนั้น เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้มีการฆ่าเป็นปกติ

อกฺขาตาโร (ตถาคตา) ผู้ตรัสบอก (อา + ขา + ตฺ)

- วิ. อกฺขายนฺตฺติติ อกฺขาตาโร (ตถาคตา)
 พระตถาคตเจ้าทั้งหลาย ย่อมตรัสบอก เหตุนั้น
 พระตถาคตเจ้าทั้งหลายนั้น ชื่อว่า ผู้ตรัสบอก

ฐ ปัจจัย

ปัจจัยนี้ เมื่อลงประกอบกับธาตุแล้ว ต้องลบตัว ร ที่งเสียคงไว้แต่ อู แล้ว นำ อู ที่เหลืออยู่นั้นมาประกอบกับธาตุ เพื่อเป็นเครื่องหมายและมีอำนาจหน้าที่ที่จะต้องทำกับธาตุ ดังต่อไปนี้ คือ

๑. ถ่าลงในธาตุตัวเดียว คงธาตุไว้
๒. ถ่าลงในธาตุสองตัว มักลบที่สุดธาตุ
๓. ลงธาตุสองตัว ถ่าไม่ลบ มักรัสสะ อู เป็น อู

กตณฺญ (ชโน) ผู้รู้ซึ่งอุปการะอันบุคคลอื่นกระทำแล้ว, ผู้รู้ซึ่งอุปการะอันบุคคลอื่นกระทำแล้วโดยปกติ, ผู้มีความรู้ซึ่งอุปการะอันบุคคลอื่นกระทำแล้วเป็นปกติ (กต + ณา + ฐ)

วิ. กตํ อุปการํ ชานาตีติ กตณฺญ (ชโน)

ชนใด ย่อมรู้ ซึ่งอุปการะ อันบุคคลอื่นกระทำแล้ว เหตุนั้น

ชนนั้น ชื่อว่า ผู้รู้ซึ่งอุปการะอันบุคคลอื่นกระทำแล้ว

วิ. กตํ อุปการํ ชานาติ สีเลนาติ กตณฺญ (ชโน)

ชนใด ย่อมรู้ ซึ่งอุปการะ อันบุคคลอื่นกระทำแล้ว โดยปกติ เหตุนั้น

ชนนั้น ชื่อว่า ผู้รู้ซึ่งอุปการะอันบุคคลอื่นกระทำแล้วโดยปกติ

วิ. กตํ อุปการํ ณาตุํ สีลมสฺสาติ กตณฺญ (ชโน)

การรู้ ซึ่งอุปการะอันบุคคลอื่นกระทำแล้ว เป็นปกติ ของชนนั้น เหตุนั้น

ชนนั้น ชื่อว่า ผู้มีความรู้ซึ่งอุปการะอันบุคคลอื่นกระทำแล้วเป็นปกติ

ปารฺคุ (ชโน) ผู้ถึงซึ่งฝั่ง, ผู้ถึงซึ่งฝั่งโดยปกติ, ผู้มีการถึงซึ่งฝั่งเป็นปกติ (ปาร + คม + ฐ)

วิ. ปารํ คจฺจตีติ ปารฺคุ (ชโน)

ชนใด ย่อมถึง ซึ่งฝั่ง เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ถึงซึ่งฝั่ง

วิ. ปารํ คจฺจติ สีเลนาติ ปารฺคุ (ชโน)

ชนใด ย่อมถึง ซึ่งฝั่งโดยปกติ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ถึงซึ่งฝั่งโดยปกติ

วิ. ปารํ คมิตฺตุํ สีลมสฺสาติ ปารฺคุ (ชโน)

การถึง ซึ่งฝั่ง เป็นปกติ ของชนนั้น เหตุนั้น
ชนนั้น ชื่อว่า ผู้มีการถึงซึ่งฝั่งเป็นปกติ

ภิกขุ (ปุคฺคโล) ผู้ขอ, ผู้ขอโดยปกติ, ผู้มีอันขอเป็นปกติ, (ภิกขุ + รุ) (ลง อิณี เป็น
เครื่องหมายอิตถิลิงค์ และใช้ศัพท์อิตถิลิงค์เป็นประธาน สำเร็จเป็น ภิกขุณี วิเคราะห์
เช่นเดียวกันนี้)

วิ. ภิกขุตีติ ภิกขุ (ปุคฺคโล)

บุคคลใด ย่อมขอ เหตุนั้น บุคคลนั้น ชื่อว่า ผู้ขอ

วิ. ภิกขติ สีเลนาติ ภิกขุ (ปุคฺคโล)

บุคคลใด ย่อมขอ โดยปกติ เหตุนั้น บุคคลนั้น ชื่อว่า ผู้ขอโดยปกติ

วิ. ภิกขิตุํ สีลมสฺสาติ ภิกขุ (ปุคฺคโล)

การขอ เป็ยปกติของบุคคลนั้น เหตุนั้น บุคคลนั้น ชื่อว่า ผู้มีอันขอเป็นปกติ

**ภิกขุ (ปุคฺคโล) ผู้เห็นซึ่งภัย (ในสงสาร), ผู้เห็นซึ่งภัย (ในสงสาร) โดยปกติ, ผู้มีอันเห็นซึ่ง
ภัย (ในสงสาร)เป็นปกติ** (ภย + อิกฺข + รุ) (ลง อิณี เป็นเครื่องหมายอิตถิลิงค์ และใช้
ศัพท์อิตถิลิงค์เป็นประธาน สำเร็จเป็น ภิกขุณี วิเคราะห์เช่นเดียวกันนี้)

วิ. (สํสारे) ภยํ อิกฺขตีติ ภิกขุ (ปุคฺคโล)

บุคคลใด ย่อมเห็น ซึ่งภัย (ในสงสาร) เหตุนั้น

บุคคลนั้น ชื่อว่า ผู้เห็นซึ่งภัย (ในสงสาร)

วิ. (สํสारे) ภยํ อิกฺขติ สีเลนาติ ภิกขุ (ปุคฺคโล)

บุคคลใด ย่อมเห็น ซึ่งภัย (ในสงสาร) โดยปกติ เหตุนั้น

บุคคลนั้น ชื่อว่า ผู้เห็นซึ่งภัย (ในสงสาร) โดยปกติ

วิ. (สํสारे) ภยํ อิกฺขิตุํ สีลมสฺสาติ ภิกขุ (ปุคฺคโล)

การเห็น ซึ่งภัย (ในสงสาร) เป็นปกติ ของบุคคลนั้น เหตุนั้น

บุคคลนั้น ชื่อว่า ผู้มีอันเห็นซึ่งภัย (ในสงสาร) เป็นปกติ

มตตณฺณ (ชโน) ผู้รู้ซึ่งประมาณ (มตฺต + ณา + รุ)

วิ. มตฺตํ ชานาตีติ มตฺตถญฺญ (ชโน)

ชนใด ย่อมรู้ ซึ่งประมาณ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้รู้ซึ่งประมาณ

วิ. มตฺตํ ชานาตีติ สีเลนาติ มตฺตถญฺญ (ชโน)

ชนใด ย่อมรู้ ซึ่งประมาณ โดยปกติ เหตุนั้น ชนนั้น
ชื่อว่า ผู้รู้ซึ่งประมาณโดยปกติ

วิ. มตฺตํ ภาตํ สีลมสฺสาติ มตฺตถญฺญ (ชโน)

การรู้ ซึ่งประมาณ เป็นปกติ ของชนนั้น เหตุนั้น
ชนนั้น ชื่อว่า ผู้มีการรู้ซึ่งประมาณเป็นปกติ

วทญฺญ (ชโน) ผู้รู้ซึ่งถ้อยคำ (ของยาก) (วท + ญา + รุ)

วิ. (ยาจัน) วทํ ชานาตีติ วทญฺญ (ชโน)

ชนใด ย่อมรู้ ซึ่งถ้อยคำ (ของยากทั้งหลาย) เหตุนั้น
ชนนั้น ชื่อว่า ผู้รู้ซึ่งถ้อยคำ (ของยาก)

วิญญฺญ (ชโน) ผู้รู้วิเศษ, ผู้รู้วิเศษโดยปกติ, ผู้มีอันรู้วิเศษเป็นปกติ (วิ + ญา + รุ)

วิ. วิชานาตีติ วิญญฺญ (ชโน)

ชนใด ย่อมรู้วิเศษ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้รู้วิเศษ

วิ. วิชานาติ สีเลนาติ วิญญฺญ (ชโน)

ชนใด ย่อมรู้วิเศษ โดยปกติ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้รู้วิเศษโดยปกติ

วิ. วิชานิตฺตํ สีลมสฺสาติ วิญญฺญ (ชโน)

การรู้วิเศษ เป็นปกติ ของชนนั้น เหตุนั้น
ชนนั้น ชื่อว่า ผู้มีอันรู้วิเศษเป็นปกติ

เวทคฺค (ชโน) ผู้ถึงซึ่งเวท, ผู้ถึงซึ่งเวทโดยปกติ, (เวท + คม + รุ)

วิ. เวทํ คจฺจตีติ เวทคฺค (ชโน)

ชนใด ย่อมถึง ซึ่งเวท เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ถึงซึ่งเวท

วิ. เวทํ คจฺจติ สีเลนาติ เวทคฺค (ชโน)

ชนใด ย่อมถึง ซึ่งเวท โดยปกติ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ถึงซึ่งเวทโดยปกติ

สพฺพรวณฺญ (พิมฺพิสาโร) ผู้รู้ซึ่งเสียงร้องแห่งสัตว์ทั้งปวง (สพฺพ + รว + ณา + ฐ)

วิ. สพฺพสตฺตานํ รวํ ชานาตีติ สพฺพรวณฺญ (พิมฺพิสาโร)

พระเจ้าพิมพิสารใด ย่อมรู้ ซึ่งเสียง ร้องแห่งสัตว์ทั้งปวง เหตุนั้น

พระเจ้าพิมพิสารนั้น ชื่อว่า ผู้รู้ซึ่งเสียงร้องแห่งสัตว์ทั้งปวง

อทฺตฺตฺว (ชโน) ผู้ไปสู่ทางยาวไกล, ผู้ไปสู่ทางยาวไกลโดยปกติ, ผู้มีการไปสู่ทางยาวไกลเป็นปกติ (อทฺธา + คม + ฐ)

วิ. อทฺธานํ คจฺฉตีติ อทฺตฺตฺว (ชโน)

ชนใด ย่อมไป สู่ทางยาวไกล เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ไปสู่ทางยาวไกล

วิ. อทฺธานํ คจฺฉติ สีเลนาคี อทฺตฺตฺว (ชโน)

ชนใด ย่อมไป สู่ทางยาวไกล เป็นปกติ ของชนนั้น เหตุนั้น

ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ไปสู่ทางยาวไกลโดยปกติ

วิ. อทฺธานํ คมิตฺตํ สีลมสฺสาตี อทฺตฺตฺว (ชโน)

การไป สู่ทางยาวไกล เป็นปกติ ของชนนั้น เหตุนั้น

ชนนั้น ชื่อว่า ผู้มีการไปสู่ทางยาวไกลเป็นปกติ

อนตฺตฺว (ชโน) ผู้ถึงซึ่งที่สุด (อนตฺ + คม + ฐ)

วิ. อนตฺตํ คจฺฉตีติ อนตฺตฺว (ชโน)

ชนใด ย่อมถึง ซึ่งที่สุด เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ถึงซึ่งที่สุด

กิจปัจจัย เป็นกัมมรูป กัมมสถานะ หรือภาวะรูป ภาวะสถานะเท่านั้น

ข ปัจจัย

ปัจจัยนี้ เมื่อลงประกอบกับธาตุแล้ว มักลบทิ้ง และไม่มีอำนาจอะไรที่จะแปลงตัวธาตุได้ หลักที่จะพึงสังเกตในปัจจัยนี้ ก็คือ ต้องมีบทหน้า และบทหน้านั้นก็จำกัดเฉพาะ ๓ ตัวนี้ คือ ทุ (ชั่ว, ยาก) ๑, (ดี, งาม, ง่าย) ๑ และ อีส (หน้อยหนึ่ง) ๑ เท่านั้น นอกนี้ใช้ไม่ได้

ทุกกริ (กมมิ) เป็นที่อันบุคคลกระทำได้โดยยาก (ทุ + กรุ + ข)

วิ. ทุกฺเชน กรียเตติ ทุกฺกริ (กมมิ)

กรรมใด อันบุคคล ย่อมกระทำ โดยยาก เหตุนั้น
กรรมนั้น ชื่อว่า เป็นที่อันบุคคลกระทำได้โดยยาก

ทุชชีวี ความเป็นอยู่โดยยาก (ทุ + ชีว + ข) เป็นภาวะรูป ภาวะสถานะ

วิ. ทุกฺเชน ชีวียเตติ ทุชชีวี

อันเขา ย่อมเป็นอยู่ โดยยาก เหตุนั้น
ชื่อว่า ความเป็นอยู่โดยยาก

ทุทฺทหิ (ทานิ) เป็นที่อันบุคคลให้โดยยาก (ทุ + ทท + ข)

วิ. ทุกฺเชน ททียเตติ ทุทฺทหิ (ทานิ)

ทานใด อันบุคคล ย่อมให้ โดยยาก เหตุนั้น
ทานนั้น ชื่อว่า เป็นที่อันบุคคลให้โดยยาก

ทุทฺทโม (ชโน) เป็นที่อันเขาฝึกได้โดยยาก (ทุ + ทม + ข)

วิ. ทุกฺเชน ทมียเตติ ทุทฺทโม (ชโน)

ชนใด อันเขา ย่อมฝึกได้ โดยยาก เหตุนั้น
ชนนั้น ชื่อว่า เป็นที่อันเขาฝึกได้โดยยาก

ทุทฺทสึ (วชช) เป็นที่อันบุคคลเห็นได้โดยยาก (ทุ + ทิส + ข)

วิ. ทุกฺเชน ทสฺสียเตติ ทุทฺทสึ (วชช)

โทษใด อันบุคคล ย่อมเห็น โดยยาก เหตุนั้น
โทษนั้น ชื่อว่า เป็นที่บุคคลเห็นได้โดยยาก

ทุณนิคหฺ (กิเลสชาติ) เป็นที่อันบุคคลข่มได้โดยยาก (ท + นิ + คห + ข)

วิ. ทุกฺเขน นิคฺคยหตีติ ทุณนิคหฺ (กิเลสชาติ)
กิเลสชาติใด อันบุคคล ย่อมข่ม โดยยาก เหตุนั้น
กิเลสชาตินั้น ชื่อว่า เป็นที่อันบุคคลข่มได้โดยยาก

ทุปฺปมฺลจฺ (กิเลสชาติ) เป็นที่อันบุคคลปลดเปลื้องโดยยาก (ท + ป + มฺจ + ข)

วิ. ทุกฺเขน ปมฺลจียเตติ ทุปฺปมฺลจฺ (กิเลสชาติ)
กิเลสชาติใด อันบุคคล ย่อมปลดเปลื้อง โดยยาก
เหตุนี้ กิเลสชาตินั้น ชื่อว่า เป็นที่อันบุคคลปลดเปลื้องโดยยาก

ทุปฺปุโร (ฆราวาส) อันบุคคลพึงให้เต็มได้โดยยาก (ท + ปุโร + ข)

วิ. ทุกฺเขน ปุเรตพฺโพติ ทุปฺปุโร (ฆราวาส)
การครองซึ่งเรือน อันบุคคล พึงให้เต็ม โดยยาก เหตุนี้
การครองซึ่งเรือนนั้น ชื่อว่า อันบุคคลพึงให้เต็มได้โดยยาก

ทุพฺพโจ (ภิกขุ) เป็นที่อันบุคคลว่ากล่าวได้โดยยาก (ท + วจ + ข)

วิ. ทุกฺเขน วจียเตติ ทุพฺพโจ (ภิกขุ)
ภิกษุใด อันบุคคล ย่อมกล่าว โดยยาก เหตุนี้
ภิกษุนั้น ชื่อว่า เป็นที่อันบุคคลว่ากล่าวได้โดยยาก

ทุรกฺขิ (จิตต์) เป็นที่อันบุคคลรักษาได้โดยยาก (ท + รกข + ข)

วิ. ทุกฺเขน รกฺขียตีติ ทุรกฺขิ (จิตต์)
จิตใด อันบุคคล ย่อมรักษาได้โดยยาก เหตุนี้ จิตนั้น
ชื่อว่า เป็นที่อันบุคคลรักษาได้โดยยาก

ทุรฺจยฺยา (ตมฺหา) เป็นที่อันบุคคลไปล่วงได้โดยยาก (ท + อติ + อิ + ข)

วิ. ทุกฺเขน อจฺจยียเตติ ทุรฺจยฺยา (ตมฺหา)
ตมฺหาใด อันบุคคล ย่อมไปล่วงได้ โดยยาก เหตุนี้

ต้นหานั้น ชื่อว่า เป็นที่อันบุคคลไปล่วงได้โดยยาก

ทฤติกัม (ตณหาโสติ) เป็นที่อันบุคคลก้าวล่วงได้โดยยาก (ท + อติ + กม + ข)

วิ. ทฤเชน อติกมียเตติ ทฤติกัม (ตณหาโสติ)

กระแสนแห่งต้นหาใด อันบุคคล ย่อมก้าวล่วงได้ โดยยาก

เหตุนี้ กระแสนแห่งต้นหานี้ ชื่อว่า เป็นที่อันบุคคลก้าวล่วงได้โดยยาก

ทรรนวยยา (ธมฺมชาติ) เป็นที่อันบุคคลไปตามได้ยาก (ท + อนฺ + อี + ข)

วิ. ทฤเชน อนฺเวยียเตติ ทรรนวยยา (ธมฺมชาติ)

ธรรมชาติใด อันบุคคล ย่อมไปตามได้ โดยยาก เหตุนี้

ธรรมชาตินั้น ชื่อว่า เป็นที่อันบุคคลไปตามได้ยาก

ทรรนุโพธ (มคฺโค) อันบุคคลพึงรู้ตามได้โดยยาก (ท + อนฺ + พุธฺ + ข)

วิ. ทฤเชน อนฺพุชฌิตพุโพติ ทรรนุโพธ (มคฺโค)

มรรคใด อันบุคคล พึงรู้ตาม โดยยาก เหตุนี้ มรรคนั้น

ชื่อว่า อันบุคคลพึงรู้ตามได้โดยยาก

ทรวาสี (ขริ) เป็นที่อันบุคคลอยู่ครอบครองโดยยาก (ท + อา + วาสฺ + ข)

วิ. ทฤเชน อาวาสียเตติ ทรวาสี (ขริ)

เรือนใด อันบุคคล ย่อมอยู่ครอบครอง โดยยาก เหตุนี้

เรือนนั้น ชื่อว่า เป็นที่อันบุคคลอยู่ครอบครองโดยยาก

ทูลลภา (ทกฺขิณฺยยา) เป็นที่อันเขาหาได้โดยยาก (ท + ลภ + ข)

วิ. ทฤเชน ลภกตฺติ ทูลลภา (ทกฺขิณฺยยา)

พระทักษิณบุคคลเหล่าใด อันเขา ย่อมหาได้ โดยยาก

เหตุนี้ พระทักษิณบุคคล เหล่านั้น ชื่อว่า เป็นที่อันเขาหาได้โดยยาก

สุกรี ความเป็นอยู่ได้โดยง่าย (สุ + ชีว + ข) เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

วิ. สุเขน ชีวียเตติ สุชีว

อันเขา ย่อมเป็นอยู่ โดยง่าย เหตุนั้น ชื่อว่า ความเป็นอยู่ได้โดยง่าย

สุทุตตรี (ตณหาโสติ) เป็นที่อันบุคคลข้ามได้โดยยากด้วยดี (สุ + ทุ + ตฺร + ข)

วิ. สุฏฺฐุ ทุกเขน ตฺริยเตติ สุทุตฺตฺริ (ตณหาโสติ)

กระแสดแห่งตณหาใด อันบุคคล ย่อมข้าม โดยยาก ด้วยดี เหตุนั้น

กระแสดแห่งตณหานั้น ชื่อว่า เป็นที่อันบุคคลข้ามได้โดยยากด้วยดี

สุทุททสั (จิตต) เป็นที่อันบุคคลเห็นได้โดยยากด้วยดี (สุ + ทุ + ทิส + ข)

วิ. สุฏฺฐุ ทุกเขน ทสฺสิตพฺพนฺติ สุทุทฺทสั (จิตต)

จิตใด อันเขา พึงเห็น โดยยาก ด้วยดี เหตุนั้น จิตนั้น

ชื่อว่า เป็นที่อันเขาเห็นได้โดยยากด้วยดี

สุภโร (ขโน) เป็นที่อันเขาเลี้ยงได้โดยง่าย (สุ + ลภ + ข)

วิ. สุเขน ภฺริยตีติ สุภโร (ขโน)

ชนใด อันเขา ย่อมเลี้ยง โดยง่าย เหตุนั้น ชนนั้น

ชื่อว่า เป็นที่อันเขาเลี้ยงได้โดยง่าย

สุลภา (ภิกขา) เป็นที่อันเขาหาได้โดยง่าย (สุ + ลภ + ข)

วิ. สุเขน ลภฺยเตติ สุลภา (ภิกขา)

ภิกษาใด อันเขา ย่อมได้ โดยง่าย เหตุนั้น ภิกษานั้น

ชื่อว่า เป็นที่อันเขาได้โดยง่าย

สุวโจ (ขโน) เป็นที่อันเขาว่ากล่าวได้โดยง่าย (สุ + วจ + ข)

วิ. สุเขน วจฺยเตติ สุวโจ (ขโน)

ชนใด อันเขา ย่อมว่ากล่าวได้ โดยง่าย เหตุนั้น

ชนนั้น ชื่อว่า เป็นที่อันเขาว่ากล่าวได้โดยง่าย

อีสกุกร์ (กมม) เป็นที่อันเขากระทำน้อยหนึ่ง (อีส + กร + ข)

วิ. อีส กิริยเตติ อีสกุกร์ (กมม)

กรรมใด อันเขา ย่อมกระทำ น้อยหนึ่ง เหตุนั้น กรรมนั้น
ชื่อว่า เป็นที่กระทำน้อยหนึ่ง

ณฺย ปัจจย

ปัจจยนี้ เป็นปัจจยที่เนื่องด้วย ณ จึงมีอำนาจเหมือน ณี ปัจจยดังกล่าวแล้ว และ
ยังมีพิเศษออกไปอีกบ้าง เมื่อลงประกอบกับธาตุแล้วลบ ณ เสีย คงไว้แต่ ย รวมกล่าว
ได้เป็นหัวข้อดังต่อไปนี้

๑. ลบ ณ แล้วแปลง ย กับพยัญชนะที่สุตธาตุเป็นอย่างอื่น

๒. ลบ ณ แล้ว คง ย ไว้บ้าง

๓. เมื่อลบ ณ คง ย ไว้แล้ว แปลงที่สุตธาตุเป็นอย่างอื่น

๔. ธาตุมี อา เป็นที่สุด แปลง ณฺย เป็น เอยยา

๕. ธาตุมี หุ เป็นที่สุด ลบ ณ แล้วแปลงไว้หน้า ห ไว้หลัง

๖. เฉพาะ ภู ธาตุ เมื่อลง ณฺย ปัจจยแล้ว ให้แปลง อุ กับ ณฺย เป็น อพพ

๗.

การีย (กมม) อันเขาพึงกระทำ (กร + ณฺย)

วิ. กาทพพนฺติ การีย (กมม)

กรรมใด อันเขาทำ เหตุนั้น กรรมนั้น ชื่อว่า
อันเขาพึงกระทำ

ขชฺช (วตถุ) อันบุคคลพึงเคี้ยวกิน (ขาห + ณฺย) รัสสะ อา เป็น อ ลบ ณ

แล้วเอา ท กับ ย เป็น ขช

วิ. ขาหิตพพนฺติ ขชฺช (วตถุ)

วัตถุใด อันบุคคล พึงเคี้ยวกิน เหตุนั้น วัตถุนั้น

ชื่อว่า อันบุคคลพึงเคี้ยวกิน

คम्म ธรรมชาติอันเขาพึงถึง, การไป (คม + ฌย)

วิ. คมิตัพพนฺติ คम्म (ธมฺมชาติ)

ธรรมชาติใด อันเขา พึงถึง เหตุนั้น ธรรมชาตินั้น

ชื่อว่า อันเขาพึงถึง เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ

วิ. คมนํ คम्मํ การไป ชื่อว่า คัมมะ เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

การยหิ (กมฺม) อันเขาพึงติเตียน (ครห + ฌย) (ใช้เป็นกิริยาคุมพากย์ได้
เป็นกัมมวาจกและภาววาจก)

วิ. ครหิตัพพนฺติ การยหิ (กมฺม)

กรรมใด อันเขาพึงติเตียน เหตุนั้น กรรมนั้น ชื่อว่า อันเขาพึงติเตียน

จริยา ความประพฤติ (จร + ฌย)

วิ. จริตัพพนฺติ จริยา

อันเขา พึงประพฤติ เหตุนั้น ชื่อว่า จริยา

วิ. จรณํ จริยา

ความประพฤติ ชื่อว่า จริยา

ทมฺโม (ชโน) อันเขาพึงทรมาณได้ (ทม + ฌย)

วิ. ทมิตัพพนฺติ ทมฺโม (ชโน)

ชนใด อันเขา พึงทรมาณได้ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า อันเขาพึงทรมาณได้

ทฺจฉินฺทียํ (พฺนฺธนํ) อันบุคคลพึงตัดได้โดยยาก (ท + ฉิท + ฌย) ลง อิ อาคม

วิ. ทฺจเชน ฉินฺทิตัพพนฺติ ทฺจฉินฺทียํ (พฺนฺธนํ)

เครื่องผูกใด อันบุคคล พึงตัดได้ โดยยาก เหตุนั้น เครื่องผูกนั้น

ชื่อว่า อันบุคคลพึงตัดได้โดยยาก

ทุณนิवारย (จิตต์) เป็นที่อันบุคคลห้ามได้โดยยาก (ทุ + นิ + วร + ญย)

วิ. ทุกุเชน นิวาริยเตติ ทุณนิवारย (จิตต์)

จิตต์ใด อันบุคคล พึงห้าม โดยยาก เหตุนั้น จิตต์นั้น

ชื่อว่า เป็นที่อันบุคคลห้ามได้โดยยาก

เทยย (วตถุ) อันเขาพึงให้ (ทา + ญย)

วิ. ทาทพพนติ เทยย (วตถุ)

วตถุใด อันเขา พึงให้ เหตุนั้น ชื่อว่า อันเขาพึงให้

ธมฺมจริยา เจตนาเป็นเหตุประพตติซึ่งธรรม, การประพตติซึ่งธรรม

(ธมฺม + จรฺ + ญย) ไม่ที่หะ ลง อิ อาคม

วิ. ธมฺมํ จรติ เอตายติ ธมฺมจริยา (เจตนา) (พิเศษ)

ชน ย่อมประพตติ ซึ่งธรรม ด้วยเจตนา เหตุนั้น เจตนาอัน

ชื่อว่า เป็นเหตุประพตติซึ่งธรรม, เป็นกัตตรูป กรณสาธนะ

วิ. ธมฺมสฺส จรณํ ธมฺมจริยา

การประพตติ ซึ่งธรรม ชื่อว่า ธรรมจริยา, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

นิปชชา การนอน (นิ + ปท + ญย)

วิ. นิปชชนํ นิปชชา

การนอน ชื่อว่า นิปชชา

นิवारย (กมฺม) อันเขาพึงห้าม (นิ + วร + ญย)

วิ. นิวารตพพนติ นิवारย (กมฺม)

กรรมใด อันเขา พึงห้าม เหตุนั้น กรรมนั้น ชื่อว่า อันเขาพึงห้าม

เนยย (วตถุ) อันเขาพืงนำไป (นิ + ญย)

วิ. เนตพพนติ เนยย (วตถุ)

สิ่งใด อันเขา พึงนำไป เหตุนั้น สิ่งนั้น ชื่อว่า อันเขาพืงนำไป

ปพพชชา การบวช (ป + วช + ฌย)

- วิ. ปพพชิตพพนติ ปพพชชา
อันเขา ฟังบวช เหตุนั้น ชื่อว่า การบวช

ปสยโห การข่มเหงรังแก (ป + สห + ฌย)

- วิ. ปสหนิ ปสยโห
การข่มเหงรังแก ชื่อว่า ปสัยหะ

ปาฏิกงฺขา ความหวังเฉพาะ, ทศติอันเขาฟังหวังเฉพาะ (ปฏฺ + กังข + ฌย) (ทีฆะอุปสัค

เอานิคหิตเป็น ง ลบ ฌ แล้วเอา ย เป็น อา ใช้เป็นกิริยาคุมพากย์ได้
เป็นกัมมวาทก และภาววาทก)

- วิ. ปฏิกงฺขิตพพชาติ ปาฏิกงฺขา (ทศคติ)
ทศติใด อันเขา ฟังหวังเฉพาะ เหตุนั้น ทศตินั้น ชื่อว่า อันเขาฟังหวังเฉพาะ
เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ
- วิ. ปฏิกงฺขณิ ปาฏิกงฺขา
ความหวังเฉพาะ ชื่อว่า ปาฏิกงฺขา เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

ภาริโย (สตุโต) อันเขาฟังเลี้ยง (ภร + ฌย)

- วิ. ภริตพฺโพติ ภาริโย (สตุโต)
สัตว์ใด อันเขา ฟังเลี้ยง เหตุนั้น สัตว์นั้น ชื่อว่า อันเขาฟังเลี้ยง

โกชฺหิ (วตถุ) อันเขาฟัง (ภช + ฌย)

- วิ. ภชชิตพพนติ โกชฺหิ (วตถุ)
วัตถุใด อันเขาฟังกิน เหตุนั้น วัตถุนั้น ชื่อว่า อันเขาฟังกิน

मारयेयि (จानิ) อันमारฟังทรงไว้ (มาร + ธา + ฌย)

- วิ. มาเรณ ธาเรตพพนติ มารयेयि (จानิ)

ที่ใด อันมาร ฟังทรงไว้ เหตุนั้น ที่นั้น ชื่อว่า อันมารฟังทรงไว้

โยคคัม (วตถุ) อันเขาฟังประกอบ (ยุช + ฌย)

วิ. ยุชิตัพพนติ โยคคัม (วตถุ)

สิ่งใด อันเขา ฟังประกอบ เหตุนั้น สิ่งนั้น ชื่อว่า อันเขาฟังประกอบ

ลพภัม (วตถุ) อันเขาฟังได้ (ลภ + ฌย)

วิ. ลภิตัพพนติ ลพภัม (วตถุ)

สิ่งใด อันเขา ฟังได้ เหตุนั้น สิ่งนั้น ชื่อว่า อันเขาฟังได้

วชชัม (วจณัม) อันเขาฟังกล่าว (วท + ฌย)

วิ. วตตัพพนติ วชชัม (วจณัม)

คำใด อันเขา ฟังกล่าว เหตุนั้น คำนั้น ชื่อว่า อันเขาฟังกล่าว

วชณัม กิเลสชาติอันเขาฟังฆ่า, การฆ่า (วธ + ฌย)

วิ. วธิตัพพนติ วชณัม (กิเลสชาติ)

กิเลสชาติใด อันเขา ฟังฆ่า เหตุนั้น กิเลสชาตินั้น
ชื่อว่า อันเขาฟังฆ่า เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ

วิ. วธณัม วชณัม

การฆ่า ชื่อว่า วัชณะ เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

วิชชา ธรรมชาติอันเขาฟังรู้, ความรู้ (วิท + ฌย)

วิ. วิธวตัพพนติ วิชชา (ธรรมชาติ)

ธรรมชาติใด อันเขา ฟังรู้ เหตุนั้น ธรรมชาตินั้น
ชื่อว่า อันเขาฟังรู้ เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ

วิ. วิชานณัม วิชชา

ความรู้ ชื่อว่า วิชชา เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

วิสยหา (ตาปสา) อันเขาพึงครอบงำ (วิ + สห + ญย + (ลง ย ปัจจัยก็ว่า)

(เป็นกิริยาคุมพากย์ได้บ้าง เป็นกัมมวาจก)

วิ. วิสहितพฺพาติ วิสยหา (ตาปสา)

ดาบสเหล่าใด อันเขา พึงครอบงำ เหตุนั้น ดาบสเหล่านั้น
ชื่อว่า อันเขาพึงครอบงำ เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ

เวเนยโย (สตุโต) อันบุคคลพึงแนะนำได้ (วิ + หนี + ญย)

วิ. วิเนตพฺโพติ เวเนยโย (สตุโต)

สัตว์ใด อันบุคคล พึงแนะนำได้ เหตุนั้น สัตว์นั้น ชื่อว่า อันบุคคลพึงแนะนำได้

สุวิญญะโย (ธมโม) อันเขาพึงรู้แจ้งโดยง่าย (สุ + วิ + ญา + ญย)

วิ. สุขเขน วิชานิตพฺโพติ สุวิญญะโย (ธมโม)

ธรรมใด อันเขา พึงรู้แจ้ง โดยง่าย เหตุนั้น ธรรมนั้น
ชื่อว่า อันเขาพึงรู้แจ้งโดยง่าย

อติวากุญ์ (วจน) อันเขาพึงกล่าวล่วงเกิน (อติ + วจ + ญย) แปลง จ เป็น ก

วิ. อติ วจิตพฺพนฺติ อติวากุญ์ (วจน)

คำใด อันเขา พึงกล่าว ล่วงเกิน เหตุนั้น คำนั้น
ชื่อว่า อันเขาพึงกล่าวล่วงเกิน

อาจริโย (เถโร) อันศิษย์พึงประพฤติโดยเอื้อเฟื้อ (อา + จร + ญย)

วิ. อาทเรน จริตพฺโพติ อาจริโย (เถโร)

พระเถระใด อันศิษย์ พึงประพฤติ โดยเอื้อเฟื้อ เหตุนั้น พระเถระนั้น
ชื่อว่า อันศิษย์พึงประพฤติโดยเอื้อเฟื้อ

กิตกัจจปัจจย

เป็นได้ทุกรูป ทุกสาธนะ

อ ปัจจย

ปัจจยนี้ เมื่อลงประกอบกับธาตุ ย่อมลบเสีย เพราะไม่มีตัว อ ปรากฎ แต่ที่ปรากฏได้ก็คือเสียงสระ อ ที่ติดอยู่ท้าย และปัจจยนี้มีหลักพึงสังเกตดังต่อไปนี้ คือ

๑. ถ้ามีศัพท์หน้าเป็นกัม ให้ลง นุ อาคม

๒. บางศัพท์มีกัมมเป็นบทหน้า แต่ไม่ลง นุ อาคม เช่นนี้ ต้องช้อนพยัญชนะ ลงต้นธาตุ

๓. ถ้าไม่มีกัมมเป็นบทหน้า ลง นุ อาคมไม่ได้

๔. เฉพาะ ทท ธาตุ ซึ่งมี ปุร เป็นบทหน้า ให้แปลง อ แห่ง ปุร เป็น อี

กลา (วาจา) เป็นเครื่องกล่าว (กล)

วิ. กเถติ เอตยาติ กลา (วาจา)

ชน ย่อมกล่าว ด้วยวาจานั้น เหตุนั้น วาจานั้น ชื่อว่า เป็นเครื่องกล่าว เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ

กลโห (วาโห) เป็นที่โต้เถียงกัน (กลห + อ)

วิ. กลหนฺติ เอตถาติ กลโห (วาโห)

ชนทั้งหลาย ย่อมเถียงกัน ในวาทะนี้ เหตุนั้น วาทะนั้น ชื่อว่า เป็นที่เถียงกัน เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ

กาसारโ (ภิกขุ) ผู้ทรงไว้ซึ่งผ้ากาสาละ (กาสา + ฐ + อ)

วิ. กาสาวํ ธาเรตีติ กาสารโ (ภิกขุ)

ภิกษุใด ย่อมทรงไว้ ซึ่งผ้ากาสาละ เหตุนั้น ภิกษุนั้น ชื่อว่า ผู้ทรงไว้ซึ่งผ้ากาสาละ เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

กุสฺสิต (ชโน) ผู้จมลงสู่อาการอันบัณฑิตเกลียดแล้ว หรือ ผู้จมลงโดยอาการอันบัณฑิตเกลียดแล้ว (กุจฉิต + สิท + อ) คงไว้แต่ กุ แปลง ท เป็น ต

วิ. กุจฉิตฺ สิทฺตี กุสฺสิต (ชโน)

ชนใด ย่อมจมลง สู่อาการอันบัณฑิตเกลียดแล้ว เหตุนั้น ชนนั้น
ชื่อว่า ผู้จมลงสู่อาการอันบัณฑิตเกลียดแล้ว

หรือ วิ. กุจฉิตฺนากาเรน สิทฺตี กุสฺสิต (ชโน)

ชนใด ย่อมจมลง โดยอาการอันบัณฑิตเกลียดแล้ว เหตุนั้น ชนนั้น
ชนนั้น ชื่อว่า ผู้จมลงโดยอาการอันบัณฑิตเกลียดแล้ว เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

โกลียกมฺมกรา (ชนา) ผู้กระทำซึ่งงานของเจ้าโกลียะ (โกลีย + กมฺม + กร + อ)

วิ. โกลียสฺส กมฺมํ กรฺนฺตีติ โกลียกมฺมกรา (ชนา)

ชนเหล่าใด ย่อมกระทำ ซึ่งงาน ของเจ้าโกลียะ เหตุนั้น
ชนเหล่านั้น ชื่อว่า ผู้กระทำซึ่งงานของเจ้าโกลียะ เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

จิตตกุเขโป การกระสับกระส่ายแห่งจิต (จิตต + ขิป + อ)

วิ. จิตตสฺส เขปนํ จิตตกุเขโป

ความกระสับกระส่ายแห่งจิต ชื่อว่า จิตตักเขปะ , เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

ชาโคร ชนผู้ตื่น , การตื่น (ชาคร + อ)

วิ. ชาโครฺตีติ ชาโคร (ชโน)

ชนใด ย่อมตื่น เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ตื่น , เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

วิ. ชาครณํ ชาโคร

การตื่น ชื่อว่า ชาคระ , เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

ชุตินฺธโร (พุทฺโธ) ผู้ทรงไว้ซึ่งความรุ่งเรือง (ชุตี + ธร + อ)

วิ. ชุตี ธาเรตีติ ชุตินฺธโร (พุทฺโธ)

พระพุทธเจ้าใด ย่อมทรงไว้ ซึ่งความรุ่งเรือง เหตุนั้น พระพุทธเจ้านั้น
ชื่อว่า ผู้ทรงไว้ซึ่งความรุ่งเรือง , เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

ติปิฎกธรา (ขุขุชุตตรา) ผู้ทรงไว้ซึ่งปิฎกสาม (ติปิฎก + ธร + อ)

วิ. ติปิฎกานิ ธาเรตีติ ติปิฎกธรา (ขุขุชุตตรา)

นางขุขุชุตตราใด ย่อมทรงไว้ ซึ่งปิฎกสาม เหตุนั้น นางขุขุชุตตรานั้น
ชื่อว่า ผู้ทรงไว้ซึ่งปิฎกสาม, เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

ทโม การฝึก (ทม + อ)

วิ. ทมนิ ทโม

การฝึก ชื่อว่า ทมะ , เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

ธมมธุโจ (ภิกขุ) ผู้ตั้งอยู่ในธรรม (ธมม + จา + อ)

วิ. ธมเม ติฎฐตีติ ธมมธุโจ (ภิกขุ)

ภิกษุใด ย่อมตั้งอยู่ ในธรรม เหตุนั้น ภิกษุนั้น ชื่อว่า ผู้ตั้งอยู่ในธรรม
เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

ธมมธโร (ภิกขุ) ผู้ทรงไว้ซึ่งธรรม (ธมม + ธร + อ)

วิ. ธมโธ ธาเรตีติ ธมมธโร (ภิกขุ)

ภิกษุใด ย่อมทรงไว้ ซึ่งธรรม เหตุนั้น ภิกษุนั้น ชื่อว่า
ผู้ทรงไว้ซึ่งธรรม เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

นินทา การติเตียน (นิน + อ)

วิ. นินทนิ นินทา

การติเตียน ชื่อว่า นินทา, เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

นิปโก (ขโน) ผู้ยังกุศลธรรมให้สุดโดยไม่เหลือ (นิ + ปจ + อ)

วิ. นิสุเสสโต ปาเจติ กุศลธมเมติ นิปโก (ขโน)

ชนใด ย่อมยังกุศลธรรมทั้งหลาย ให้สุด โดยไม่เหลือ เหตุนั้น

ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ยังกุศลธรรมให้สุกโดยไม่เหลือ, เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

นิสสนโท (วิปาโก) เป็นเครื่องไหลออก (นิ + สนฺ + อ)

วิ. นิสสนฺเตติ เตนาติ นิสสนฺโท (วิปาโก)

กรรม ย่อมไหลออก ด้วยวิปากนั้น เหตุนั้น วิปากนั้น ชื่อว่า
เป็นเครื่องไหลออก, เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ

นิสสโย (อาจารย์) เป็นที่อาศัยอยู่ (แห่งศิษย์) (นิ + สฺ + อ)

วิ. นิสฺสาย นํ วสตีติ นิสฺสโย (อาจารย์)

ศิษย์ ย่อมอาศัย ซึ่งอาจารย์นั้นอยู่ เหตุนั้น อาจารย์นั้น ชื่อว่า
เป็นที่อาศัยอยู่ เป็นกัตตุรูป กัมมสาธนะ

ปัสกุลธโร (ภิกขุ) ผู้ทรงไว้ซึ่งผ้าบังสุกุล (ปัสกุล + ธโร + อ)

วิ. ปัสกุลํ ธาเรตีติ ปัสกุลธโร (ภิกขุ)

ภิกษุใด ย่อมทรงไว้ ซึ่งผ้าบังสุกุล เหตุนั้น ภิกษุนั้น ชื่อว่า
ผู้ทรงไว้ซึ่งผ้าบังสุกุล, เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

ปคฺพโก (ชโน) ผู้ทรงไว้ซึ่งไหวพริบ (คณอง) (ป + คพฺ + อ)

วิ. สฺมเมว คพฺภตีติ ปคฺพโก (ชโน)

ชนใด ย่อมทรงไว้ ซึ่งไหวพริบ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า
ผู้ทรงไว้ซึ่งไหวพริบ เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

ปจฺจฺโส (กาล) อันกำจัดซึ่งความมืดเฉพาะ (ปจฺ + อฺ + อ)

วิ. ปจฺจฺเสติ ติมฺรณฺติ ปจฺจฺโส (กาล)

กาลใด ย่อมกำจัดเฉพาะ ซึ่งความมืด เหตุนั้น กาลนั้น ชื่อว่า
อันกำจัดซึ่งความมืดเฉพาะ, เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

ปฏิสฺขโร (ปุคฺคโล) ผู้กระทำพร้อมเฉพาะ (ปฏฺ + สฺ + กรฺ + อ) อาเทศ ก เป็น ข

วิ. ปฏิสัขรตีติ ปฏิสัขโร (ปฺคุคฺโล)

บุคคล ย่อมกระทำ พร้อมเฉพาะ เหตุนั้น บุคคลนั้น ชื่อว่า
ผู้กระทำพร้อมเฉพาะ, เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

ปฏิสมภทา (ปญญา) อันแตกฉานดีโดยต่าง (ปฺฏิ + สํ + ภิทฺ + อ)

วิ. ปฏิ สํ ภิชฺชตีติ ปฏิสมภทา (ปญญา)

ปัญญาใด ย่อมแตกฉาน ดี โดยต่าง เหตุนั้น ปัญญานั้น
ชื่อว่า อันแตกฉานดีโดยต่าง, เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

ปพฺพตฺถุโร (ชโน) ผู้ดำรงอยู่บนภูเขา (ปพฺพต + ฐา + อ)

วิ. ปพฺพเต ติฏฺฐตีติ ปพฺพตฺถุโร (ชโน)

ชนใด ย่อมดำรงอยู่ บนภูเขา เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า
ผู้ดำรงอยู่บนภูเขา เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

ปปฺยโจ ธรรมเป็นเครื่องยังสัตว์ให้เนิ่นช้า, ความเนิ่นช้า (ป + ปฺยจ + อ) ลงนิคคหิต อาคม

วิ. (สตุเต) ปปฺยจาเปติ เตนาติ ปปฺยโจ (ธมฺโม)

สังสารวัฏ ย่อมยังสัตว์ทั้งหลายให้เนิ่นช้า ด้วยธรรมนั้น เหตุนั้น ธรรมนั้น
ชื่อว่า เป็นเครื่องยังสัตว์ให้เนิ่นช้า, เป็นเหตุกัตตุวาจก กรณสาธนะ

วิ. ปปฺยจียเตติ ปปฺยโจ

อันสัตว์ ย่อมเนิ่นช้า เหตุนั้น ชื่อว่า ความเนิ่นช้า เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

ปภโว (ปเทโส) เป็นแดนเกิดก่อน (แห่งแม่น้ำ)

วิ. ปภมฺ ภาวติ เอตสฺมาติ ปภโว (ปเทโส)

แม่น้ำ ย่อมเกิดก่อน แต่ประเทศนั้น เหตุนั้น ประเทศนั้น
ชื่อว่า เป็นแดนเกิดก่อน เป็นกัตตุรูป อปทานสาธนะ

ปริจโย การสั่งสม (ปริ + จิ + อ)

วิ. ปริจยน์ ปริจโย

การสังสม ชื่อว่า ปริจยะ, เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

ปริกปกกอมพปิตฺติโร (รุกฺโข) อันทรงไว้ซึ่งเมล็ดแห่งมะม่วงอันสุกรอบแล้ว

(ปริกปกก + อมพ + ฐร + อ)

วิ. ปริกปกกํ อมพปิตฺติ ฐเรตฺติ ปริกปกกอมพปิตฺติโร

ต้นไม้อะไร ย่อมทรงไว้ ซึ่งเมล็ดแห่งมะม่วง อันสุกรอบแล้ว เหตุนี้ ต้นไม้นั้น
ชื่อว่า อันทรงไว้ซึ่งเมล็ดมะม่วงอันสุกรอบแล้ว, เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

ปลฺสสา ความสรรเสริญ (ป + สฺส + อ)

วิ. ปลฺสนํ ปลฺสสา

ความสรรเสริญ ชื่อว่า ปลฺสสา, เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

ปหานกโร (ภิกฺขุ) ผู้กระทำซึ่งการละ (ปหาน + กร + อ)

วิ. ปหานํ กโรติ ปหานกโร (ภิกฺขุ)

ภิกษุใด ย่อมกระทำ ซึ่งการละ เหตุนี้ ภิกษุนั้น ชื่อว่า
ผู้กระทำซึ่งการละ เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

ปุชา การบูชา (ปุช + อ)

วิ. ปุชยเตติ ปุชา

อันเขา ย่อมบูชา เหตุนี้ ชื่อว่า การบูชา

วิ. ปุชนํ ปุชา

การบูชา ชื่อว่า บูชา, เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

ปุชารโห (ชโน) ผู้ควรซึ่งการบูชา (ปุชา + อรห + อ)

วิ. ปุชํ อรหเตติ ปุชารโห (ภิกฺขุ)

ภิกษุใด ย่อมควร ซึ่งการบูชา เหตุนี้ ภิกษุนั้น ชื่อว่า

ผู้ควรซึ่งการบูชา เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

ปิโย (ปุตโต) เป็นที่รัก (ปิย + อ)

วิ. ปิยติ นนติ ปิโย (ปุตโต)

บิดา ย่อมรัก ซึ่งบุตรนั้น เหตุนั้น บุตรนั้น ชื่อว่า เป็นที่รัก
เป็นกัตตุรูป กัมมสาธนะ

ปุรินฺโท (สกุโก) ผู้ให้ก่อน (ปุร + ทา + อ)

วิ. ปุเร (ทาน) ททาตีติ ปุรินฺโท (สกุโก)

ท้าวสักกะใด ย่อมให้ (ซึ่งทาน) ในก่อน เหตุนั้น ท้าวสักกะนั้น
ชื่อว่า ผู้ให้ก่อน , เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

ภโว (ปะเทโส) เป็นที่เกิด (ภ + อ)

วิ. ภวติ เอตถาติ ภโว

สัตว์ ย่อมเกิด ในประเทศนี้ เหตุนั้น ประเทศนั้น ชื่อว่า เป็นที่เกิด
เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ

ภุมมฺภุโจ (เทโว) ผู้ดำรงอยู่บนอากาศพื้น (ภุมม + จา + อ)

วิ. ภุมเม ติฏฐตีติ ภุมมฺภุโจ (เทโว)

เทพใด ย่อมดำรงอยู่ บนอากาศพื้น เหตุนั้น เทพนั้น ชื่อว่า
ผู้ดำรงอยู่บนอากาศพื้น, เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

มโนรมา (ภาสา) เป็นที่รื่นรมย์แห่งใจ (มน + รม + อ)

วิ. มโน รมติ เอตถาติ มโนรมา (ภาสา)

ใจ ย่อมรื่นรมย์ ในภาษานี้ เหตุนั้น ภาษานั้น ชื่อว่า
เป็นที่รื่นรมย์แห่งใจ เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ

มาตาเปติภโร (ชโน) ผู้เลี้ยงซึ่งมารดาและบิดา (มาตาปิตุ + ภร + อ)

วิ. มาตาปิตโร ภรตีติ มาตาเปติภโร (ชโน)

ชนใด ย่อมเลี้ยง ซึ่งมารดาและบิดา เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า
ผู้เลี้ยงซึ่งมารดาและบิดา, เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

โมกฺโข ธรรมเป็นเครื่องหลุดพ้น, ธรรมเป็นที่หลุดพ้น, ความหลุดพ้น

(มฺจ + อ) พฤทธิ อุ เป็น โอ แปลง จ เป็น ข ช้อน ก

วิ. มฺจฺจนฺติ ราคาทีหิ เอเตนาติ โมกฺโข (ธมฺโม)

สัตว์ทั้งหลาย ย่อมพ้น จากกิเลสทั้งหลายมีราคะเป็นต้นด้วยธรรมนั้น
เหตุนี้ ธรรมนั้น ชื่อว่า เป็นเครื่องหลุดพ้น เป็นกัตตุรูป กรรมสาธนะ

วิ. มฺจฺจนฺติ เอตถาติ โมกฺโข (ธมฺโม)

สัตว์ทั้งหลาย ย่อมหลุดพ้น ในธรรมนี้ เหตุนี้ ธรรมนั้น ชื่อว่า
เป็นที่หลุดพ้น เป็นกัตตุรูป อธิกรรมสาธนะ

วิ. มฺจฺจํ โมกฺโข

ความหลุดพ้น ชื่อว่า โมกฺชะ, เป็นภาวสาธนะ

รโส (วิสโย) เป็นที่ยินดี (รส + อ)

วิ. รสติ ตนฺติ รโส (วิสโย)

เขา ย่อมยินดี ซึ่งวิสัยนั้น เหตุนี้ วิสัยนั้น ชื่อว่า เป็นที่ยินดี
เป็นกัตตุรูป กัมมสาธนะ

ลชฺชา ความละลาย (ลชฺช + อ)

วิ. ลชฺชนํ ลชฺชา

ความละลาย ชื่อว่า ลชฺชา, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

วณฺณํ (คุณฺ) อันบุคคลพึงพรรณนา (วณฺณ + อ)

วิ. วณฺณิตพฺพนฺติ วณฺโณ (คุณฺ)

คุณใด อันบุคคลพึงพรรณนา เหตุนั้น คุณนั้น ชื่อว่า
อันบุคคลพึงพรรณนา เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ

วจนกุขโม (ชโน) ผู้อดทนต่อถ้อยคำ (วจน + ขม + อ)

วิ. วจนสฺส ขมตีติ วจนกุขโม (ชโน)

ชนใด ย่อมอดทน ต่อโอวาท เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้อดทน
ต่อโอวาท เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

วโย (สภาโว) อันเสื่อมไป (วโย + อ)

วิ. วยติ ปริหานี คจฺจตีติ วโย (สภาโว)

สภาพใด ย่อมเสื่อมไป คือ ย่อมถึง ซึ่งความเสื่อมรอบ เหตุนั้น สภาพนั้น
ชื่อว่า อันเสื่อมไป, เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

วสฺสํ น้ำอันรด (ฝน) , กาลเป็นที่รด (ฤดูฝน) (วสฺส + อ)

วิ. วสฺสตีติ วสฺสํ (อุทกํ)

น้ำ ย่อมรด เหตุนั้น น้ำนั้น ชื่อว่า อันรด (ฝน) , เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

วาณิโช (ชโน) ผู้ไปเพื่อการค้า (พ่อค้า) (วาณ + อช + อ)

วิ. วาณาย อิตฺโต จิตฺโต จ อชตีติ วาณิโช (ชโน)

ชนใด ย่อมไป ข้างนี้ ด้วย ข้างนี้ ด้วย เพื่อการค้า เหตุนั้น
ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ไปเพื่อการค้า (พ่อค้า) , เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

วิคฺคโ (เหตุ) เป็นที่ถกเถียง, (การทะเลาะวิวาท) (วิ + คห + อ)

วิ. วิคฺคยฺหนฺติ เอตฺถาติ วิคฺคโ (เหตุ)

ชนทั้งหลาย ย่อมถกเถียงกัน ในเหตุนั้น ชื่อว่า เป็นที่ถกเถียงกัน
เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ

วิชฺชาธโร (ชโน) ผู้ทรงไว้ซึ่งความรู้ (วิชฺชา + ธร + อ)

วิ. วิชฺขํ ชาเรตฺตี วิชฺชาธโร (ชโน)

ชนใด ย่อมทรงไว้ ซึ่งความรู้ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ทรงไว้ซึ่งความรู้
เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

วินยธโร (ภิกขุ) ผู้ทรงไว้ซึ่งวินัย (วินย + ธร + อ)

วิ. วินยํ ชาเรตฺตี วินยธโร (ภิกขุ)

ภิกษุใด ย่อมทรงไว้ ซึ่งวินัย เหตุนั้น ภิกษุนั้น ชื่อว่า
ผู้ทรงไว้ซึ่งวินัย เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

วินโย (อุपाโย) เป็นเครื่องแนะนำ (วิ + นิ + อ)

วิ. วิเนติ เตนาติ วินโย

ชน ย่อมแนะนำ ด้วยอุบายนั้น เหตุนั้น อุบายนั้น ชื่อว่า เป็นเครื่องแนะนำ
เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ

วินิจฺฉโย การวินิจฉัย (วิ + นิ + ฉิ + อ)

วิ. วินิจฺฉยณํ วินิจฺฉโย

การตัดสินออกโดยวิเศษ ชื่อว่า การวินิจฉัย

หรือ วิ. วินิจฺฉยิตเต วินิจฺฉโย

อันเขา ย่อมตัดสินออกโดยวิเศษ เหตุนั้น ชื่อว่า การวินิจฉัย
เป็น ภาวรูป ภาวสาธนะ

วิโมกฺโข ความหลุดพ้นวิเศษ (วิ + มฺจ + อ)

วิ. วิมฺจจณํ วิโมกฺโข

ความหลุดพ้นวิเศษ ชื่อว่า วิโมกษะ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

เวยฺยวจฺจกโร (ชโน) ผู้กระทำซึ่งความชวนชวาย (เวยฺยวจฺจ + กร + อ)

วิ. เวยยาวจจํ กโรตีติ เวยยาวจจกโร (ชโน)

ชนใด ย่อมกระทำ ซึ่งความชวนชวย เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า
ผู้ทำซึ่งความชวนชวย เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

สงเกตํ การนัดแนะ (สํ + กิตฺ + อ)

วิ. สํ กิตฺตํ สงเกตํ

การกำหนด พร้อม ชื่อว่า การนัดแนะ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

สงคโห ชนอันเขาพึงสงเคราะห์, อาหารเป็นเครื่องอันเขาพึงสงเคราะห์, การสงเคราะห์

(สํ + คหฺ + อ)

วิ. สงคเหตุโพติ สงคโห (ชโน)

ชนใด อันเขา พึงสงเคราะห์ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า อันเขาพึงสงเคราะห์
เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ

วิ. สงคเหตุโพ เตนาติ สงคโห (อาหาโร)

ชน อันเขา พึงสงเคราะห์ ด้วยอาหารนั้น เหตุนั้น อาหารนั้น ชื่อว่า
เป็นเครื่องอันเขาพึงสงเคราะห์, เป็นกัมมรูป กรณสาธนะ

วิ. สงคหณํ สงคโห

การสงเคราะห์ ชื่อว่า สังคหะ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

สํสคโค กิเลสเป็นเครื่องข้อง, ความเกี่ยวข้อง (สํ + สชฺ + อ) แปลง ช เป็น ค แล้ว ช้อน ค

วิ. สํสชฺชติ เตนาติ สํสคโค (กิเลส)

สัตว์ ย่อมข้อง ด้วยกิเลสใด เหตุนั้น กิเลสนั้น ชื่อว่า เป็นเครื่องข้อง
เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ

วิ. สํ สชฺชนํ สํสคโค

ความเกี่ยวข้อง ชื่อว่า สังสคคะ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

สญญโม ความสำรวม (สํ + ยญฺ + อ)

สพฺพญชโห (ชโน) ผู้ละซึ่งธรรมทั้งปวง (สพฺพ + ชหฺ + อ)

วิ. สพฺพธมฺมํ ชหฺตีติ สพฺพญชโห (ชโน)

ชนใด ย่อมละ ซึ่งธรรมทั้งปวง เหตุนี้ ชนนั้น

ชื่อว่า ผู้ละซึ่งธรรมทั้งปวง เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

สาภิกยภมฺมการา (ชนา) ผู้กระทำซึ่งกรรมของศากยะ (สาภิกย + ภมฺม + กรฺ + อ)

วิ. สาภิกยสส ภมฺมํ กโรนฺตีติ สาภิกยภมฺมการา (ชนา)

ชนเหล่าใด ย่อมกระทำ ซึ่งกรรม ของเจ้าศากยะ เหตุนี้

ชนเหล่านั้น ชื่อว่า ผู้กระทำซึ่งกรรมของเจ้าศากยะ, เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

สิกฺขา ธรรมชาติเป็นที่อันหาศึกษา, การศึกษา (สิกฺข + อ)

วิ. สิกฺขียตีติ สิกฺขา (ธมฺมชาติ)

ธรรมชาติใด อันหา ย่อมศึกษา เหตุนี้ ธรรมชาตินั้น ชื่อว่า

เป็นที่อันหาศึกษา, เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ

วิ. สิกฺขณํ สิกฺขา

การศึกษา ชื่อว่า สิกฺขา, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

สิริสโป (สโต) ผู้เลือกไปด้วยศรัทธา (สิริ + สโป + อ) (เอา อ ที่ ร เป็น อิ,

ลง อํ อาคมฺ ลบ ป)

วิ. สิเรนฺ สโปตีติ สิริสโป (สโต)

สัตว์ใด ย่อมเลือกไป ด้วยศรัทธา เหตุนี้ สัตว์นั้น ชื่อว่า

ผู้เลือกไปด้วยศรัทธา, เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

สํวโร ความสำรวม (สํ + วโร + อ)

วิ. สํวรณํ สํวโร

ความสำรวม ชื่อว่า สํวร, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

สุขาวหฺ (ทานิ) อันนำมาซึ่งสุข (สุข + อา + วหฺ + อ)

วิ. สุขํ อวหตีติ สุขาวหฺ (ทานิ)

ทานใด ย่อมนำมา ซึ่งสุข เหตุนั้น ทานนั้น ชื่อว่า อันนำมาซึ่งสุข
เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

หิตาวหฺ (ทานิ) อันนำมาซึ่งประโยชน์เกื้อกูล (หิต + อา + วหฺ + อ)

วิ. หิตํ อวหตีติ หิตาวหฺ (ทานิ)

ทานใด ย่อมนำมา ซึ่งประโยชน์เกื้อกูล เหตุนั้น ทานนั้น ชื่อว่า
อันนำมาซึ่งประโยชน์เกื้อกูล, เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

หิตกฺโร (ชโน) ผู้ทำซึ่งประโยชน์เกื้อกูล (หิต + กรฺ + อ)

วิ. หิตํ กรตีติ หิตกฺโร (ชโน)

ชนใด ย่อมกระทำ ซึ่งประโยชน์เกื้อกูล เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า
ผู้กระทำซึ่งประโยชน์เกื้อกูล, เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

หิรินเสโธ (ภิกฺขุ) ผู้ห้ามซึ่งอกุศลวิตกด้วยหิริ (หิริ + นิ + สีธฺ + อ)

วิ. อนโต อุปฺปนํ อกุสลวิตกํ หิริยา นิสเรตีติ หิรินเสโธ (ภิกฺขุ)

ภิกษุใด ย่อมห้าม ซึ่งอกุศลวิตก อันเกิดแล้วในภายใน ด้วยหิริ เหตุนั้น
ภิกษุนั้น ชื่อว่า ผู้ห้ามซึ่งอกุศลวิตกด้วยหิริ, เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

อณฺณํ (อรหตฺตผล) อันบุคคลพึงรู้ทั่ว (อา + ณฺ + อ)

วิ. อาชานิตพฺพนติ อณฺณํ (อรหตฺตผล)

อรหัตผลใด อันบุคคลพึงรู้ทั่ว เหตุนั้น อรหัตผลนั้น ชื่อว่า
อันบุคคลพึงรู้ทั่ว

หรือ อณฺณตพฺพนติ อณฺณํ (อรหตฺตผล) ก็ได้ , เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ

อณฺฐปริกฺขารธโร (ภิกฺขุ) ผู้ทรงไว้ซึ่งบริขารแปด (อณฺฐ + ปริกฺขาร + ธโร + อ)

วิ. อฎฐ ปริกขารเ ธาเรตีติ อฎฐปริกขารธโร (ภิกขุ)
ภิกขุใด ย่อมทรงไว้ ซึ่งบริขารทั้งหลาย แปร เหตุนั้น ภิกขุนั้น ชื่อว่า
ผู้ทรงไว้ซึ่งบริขารแปร เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

อตตภโร (ชโน) ผู้เลี้ยงซึ่งตน (อตต + ภร + อ)

วิ. อตตานํ ภรตีติ อตตภโร (ชโน)
ชนใด ย่อมเลี้ยง ซึ่งตน เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้เลี้ยงซึ่งตน
เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

อตตสมภโว (ปาป) อันมีพร้อมในตน (อตต + ส + ภ + อ)

วิ. อตตานิ สมภวตีติ อตตสมภโว (ปาป)
บาปใด ย่อมมีพร้อม ในตน เหตุนั้น บापนั้น ชื่อว่า มีพร้อมในตน
เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

อตถกกา วาจาเป็นเครื่องกล่าวซึ่งเนื้อความ, วาจาเป็นเครื่องอันเขากล่าวซึ่งเนื้อความ

(อตถ + กถ + อ)

วิ. อตถํ กถเต เอตายาติ
ชน ย่อมกล่าว ซึ่งเนื้อความ ด้วยวาจานั้น เหตุนั้น วาจานั้น ชื่อว่า
เป็นเครื่องกล่าวซึ่งเนื้อความ เป็นกัตตุรูป ภาณสาธนะ

วิ. อตโถ กถียเต เอตายาติ อตถกกา (วาจา)
เนื้อความ อันเขา ย่อมกล่าว ด้วยวาจานั้น เหตุนั้น วาจานั้น ชื่อว่า
วาจาเป็นเครื่องอันเขากล่าวซึ่งเนื้อความ เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ

อติกโม การกล่าวล่วง (อติ + กม + อ)

วิ. อติกมนํ กติกโม
การก้าวล่วง ชื่อว่า อติกมมะ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

อุปปัจฉิโน (ชโน) ผู้ปรารภน้าน้อย (อุป + อัจฉ + อ)

วิ. อุปปัจ ฉิโน อัจฉิตติ อุปปัจฉิโน (ชโน)

ชโนใด ย่อปรารภ น้าน้อย เหตุฉนั้น ชโนนั้น ชื่อว่า ผู้ปรารภน้าน้อย
เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

อวณณ (วชช) อันบุคคลไม่พึงพรรณนา (น + วณณ + อ)

วิ. อวณณนิตพพนติ อวณณ (วชช)

โทษใด อันบุคคล ไม่พึงพรรณนา เหตุฉนั้น โทษนั้น ชื่อว่า
อันบุคคลไม่พึงพรรณนา เหตุฉนั้น โทษนั้น ชื่อว่า อันบุคคลไม่พึงพรรณนา

อาตโป (สภาโว) อันเร้าร้อน (อา + ตป + อ)

วิ. อา สมนตโต ตปตีติ อาตโป (สภาโว)

สภาพใด ย่อมเร้าร้อน ทั่ว คือ โดยรอบ เหตุฉนั้น สภาพนั้น ชื่อว่า
อันเร้าร้อน เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

อานนุโท ความยินดี (อา + นนุ + อ)

วิ. อา ภูโส นนุทยตีติ อานนุโท

อันเขา ย่อมยินดี ยิ่ง คือ โดยยิ่ง เหตุฉนั้น ชื่อว่า ความยินดียิ่ง
เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

อาพาโร (โรโค) ผู้เบียดเบียน (อา + พารุ + อ)

วิ. อาพารตีติ อาพาโร (โรโค)

โรคใด ย่อมเบียดเบียน เหตุฉนั้น โรคนั้น ชื่อว่า ผู้เบียดเบียน
เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

อาสโย (ปเทโส) เป็นที่มานอน

วิ. อาคนตุวา สยติ เอตถาติ อาสโย (ปเทโส)

ชน ย่อมมานอน ในประเทศนี้ เหตุนี้ ประเทศนั้น ชื่อว่า เป็นที่มานอน
เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ

อิทธิมยปตตจิวรธา (ภิกขุ) ผู้ทรงไว้ซึ่งบาตรและจีวรอันสำเร็จแล้วด้วยฤทธิ์

(อิทธิมย + ปตตจิวร + ธร + อ)

อิทธิมยํ ปตตจิวรํ ธาเรตีติ อิทธิมยปตตจิวรธโร (ภิกขุ)

ภิกษุเหล่าใด ย่อมทรงไว้ ซึ่งบาตรและจีวร อันสำเร็จแล้ว ด้วยฤทธิ์ เหตุนี้
ภิกษุเหล่านั้น ชื่อว่า ผู้ทรงไว้ซึ่งบาตรและจีวรอันสำเร็จแล้วด้วยฤทธิ์
เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

อุจจโย การสั่งสม (อุ + จิ + อ)

วิ. อุจจยณํ อุจจโย

การก่อกำเนิด ชื่อว่า การสั่งสม , เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

อุตตมรูปธา (มาคนทียา) ผู้ทรงไว้ซึ่งรูปอันสูงสุด (อุตตม + รูป + ธร + อ)

วิ. อุตตมํ รูปํ ธาเรตีติ อุตตมรูปธา (มาคนทียา)

นางมาคนทียาใด ย่อมทรงไว้ ซึ่งรูป อันสูงสุด เหตุนี้

นางมาคนทียานั้น ชื่อว่า ผู้ทรงไว้ซึ่งรูปอันสูงสุด, เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

อุทยํ การตั้งขึ้น (อุ + อย + อ) ลง ท อาคม

วิ. อุทยณํ อุทยํ

การตั้งขึ้น ชื่อว่า อุทยะ, เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

อุปททโว (สภาว) อันเข้าไปเป็นดเบียน (อุป + ท + อ)

วิ. อุปคณฺตฺวา ทวตีติ อุปททโว (สภาว)

สภาพใด ย่อมเข้าไปเบียดเบียน เหตุนี้ สภาพนั้น ชื่อว่า อันเข้าไปเบียดเบียน
เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

เอกจโร (นาโค) ผู้เที่ยวไปคนเดียว (เอก + จร + อ)

วิ. เอโก จรตีติ เอกจโร (นาโค)

ช่างใด เป็นผู้เดียว ย่อมเที่ยวไป เหตุนั้น ช่างนั้น ชื่อว่า
ผู้เที่ยวไปคนเดียว เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

โหวทกขโม (สาริปุตโต) ผู้อดทนต่อโหวาท (โหวาท + ขม + อ)

วิ. โหวาทสส ขมตีติ โหวทกขโม (สาริปุตโต)

พระสาริปุตฺรใด ย่อมอดทน ต่อโหวาท เหตุนั้น สาริปุตฺรนั้น ชื่อว่า
ผู้อดทนต่อโหวาท, เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

อิ ปัจจัย

ปัจจัยนี้ เมื่อประกอบกับกัฐาตุแล้ว ย่อมคง อิ ไว้ไม่ลบและไม่มีวิธีเปลี่ยนแปลง
ธาตุอย่างไร ทั้งไม่มีการนิยมนบทหน้าด้วย ฉะนั้น จึงไม่มีหลักอะไรที่จะพึงอธิบายมาก
แต่ในมูลกัจจายน์ ท่านกล่าวว่า ลงได้เฉพาะธาตุ ๒ ตัว คือ ทา และ ธา ธาตุเท่านั้น แต่
ไม่แน่นักเพราะในธาตุอื่นก็มีมาก เช่น นนฺทิ , มฺนิ, รุจิ

ศัพท์ที่ประกอบด้วยปัจจัยนี้ เมื่อสำเร็จรูปแล้ว เป็นได้ทั้ง นามนาม และคุณนาม
และทุกรูป ทุกสาธนะและแต่จะเหมาะที่เป็นคุณนาม แจกได้ทั้ง ๓ ลิงค์ ปุ่ลิงค์ แจก
ตามแบบ อิ การันต์ (มฺนิ), อิตถीलิงค์ แจกตามแบบ อิ การันต์ (รตฺติ), นปุ่ลิงค์ แจกตาม
แบบ อิ การันต์ (อกฺขิ) .

กสิ การไถ (กส + อิ)

วิ. กสนํ กสิ

การไถ ชื่อว่า กสิ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

ขานี ความเสื่อม (ขี + นา + อิ) แปลง อิ ที่ ขี เป็น อ แล้วที่ชะ เป็น อา

หรือ ลง นิ ปัจจัย

วิ. ชรณฺ์ ขานิ

ความเสื่อม เชื่อว่า, เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

นนฺทิ ความเพลิตเพลิต (นนฺท + อิ)

วิ. นนฺทํ นนฺทิ

ความเพลิตเพลิต เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

นิธิ (สมปตฺติ) เป็นที่อันเขาฝงไว้ (นิ + ธา + อิ)

วิ. นิธิยตีติ นิธิ (สมปตฺติ)

สมปตฺติใด อันเขา ย่อมฝงไว้ เหตุุนั้น สมปตฺตินั้น เชื่อว่า
เป็นที่อันเขาฝงไว้ เป็นกัตตฺรูป กัมมสาธนะ

ธมฺมรุจิ (ราชา) ผู้ชอบใจซึ่งธรรม (ธมฺม + รุจ + อ)

วิ. ธมฺมํ โธเจตีติ ธมฺมรุจิ (ราชา)

พระราชาใด ย่อมชอบใจ ซึ่งธรรม เหตุุนั้น พระราชานั้น เชื่อว่า
ผู้ชอบใจซึ่งธรรม , เป็นกัตตฺรูป กัตตฺสาธนะ

โพธิ สัตว์ผู้จักตรัสรู้, ญาณเป็นเครื่องตรัสรู้, ต้นไม้เป็นที่ตรัสรู้ (พฺุ + อิ)

วิ. พุชฺฌิสสตีติ โพธิ หรือ พุชฺฌตีติ โพธิ (สฺตฺโต)

สัตว์ใด จักตรัสรู้ เหตุุนั้น สัตว์นั้น เชื่อว่า ผู้จักตรัสรู้ หรือ สัตว์ใด
ย่อมตรัสรู้ เหตุุนั้น สัตว์นั้น เชื่อว่า ผู้ตรัสรู้ เป็นกัตตฺรูป กัตตฺสาธนะ

วิ. พุชฺฌตี เตนาติ โพธิ (ญาณํ)

สัตว์ ย่อมตรัสรู้ ด้วยญาณใด เหตุุนั้น ญาณนั้น เชื่อว่า เป็นเครื่องตรัสรู้
เป็นกัตตฺรูป กรรมสาธนะ

วิ. พุชฺฌตี เอตฺถาติ โพธิ (รุกฺโข)

พระพุทฺธเจ้า ย่อมทรงตรัสรู้ ที่ต้นไม้นี้ เหตุุนั้น ต้นไม้นั้น เชื่อว่า
ต้นเป็นที่ตรัสรู้ เป็นกัตตฺรูป อธิกรรมสาธนะ

มุนิ (ขโน) ผู้รู้ (มฺน + อี)

วิ. มุนาติ มุนิ (ขโน)

ชนใด ย่อมรู้ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้รู้, เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

รุจิ ชนผู้รุ่งเรือง, รัศมีเป็นเหตุรุ่งเรือง, ความชอบใจ (รุจ + อี)

วิ. โรเจตีติ รุจิ (ขโน)

ชนใด ย่อมรุ่งเรือง เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้รุ่งเรือง, เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

วิ. โรเจติ เอตายาติ รุจิ (รัส)

กาย ย่อมรุ่งเรือง ด้วยรัศมีนั้น เหตุนั้น รัศมีนั้น ชื่อว่า เป็นเหตุรุ่งเรือง

วิ. รุจัน รุจิ

ความชอบใจ ชื่อว่า รุจิ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

สนธิ (วาจา) อันเขาต่อ (สํ + ธา + อี)

วิ. สนธิยเตติ สนธิ (สํ + ธา + อี)

วาจาใด อันเขา ย่อมต่อ เหตุนั้น วาจานั้น ชื่อว่า อันเขาต่อ
เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ

สนุนิ การสั่งสม (สํ + นิ + ธา + อี)

วิ. สนุนิธานํ สนุนิ

การสั่งสม ชื่อ สนุนิ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

สมาธิ การตั้งมั่น (สํ + ธา + อี)

วิ. เอกาลมฺพเน สํ สฺมุจฺจ อธาณํ สมาธิ

การตั้งอยู่ ดี คือ ด้วยดี ในอารมณ์เดียว ชื่อว่า สมาธิ,
เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

อุทฺธิ (ปเทโส) อันทรงไว้ซึ่งน้ำ (อุท + ธา + อี)

วิ. อุทกั ทธาตีติ อุทธิ (ปะเทโส)

ประเทศใด ย่อมทรงไว้ ซึ่งน้ำ เหตุนั้น ประเทศนั้น ชื่อว่า
อันทรงไว้ซึ่งน้ำ เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

ณ ปัจจัย

ปัจจัยนี้ เป็น ณ ปัจจัยแท้ มีอำนาจที่ฆะและพฤทธิเช่นเดียวกับปัจจัยที่เนื่องด้วย
ณ เช่น ณี ญว ญย ดังที่อธิบายแล้ว และปัจจัยนี้เมื่อลงประกอบที่ธาตุแล้ว ย่อมลบ
เสีย มีอำนาจและหน้าที่ดังต่อไปนี้

๑. ต้นธาตุเป็นรัสสะ ต้องพฤทธิ
๒. ต้นธาตุเป็นทีฆะหรือเป็นพยัญชนะสังโยคไม่ต้องพฤทธิ
๓. แผลงที่สุดธาตุเป็นอย่างอื่นได้บ้าง
๔. ธาตุมี อา เป็นที่สุด ลง ย ปัจจัย
๕. แปรตัวธาตุเป็นอย่างอื่น
๖. อิตถิลิงค์ ลง อิณี หรือ อิณี เครื่องหมาย อิต. บ้าง

กถาสลลาโป การเจรจกันด้วยวาจาเป็นเครื่องกล่าว (กถา + ส + ลป + ณ)

วิ. กถาย สลลปนั กถาสลลาโป

การเจรจกัน ด้วยวาจาเป็นเครื่องกล่าว ชื่อว่า กถาสลลาปะ
เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

กมมกาโร (ชโน) ผู้กระทำซึ่งการงาน

วิ. กมม็ กโรตีติ กมมกาโร (ชโน)

ชนใด ย่อมกระทำ ซึ่งการงาน เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้กระทำซึ่งการงาน
เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

ภุมภกาโร (ชโน) ผู้กระทำซึ่งหม้อ (ภุมภ + กร + ณ)

วิ. ภุมภั กโรตีติ ภุมภกาโร (ชโน)

ชนใด ย่อมกระทำ ซึ่งหม้อ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้กระทำซึ่งหม้อ

เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

โกโร **ชนผู้โกรธ , ชนเป็นที่โกรธ, ความโกรธ** (กูธ + ณ)

วิ. กุชฌตีติ โกโร (ชโน)

ชนใด ย่อมโกรธ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้โกรธ, เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

วิ. กุชฌติ ตสฺสาติ โกโร (ชโน)

มนุษย์ ย่อมโกรธ ต่อชนนั้น เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า เป็นที่โกรธ (แห่งมนุษย์)
เป็นกัตตุรูป สัมปทานสาธนะ

วิ. กุชฌนํ โกโร

ความโกรธ ชื่อว่า โกรธะ, เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

โกโป **ความกำเริบ** (กูป + ณ)

วิ. กุปฺปนํ โกโป

ความกำเริบ ชื่อว่า โกปะ, เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

คาโห **ชนผู้ถือ, การถือ** (คห + ณ)

วิ. คณฺหาตีติ คาโห

ชนใด ย่อมถือ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ถือ, เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

วิ. คหณํ คาโห

การถือ ชื่อว่า คาหะ, เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

โคโป **ชนผู้ซึ่งเลี้ยงโค** (โค + ปา + ณ)

วิ. คาวํ ปาตีติ โคโป (ชโน)

ชนใด ย่อมเลี้ยง ซึ่งโคทั้งหลาย เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้เลี้ยงซึ่งโค
เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

โคโป **ชนผู้คุ้มครอง** (คูป + ณ)

วิ. โคเปตีติ โคโป (ชโน)

ชนใด ย่อมคุ้มครอง เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้คุ้มครอง ,
เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

ฆาสี (มัส) อันสัต์ว์ฟังกิน (เหยื่อ) (ฆส + ณ)

วิ. ฆสตีพพนติ ฆาสี (มัส)

เนื้อใด อันสัต์ว์ ฟังกิน เหตุนั้น เนื้อนั้น ชื่อว่า อันสัต์ว์ฟังกิน
เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ

ชโย ความชนะ (ช + ณ)

วิ. ชยน์ ชโย

ความชนะ ชื่อว่า ชยะ เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

ตาโส ความสะดุ้ง (ตส + ณ)

วิ. ตสนน์ ตาโส

ความสะดุ้ง ชื่อว่า ตาสะ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

ทายี (วตถุ) อันเขาพึงให้ (รางวัล) (ทา + ณ)

วิ. ทาตพพนติ ทายี (วตถุ)

วัตถุใด อันเขาพึงให้ เหตุนั้น วัตถุนั้น ชื่อว่า อันเขาพึงให้ (รางวัล)
เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ

โทโส กิเลสเป็นเครื่องประทุษร้าย ,การประทุษร้าย (ทุส + ณ)

วิ. ทุสสติ เอเตนาติ โทโส (กิเลส)

ชน ย่อมประทุษร้าย ด้วยกิเลสนั้น เหตุนั้น กิเลสนั้น ชื่อว่า
เป็นเครื่องประทุษร้าย เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ

วิ. ทุสสนน์ โทโส

การประทุษร้าย ชื่อว่า โทสะ เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

ธนกุชโย ความสิ้นไปแห่งทรัพย์ (ธน + ชี + ณ)

วิ. ธนสส ขยนิ ธนกุชโย

ความสิ้นไป แห่งทรัพย์ ชื่อว่า ธนกุชโย เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

นครโสภณิ (อิตถิ) ผู้ยังพระนครให้งาม (นคร + สภ + ณ) (ลง อิณิ เครื่องหมาย อิต.)

วิ. นคร โสภาเปตติ นครโสภณิ (อิตถิ)

หญิงใด ย่อมยังพระนคร ให้งาม เหตุนั้น หญิงนั้น ชื่อว่า ผู้ยังพระนครให้งาม เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

นิพพานคามินี (ปฏิปทา) เป็นเหตุถึงพระนิพพาน (นิพพาน + คม + ณ) ลง ณี ปัจจัยก็ได้ (โปรดดูวิเคราะห์)

วิ. นิพพาน คจจติ เอตยาติ นิพพานคามินี (ปฏิปทา)

สัตว์ ย่อมถึง ซึ่งพระนิพพาน ด้วยปฏิปทาใด เหตุนั้น ปฏิปทานั้น ชื่อว่า เป็นเหตุถึงพระนิพพาน เป็นกัตตุรูป กรรมสาธนะ

นิวาโส ประเทศเป็นที่อยู่อาศัย, การอยู่อาศัย (นิ + วส + ณ)

วิ. นิวสติ เอตถาติ นิวาโส (ปะเทโส)

เขา ย่อมอาศัยอยู่ในประเทศนั้น เหตุนั้น ประเทศนั้น ชื่อว่า เป็นที่อยู่อาศัย เป็นกัตตุรูป อธิกรรมสาธนะ

วิ. นิवासัน นิวาโส

การอยู่อาศัย ชื่อว่า นิวาสะ, เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

ปะเทโส การประทุษร้าย

วิ. ปทุสสัน ปเทโส

ความประทุษร้าย ชื่อว่า ปเทสะ เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

ปมาโท สภาพเป็นเหตุประมาท, ความประมาท (ป + มท + ณ)

วิ. ปมชชติ เตนาติ ปมาโท (สภาโว)

ชน ย่อมประมาท ด้วยสภาพนั้น เหตุนั้น ชื่อว่า เป็นเหตุประมาท
เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

วิ. ปมชชนํ ปมาโท

ความประมาท ชื่อว่า ประมาท, เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

ปราชโย ความพ่ายแพ้ (ปรา + ชี + ณ)

วิ. ปราชียเตติ ปราชโย

อันเขา ย่อมพ่ายแพ้ เหตุนั้น ชื่อว่า ความพ่ายแพ้, เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

ปรามาสो การยึดมั่น (ป + อา + มส + ณ) ลง ร อาคม

วิ. ปรามสนํ ปรามาสो

การยึดมั่น ชื่อว่า ปรามาส, เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

ปริกขโย ความสิ้นไปรอบ (ปริ + ชี + ณ)

วิ. ปริ ชียนํ ปริกขโย

ความสิ้นไปรอบ ชื่อว่า ปริกขยะ, เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

ปริปาโก การแก้ออบ (ปจ + ณ)

วิ. ปริปจณํ ปริปาโก

ความแก้ออบ ชื่อว่า ปริปากะ, เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

ปริวารो (ชโน) ผู้แวดล้อม (ปริ + วร + ณ)

วิ. ปริวรรตติติ ปริวารो (ชโน)

ชนใด ย่อมแวดล้อม เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้แวดล้อม
เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

ปริศสยัม ภัยอันเปียดเบียนรอบ, ภัยเป็นเครื่องเปียดเบียนรอบ (ปริ + สย + ฌ)

วิ. ปริศยตีติ ปริศยัม (ภย)

ภัยใด ย่อมเปียดเบียนรอบ เหตุนั้น ภัยนั้น ชื่อว่า อันเปียดเบียนรอบ
เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

วิ. ปริศยติ เอเตนาติ ปริศยัม (ภย)

ชน ย่อมเปียดเบียนรอบ ด้วยภัยนั้น เหตุนั้น ชื่อว่า เป็นเครื่องเปียดเบียนรอบ
เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ

ปริหาโส ประเทศเป็นที่เล่น, ความเยาะเย้ย (ปริ + หส + ฌ)

วิ. ปริหสนติ เอตถาติ ปริหาโส (เทโส)

เด็กทั้งหลาย ย่อมเล่น ในประเทศนี้ เหตุนั้น ประเทศนั้น ชื่อว่า เป็นที่เล่น
เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ

วิ. ปริหสนัม ปริหาโส

ความเยาะเย้ย ชื่อว่า ปริหาสะ, เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

ปริพาโห สภาพอันเร่าร้อน, ความเร่าร้อน (ปริ + พห + ฌ)

วิ. สภาพใด ย่อมเร่าร้อน เหตุนั้น สภาพนั้น ชื่อว่า อันเร่าร้อน
เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

วิ. ปริพหหนัม ปริพาโห

ความเร่าร้อน ชื่อว่า ปริพาหะ, เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

ปฺลิโพโธ ความกังวล (ปริ + พฺธิ + ฌ) หรือ (ปริ + พธ + ฌ)

วิ. ปฺลิพฺนุธิยเตติ ปฺลิโพโธ

อันเขา ย่อมกังวล เหตุนั้น ชื่อว่า ความกังวล, เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

ปฺสาโท ความเลื่อมใส (ป + สท + ฌ)

วิ. ปฺสาทนัม ปฺสาโท

ความเลื่อมใส ชื่อว่า ปสาทะ, เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

ปาโก การหุง (ปจ + ณ)

วิ. ปจัน ปาโก

ความหุง ชื่อว่า ปากะ, เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

ปาฏิโกโค (ภควา) ผู้รับรอง (นายประกัน) (ปฏี + ฤช + ณ)

วิ. ปฏิฤชชตีติ ปาฏิโกโค (ภควา)

พระผู้มีพระภาคเจ้าใด ย่อมทรงรับรอง เหตุนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้านั้น
ชื่อว่า ผู้รับรอง, เป็นกัตตรูป กัตตสาธนะ

ปาตราโส (อาหาโร) อันบุคคลพึงกินในเวลาเช้า (ปาโต + อส + ณ)

วิ. ปาโต อาสิตพโพติ ปาตราโส (อาหาโร)

อาหารใด อันบุคคล พึงกิน ในเวลาเช้า เหตุนั้น อาหารนั้น ชื่อว่า
อันบุคคลพึงกินในเวลาเช้า, เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ

พทุฐุปาโท การเกิดขึ้นแห่งพระพุทธรเจ้า (พทุธ + อุ + ปท + ณ)

วิ. พทุธสส อุปปชชนิ พทุฐุปาโท

การเกิดขึ้น แห่งพระพุทธรเจ้า ชื่อว่า พทุฐุปาทะ, เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

ภย สิ่งอันเขาพึงกลัว, ความกลัว (ภี + ณ)

วิ. ภายิตพพนตี ภยิ (วตถุ)

สิ่งใด อันเขาพึงกลัว เหตุนั้น สิ่งนั้น ชื่อว่า อันเขาพึงกลัว
เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ

วิ. ภายนิ ภยิ

ความกลัว ชื่อว่า ภย, เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

ภิกขุจาโร กาลเป็นที่เที่ยวไปเพื่อภิกษา (หรือ ที่เป็นที่เที่ยวไปเพื่อภิกษา) การเที่ยวไป
เพื่อภิกษา (ภิกษา + จร + ณ)

วิ. ภิกขุชาย จรติ เขตถาติ ภิกขุจาโร (กาโล)

ภิกษุ ย่อมเที่ยวไป เพื่อภิกษา ในกาลนี้ เหตุนั้น กาลนั้น ชื่อว่า
เป็นที่เที่ยวไปเพื่อภิกษา , เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ

วิ. ภิกขุชาย จรณั ภิกขุจาโร

การเที่ยวไป เพื่อภิกษา ชื่อว่า ภิกขาจาร, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

ภรวโ (สทโท) อันเขาฟังกลัว (ภริ + ณ)

วิ. ภายิตพโพติ ภรวโ (สทโท)

เสียงใด อันเขา ฟังกลัว เหตุนั้น เสียงนั้น ชื่อว่า อันเขาฟังกลัว
เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ

มณิกาโร (ชโน) ผู้กระทำซึ่งแก้วมณี (มณิ + กร + ณ)

วิ. มณิ กโรตีติ มณิกาโร (ชโน)

ชนใด ย่อมกระทำ ซึ่งแก้วมณี เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้กระทำซึ่งแก้วมณี
เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

มาโร (สภาโว) อันยังความดีของสัตว์ให้ตาย (มร + ณ)

วิ. สตตานั กุสลธมเม มาเรตีติ มาโร (สภาโว)

สภาพใด ย่อมยังกุศลธรรม ของสัตว์ทั้งหลาย ให้ตาย เหตุนั้น สภาพนั้น
ชื่อว่า มาร, เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

มาลาการโ (ชโน) ผู้กระทำซึ่งระเบียบ (มาลา + กร + ณ)

วิ. มาลั กโรตีติ มาลาการโ (ชโน)

ชนใด ย่อมกระทำ ซึ่งระเบียบ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า
ผู้กระทำซึ่งระเบียบ เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

โมโห สภาพอันหลง, เจตสิกเป็นเหตุหลง, ความหลง (มฺหฺ + ณ)

วิ. มุขหตีติ โมโห (สภาโว)

สภาพใด ย่อมหลง เหตุนั้น สภาพนั้น ชื่อว่า อันหลง,
เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

วิ. มุขหนตี เตนาติ โมโห (เจตสีโก)

สัมปยุตธรรมทั้งหลาย ย่อมหลง ด้วยเจตสิกนั้น เหตุนั้น เจตสิกนั้น
ชื่อว่า เป็นเหตุหลง, เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ

วิ. มุขหนฺ โมโห

ความหลง ชื่อว่า โมหะ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

ยาโค สักการะเป็นเครื่องบูชา, พระพุทธเจ้าอันเขาพึงบูชา (ยชฺ + ณ)

วิ. ยชตี เตนาติ ยาโค (สกุกาโร)

ชน ย่อมบูชา ด้วยสักการะนั้น เหตุนั้น สักการะนั้น ชื่อว่า เป็นเครื่องบูชา
เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ

วิ. ยชิตพุโพติ ยาโค (พุทฺโธ)

พระพุทธเจ้าใด อันเขา พึงบูชา เหตุนั้น พระพุทธเจ้านั้น ชื่อว่า
อันเขาพึงบูชา , กัมมรูป กัมมสาธนะ

โยโค กิเลสเป็นเครื่องประกอบ, ความเพียรอันเขาพึงประกอบ, (ยฺชฺ + ณ)

วิ. ยฺชชตี เอเตนาติ โยโค (กิเลส)

สัตว์ ย่อมประกอบ ด้วยกิเลสนั้น เหตุนั้น กิเลสนั้น ชื่อว่า เป็นเครื่องประกอบ
เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ

วิ. ยฺชชิตพุโพติ โยโค (วាយโม)

ความเพียรใด อันเขาพึงประกอบ , เหตุนั้น ความเพียรนั้น ชื่อว่า
อันเขาพึงประกอบ, เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ

ลาภ ปัจจัยเป็นที่อันเขาได้, การได้ (ลภ + ณ)

วิ. ลพฺภติ ลาภ (ปจฺจโย)

ปัจจัยใด อันเขา ย่อมได้ เหตุุนั้น ปัจจัยนั้น ชื่อว่า เป็นที่อันเขาได้
เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ

วิ. ลภนํ ลาภ

การได้ ชื่อว่า ลภ, เป็นภาวรूप ภาวสาธนะ

รชชุกาโห (ชโน) ผู้ถือซึ่งเชือก (รชชฺ + คหฺ + ณ)

วิ. รชชฺ คณฺหาตีติ คาโห (ชโน)

ชนใด ย่อมถือ ซึ่งเชือก เหตุุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ถือซึ่งเชือก
เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

รว การร้อง (การตะโกน) (รฺ + ณ)

วิ. รวณํ รว

การร้อง ชื่อว่า รวะ, เป็นภาวรूप ภาวสาธนะ

รสมิกาโห ชนผู้ถือซึ่งเชือก, การถือซึ่งเชือก (รสมิ + คหฺ + ณ)

วิ. รสมิ คณฺหาตีติ รสมิกาโห (ชโน)

ชนใด ย่อมถือเอา ซึ่งเชือก เหตุุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ถือซึ่งเชือก
เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

วิ. รสมิยา คหณํ รสมิกาโห

การถือเอาซึ่งเชือก ชื่อว่า รสมิกาหะ, เป็นภาวรूप ภาวสาธนะ

ราโค ความกำหนด (รณชฺ + ณ)

วิ. รชชนํ ราโค

ความกำหนด ชื่อว่า ราคะ, เป็นภาวรूप ภาวสาธนะ

ราโค (อาพาโธ) ผู้เสียคทา (รฺช + ณ)

วิ. รุชชตีติ โรโค (อาพาโธ)

อาพาโธใด ย่อมเสียดแทง เหตุนั้น อาพานั้น ชื่อว่า ผู้เสียดแทง
เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

วโธ การฆ่า (หน + ณ)

วิ. หนนํ วโธ

การฆ่า ชื่อว่า วระ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

วาจา สัททชาติเป็นเครื่องกล่าว, การกล่าว (วจ + ณ)

วิ. วตติ เอตยาติ วาจา (สัททชาติ)

เขา ย่อมกล่าว ด้วยสัททชาตินั้น เหตุนั้น สัททชาตินั้น ชื่อว่า
เป็นเครื่องกล่าว, เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ

วิ. วจนํ วาจา

การกล่าว ชื่อว่า วาจา, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

วาโห (ภาโร) อันเขาพึงนำไป (วหุ + ณ)

วิ. วหิตพุโติ วาโห (ภาโร)

ภาระใด อันเขา พึงนำไป เหตุนั้น ภาระนั้น ชื่อว่า อันเขาพึงนำไป
เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ

วิฆาสาโท (ชโน) ผู้เคี้ยวกินซึ่งวัตถุอันเป็นเดน (วิฆาส + อหุ + ณ)

วิ. วิฆาสํ อหิตติ วิฆาสาโท (ชโน)

ชนใด ย่อมเคี้ยวกิน ซึ่งวัตถุอันเป็นเดน เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า
ผู้เคี้ยวกินซึ่งวัตถุอันเป็นเดน, เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

วินาโส ความวินาส (วิ + นส + ณ)

วิ. วินสสนํ วินาโส

ความพินาศ ชื่อว่า วินาสะ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

วิปปฏิสาร์ สภาพเป็นเครื่องไปผิด (แห่งจิต), ความเดือดร้อน (วิ + ปฏิ + สร + ณ)

วิ. วิรูปเนน ปฏฺฐิ ปุณฺณปุณฺณํ สรตฺถิ จิตฺตํ เอเตนาคิ วิปฺปฏิสสาริ (สภาวโ)
จิต ย่อมไป โดยผิดรูป บ่อย ๆ ด้วยสภาพนั้น เหตุนั้น สภาพนั้น ชื่อว่า
เป็นเครื่องไปผิดรูป (แห่งจิต), เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ

วิปาโก ภาวะอันสุกพิเศษ, ผล (กรรม) (วิ + ปจ + ณ)

วิ. วิปจตีติ วิปาโก (ภาวโ)
ภาวะใด ย่อมสุกพิเศษ เหตุนั้น ภาวะนั้น ชื่อว่า อันสุกพิเศษ
เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ
วิ. วิปจณํ วิปาโก
ความสุขพิเศษ ชื่อว่า วิปากะ, เป็นภาวรूप ภาวะสาธนะ

วิภโว (ภโ) อันบุคคลพึงเสวย (วิ + ภ + ณ)

วิ. วิภวิตฺโพติ วิภโว (ภโ)
ภโคะใด อันบุคคลพึงเสวย เหตุนั้น ภโคะนั้น ชื่อว่า อันบุคคลพึงเสวย
เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ

วิวาโท สภาพอันถกเถียงกัน, การถกเถียงกัน (วิ + วท + ณ)

วิ. วิรุทฺธํ กตฺวา วทตีติ วิวาโท (สภาวโ)
สภาพใด ย่อมกล่าว กระทำให้ขัดแย้งกัน เหตุนั้น สภาพนั้น ชื่อว่า
อันถกเถียง, เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ
วิ. วิรุทฺธํ กตฺวา วทณํ วิวาโท
การกล่าวทำให้ขัดแย้งกัน ชื่อว่า วิวาทะ, เป็นภาวรूप ภาวะสาธนะ

วิวาทํ (มจล) เป็นที่นำไปต่าง (การแต่งงานแบบชายเป็นผู้ขอหญิง) (วิ + วท + ณ)

วิ. วิวหนฺติ นนฺติ วิวาทํ (มจล)
ชนทั้งหลาย ย่อมนำไปต่าง ซึ่งมจลนั้น เหตุนั้น มจลนั้น ชื่อว่า
เป็นที่นำไปต่าง, เป็นกัตตุรูป กัมมสาธนะ

วิเวโก ความสงัด (วิจ + ณ) ทำ เทวภาวะ วิ

วิ. วิเวจัน วิเวโก

ความสงัด ชื่อว่า วิเวก, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

วิสสาโส ขนผู้คั่นเคยกัน, ความคั่นเคย (วิ + สส + ณ)

วิ. วิเสเสน สาสตีติ วิสสาโส (ชโน)

ชนใด ย่อมคั่นเคยกัน โดยวิเศษ เหตุุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้คั่นเคยกัน เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

วิ. วิสสาสน วิสสาโส

ความคั่นเคยกัน ชื่อว่า วิสสาสะ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

วิหาโร ธรรมเป็นเครื่องอยู่, อารามเป็นที่อยู่ (วิ + หร + ณ)

วิ. วิหริเต เตนาติ วิหาโร (ธมโม)

ภิกษุ ย่อมอยู่ ด้วยธรรมนั้น เหตุุนั้น ธรรมนั้น ชื่อว่า เป็นเครื่องอยู่ เป็นกัตตุรูป กรรมสาธนะ

วิ. วิหริเต เอตถาติ วิหาโร (อาราโม)

ภิกษุ ย่อมอยู่ ในอารามนี้ เหตุุนั้น อารามนั้น ชื่อว่า เป็นที่อยู่ เป็นกัตตุรูป อธิกรรมสาธนะ

สงโค ความข้อง (สญช + ณ)

สชชนัน สงโค

ความข้อง ชื่อว่า สังคะ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

สวิภาโค การแบ่งแยก (ส + วิ + ภช + ณ)

วิ. ส วิภชนัน สวิภาโค

การแบ่งแยก ชื่อว่า สังวิภาคะ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

สเวโค ความสลด (ส + วิช + ณ)

วิ. สัมเวชิตัพพนติ สัมเวโค เหตุนี้ ชื่อว่า ความสลด, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

สนุนิจโย การสังสม (ส + นิ + จิ + ณ)

วิ. สนุนิจยน์ สนุนิจโย

การสังสม ชื่อว่า สันนิจยะ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

สนุนิวาโส การอยู่ร่วมกัน ชื่อว่า สันนิวาสะ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

วิ. สันนิวาสน์ สนุนิวาสน์

การอยู่ร่วมกัน ชื่อว่า สันนิวาสะ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

สมมวาวจา สัททชาติเป็นเครื่องกล่าวโดยชอบ, สัททชาติเป็นที่อันเขากล่าวโดยชอบ, การกล่าวโดยชอบ, (สมมา + วจ + ณ)

วิ. สมมา วจนฺติ เอตยาติ สมมวาวจา (สัททชาติ)

ชนทั้งหลาย ย่อมกล่าว โดยชอบ ด้วยสัททชาตินั้น เหตุนี้ สัททชาตินั้น ชื่อว่า เป็นเครื่องกล่าวโดยชอบ, เป็นกัตตุรูป กรรมสาธนะ

วิ. สมมา วุจฺเจติ สมมวาวจา (สัททชาติ)

สัททชาติใด อันเขาย่อมกล่าว โดยชอบ เหตุนี้ สัททชาตินั้น ชื่อว่า เป็นที่อันเขากล่าวโดยชอบ, เป็นที่อันเขากล่าวโดยชอบ , กัมมรูป กัมมสาธนะ

วิ. สมมา วจนฺติ สมมวาวจา

การกล่าวโดยชอบ ชื่อว่า สัมมวาวจา, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

สาโป การแข่ง (สป หรือ สอป + ณ)

วิ. สปนํ สโป

การแข่ง ชื่อว่า สอปะ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

สายมาโส (อาหาโร) อันบุคคลพึงกินในเวลาเย็น (อาหาโร)

วิ. สายํ อาสิตัพโพติ สายมาโส (อาหาโร)

อาหารใด อันบุคคล พึงกิน ในเวลาเย็น เหตุนี้ อาหารนั้น
ชื่อว่าอันบุคคลพึงกินในเวลาเย็น, เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ

สีมชโว (อสฺโส) ต้ววังเร็ว (สีม + ชุ + ณ)

วิ. สีเมน ขวตฺตีติ สีมชโว (อสฺโส)

ม้าใด ย่อมวังเร็ว โดยเร็ว เหตุนี้ ม้านั้น ชื่อว่า ต้ววังเร็ว
เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

สีลเภท ความแตกแห่งศีล (สีล + ภิทฺ + ณ)

วิ. สีลสฺส ภินฺทนี สีลเภท

ความแตกไป แห่งศีล ชื่อว่า สีลเภทะ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

สุวณฺณกาโร (ชโน) ผู้กระทำซึ่งทอง (สุวณฺณ + กรฺ + ณ)

วิ. สุวณฺณํ กโรตฺตีติ สุวณฺณกาโร (ชโน)

คนใด ย่อมกระทำ ซึ่งทอง เหตุนี้ คนนั้น ชื่อว่า ผู้กระทำซึ่งทอง
เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

โสโก ความโศก (สฺจ + ณ)

วิ. สฺจัน โสโก

ความเหือดแห้ง ชื่อว่า โสกะ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

หาโส ความหัวเราะ (หสฺ + ณ)

วิ. หสนฺ หาโส

การหัวเราะ ชื่อว่า หาสะ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

องฺกุสคาโห (ชโน) ผู้ถือเอาซึ่งขอ (นายควาญช้าง) (องฺกุส + คหฺ + ณ)

วิ. องฺกุสํ คณฺหาตฺตีติ องฺกุสคาโห (ชโน)

คนใด ย่อมถือเอา ซึ่งขอ เหตุนี้ คนนั้น ชื่อว่า ผู้ถือเอาซึ่งขอ

เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

อติปริจาโค การสละอันยิ่งเกิน (อติ + ปริ + จช + ณ)

วิ. อติปริจชนํ อติปริจาโค

การสละยิ่งเกิน ชื่อว่า อติปริจาคะ, เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

อนุปฆาโต การไม่เข้าไปฆ่า (น + อุป + หน + ณ)

วิ. อนูปหนนํ อนุปฆาโต

การไม่เข้าไปฆ่า ชื่อว่า อนุปฆาตะ, เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

อนุปวาโท การไม่เข้าไปว่าร้าย (น + อุป + วท + ณ)

วิ. อนูปวาทนํ อนุปวาโท

การไม่เข้าไปว่าร้าย ชื่อว่า อนุปวาทะ, เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

อาตบโป ความเพียรอันยังกายและจิตให้เร่าร้อนทั่ว, ความพยายาม (อา + ตป + ณ)

วิ. อา ภุโส กายํ จิตตญจ ตาเปตีติ อาตบโป (วยาโม)

ความพยายามใด ย่อมยังกายด้วย จิตด้วย ให้เร่าร้อนทั่ว คือ มีกำลัง
เหตุ นั้น ความพยายามนั้น ชื่อว่า อันยังกายและจิตให้เร่าร้อนทั่ว,
เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

วิ. อา ภุโส กายํ จิตตญจ อาปนํ อาตบโป

การยังกายด้วย จิตด้วย ให้เร่าร้อนทั่ว คือ มีกำลัง เหตุ นั้น ชื่อว่า
อาตบปะ (ความพยายาม), เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

อาตาโป (วยาโม) เป็นเครื่องยังกิเลสให้เร่าร้อน (อา + ตป + ณ)

วิ. อา สมนตโต ตาเปตี เตนาติ อาตาโป (วยาโม)

พระโยคาวจร ย่อมยังกิเลสให้เร่าร้อน ทั่ว คือ โดยรอบ ด้วยความพยายามนั้น
เหตุ นั้น ความพยายามนั้น ชื่อว่า เป็นเครื่องยังกิเลสให้เร่าร้อน

เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ

อาราโม (อาวาโส) เป็นที่มายินดี (อา + รม + ณ)

- วิ. อาคนตุวา รมนติ เอตถาติ อาราโม (อาวาโส)
ภิกษุทั้งหลาย ย่อมมายินดี ในอาวาสนี้ เหตุนี้ อาวาสนี้ ชื่อว่า
เป็นที่มายินดี, เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ

อาวาโส (ปะเทโส) เป็นที่อาศัยอยู่ (อา + วส + ณ)

- วิ. อาวสนติ เอตถาติ อาวาโส (ปะเทโส)
ภิกษุทั้งหลาย ย่อมอาศัยอยู่ ในประเทศนั้น เหตุนี้ ประเทศนั้น
ชื่อว่า เป็นที่อาศัยอยู่, เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ

อวาทิ มงคลเป็นที่นำมา (การแต่งงานแบบหญิงเป็นผู้ขอชาย),

การนำมา (อา + วหุ + ณ)

- วิ. อวहनติ นนติ อวาทิ (มงคล)
ชนทั้งหลาย ย่อมนำมา ซึ่งมงคลนั้น เหตุนี้ มงคลนั้น ชื่อว่า
เป็นที่นำมา เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ
- วิ. อวหนิ อวาโห
การนำมา ชื่อว่า อวาทะ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

อาโส (อาหาโร) อันบุคคลพึงกิน (อส + ณ)

- วิ. อาสิตัพโพติ อาโส (อาหาโร)
อาหารใด อันบุคคล พึงกิน เหตุนี้ อาหารนั้น ชื่อว่า อันบุคคลพึงกิน
เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ

อุททาโม (อสโส) ตัวคนอง (อุ + ทม + ณ)

- วิ. อุททาเมตีติ อุททาโม (อสโส)

ม้าไต่ ย่อมคะนอง เหตุนั้น ม้านั้น ชื่อว่า ตัวคะนอง, เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

อุปกาโร (สภาโว) อันเข้าไปกระทำ (อุดหนุน) (อุป + กร + ณ)

วิ. อุปคนตุวา กโรตีติ อุปกาโร (สภาโว)

สภาพใด ย่อมเข้าไปกระทำ เหตุนั้น สภาพนั้น ชื่อว่า อันเข้าไปกระทำ (อุดหนุน), เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

อุปโยโค ความประกอบเข้า (อุป + ยุช + ณ)

วิ. อุปยุชฉิตพพนติ อุปโยโค

อันเข้าพึงประกอบเข้า ชื่อว่า อุปโยคะ, เป็นถารูป ถารสาธนะ

อุปสคโค (สภาโว) อันเข้าไปขัดขวาง (ประโยชน์) (อุป + สช + ณ)

วิ. อุปคนตุวา (อตถ) สชเชตีติ อุปสคโค (สภาโว)

สภาพใด ย่อมเข้าไปขัดขวาง ซึ่งประโยชน์ เหตุนั้น สภาพนั้น ชื่อว่า อันเข้าไปขัดขวาง (ประโยชน์), เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

อุปปาโท การเกิดขึ้น (อุ + ปท + ณ)

วิ. อุปปชชนิ อุปปาโท

การเกิดขึ้น ชื่อว่า อุปปาทะ, เป็นถารูป ถารสาธนะ

อุสสาโห สภาพอันอดกลั้นสิ่งที่พึงได้ยากขึ้นไป, ความอดสาหะ (อุ + สห + ณ)

วิ. ทุกขลภา สหตีติ อุสสาโห (สภาโว)

สภาพใด ย่อมอดกลั้น ซึ่งวัตถุอันบุคคลพึงได้โดยยาก เหตุนั้น สภาพนั้น ชื่อว่า อัน (ผู้) อดกลั้นสิ่งที่พึงได้ยากขึ้นไป (อุสสาหะ), เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

วิ. อุสสหนิ อุสสาโห

ความอดกลั้นยิ่งขึ้นไป ชื่อว่า อุสสาหะ, เป็นถารูป ถารสาธนะ

อุสุกาโร (ชโน) ผู้กระทำซึ่งลูกศร (อุสุ + กร + ณ)

วิ. อุสุ กโรตีติ อุสุกาโร (ชโน)

ชนใด ย่อมกระทำ ซึ่งลูกศร เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้กระทำซึ่งลูกศร
เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

อุยยานปาโล (คณโท) ผู้รักษาซึ่งอุทยาน (อุยยาน + ปาล + ณ)

วิ. อุยยาน ปาเลตีติ อุยยานปาโล (คณโท)

นายคัมภะโต ย่อมรักษา ซึ่งอุทยาน เหตุนั้น นายคัมภะตุนั้น ชื่อว่า
ผู้รักษาซึ่งอุทยาน, เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

เตว ปัจจัย

เตว ปัจจัย ปัจจัยตัวนี้ แปรจากปัจจัยตัวอื่นๆ คือ ไม่ใช่ลงในรูปและสาธนะ
อะไรๆ แต่เมื่อลงแล้ว ใช้แทนวิภัตตินามได้ และวิภัตติใช้แทนนั้น ก็เฉพาะจตุตถีวิภัตติ
เดียวและใช้อายต-นิบาตว่า “**เพื่อ**” เท่านั้น ทั้งจะนำไปแจกตามจตุตถีวิภัตติหรือวิภัตติ
อื่นๆ ก็ไม่ได้ทั้งสิ้น จึงนับว่าเป็นพวกอพยยปัจจัย คือจะแจกตามวิภัตตินามไม่ได้ และไม่
มีการตั้งวิเคราะห์เหมือนปัจจัยอื่นๆ คือเมื่อลงประกอบกับธาตุแล้วสำเร็จรูปทีเดียว ตัว
ปัจจัยเองก็คงไว้ตามเดิม ไม่ลบและเปลี่ยนแปลง และมีอำนาจให้แปลงตัวธาตุได้บ้าง เช่น
กาเตว เพื่อจะทำ แปลงที่สุตธาตุบ้าง เช่น **คนเตว** เพื่อจะไป นอกนั้นก็คงไว้ตามเดิม
เช่น **ณาเตว** เพื่อความรู้ **ปหาเตว** เพื่อจะละ พฤทธิต้นธาตุได้บ้าง เช่น **เนเตว** เพื่อ
จะนำไป

กาเตว	การทำ, เพื่ออันทำ	(กร + เตว)
คนเตว	การไป, เพื่ออันไป	(คม + เตว)
ณาเตว	การรู้, เพื่ออันรู้	(ณา + เตว)
เนเตว	การนำไป, เพื่ออันนำไป	(นี + เตว)
ปตเตว	การถึง, เพื่ออันถึง	(ปท + เตว)

ปหาเตว

การละ, เพื่ออันละ

(ป + หา + เตว)

ติ ปัจจย

ปัจจยนี้ เมื่อลงประกอบกับธาตุแล้ว โดยมากคงรูปเป็น ติ ไว้เสมอ ไม่ลบและเปลี่ยนแปลง แต่ที่เปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่นก็มีบ้างและมีอำนาจหน้าที่จะต้องทำกับตัวธาตุดังนี้ คือ

๑. ธาตุสองตัว ลบพยัญชนะที่สุดธาตุได้
๒. ธาตุตัวเดียว คงไว้ตามเดิม
๓. แปลงพยัญชนะที่สุดธาตุเป็นอย่างอื่นบ้าง
๔. เฉพาะ จา ธาตุ ต้องแปลง อ เป็น อิ, ปา ธาตุ แปลง อา เป็น อี
๕. บางคราวแปลงตัวปัจจยเองบ้าง
๖. แปลงตัวธาตุบ้าง

ขนติ ความอดทน (ขม + ติ)

วิ. ขมนิ ขนติ

ความอดทน ชื่อว่า ขันติ, เป็นถาวรรูป ถาวรฐานะ

คติ ภูมิเป็นที่ไป, การไป (คม + ติ)

วิ. คจณฺติ เอตฺถาติ คติ (ภูมิ)

สัตว์ทั้งหลาย ย่อมไป ในภูมินั้น เหตุนั้น ภูมินั้น ชื่อว่า
เป็นที่ไป, เป็นกัตตุรูป อธิกรณฐานะ

วิ. คมนิ คติ

การไป ชื่อว่า คติ, เป็นถาวรรูป ถาวรฐานะ

คฺตติ การคุ้มครอง (คฺป + ติ)

วิ. คฺปนฺนิ คฺตติ

การคุ้มครอง ชื่อว่า คฺตติ, เป็นถาวรรูป ถาวรฐานะ

จตุ การเคลื่อน (จ + ตี)

วิ. จวนี่ จตุ

การเคลื่อน ชื่อว่า จตุ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

ฉทวารธาปีติ (ราชา) ผู้เป็นใหญ่ในทวารหก (ฉ + ทวาร + อธิ + ปา + ตี)

วิ. ฉสุ ทวารเรสุ อธิปาตีติ ฉทวารธาปีติ (ราชา)

ราชาใด ย่อมเป็นใหญ่ ในทวารหก เหตุนั้น ราชา นั้น ชื่อว่า

ผู้เป็นใหญ่ในทวารหก, เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

ชาติ การเกิด (ชน + ตี)

วิ. ชนนี่ ชาติ

การเกิด ชื่อว่า ชาติ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

ชีวิตวุตติ ความเป็นไปแห่งชีวิต (ชีวิต + วตุ + ตี)

วิ. ชีวิตสส วตุตตี ชีวิตวุตติ

ความเป็นไปแห่งชีวิต ชื่อว่า ชีวิตวุตติ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

จิติ ความตั้งมั่น (จา + ตี)

วิ. จานี่ จิติ

การตั้งมั่น ชื่อว่า จิติ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

ตตติ ความอึด (ตีป + ตี)

วิ. ตีปนี ติตติ

ความอึด ชื่อว่า ติตติ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

ฤติ ความขมเขย (ฤ + ตี)

วิ. ฤวนี่ ฤติ

ความชมเชย ชื่อว่า ฤติ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

ทัญญิ ความเห็น (ทิส + ติ)

วิ. ทสฺสนํ ทัญญิ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

ทุคคติ ภูมิเป็นที่ไปชั่ว, การไปอันชั่ว (ทุ + คม + ติ)

วิ. ทุ คจฺจติ เอตถาติ ทุคคติ (ภูมิ)

สฺตฺรํ ย่อมไป ชั่ว ในภูมินี้ เหตุนั้น ภูมินั้น ชื่อว่า เป็นที่ไปชั่ว
เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ

วิ. ทุจฺจํ คมนํ ทุคคติ

การไป อันชั่ว ชื่อว่า ทุคคติ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

นิกนติ ความใคร่ (นิ + กมฺ + ติ)

วิ. นิกมนํ นิกนติ

ความใคร่ ชื่อว่า นิกันติ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

ปติ (ชโน) ผู้รักษา (ปา + ติ)

วิ. ปาตีติ ปติ (ชโน)

ชนใด ย่อมรักษา เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้รักษา เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

ปรียตติ (สททชาติ) อันบุคคลพึงเล่าเรียน (ปรี + ยต + ติ)

วิ. ปรียตติทวาติ ปรียตติ (สททชาติ)

สททชาติใด อันบุคคลพึงเล่าเรียน เหตุนั้น สททชาตินั้น ชื่อว่า
อันบุคคลพึงเล่าเรียน, เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ

ปริหานิ ความเสื่อมรอบ (ปรี + หา + ติ) แปลง ติ เป็น นิ

วิ. ปริหายนํ ปริหานิ

การเสื่อมรอบ ชื่อว่า ปริหานิ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

ปวตติ ความเป็นไปทั่ว (ป + วต + ติ)

วิ. ปวตตณํ ปวตติ

ความเป็นไปทั่ว ชื่อว่า ปวตติ, เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

ปีติ การดื่ม (ปา + ติ)

วิ. ปีวนํ ปีติ

การดื่ม ชื่อว่า ปีติ, เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

พุทธิ ปัญญาเป็นเหตุตรัสรู้, การตรัสรู้ (พุธ + ติ)

วิ. พุชฺฌติ เอตายาติ พุทธิ (ปัญญา)

ชน ย่อมตรัสรู้ ด้วยปัญญานั้น เหตุนั้น ปัญญานั้น ชื่อว่า เป็นเหตุตรัสรู้ เป็นกัตตุรูป กรรมสาธนะ

วิ. พุชฺฌนํ พุทธิ

การตรัสรู้ ชื่อว่า พุทธิ, เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

ภตติ การคบ (ภช + ติ)

วิ. ภชนํ ภตติ

การคบ ชื่อว่า ภตติ, เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

ภวเนตติ ธรรมชาติอันนำไปสู่ภพ, ตัณหาเป็นเครื่องนำไปสู่ภพ (ภว + หนี + ติ)

วิ. ภวํ เนตติ ภวเนตติ (ธรรมชาติ)

ธรรมชาติใด ย่อมนำไป สู่ภพ เหตุนั้น ธรรมชาตินั้น ชื่อว่า อันนำไปสู่ภพ เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

วิ. ภวํ เนติ เอตายาติ ภวเนตติ (ตณฺหา)

ธรรมชาติ ย่อมนำไป สู่ภพ ด้วยตัณหานั้น เหตุนั้น ตัณหานั้น ชื่อว่า เป็นเครื่องนำไปสู่ภพ, เป็นกัตตุรูป กรรมสาธนะ

ภวปุพฺพตฺติ ความเป็นไปแห่งภพ (ภว + ป + วตฺต + ติ)

วิ. ภวสฺส ปวตฺตณฺ์ ภวปุพฺพตฺติ

ความเป็นไป แห่งภพ ชื่อว่า ปวปฺพวตฺติ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

ภตฺติ ธนชาติเป็นเครื่องเลี้ยงดู (ค่าจ้าง), การเลี้ยง (ภรฺ + ติ)

วิ. ภรฺตฺติ กมฺมกเร เอตฺตยาตฺติ ภตฺติ (ธนชาติ)

ชน ย่อมเลี้ยงดู ซึ่งกรรมกรทั้งหลาย ด้วยธนาตินั้น เหตุนั้น ธนชาตินั้น
ชื่อว่า เป็นเครื่องเลี้ยงดู (ค่าจ้าง), เป็นกัตตฺรูป กัตตฺสาธนะ

วิ. ภรณฺ์ ภตฺติ

การเลี้ยงดู ชื่อว่า ภตฺติ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

มตฺติ ชนผู้รู้, ปัญญาเป็นเหตุรู้, ความรู้ (มนฺ + ติ)

วิ. มนฺยตฺตีตฺติ มตฺติ (ชโน)

มนฺยตฺตีตฺติ มตฺติ (ชโน)

ชนใด ย่อมรู้ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้รู้, เป็นกัตตฺรูป กัตตฺสาธนะ

วิ. มนฺยตฺติ เอตฺตยาตฺติ มตฺติ (ปญฺญา)

ชน ย่อมรู้ ด้วยปัญญานั้น เหตุนั้น ปัญญานั้น ชื่อว่า เป็นเหตุรู้
เป็นกัตตฺรูป กรณฺสาธนะ

วิ. มนฺนํ มตฺติ

ความรู้ ชื่อว่า มตฺติ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

รตฺติ ธรรมชาติเป็นเครื่องยินดี, ความยินดี (รมฺ + ติ)

วิ. รมฺตฺติ เอตฺตยาตฺติ รตฺติ (ธมฺมชาติ)

ชน ย่อมยินดี ด้วยธรรมชาตินั้น เหตุนั้น ธรรมชาตินั้น ชื่อว่า
เป็นเครื่องยินดี, เป็นกัตตฺรูป กรณฺสาธนะ

วิ. รมนฺ์ รตฺติ

ความยินดี ชื่อว่า รตฺติ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

ลหุติ (ธมฺมชาติ) เป็นเหตุได้ (ลภ + ติ)

วิ. ลหุติ เอตายาติ ลหุติ (ธมฺมชาติ)

ชน ย่อมได้ ด้วยธมฺมชาตินั้น เหตุนั้น ธมฺมชาตินั้น ชื่อว่า
เป็นเหตุได้ เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ

วิกติ ทารกระทำโดยอาการมืออย่างต่าง ๆ (วิ + กร + ติ)

วิ. วิวิธเน อากาเรน กรณํ วิกติ

การกระทำ โดยอาการ อันมืออย่างต่าง ๆ ชื่อว่า วิกติ
เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

วิญตติ การให้รู้ต่าง (วิ + ญา + ติ)

วิ. วิญญาปนํ วิญตติ

การให้รู้ต่าง ชื่อว่า วิญญุตติ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

วิภตติ การจำแนก (วิ + ภช + ติ)

วิ. วิภชชนํ วิภตติ

การจำแนก ชื่อว่า วิภัตติ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

วิภูติ (ธมฺมชาติ) ผู้เป็นโดยวิเศษ (วิ + ภู + ติ)

วิ. วิเสสโต ภวตติ (ธมฺมชาติ)

ธมฺมชาติใด ย่อมเป็นอยู่ โดยวิเศษ เหตุนั้น ธมฺมชาตินั้น ชื่อว่า
ผู้เป็นโดยวิเศษ, เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

วิสุทธิ ความหมดจดวิเศษ (วิ + สุธ + ติ)

วิ. วิสุชณํ วิสุทธิ

ความหมดจดวิเศษ ชื่อว่า วิสุทธิ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

วิมุตติ ความพ้นวิเศษ (วิ + มุจ + ติ)

วิ. วิมูจจัน วิมุตติ

ความพ้นวิเศษ ชื่อว่า วิมุตติ, เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

วุจฺฉิ การหลั่ง หรือ การตก หรือ การไปรย (ฝน) (วสฺส + ติ)

วิ. วสฺสนัน วุจฺฉิ

การตก ชื่อว่า วุจฺฉิ, เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

วุฑฺฒิ ความเจริญ (วฑฺฒ + ติ)

วิ. วฑฺฒัน วุฑฺฒิ

ความเจริญ ชื่อว่า วุฑฺฒิ, เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

สฺติ ธรรมชาติผู้ระลึก, ธรรมชาติเป็นเหตุระลึก, การระลึก (สฺร + ติ)

วิ. สฺรตีติ สฺติ (ธมฺมชาติ)

ธรรมชาติใด ย่อมระลึก เหตุนั้น ธรรมชาตินั้น ชื่อว่า ผู้ระลึก
เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

วิ. สฺรติ เอตายาติ สฺติ (ธมฺมชาติ)

ชน ย่อมระลึก ด้วยธรรมชาตินั้น เหตุนั้น ธรรมชาตินั้น ชื่อว่า
เป็นเหตุระลึก เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ

วิ. สฺรณํ สฺติ

การระลึก ชื่อว่า สฺติ, เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

สนฺตติ ความสืบทอด (สํ + ตน + ติ)

วิ. สนฺตนนํ สนฺตติ

ความสืบทอด ชื่อว่า สันนติ, เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

สนฺติ ความสงบ (สม + ติ)

วิ. สมนํ สนติ

ความสงบ ชื่อว่า สันติ, เป็นถาวรรูป ถาวรฐานะ

สนตุญฺจิ ความยินดีพร้อม (สํ + ตฺส + ติ)

วิ. สนตฺสสนํ สนตุญฺจิ

ความยินดีพร้อม ชื่อว่า สันตุญฺจิ, เป็นถาวรรูป ถาวรฐานะ

สมิทฺธิ ความสำเร็จ (สํ + อธิ + ติ)

วิ. สมฺนิชฺฌนํ สมิทฺธิ

ความสำเร็จ ชื่อว่า สมิทฺธิ, เป็นถาวรรูป ถาวรฐานะ

สมมฺติ ขนผู้รู้พร้อม, ธรรมชาติเป็นเครื่องรู้พร้อม, ความรู้พร้อม (สํ + มนฺ + ติ)

วิ. สํ สฺสุญฺจ มลฺลยตีติ สมมฺติ (ธมฺมชาติ)

ธรรมชาติใด ย่อมรู้ พร้อม คือ ด้วยดี เหตุนั้น ธรรมชาตินั้น ชื่อว่า
อันรู้พร้อม เป็นกัตตุรูป กัตตุฐานะ

วิ. สํ สฺสุญฺจ มลฺลยติ เอตยาติ สมมฺติ (ธมฺมชาติ)

ชน ย่อมรู้พร้อม คือ ด้วยดี ด้วยธรรมชาตินั้น เหตุนั้น ธรรมชาตินั้น
ชื่อว่า เป็นเครื่องรู้พร้อม, เป็นกัตตุรูป กรรมฐานะ

วิ. สมฺมนนํ สมิมฺติ

ความรู้พร้อม ชื่อว่า สัมมฺติ, เป็นถาวรรูป ถาวรฐานะ

สมปฺตฺติ (ธมฺมชาติ) ธรรมชาติอันหาพึ่งถึงพร้อม (สํ + ปทฺ + ติ)

วิ. สมฺปชฺชิตพฺพาติ สมปฺตฺติ (ธมฺมชาติ)

ธรรมชาติใด อันหาพึ่งถึงพร้อม เหตุนั้น ธรรมชาตินั้น ชื่อว่า
อันหาพึ่งถึงพร้อม, เป็นกัมมรูป กัมมฐานะ

สุคฺติ ภูมิเป็นที่ไปดี, การไป (สุ + คม + ติ)

วิ. สุ สุกฺกุณฺ คจฺฉติ เอตฺถาติ สุกฺติ (ภุมิ)
สัตว์ ย่อมไป ดี คือ ด้วยดี ในภุมินี้ เหตุนั้น ภุมินั้น ชื่อว่า
เป็นที่ไปดี เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ

วิ. สุกฺกุณฺ คมนํ สุกฺติ
การไป ด้วยดี ชื่อว่า สุกฺติ, เป็นภาวรूप ภาวสาธนะ

สารมติ (ชโน) ผู้รู้ในสิ่งอันเป็นสาระโดยปกติ (สาร + มน + ติ)

วิ. สาเร มณฺณติ สีเลนาติ สารมติ (ชโน)
ชนใด ย่อมรู้ ในสิ่งอันเป็นสาระโดยปกติ, เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

อนุสิฏฺฐิ การตามสอน (อนุ + สาส + ติ)

วิ. อนุสาสนํ อนุสิฏฺฐิ
การตามสอน ชื่อว่า อนุสิฏฺฐิ, เป็นภาวรूप ภาวสาธนะ

อาปตฺติ ความต้อง (อา + ปท + ติ)

วิ. อาปชฺชนํ อาปตฺติ
ความต้อง ชื่อว่า อาปตฺติ, เป็นภาวรूप ภาวสาธนะ

อินฺทริยคฺคตฺติ การคุ้มครองซึ่งอินทรีย์ (อินฺทริย + คฺป + ติ)

วิ. อินฺทริยสฺส คฺปนํ อินฺทริยคฺคตฺติ
การคุ้มครอง ซึ่งอินทรีย์ ชื่อว่า อินฺทริยคฺคตฺติ เป็นภาวรूप ภาวสาธนะ

อีติ (ธมฺมาชาติ) อันมาเพื่อความฉิบหาย (จัญไร (อา + อิ + ติ)

วิ. อนตฺถาย เอตีติ อีติ (ธมฺมาชาติ)
ธรรมชาติใด ย่อมมา เพื่อความฉิบหาย เหตุนั้น ธรรมชาตินั้น ชื่อว่า
อันมาเพื่อความฉิบหาย, เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

อุปฺปตฺติ ความเกิดขึ้น (อุ + ปท + ติ)

วิ. อุปุปชชนํ อุปุตติ

ความเกิดขึ้น ชื่อว่า อุปุตติ, เป็นถาวรรูป ถาวรฐานะ

ตุํ ปัจจย

ตุํ ปัจจย คล้ายกับ เตว ปัจจยที่กล่าวแล้ว คือ ไม่ลงในรูปและฐานะอะไร เมื่อลงประกอบกับธาตุสำเร็จรูปแล้ว ใช้แทนวิภัตตินามได้ ๒ วิภัตติ คือ **ปฐมาวิภัตติ** และ **จตุตถวิภัตติ** ใช้อายตนิบาตคือ ปฐมาวิภัตติว่า “**อันว่า อัน-**” ถือเอาความว่า “**การ-**” หรือ “**ความ-**” จตุตถวิภัตติว่า “**เพื่อ**” แต่หาแจกตามวิภัตติไม่ คงตัวอยู่ตามรูปเดิม และไม่มีการตั้งวิเคราะห์เหมือนปัจจยอื่น และมีอำนาจหน้าที่จะทำกับธาตุคล้าย ต ปัจจย ในกิริยาภิกตักบางประการ ดังต่อไปนี้

๑. ธาตุสองตัว ไม่ลบ แต่ต้องลง อิ อากมหลังธาตุ
๒. ธาตุตัวเดียวคงไว้ คงตามเดิมบ้าง พกฺทริตฺถันธาตุบ้าง
๓. แปลงพยัญชนะที่สุดธาตุบ้าง
๔. แปลงตัวธาตุเป็นอย่างอื่นบ้าง
๕. แปลงตัวเองบ้าง

กเถตุํ	การกล่าว, เพื่ออันกล่าว	(กถ + เอ + ตุํ)
กสิตุํ	การไถ, เพื่ออันไถ	(กส + ตุํ)
กขุตฺธิตุํ	การคร่า, เพื่ออันคร่า	(กขุตฺถ + ตุํ)
กตฺตุํ	การทำ, เพื่ออันทำ	(กร + ตุํ)
กมเปตุํ	การให้ห้วนไหว, เพื่ออันให้ห้วนไหว	(กมป + เณ + ตุํ)
กาตุํ	การทำ, เพื่ออันทำ	(กร + ตุํ)
กาเรตุํ	การทำ, เพื่ออันทำ	(กร + เณ + ตุํ)
กีฬิตุํ	การเล่น, เพื่ออันเล่น	(กีฬ + ตุํ)

ขาหิตุ์	การเคี้ยวกิน เพื่ออันเคี้ยวกิน	(ขาห + หุ)
หิปตุ์	การซัดไป, เพื่ออันซัดไป	(หิป + หุ)
โหเเหตุุ์	การให้กระเพื่อม, เพื่ออันให้กระเพื่อม	(หุ + เณ + หุ)
คเณตุ์	การค่านาน, เพื่ออันค่านาน	(คณ + เอ + หุ)
คเหตุุ์	การถือเอา, เพื่ออันถือเอา	(คห + เอ + หุ)
คณหิตุ์	การถือเอา, เพื่ออันถือเอา	(คห + ณหา + หุ)
คนตุ์	การไป, เพื่ออันไป	(คณ + หุ)
โคหิปตุ์	การคุ้มครอง, เพื่ออันคุ้มครอง	(คห + หุ)
โคหยตุ์	การให้คุ้มครอง, เพื่ออันให้คุ้มครอง	(คห + ณย + หุ)
จรหตุ์	การเที่ยวไป, การประพฤดิ เพื่ออันเที่ยวไป, เพื่ออันประพฤดิ	(จร + หุ)
จาเลตุ์	การให้ห้วนไหว, เพื่ออันให้ห้วนไหว	(จล + เณ + หุ)
จาเวตุ์	การให้เคลื่อน, เพื่ออันให้เคลื่อน	(จุ + เณ + หุ)
ฉินหิตุ์	การตัด, เพื่ออันตัด	(ฉิน + หุ)
ฉหเหตุุ์	การหึ่ง, เพื่ออันหึ่ง	(ฉห + เอ + หุ)
หหิตุ์	การละ, เพื่ออันละ	(หห + หุ)
หานาเปตุ์	การให้รู้, เพื่ออันให้รู้	(หนา + นา + ณาเป + หุ)
หานหตุ์	การรู้, เพื่ออันรู้	(หนา + นา + หุ)
หหระเปตุ์	การให้ย่อย,	(หห + ณาเป + หุ)

	เพื่ออันให้ย่อย	
ชีวิตุ	การเป็นอยู่, เพื่ออันเป็นอยู่	(ชีวิ + ตุ)
เซตุ	การชนะ, เพื่ออันชนะ	(ซี + ตุ)
ฉาเปตุ	การให้ใหม่, เพื่ออันให้ใหม่	(ฉา + ฉาเป + ตุ)
ฉาตุ	การรู้, เพื่ออันรู้	(ฉา + ตุ)
ชเปตุ	การตั้งไว้, เพื่ออันตั้งไว้	(ชป + ตุ)
ชาตุ	การตั้งอยู่, เพื่ออันตั้งอยู่	(ชา + ตุ)
หยหิตุ	การเผา, เพื่ออันเผา	(หย + ย + ตุ)
หฺสาเปตุ	การให้กัด, เพื่ออันให้กัด	(หฺส + ฉาเป + ตุ)
หฺสิตุ	การกัด, เพื่ออันกัด	(หฺส + ตุ)
ทญฺจุ	การเห็น, เพื่ออันเห็น	(ทิส + ตุ)
ทเมตุ	การฝึก, เพื่ออันฝึก	(ทม + เอ + ตุ)
ทสเสตุ	การแสดง, เพื่ออันแสดง	(ทิส + ตุ)
ทาตุ	การให้, เพื่ออันให้	(ทา + ตุ)
ทีเปตุ	การแสดง, เพื่ออันแสดง	(ทีป + เอ + ตุ)
โธวิตุ	การล้าง, เพื่ออันล้าง	(โธว + ตุป)
นจจิตุ	การพ้อน, เพื่ออันพ้อน	(นต (นญ) + ตุ)
นทาเปตุ	การให้บันลือ เพื่ออันให้บันลือ	(นท + ฉาเป + ตุ)
นหายิตุ	การอาบ, เพื่ออันอาบ	(นหา + ตุ)
นาเสตุ	การให้พินาศ, เพื่ออันให้พินาศ	(นส + เณ + ตุ)
นิกขมาเปตุ	การให้ออกไป, เพื่ออันให้ออกไป	(นิ + ขม + ฉาเป + ตุ)
นิกขมิตุ	การออกไป	(นิ + ขม + ตุ)

	เพื่ออันออกไป	
นิกขิปัตถ์	การฝังไว้, เพื่ออันฝังไว้	(นิ + ขิป + ตฺถ์)
นิกคณหิตถ์	การข่ม, เพื่ออันข่ม	(นิ + คห + ณา + อิ + ตฺถ์)
นิตถริตถ์	การถอนขึ้น เพื่ออันถอนขึ้น	(นิ + ถร + ตฺถ์)
นิตถิตถ์	การฝังไว้, เพื่อฝังไว้	(นิ + ทท + ตฺถ์)
นินทิตถ์	การนินทา, เพื่ออันนินทา	(นินท + ตฺถ์)
นิปผาเทตถ์	การให้สำเร็จ, เพื่ออันให้สำเร็จ	(นิ + ปท + ณา + ตฺถ์)
นิปชชิตถ์	การนอน, เพื่ออันนอน	(นิ + ปชช + ตฺถ์)
นิพพตเตตถ์	การให้เกิดขึ้น, เพื่ออันให้เกิดขึ้น	(นิ + วตต + (ปท) + ณา + ตฺถ์)
นิพพาเปตถ์	การให้ดับ, เพื่ออันให้ดับ	(นิ + วา + ณาเป + ตฺถ์)
นิมนเตตถ์	การให้เกิดขึ้น, เพื่ออันนิมนต์	(นิ + มนต + ณา + ตฺถ์)
นิมมิลิตถ์	การหลับตา, เพื่ออันหลับตา	(นิ + มิล + ตฺถ์)
นิวตตทาเปตถ์	การให้กลับ, เพื่ออันให้กลับ	(นิ + วตต + ณาเป + ตฺถ์)
นิวตติตถ์	การกลับ, เพื่ออันกลับ	(นิ + วตต + ตฺถ์)
นิวตเตตถ์	การให้กลับ, เพื่ออันให้กลับ	(นิ + วตต + ณา + ตฺถ์)
นิวาเรตถ์	การห้าม, เพื่ออันห้าม	(นิ + วร + ณา + ตฺถ์)
นิวาเสตถ์	การนั่ง, เพื่ออันนั่ง	(นิ + วส + ณา + ตฺถ์)
นิสีทาเปตถ์	การให้นั่ง, เพื่ออันให้นั่ง	(นิ + สีท + ณาเป + ตฺถ์)
นิสีทิตถ์	การนั่ง, เพื่ออันนั่ง	(นิ + สีท + ตฺถ์)
ปกกมิตถ์	การหลีกเลี่ยง, เพื่ออันหลีกเลี่ยง	(นิ + สีท + ตฺถ์)
ปกขิปิตถ์	การตัดไป, เพื่ออันตัดไป	(ป + ขิป + ตฺถ์)
ปกกาเสตถ์	การประกาศ,	(ป + กาส + ณา + ตฺถ์)

เพื่ออันประกาศ

ปจจุปฏฐาเปตฺ การให้เข้าไปตั้งไว้เฉพาะ (ปฏฺ + อุป + ฐา + ณาเป + ตฺ)

เพื่ออันให้เข้าไปตั้งไว้เฉพาะ

ปณฺญาเปตฺ การปูลาด, เพื่ออันปูลาด (ป + ญป + ณา + ตฺ)

ปณฺฐเปตฺ การเริ่มตั้งไว้,
เพื่ออันเริ่มตั้ง (ป + ญป + ณา + ตฺ)

ปณฺนิคฺเหตฺ การรับเฉพาะ
เพื่ออันรับเฉพาะ (ปฏฺ + คห + ณา + ตฺ)

ปณฺนิจฺญาเปตฺ การให้รับรอง,
เพื่ออันให้รับรอง (ปฏฺ + ญป + ณา + ตฺ)

ปณฺนิชฺชคฺคิตฺ การปรนนิบัติ
เพื่ออันปรนนิบัติ (ปะคับประคอง) (ปฏฺ + ชคค + ตฺ)

ปณฺนิทาตฺ การให้ตอบ, เพื่ออันให้ตอบ (ปฏฺ + ทา + ตฺ)

ปณฺนิพาหิตฺ การห้าม, เพื่ออันห้าม (ปฏฺ + วห + ตฺ)

ปณฺนิปชฺชิตฺ การปฏิบัติ, เพื่ออันปฏิบัติ (ปฏฺ + ปท + ย + ตฺ)

ปณฺนิวิชฺฌิตฺ การแทงตลอด,
เพื่ออันแทงตลอด (ปฏฺ + วิณ + ตฺ)

ปตฺตฺ การบรรลु, เพื่ออันบรรลุ (ปท + ตฺ)

ปตฺติจฺญาตฺ กาทั้งไว้เฉพาะ,
เพื่ออันตั้งไว้เฉพาะ (ปฏฺ + ฐา + ตฺ)

ปพฺพชฺชิตฺ การบวช, เพื่ออันบวช (เวณ) (ป + วช + ตฺ)

ปพฺพพาเซตฺ การให้บวช, เพื่ออันให้บวช (ป + วช + ณา + ตฺ)

ปฺราเซตฺ การให้พ่ายแพ้,
เพื่ออันให้พ่ายแพ้ (ปฺรา + ชิ + ตฺ)

ปฺริชฺชิตฺ การเวียนรอบ,
เพื่ออันเวียนรอบ (ปฺริ + ชห + ตฺ)

ปริทิตฺ	การนุ่งห่ม, เพื่ออันนุ่งห่ม	(ปริ + ธา หรือ ทท + ตฺ)
ปรินิพพายิตฺ	การปรินิพพาน, เพื่ออันปรินิพพาน	(ปริ + นิ + วา + ตฺ)
ปริภุชิตฺ	การบริโภคน, เพื่ออันบริโภคน	(ปริ + ภุช + ตฺ)
ปริยาปุณิตฺ	การเล่าเรียน เพื่ออันเล่าเรียน	(ปริ + ยาป + อุณา + ตฺ)
ปริเยสิตฺ	การแสวงหา, เพื่ออันแสวงหา	(ปริ + เยส + ตฺ)
ปริวิสิตฺ	การอังคาส, เพื่ออันอังคาส	(ปริ + วิส + ตฺ)
ปริหริตฺ	การบริหาร, เพื่ออันบริหาร	(ปริ + หร + ตฺ)
ปริจฉินทิตฺ	การกำหนด, เพื่ออันกำหนด	(ปริ + ฉิท + ตฺ)
ปลาเปตฺ	การให้หนีไป, เพื่ออันให้หนีไป	(ปล + ณาเป + ตฺ)
ปลายิตฺ	การหนีไป, เพื่ออันหนีไป	(ป + อย + ตฺ) (ลง ล อาคม)
ปวิสิตฺ	การเข้าไป, เพื่ออันเข้าไป	(ป + วิส + อิ + ตฺ)
ปเวเสตฺ	การให้เข้าไป, เพื่ออันให้เข้าไป	(ป + วิส + เณ + ตฺ)
ปสสิตฺ	การเห็น, เพื่ออันเห็น	(ทิส + ตฺ) อาเทศ ทิส เป็น ปสส
ปสาเทตฺ	การให้เลื่อมใส, เพื่ออันให้เลื่อมใส	(ป + สท + เณ + ตฺ)
ปสาธิตฺ	การประดับ, เพื่ออันประดับ	(ปสาธ + ตฺ)
ปหริตฺ	การประดับ เพื่ออันประหาร	(ป + หร + ตฺ)
ปาปุณิตฺ	การบรรลุน, เพื่ออันบรรลุน	(ป + อป + อุณา + ตฺ)
ปาตฺ	การตีมน, เพื่ออันตีมน	(ปา + ตฺ)
ปิลนทิตฺ	การประดับ, เพื่ออันประดับ	(ปิลนทิต + ตฺ)
ปวิทฺ	การตีมน, เพื่ออันตีมน	(ปา + ตฺ)

ปุจฉิตุ	การถาม, เพื่ออันถาม	(ปุจฉ + ตุ)
ปุชิตุ	การบูชา, เพื่ออันบูชา	(ปุช + ตุ)
ปุเรตตุ	การให้เต็ม, เพื่ออันให้เต็ม	(ปุร + เณ + ตุ)
เปเสตตุ	การส่งไป, เพื่ออันส่งไป	(เปส + เณ + ตุ)
โปเสตตุ	การเลี้ยงดู, เพื่ออันเลี้ยงดู	(โปส + เณ + ตุ)
มุสิตตุ	การถูกต้อง, เพื่ออันถูกต้อง	(มุส + ตุ)
มุจจตุ	การถูกต้อง, เพื่ออันถูกต้อง	(มุจ + ตุ)
ภวิตตุ	การมี, การเป็น เพื่ออันมี, เป็น	(ภ + ตุ)
ภินทิตตุ	การทำลาย, เพื่ออันทำลาย	(ภินท + ตุ)
ภุชชิตตุ	การทำลาย, เพื่ออันทำลาย	(ภุช + ตุ)
ภาเชตตุ	การกิน, เพื่ออันกิน	(ภาช + เณ + ตุ)
ภาเวตตุ	การให้เจริญ, เพื่ออันเจริญ	(ภ + เณ + ตุ)
โภเชตตุ	การให้บริโภค, เพื่ออันบริโภค	(โภช + เณ + ตุ)
มงกุกาทตุ	การเป็นผู้ก่อกระทำ, เพื่ออันเป็นผู้ก่อกระทำ	(มงกุ + กร + ตุ)
มททิตตุ	การยำ, เพื่ออันยำ	(มทท + ตุ)
มนสิกาตตุ	การกระทำไว้ในใจ, เพื่ออันกระทำไว้ในใจ	(มน + เณ + ตุ)
มาเรตตุ	การให้ตาย, เพื่ออันให้ตาย	(มาร + เณ + ตุ)
มุจจิตตุ	การพัน, เพื่ออันพัน	(มุจ + เณ + ตุ)
โมเจตตุ	การให้แก้ (พัน) , เพื่ออันให้แก้ (พัน)	(มุจ + เณ + ตุ)
ยุชชิตตุ	การประกอบ, เพื่ออันประกอบ	(ยุช + ตุ)
ยาเปตตุ	การให้เป็นไป, เพื่ออันให้เป็นไป	(ยา + ณาเป + ตุ)
รกขิตตุ	การรักษา, เพื่ออันรักษา	(รกข + ตุ)

ลภิตุ์	การได้, เพื่ออันได้	(ลภ + ตุ์)
ลชชิตุ์	การละลาย, เพื่ออันละลาย	(ลชช + ตุ์)
ลทฐุ์	การได้, เพื่ออันได้	(ลภ + ตุ์)
ลิมปีตุ์	การฉาบ, เพื่ออันฉาบ	(ลิป + ตุ์)
ลฤษจาเปตุ์	การให้ถอน, เพื่ออันให้ถอน	(ลฤษจ + ฉาเป + ตุ์)
วลเจตุ์	การลวง, เพื่ออันลวง	(วลจ + ตุ์)
วลณเณตุ์	การพรรณนา, เพื่ออันพรรณนา	(วลณณ + เณ + ตุ์)
วทิตุ์	การกล่าว, เพื่ออันกล่าว	(วท + ตุ์)
วตติตุ์	การเป็นไป, เพื่ออันเป็นไป	(วตต + ตุ์)
วตตุ์	การกล่าว, เพื่ออันกล่าว	(วท + ตุ์)
วตเตตุ์	การให้เป็นไป, เพื่ออันให้เป็นไป	(วตต + เณ + ตุ์)
วนทิตุ์	การไหว้, เพื่ออันไหว	(วนท + ตุ์)
วสิตุ์	การอยู่, เพื่ออันอยู่	(วส + ตุ์)
วสสาเปตุ์	การให้ตก, เพื่ออันให้ตก (ฝน)	(วสส + ฉาเป + ตุ์)
วหิตุ์	การนำไป, เพ่ออันนำไป	(วห + ตุ์)
วาริตุ์ วาเรตุ์	การห้าม, เพื่ออันห้าม	(วร + ตุ์, วร + เณ + ตุ์)
วิกิริตุ์	การเรียราย, เพื่ออันเรียราย	(วิ + กิริ + ตุ์)
วิจริตุ์	การเที่ยวไป, เพื่ออันเที่ยวไป	(วิ + จร + ตุ์)
วิชหิตุ์	การละวิเศษ, เพื่ออันละวิเศษ	(วิ + ชห + ตุ์)
วิทฐิสេตุ์	การกำจัด, เพื่ออันกำจัด	(วิ + ฐิส + เอ + ตุ์)
วินาสะตุ์	การให้พินาศ, เพื่ออันให้พินาศ	(วิ + นส + เณ + ตุ์)
วินิจฉิตุ์	การวินิจฉัย, เพื่ออันวินิจฉัย	(วิ + นิ + ฉิ + ตุ์)
วิโนเทตุ์	การบรรเทา, เพื่ออันบรรเทา	(วิ + นท + เอ + ตุ์)
วิภมิตุ์	การสีก, เพื่ออันสีก	(วิ + ภม + ตุ์)
วิมุจฉิตุ์	การหลุดพ้น, เพื่ออันหลุดพ้น	(วิ + มุจ + ย + ตุ์)
วิโยเซตุ์	การประกอบวิเศษ	(วิ + ยุช + เณ + ตุ์)
	เพื่ออันประกอบวิเศษ	

วิฤมปีตุ	การยื้อแย่ง, เพื่ออันยื้อแย่ง	(วิ + ลฺ + ตฺ)
วิวริตุ	การเปิด, เพื่ออันเปิด	(วิ + วรฺ + ตฺ)
วิสชชิตฺ	การเฉลย, เพื่ออันเฉลย	(วิ + สช + ตฺ)
วิสชเชตฺ	การเฉลย, เพื่ออันเฉลย	(วิ + สช + เอ + ตฺ)
วิมสิตุ	การทดลอง, เพื่ออันทดลอง	(มานุ + ส (ปัจจยอาชยาต) + ตฺ)
	ทำเทวภาวะ มา แล้วแปลง อา ที่ มา เป็น อี, แปลง ม เป็น ว แปลง มานุ เป็น ม	
วูปสมิตฺ	การเข้าไปสงบวิเศษ, เพื่ออันเข้าไปสงบวิเศษ	(วิ + อุป + สมุ + ตฺ)
วูปสมตฺ	การให้เข้าไปสงบวิเศษ, เพื่ออันให้เข้าไปสงบวิเศษ	(วิ + อุป + สมุ + เณ + ตฺ)
เวเจตุ	การพัน, เพื่ออันพัน	(เวจ + เณ + ตฺ)
สมตีกุมิตฺ	การก้าวล่วงด้วยดี, เพื่ออันก้าวล่วงด้วยดี	(สํ + อติ + กม + ตฺ)
สมิตฺ	การสงบ, เพื่ออันสงบ	(สมุ + ตฺ)
สยิตฺ	การนอน, เพื่ออันนอน	(สย + ตฺ)
สहितฺ	การอดกลั้น, เพื่ออันอดกลั้น	(สท + ตฺ)
สงขาตุ	การนับ, เพื่ออันนับ	(สํ + ขา + ตฺ)
สงคามตฺ	การรบ, เพื่ออันรบ	(สงคาม + เอ + ตฺ)
สจฉิกาทฺ	การกระทำให้แจ้ง เพื่ออันกระทำ	(สจฉิ + กร + ตฺ)
สชฌายิตฺ	การสาธยาย, เพื่ออันสาธยาย	(สํ + เณ + อี + ตฺ) แปลง เอ ที่ เณ เป็น อาย
สณญาเปตฺ	การให้รู้แจ้ง, เพื่ออันให้รู้แจ้ง	(สํ + ญา + ณาเป + ตฺ)
สณฐเปตฺ	การตั้งอยู่พร้อม, เพื่ออันตั้งอยู่พร้อม	(สํ + ฐ + เอ + ตฺ)
สณฐาตุ	การตั้งอยู่พร้อม, เพื่ออันตั้งอยู่พร้อม	(สํ + ฐา + ตฺ)
สนฐาเรตฺ	การทรงไว้พร้อม,	(สํ + ฐ + เณ + ตฺ)

เพื่ออันตรงไว้พร้อม

สมมุติ	การถูกต้อง, เพื่ออันถูกต้อง	(สํ + ผุส + ตํ)
สมมุชิตํ	การกวาด, เพื่ออันกวาด	(สํ + มชช + ตํ)
สลกชิตํ	การกำหนด, เพื่ออันกำหนด	(สํ + ลกช + ตํ)
สาเวตํ	การให้ฟัง, เพื่ออันให้ฟัง	(สุ + เณ + ตํ)
สิกขาเปตํ	การให้ศึกษา, เพื่ออันให้ศึกษา	(สิกข + ณาเป + ตํ)
สิกชิตํ	การศึกษา, เพื่ออันศึกษา	(สิกข + ตํ)
โสตํ	การฟัง, เพื่ออันฟัง	(สุ + ตํ)
สัททิตํ	การจัดแจง, เพื่ออันจัดแจง	(สํ + วิ + ทท + ตํ)
สัททิตํ	การจำแนก, เพื่ออันจำแนก	
สํเวเชตํ	การให้สังเวช, เพื่ออันให้สังเวช	(สํ + วิช + เณ + ตํ)
หริตํ	การนำไป, เพื่ออันนำไป	(หฺร + อิ + ตํ)
หสิตํ	การหัวเราะ, เพื่ออันหัวเราะ	(หส + อิ + ตํ)
หนตํ	การฆ่า, เพื่ออันฆ่า	(หน + ตํ)
หาเปตํ	การให้เสื่อม, เพื่ออันให้เสื่อม	(หา + ณาเป + ตํ)
โหดํ	การมี, การเป็น, เพื่ออันมี, เพื่ออันเป็น	(หุ + ตํ)
อกโกสิตํ	การดำ, เพื่ออันดำ	(อา + กุสิ + ตํ)
อติกกมิตํ	การก้าวล่วง, เพื่ออันก้าวล่วง	(อติ + กมิ + ตํ)
อติวิชมิตํ	การแทงล่วง, เพื่ออันแทงล่วง (บรรล)	(อติ + วิช + ย + ตํ)
อธิวาเสตํ	การให้อยู่ทับ, เพื่ออันให้อยู่ทับ	(อธิ + วส + เณ + ตํ)
อนุชหิตํ	การตามเผา, เพื่ออันตามเผา	(อธิ + ชห + ตํ)
อนุยุตชิตํ	การตามประกอบ, เพื่ออันตามประกอบ	(อนุ + ยุช + ตํ)
อนุรกชิตํ	การตามรักษา,	(อนุ + รกช + ตํ)

	เพื่ออันตามรักษา	
อปเนตฺ	การนำไปปราศ, เพื่ออันนำไปปราศ	(อป + นี + ตฺ)
อภิกิริตฺ	การเรียราย, เพื่ออันเรียราย	(อภิ + กิริ + ตฺ)
อภิมิตฺ	การยินดียิ่ง, เพื่ออันยินดียิ่ง	(อภิ + รม + ตฺ)
อากทตฺ	การคร่ำมา, เพื่ออันคร่ำมา	(อา + กทต + ตฺ)
อาคนตฺ	การมา, เพื่ออันมา	(อา + คม + ตฺ)
อาจิกขิตฺ	การบอก, เพื่ออันบอก	(อา + จิกข + ตฺ)
อาเนตฺ	การนำมา, เพื่ออันนำมา	(อา + นี + ตฺ)
อาราเธตฺ	การให้ยินดี, เพื่ออันให้ยินดี	(อา + ราธ + เณ + ตฺ)
อาโรเจตฺ	การบอก, เพื่ออันบอก	(อา + รุจ + เณ + ตฺ)
อาโรเปตฺ	การยกขึ้น, เพื่ออันยกขึ้น	(อา + รูป + เณ + ตฺ)
อาวชชิตฺ	การไคร่ครวญ, เพื่ออันไคร่ครวญ	(อา + วชช + ตฺ)
อาวสิตฺ	การครอบครอง, เพื่ออันครอบครอง	(อา + วส + ตฺ)
อาหาราเปตฺ	การให้นำมา, เพื่ออันให้นำมา	(อา + หร + ณาเป + ตฺ)
อาหริตฺ	การนำมา, เพื่ออันนำมา	(อา + หร + ตฺ)
อิจฉิตฺ	การปรารธนา, เพื่ออันปรารธนา	(อิส + ตฺ)
อุปคนตฺ	การเข้าไป, เพื่ออันเข้าไป	(อุป + คม + ตฺ)
อุปภูทิตฺ	การบำรุง, เพื่ออันบำรุง	(อุป + ฐา + ห + ตฺ)
อุปสงกมิตฺ	การเข้าไปหา, เพื่ออันเข้าไปหา	(อุป + ส + กม + ตฺ)
อุกขิปิตฺ	การยกขึ้น, เพื่ออันยกขึ้น	(อุ + ขิป + ตฺ)
อุคคณาเปตฺ	การให้เรียนเอา, เพื่ออันให้เรียนเอา	(อุ + คห + ณา + ณาเป + ตฺ)
อุคคณหิตฺ	การเรียนเอา, เพื่ออันเรียนเอา	(อุ + คห + ณา + ตฺ)

อุคคณฺตุ	การเหาะขึ้น, เพื่ออันเหาะขึ้น	(อุ + คม + ตฺ)
อุคคหิตฺ	การเรียนเอา, เพื่ออันเรียนเอา	(อุ + คห + ตฺ)
อุฏฐาตุ	การลุกขึ้น, เพื่ออันลุกขึ้น	(อุ + ฐา + ตฺ)
อุทฺธริตฺ	การยกขึ้น, เพื่ออันยกขึ้น	(อุ + ทร + ตฺ)
อุปฺปตฺติ	การเหาะขึ้น, เพื่ออันเหาะขึ้น	(อุ + ปต + ตฺ)
อุปฺปาเทตฺ	การให้เกิดขึ้น, เพื่ออันให้เกิดขึ้น	(อุ + ปท + เณ + ตฺ)
อุปฺปาเตตฺ	การให้ยกขึ้น, เพื่ออันให้ยกขึ้น	(อุ + ปต + เณ + ตฺ)
อุปฺภูธาตุ	การบำรุง, เพื่ออันบำรุง	(อุป + ฐา + ตฺ)
อุปฺนิสีทิตฺ	การเข้าไปนั่ง, เพื่ออันเข้าไปนั่ง	(อุป + นิ + สีท + ตฺ)
โອตาเรตฺ	การให้ข้ามลง, เพื่ออันให้ข้ามลง	(โອ + ตร + เณ + ตฺ)
โອภาเสตฺ	การให้ส่องสว่าง,	(โອ + ภาสุ + เณ + ตฺ)
โອโลเกตฺ	การแลดู, เพื่ออันแลดู	(อุ + โลก + เอ + ตฺ)

ยุ ปัจจัย

ปัจจัยนี้ เมื่อลงประกอบกับธาตุ หากคงอยู่ตามเดิมไม่ คงเปลี่ยนแปลงไปและใช้ลงใน ตัสนีสลสารณะได้อีกด้วย ก็วิธีเปลี่ยนแปลงของปัจจัยนี้ คงไม่มีมากเท่าไรนัก เมื่อจะกล่าวตามหลัก ก็เปลี่ยนแปลงได้ ๓ อย่างเท่านั้น

๑. **แปลง ยุ เป็น อน** การแปลงเช่นนี้ ใช้ได้ในธาตุทั่วไปไม่จำกัดที่สุดธาตุ คือไม่ว่าที่สุดธาตุจะเป็นเช่นไร เมื่อลง ยุ ปัจจัยแล้ว ให้แปลง ยุ นั้นเป็น อน เสมอไป

๒. **แปลง ยุ เป็น อณ** นี้แปลงไม่ได้ในธาตุทั่วไป คือจำกัดเฉพาะธาตุบางตัว ที่นิยมใช้ก็คือธาตุที่มี ร, หุ เป็นที่สุดเท่านั้น เช่น มรณฺ ฅหณฺ เป็นต้น

แต่ธาตุมี หุ เป็นที่สุดนี้ ไม่สัณนิยมนั่นอนเหมือนธาตุมี ร เป็นที่สุดนัก คือ อาจแปลงเป็น อน ก็ได้ อุ. อุปนยฺหนิ

นอกจากนี้ บางคราวถึงธาตุที่มีใช้ ร, ห เป็นที่สุด แต่แปลงเป็น อณ ก็มี ที่เป็นเช่นนี้ ก็มีโดยส่วนน้อย เช่น อุ. ปณณณ สมนโณ

๓. **แปลง ยุ เป็น อานน** นี้จำกัดให้ใช้แต่เฉพาะ ภา ธาตุตัวเดียวเท่านั้น และ ภา ตัวนั้น ต้องแปลงเป็น ซา เสมอไป อุ. ชานน วิชานน

กรณี วัตถุเป็นเครื่องทำ, การกระทำ (กร + ยุ)

วิ. กโรติ เตานาติ (วัตถุ)

ชน ย่อมกระทำ ด้วยวัตถุนั้น เหตุนั้น วัตถุนั้น ชื่อว่า เป็นเครื่องกระทำ เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ

วิ. กรณ กรณ

เครื่องกระทำ ชื่อว่า กรณะ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

กลหุปสมน์ การยังความทะเลาะให้เข้าไปสงบวิเศษ (กลห + วิ + อุป + สมุ + ยุ)

วิ. กลหํ วุปสมิยเตติ กลหุปสมน์

อันเขา ย่อมยังความทะเลาะ ให้เข้าไปสงบวิเศษ เหตุนั้น ชื่อว่า กลหุปสมนะ เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

กิญจน์ กิเลสชาตผู้ย่ำยี (สัตว์), กิเลสชาตเป็นเครื่องกังวล (กิจิ + ยุ)

วิ. กิญเจตติ กิญจน์ (กิเลสชาต)

กิเลสชาตใด ย่อมย่ำยี (ซึ่งสัตว์) เหตุนั้น กิเลสชาตนั้น ชื่อว่า ผู้ย่ำยี เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

วิ. กิญเจติ เตานาติ กิญจน์ (กิเลสชาต)

สัตว์ ย่อมกังวล ด้วยกิเลสชาตนั้น เหตุนั้น กิเลสชาตนั้น ชื่อว่า เป็นเครื่องกังวล, เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ

เกสมุณจน์ วัตถุเป็นเครื่องปลงซึ่งผม (มิตโกณ), การปลงซึ่งผม (มุจ + ยุ)

วิ. เกเส มุณเจติ เตานาติ เกสมุณจน์ (วัตถุ)

ภิกษุ ย่อมปลง ซึ่งผมทั้งหลาย ด้วยวัตถุนั้น เหตุนั้น วัตถุนั้น ชื่อว่า

เป็นเครื่องปลงซึ่งผม (มีตโกน) , เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ

วิ. เกสานํ มุญจนํ เกสมุญจนํ การปลง ซึ่งผมทั้งหลาย ชื่อว่า เกสมุญจนะ
เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

โกธโน (ชโน) ผู้โกรธ, ผู้โกรธโดยปกติ, ผู้มีความโกรธเป็นปกติ (กุธ + ญ)

วิ. กุชฌตีติ โกธโน (ชโน)

ชนใด ย่อมโกรธ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้โกรธ, เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

วิ. กุชฌติ สีเลนาติ โกธโน (ชโน)

ชนใด ย่อมโกรธ โดยปกติ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้โกรธ โดยปกติ
เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ ลงในอรรถแห่งตัสสีละ

วิ. กุชฌิตุํ สีลมสสาติ โกธโน (ชโน)

การโกรธ เป็นปกติ ของชนนั้น เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้มีความโกรธ
เป็นปกติ เป็นสมาสรูป ตัสสีละสาธนะ

คตตสมพาหนํ วัตถุเป็นเครื่องนวดซึ่งร่างกาย, การนวดซึ่งร่างกาย

(คตตต + สํ + วาหุ + ญ)

วิ. คตตํ สมพาหติ เตนาติ คตตสมพาหนํ (วตถุ)

ชน ย่อมนวด ซึ่งร่างกาย ด้วยวัตถุนั้น เหตุนั้น วัตถุนั้น ชื่อว่า
เป็นเครื่องนวดซึ่งร่างกาย, เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ

วิ. คตตสส สมพาหนํ คตตสมพาหนํ

การนวดซึ่งร่างกาย ชื่อว่า คตตสัมพาพาทนะ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

คัมภีรวตตนิ หนทางเป็นที่ดำเนินไปในน้ำอันลึก, การดำเนินไปในน้ำอันลึก

(คัมภีระ + วตต + ญ) ลง อี เครื่องหมาย อิต.

วิ. คัมภีเร อุทเท วตตติ เอตถาติ คัมภีรวตตนิ (วิถิ)

โคอุสภะชื่อว่ากัณหะ ย่อมดำเนินไปได้ ในน้ำอันลึกในถนนนี้ เหตุนั้น
ถนนนั้น ชื่อว่า เป็นที่ดำเนินไปในน้ำอันลึก เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

วิ. คมภิเร อุทเก วตตนิ คมภิรวตตนิ

การดำเนินไป ในน้ำ อันลึก ชื่อว่า คัมภีรวตตนิ, เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

คพภปาทน (ภสชช) เป็นเครื่องยังสัตว์เกิดในครรภ์ให้ตกไป (คพภ + ปต + เณ + ยุ)

วิ. คพภ ปาเตติ เตนาติ คพภปาทน (ภสชช)

เขา ย่อมยังสัตว์เกิดในครรภ์ให้ตกไป ด้วยภสชชนั้น เหตุนั้น ภสชชนั้น ชื่อว่า เป็นเครื่องยังสัตว์เกิดในครรภ์ให้ตกไป, เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

คมนิ มรรคเป็นเหตุถึง, กาลเป็นที่ไป, การไป, (คม + ยุ)

วิ. คจฺจติ เตนาติ คมนิ (มคฺโค)

สาวก ย่อมถึง ด้วยมรรคนั้น เหตุนั้น มรรคนั้น ชื่อว่า เป็นเหตุถึง, เป็นกัตตุรูป กรรมสาธนะ

วิ. คจฺจติ เอตถาติ คมนิ (กาโล)

เขา ย่อมไปในกาลนี้ เหตุนั้น กาลนั้น ชื่อว่า เป็นที่ไป, เป็นกัตตุรูป อธิกรรมสาธนะ

วิ. คจฺจติเตติ คมนิ, คนฺตพฺพนฺติ คมนิ, หรือ คมนิ คมนิ

อันเขา ย่อมไป เหตุนั้น ชื่อว่า การไป, อันเขา พึ่งไป เหตุนั้น ชื่อว่า การไป , หรือ การไป ชื่อว่า คมนะ, เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

คหนิ การถือเอา หรือ ความรกชฎ (คห + ยุ)

วิ. คณฺหิตพฺพนฺติ คหนิ

อันเขา พึ่งถือเอา เหตุนั้น ชื่อว่า การถือเอา, เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

คายนิ เพลงขับเป็นที่ขับร้อง, ที่เป็นที่ขับร้อง, การขับร้อง (คเ + ยุ)

วิ. คายติ ตฺนฺติ คายนิ (คีต)

ชน ย่อมขับร้อง ซึ่งเพลงขับนั้น เหตุนั้น เพลงขับนั้น ชื่อว่า เป็นที่ขับร้อง เป็นกัตตุรูป กัมมสาธนะ

วิ. คายติ เอตถาติ คายนํ (จານํ)

ชน ย่อมขับร้อง ในที่นั้น เหตุนั้น ที่นั้น ชื่อว่า เป็นที่ขับร้อง,
เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ

วิ. คายนํ คายนํ

การขับร้อง ชื่อว่า คายนะ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

ขมฺมณฺเฑ (วจนํ) เป็นเหตุกระทบ (ขมฺมณฺเฑ + ยุ)

วิ. ขมฺมณฺเฑติ เตนาติ ขมฺมณฺเฑ (วจนํ)

จิต ย่อมกระทบ ด้วยคำนั้น เหตุนั้น คำนั้น ชื่อว่า เป็นเหตุกระทบ
เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ

โฆสนํ วัตถุเป็นเครื่องป่าวร้อง, ขาวสาส์นอันเขาฟังป่าวร้อง, การป่าวร้อง (โฆส + ยุ)

วิ. โฆเสติ เตนาติ โฆสนํ (วัตถุ)

ชน ย่อมป่าวร้อง ด้วยวัตถุนั้น เหตุนั้น วัตถุนั้น ชื่อว่า เป็นเครื่องป่าวร้อง
เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ

วิ. โฆสิตพฺพนติ โฆสนํ (สาสนํ)

ขาวสาส์นใด อันเขา ฟังป่าวร้อง เหตุนั้น ขาวสาส์นนั้น ชื่อว่า
อันเขาฟังป่าวร้อง เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ

วิ. โฆสนํ โฆสนํ

การป่าวร้อง ชื่อว่า โฆสนะ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

จงกมนํ ที่เป็นที่จงกรม, การจงกรม (จงก + ยุ) (ทำ เทวภาวะ ก แล้ว แปลง ก เป็น จ)

วิ. จงกมฺติ เอตถาติ จงกมนํ (จานํ)

ภิกษุ ย่อมจงกรม ในที่นี้ เหตุนั้น ที่นั้น ชื่อว่า เป็นที่จงกรม,
เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ

วิ. จงกมิตพฺพนติ จงกมนํ

อันเขาฟังจงกรม เหตุนั้น ชื่อว่า การจงกรม, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

จรรย์ อวัยวะเป็นเครื่องเที่ยวไป, การเที่ยวไป, ความประพฤติ (จร + ยุ)

วิ. จรติ อเนนาติ จรรย์ (องค์)

ชนย่อมเที่ยวไป ด้วยอวัยวะนี้ เหตุนั้น อวัยวะนั้น ชื่อว่า เป็นเครื่องเที่ยวไป
เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ

วิ. จรรย์ จรรย์

การเที่ยวไป ชื่อว่า จรรย์ หรือ ความประพฤติ ชื่อว่า จรรย์,
เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

จรรย์ การเคลื่อน (จ + ยุ)

วิ. จวิยเตติ จรรย์

อันเขา ย่อมเคลื่อน เหตุนั้น ชื่อว่า การเคลื่อน, เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

จิวรปารุปนํ ที่เป็นที่ห่มซึ่งจิวร, การห่มซึ่งจิวร (จิวร + ป + อา + อุป + ยุ)

วิ. จิวริ ปารุปนติ เอตถาติ ปารุปนํ (จรรย์)

ภิกษุทั้งหลาย ย่อมห่ม ซึ่งจิวร ในที่นี้ เหตุนั้น ที่นั้น ชื่อว่า
เป็นที่ห่มซึ่งจิวร เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ

วิ. จิวรสฺส ปารุปนํ จิวรปารุปนํ

การห่ม ซึ่งจิวร ชื่อว่า การห่มซึ่งจิวร, เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

เจตนา ธรรมชาติผู้คิด, การตั้งใจ (จิต + ยุ)

วิ. เจตยตีติ เจตนา (ธมฺมาชาติ)

ธรรมชาติใด ย่อมคิด เหตุนั้น ธรรมชาตินั้น ชื่อว่า ผู้คิด
เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

วิ. จินฺตนา เจตนา

การตั้งใจ ชื่อว่า เจตนา, เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

ฉนฺทํ วัตถุเครื่องมุง, การมุง (เครื่องปกปิด, การปกปิด) (ฉท + ยุ)

(ฉทฺหฺนํ, ฉทฺหฺน) ก็เช่นเดียวกันนี้

วิ. ฉาทฺเตติ เตนาติ ฉทฺหฺนํ (วตฺถุ)

ชน ย่อมมุ่ง ด้วยวัตถุ นั้น เหตุ นั้น วัตถุ นั้น ชื่อว่า เป็นเครื่องมุ่ง
เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ

ฉทฺหฺนํ วัตถุเป็นเครื่องตัด, การตัด (ฉิทฺ + ยุ)

วิ. ฉินฺหฺนฺติ เตนาติ ฉทฺหฺนํ (วตฺถุ)

โจร ย่อมตัด ด้วยวัตถุ นั้น เหตุ นั้น วัตถุ นั้น ชื่อว่า เป็นเครื่องตัด
เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ

วิ. ฉินฺหฺนํ ฉทฺหฺนํ

การตัด ชื่อว่า ฉทฺหฺน, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

ฉาณํ ธรรมชาติเป็นเครื่องรู้, ความรู้ (ฉา + ยุ)

วิ. ชานาติ เตนาติ ฉาณํ (ธมฺมชาตํ)

ชน ย่อมรู้ ด้วยธรรมชาตินั้น เหตุ นั้น ธรรมชาตินั้น ชื่อว่า
เป็นเครื่องรู้ เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ

วิ. ชานํ ฉาณํ

ความรู้ ชื่อว่า ฉาณ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

**ฉาณํ คุณชาตอันยังธรรมอันเป็นข้าศึกให้ไหม้, อารมณฺเป็นทีเพ่ง, คุณชาตเป็นเครื่องเผา,
การเพ่ง (ฉมา + ยุ)**

วิ. (ปจฺจณิกธมฺเม) ฉมาเปตฺติติ ฉานํ (คฺุณชาตํ)

คุณชาตใด ยังธรรมอันเป็นข้าศึก ย่อมให้ไหม้ เหตุ นั้น คุณชาตนั้น
ชื่อว่า อันยังธรรมอันเป็นข้าศึกให้ไหม้, เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

วิ. ฉายติ ตนฺติ ฉานํ (อารมฺมณฺ)

พระโยคี ย่อมเพ่ง ซึ่งอารมณฺนั้น เหตุ นั้น อารมณฺนั้น ชื่อว่า
เป็นทีเพ่ง เป็นกัตตุรูป กัมมสาธนะ

วิ. ฌายติ อิมินาติ ฌานํ (คุณชาตํ)

พระโยคี ย่อมเฝ้า ด้วยคุณชาตํนี้ เหตุนี้ คุณชาตํนั้น ชื่อว่า เป็นเครื่องเฝ้า
เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ

วิ. ฌายเตติ ฌานํ

อันเขา ย่อมเฝ้า เหตุนี้ ชื่อว่า การเฝ้า, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

จानํ ที่เป็นที่ยืน, วัตถุอันเขาพึงตั้งไว้, การยืน (จา + ยุ)

วิ. ติญฺจติ เอตถาติ จานํ (จानํ)

ภิกษุ ย่อมยืน ในที่นี้ เหตุนี้ ที่นั้น ชื่อว่า เป็นที่ยืน
เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ

วิ. จาตพฺพนติ จานํ (วัตถุ)

วัตถุใด อันเขาพึงตั้งไว้ เหตุนี้ วัตถุนั้น ชื่อว่า อันเขาพึงตั้งไว้
เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ

วิ. ติญฺจยเตติ จานํ

อันเขา ย่อมยืน เหตุนี้ ชื่อว่า การยืน, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

ตปฺปนํ ความเร่าร้อน (ตป + ย + ยุ)

วิ. ตปฺยเตติ ตปฺปนํ

อันเขา ย่อมเร่าร้อน เหตุนี้ ชื่อว่า ความเร่าร้อน, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

ตฺริณํ (วัตถุ) เป็นเครื่องชั่ง (ตฺริ + ยุ)

วิ. ตฺริเรติ เตนาติ ตฺริณํ (วัตถุ)

ชน ย่อมชั่ง ด้วยวัตถุนั้น เหตุนี้ วัตถุนั้น ชื่อว่า เป็นเครื่องชั่ง
เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ

ตฺจจคฺคพฺปฺรณํ (ธน) เป็นเครื่องยังห้องอันเปล่าให้เต็ม (ตฺจจคฺคพฺ + ปฺร + ยุ)

วิ. ตฺจจคฺคพฺรํ ปฺเรติ เตนาติ ตฺจจคฺคพฺปฺรณํ (ธน)

โจร ยังห้อง อันเปล่า ย่อมให้เต็ม ด้วยทรัพย์นั้น เหตุนี้ ทรัพย์นั้น

ชื่อว่า เป็นเครื่องยังห้องอันเปล่าให้เต็ม, เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

ถกนั วัตถุเครื่องกัน (ปิด) การกัน (ถก + ยุ)

วิ. ถกเกติ เตนนาติ ถกนั (วัตถุ)

ชน ย่อมกัน ด้วยวัตถุนั้น เหตุนั้น วัตถุนั้น ชื่อว่า เป็นเครื่องกัน เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ

วิ. ถกยเตติ ถกนั

อันเขา ย่อมกัน เหตุนั้น ชื่อว่า การกัน, เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

ทนต์วารณั (องคั) เป็นเครื่องปกปิดซึ่งฟัน (ริมฝีปาก) (ทนต์ + อา + วร + ยุ)

วิ. ทนต์ อวาเรติ เตนนาติ ทนต์วารณั (องคั)

บุคคล ย่อมปกปิด ซึ่งฟัน ด้วยอวัยวะนั้น เหตุนั้น อวัยวะนั้น ชื่อว่า เป็นเครื่องปกปิด, เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ

ทสสนั การแสดง, การเห็น (ทิส + ยุ)

วิ. ทสสนั ทสสนั

ความเห็น ชื่อว่า ทสสนะ, เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

ทานั เจตนากรรมเป็นเหตุให้, ที่เป็นที่ให้, วัตถุอันเขาพึงให้, เป็นที่อันเขาให้ (สักการะ), การให้, (ทา + ยุ)

วิ. เทติ เตนนาติ ทานั (เจตนากรรม)

ชน ย่อมให้ ด้วยเจตนากรรมนั้น เหตุนั้น เจตนากรรมนั้น ชื่อว่า เป็นเหตุให้ เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ

วิ. เทติ เอตถาติ ทานั (จານั)

ชน ย่อมให้ ในที่นี้ เหตุนั้น ที่นั้น ชื่อว่า เป็นที่ให้, เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ

วิ. ทาทพพนติ ทานั (วัตถุ)

วัตถุใด อันเขา พึงให้ เหตุนั้น วัตถุนั้น ชื่อว่า อันเขาพึงให้
เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ

วิ. ทียติ ตสสาติ ทาโน (อินทขีโล)

สักการะ อันชน ย่อมให้ แก่เขื่อนั้น เหตุนั้น เขื่อนนั้น ชื่อว่า
เป็นที่อันเขาให้, เป็นกัมมรูป สัมปทานสาธนะ

วิ. ทานํ ทานํ

การให้ ชื่อว่า ทาน, เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

ทุชชาโน (ชีวิตนุตราโย) อันบุคคลพึงรู้ได้ยาก

วิ. ทุชชานิตพโพติ ทุชชาโน (ชีวิตนุตราโย)

อันตรายแห่งชีวิตใด อันบุคคล พึงรู้ได้ ยาก เหตุนั้น อันตรายแห่งชีวิตนั้น
ชื่อว่า อันบุคคลพึงรู้ได้ยาก, เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ

เทโวโรโณ (ทิวโส) เป็นที่ข้ามลงจากเทวโลก (เทว + โอ + รุห + ยุ)

วิ. เทวโลกโต โอโรหติ เอตถาติ เทโวโรโณ (ทิวโส)

พระพุทธเจ้า ย่อมทรงข้ามลง จากเทวโลก ในวันนี้ เหตุนั้น วันนั้น
ชื่อว่า เป็นที่ข้ามลงจากเทวโลก, เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ

เทสนาปริโยसान (กาล) เป็นที่สุดลงรอบแห่งเทศนา (เทสนา + ปริ + โอ + สา + ยุ)

(ลง ย อาคม)

วิ. เทสนา ปริโยสาติ เอตถาติ เทสนาปริโยसान (กาล)

เทศนา ย่อมจบลงรอบ ในกาลนี้ เหตุนั้น กาลนั้น ชื่อว่า
เป็นที่สุดลงรอบแห่งเทศนา, เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ

ธมฺมเทสนา วาจาเป็นเป็นเครื่องแสดงซึ่งธรรม, การแสดงซึ่งธรรม (ธมฺม + ทิสฺ + ยุ)

วิ. ธมฺมํ เทเสติ เอตถาติ ธมฺมเทสนา (วาจา)

พระผู้มีพระภาคเจ้า ย่อมทรงแสดง ซึ่งพระธรรมเทศนา ด้วยวาจานั้น ชื่อว่า

เป็นเครื่องแสดงซึ่งธรรม เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ

ธมฺมสฺสวณฺ์ ที่เป็นที่ฟังซึ่งธรรม, การฟังซึ่งธรรม (ธมฺม + สฺ + ญ)

วิ. ธมฺมํ สฺนฺนาติ เอตถาติ ธมฺมสฺสวณฺ์ (จานฺ)

ชน ย่อมฟัง ซึ่งธรรม ในที่นี้ เหตุนั้น ที่นั้น ชื่อว่า เป็นที่ฟัง ซึ่งธรรม
(ธมฺมสฺสวณฺ์ (ทิวโส) วันเป็นที่ฟังซึ่งธรรม ก็วิเคราะห์เช่นนี้)

เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ

วิ. ธมฺมสฺส สวณฺ์ ธมฺมสฺสวณฺ์

การฟังซึ่งธรรม ชื่อว่า ธมฺมสฺสวณฺ์, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

ชาตฺตฺนิชานฺ์ ที่เป็นที่บรรจุซึ่งพระธาตุ, การบรรจุซึ่งพระธาตุ (ชาตฺ + นิ + ชา + ญ)

วิ. ชาตฺตฺ นิเชติ เอตถาติ ชาตฺตฺนิชานฺ์ (จานฺ)

ชน ย่อมบรรจุ ซึ่งพระธาตุ ในที่นี้ เหตุนั้น ที่นั้น ชื่อว่า

เป็นที่บรรจุซึ่งพระธาตุ, เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ

วิ. ชาตฺตฺโน นิชาธณฺ์ ชาตฺตฺนิชานฺ์

การบรรจุ ซึ่งพระธาตุ ชื่อว่า ชาตฺตฺนิชานฺ์, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

ชารณฺ์ (วตฺถุ) เป็นเครื่องวัด (ชาร + ญ)

วิ. ชารเติ เตนาติ ชารณฺ์ (วตฺถุ)

ชน ย่อมวัด ด้วยวัดถุนั้น เหตุนั้น วัดถุนั้น ชื่อว่า เป็นเครื่องวัด

เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ

นฺครปวิสโน (กาโล) เป็นที่เข้าไปสู่พระนคร (นฺคร + ป + วิส + ญ)

วิ. นฺครํ ปวิสติ เอตถาติ นฺครปวิสโน (กาโล)

พระราชา ย่อมเข้าไป สู่พระนคร ในกาลนี้ เหตุนั้น กาลนั้น ชื่อว่า

เป็นที่เข้าไปสู่พระนคร, เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ

นฺครโสภนา (อิตฺถิ) ผู้ยังพระนครให้งาม (นฺคร + สฺภ + ญ)

วิ. นฺครํ โสภเตติ นฺครโสภนา (อิตฺถิ)

หญิงใด ย่อมยังพระนครให้งาม เหตุนั้น หญิงนั้น ชื่อว่า ผู้ยังพระนครให้งาม
เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

นหานิ (อุทก) เป็นเครื่องอาบ (นหา + ยุ)

วิ. นหายติ เอเตนาติ นหานิ (อุทก)

ชน ย่อมอาบ ด้วยน้ำมัน เหตุนั้น น้ำมัน ชื่อว่า เป็นเครื่องอาบ
เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ

นามกรโณ (ทิวโส) เป็นที่กระทำซึ่งชื่อ (นาม + กร + ยุ)

วิ. นามิ กโรติ เอตถาติ นามกรโณ (ทิวโส)

ญาติ ย่อมกระทำ ซึ่งชื่อ ในวันนี้ เหตุนั้น วันนั้น ชื่อว่า
เป็นที่กระทำซึ่งชื่อ เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ

นิกุขมนิ กาลเป็นที่ออกไป, การออกไป (นิ + ขม + ยุ)

วิ. นิกุขมติ เอตถาติ นิกุขมนิ (กาโล)

ชน ย่อมออกไป ในกาลนี้ เหตุนั้น กาลนั้น ชื่อว่า เป็นที่ออกไป
เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ

วิ. นิกุขมียเตติ นิกุขมนิ

อันเขา ย่อมออกไป เหตุนั้น ชื่อว่าการออกไป, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

นิททายนิ การประพุดติกลับ (นิททา + आय + ยุ)

วิ. นิททายิตพพุนติ นิททายนิ

อันเขาพึงประพุดติกลับ เหตุนั้น ชื่อว่า การประพุดติกลับ
เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

นินุหนิ การติเตียน (นินิ + ยุ)

วิ. นินุทียเตติ นินุหนิ

อันเขา ย่อมติเตียน เหตุนั้น ชื่อว่า การติเตียน, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

นิมทนํ (ธมฺมาชาติ) เป็นเครื่องย่ำยี (นิ + มทฺท + ยุ) (ลบ ท)

วิ. นิมมทฺทติ เตนาคติ นิมมทนํ (กิเลสชาติ)

มาร ย่อมย่ำยี (สัตว์) ด้วยกิเลสชาตินั้น เหตุนั้น กิเลสชาตินั้น
ชื่อว่า เป็นเครื่องย่ำยี, เป็นกัตตุรูป กรรมสาธนะ

นิมนตํ ที่เป็นที่นิมนต์ , การนิมนต์ (การเชิญ) (นิ + มนฺต + ยุ)

วิ. นิมนฺเตติ เอตถาคติ นิมนตํ (จານํ)

ชน ย่อมนิมนต์ ในที่นี้ เหตุนี้ ที่นั้น ชื่อว่า, เป็นที่นิมนต์
เป็นกัตตุรูป อธิกรรมสาธนะ

วิ. นิมนตํ นิมนตํ

การนิมนต์ ชื่อว่า นิมนฺตนะ, เป็นถาวรรูป ภาวสาธนะ

นิวาสนํ ผ้าเป็นเครื่องนุ่ง, ที่เป็นที่นุ่ง, อันเขาพึงนุ่ง, การนุ่ง (นิ + วสฺ + ยุ)

วิ. นิวาเสติ เตนาคติ นิวาสนํ (วตถํ)

พราหมณ์ ย่อมนุ่ง ด้วยผ้านั้น เหตุนี้ ผ้านั้น ชื่อว่า เป็นเครื่องนุ่ง
เป็นกัตตุรูป กรรมสาธนะ

วิ. นิวาเสติ เอตถาคติ นิวาสนํ (วตถํ)

ภิกษุ ย่อมนุ่ง ในที่นี้ เหตุนี้ ที่นั้น ชื่อว่า เป็นที่นุ่ง,
เป็นกัตตุรูป อธิกรรมสาธนะ

วิ. นิวาเสตพฺพนติ นิวาสนํ (วตถํ)

ผ้าใด อันเขา พึงนุ่ง เหตุนี้ ผ้านั้น ชื่อว่า อันเขาพึงนุ่ง
เป็นกัตตุรูป กัมมสาธนะ

วิ. นิวาสนํ นิวาสนํ

การนุ่ง ชื่อว่า นิวาสนนะ, เป็นถาวรรูป ภาวสาธนะ

นิสีทํ ที่เป็นที่นั่ง, การนั่ง (นิ + สีทฺ + ยุ)

วิ. นิสีทติ เอตถาติ นิสีทน์ (จานน์)

ภิกษุ ย่อมนั่ง ในที่นี้ เหตุนี้ ที่นั่น ชื่อว่า เป็นที่นั่ง,
เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ

วิ. นิสีทิตพพนติ นิสีทน์

อันเขาพึงนั่ง เหตุนี้ ชื่อว่า การนั่ง, เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

ปกาสนํ ธรรมอันเขาพึงประกาศ, การประกาศ (ป + กาส + ยุ)

วิ. ปกาสิตพโพติ ปกาสโน (ธมโม)

ธรรมใด อันเขาพึงประกาศ เหตุนี้ ธรรมนี้ ชื่อว่า อันเขาพึงประกาศ
เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ

วิ. ปกาสนํ ปกาสนํ

การประกาศ ชื่อว่า ปกาสนะ, เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

ปจฺจุคฺคณํ หนทางเป็นที่ต้อนรับ, การต้อนรับ (ปฏฺ + อุ + คม + ยุ)

วิ. ปจฺจุคฺคจฺจติ เอตถาติ ปจฺจุคฺคณโน (มคฺโค)

พระพุทธเจ้า ย่อมทรงต้อนรับ ในหนทางนี้ เหตุนี้ หนทางนี้ ชื่อว่า
เป็นที่ต้อนรับ, เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ

วิ. ปจฺจุคฺคณํ ปจฺจุคฺคณํ

การต้อนรับ ชื่อว่า ปจฺจุคฺคณนะ เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

ปถฺยถาณํ (คุณชาติ) เป็นเครื่องปรากฏ (ป + ญา + ยุ)

วิ. ปถฺยถายติ เตนาติ ปถฺยถาณํ (คุณชาติ)

เรื่อง ย่อมปรากฏ ด้วยคุณชาตินั้น เหตุนี้ คุณชาตินั้น ชื่อว่า
เป็นเครื่องปรากฏ, เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ

ปฏฺฐปนํ การตั้งก่อน (ป + ฐป + ยุ)

วิ. ปตฺถปิตพพนติ ปฏฺฐปนํ

อันเขา พึงตั้งก่อน เหตุนั้น ชื่อว่า การตั้งก่อน, เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

ปฏิชคณฺ (จณฺ) อันเขาพึงประทับประคอง (ปฏฺ + ชคค + ญ)

วิ. ปฏิชคคิตพพนฺติ ปฏิชคณฺ (จณฺ)

ฐานะใด อันเขา พึงประทับประคอง เหตุนั้น ฐานะนั้น ชื่อว่า
อันเขาพึงประทับประคอง, เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ

ปฏิสมฺมโฆทโน (ชโน) บันเทิงพร้อมเฉพาะ (ปฏฺ + สฺ + มฺท + ญ)

วิ. ปฏฺ สฺ โฆทตฺติ ปฏิสมฺมโฆทโน (ชโน)

ชนใด ย่อมบันเทิง พร้อม เฉพาะ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า
ผู้บันเทิงพร้อมเฉพาะ เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

ปทีปฺชชณฺ (จณฺ) เป็นที่โพล่งขึ้นแห่งประทีป (ปทีป + ฏฺ + ชล + ญ)

วิ. ปทีโป อฺชชตฺติ เอตฺถตฺติ ปทีปฺชชณฺ (จณฺ)

ประทีป ย่อมโพล่งขึ้น ในที่นี้ เหตุนั้น ที่นั้น ชื่อว่า
เป็นที่โพล่งขึ้นแห่งประทีป เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ

ปตฺถนา ความปรารถนา (ปตฺถ + ญ)

วิ. ปตฺถยเตตฺติ ปตฺถนา

อันเขา ย่อมปรารถนา ชื่อว่า ปตฺถนา, เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

ปรทารูปเสวณฺ การเข้าไปเสพซึ่งทาระของบุคคลอื่น (ปร + ทาร + ฏฺ + เสว + ญ)

วิ. ปรปฺคฺคสฺส ทารสฺส อฺปเสวณฺ ปรทารูปเสวณฺ

การเข้าไปเสพ ซึ่งทาระ ของบุคคลอื่น ชื่อว่า ปรทารูปเสวณะ
เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

ปรายโน (ภโว) เป็นที่ไปในเบื้องหน้า (ปรฺ + ธิ + ญ)

วิ. ปริ ยาทิ เอตถาติ ปรายโน (ภาโว)
สัตว์ ย่อมไป เบื้องหน้า ในภพนี้ เหตุนี้ ภพนี้ ชื่อว่า
เป็นที่ไปในเบื้องหน้า เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ

ปริยฎฐานิ ความกลัดกลุ้ม (ปริ + อุ + ฐา + ยุ)

วิ. ปริ อุฎฐานิ ปริยฎฐานิ
ความตั้งขึ้น รอบ ชื่อว่า ความกลัดกลุ้ม , เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

ปริเยสนิ การแสวงหารอบ (ปริ + เอส + ยุ) (ลง ย อาคม)

วิ. ปริ + เอสน + ปริเยสนิ
การแสวงหารอบ ชื่อว่า ปริเยสนะ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

ปริโยसानิ (กาลิ) เป็นที่สุดรอบลง (ปริ + โอ + สาน + ยุ) (ลง ย อาคม)

วิ. ปริโยสาติ เอตถาติ ปริโยसानิ (กาลิ)
เทศนา ย่อมจบลงรอบ ในกาลนี้ เหตุนี้ กาลนี้ ชื่อว่า
เป็นที่สุดลงรอบ เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ

**ปลายนิ เสียงอันยังสัตว์ให้หนีไป, พิณเป็นเครื่องยั่วสัตว์ให้หนีไป, กาลเป็นที่หนีไป,
การหนีไป** (ป + อย + ยุ) ลง ล อาคม หรือ (ปล + ฌย เหตุปัจจัย + ยุ)
เป็น ปรายนึ บ้าง มาจาก ปริ + อย + ยุ)

วิ. สตุตฺติ ปลาเปตฺติติ ปลายโน (สทฺโท)
เสียงใด ย่อมยังสัตว์ให้หนีไป เหตุนี้ เสียงนั้น ชื่อว่า อันยังสัตว์ให้หนีไป
เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

วิ. สตุตฺติ ปลาเปติ เอตถาติ ปลายนา (วิณฺนา)
ดาบส ย่อมยังสัตว์ให้หนีไป ด้วยพิณนั้น เหตุนี้ พิณนั้น ชื่อว่า
เป็นเครื่องยั่วสัตว์ให้หนีไป, เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ

วิ. ปลายติ เอตถาติ ปลายโน (กาลิ)

พระราชฯ ย่อมหนีไป ในกาลนี้ เหตุนั้น กาลนั้น ชื่อว่า เป็นที่หนีไป
เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ

วิ. ปวิชเชตวา อยณํ ปลายณํ

การเว้นรอบแล้วไป ชื่อว่า ปลายนะ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ
ปวารณา ดิถีเป็นที่ยังสงฆ์ให้ยินดีทั่ว, การปวารณา (ป + วร + ยุ)

วิ. ปวาเรติ เอตถาติ ปวารณา

กรรม ย่อมยังสงฆ์ให้ยินดีทั่ว, เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ

วิ. ปวารียเตติ ปวารณา

อันเขา ย่อมปรารณา ชื่อว่า การปวารณา, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

ปเวสนํ การเข้าไป (ป + วิสุ + ยุ)

วิ. ปวิสติ เอตถาติ ปเวสนํ (จानํ)

ภิกษุ ย่อมเข้าไป ในที่นี้ เหตุนั้น ที่นั้น ชื่อว่า เป็นที่เข้าไป,
เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ

วิ. ปวิสยเตติ ปเวสนํ

อันเขา ย่อมเข้าไป เหตุนั้น ชื่อว่า การเข้าไป, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

ปสฺสณํ ความสรรเสริญ (ป + สฺส + ยุ)

วิ. ปสฺสิตพฺพนติ ปสฺสณํ (ทานํ)

ทานใด อันเขา พึงสรรเสริญ เหตุนั้น ทานนั้น ชื่อว่า
อันเขาพึงสรรเสริญ เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ

วิ. ปสฺสียเตติ ปสฺสณํ

อันเขา ย่อมสรรเสริญ เหตุนั้น ชื่อว่า ความสรรเสริญ,
เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

ปสาธณํ วัตถุเป็นเครื่องประดับ , การประดับ (ป + สาธ + ยุ)

วิ. ปสาเธติ เตนาติ ปสาธณํ (วตถุ)

ชน ย่อมประดับ ด้วยวัตถุนั้น เหตุนั้น วัตถุนั้น ชื่อว่า
เป็นเครื่องประดับ เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ

วิ. ปสาธน์ ปสาธน์

การประดับ ชื่อว่า ปสาธนะ, เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

ปหิณฺณิ การส่งไป (ป + หิ + ณา + ยุ)

วิ. ปหิณฺติ เอตถาติ ปหิณฺโน (กาโล)

ชน ย่อมส่งไป ในกาลนี้ เหตุนั้น กาลนั้น ชื่อว่า เป็นที่ส่งไป
เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ

วิ. ปหิณฺยเตติ ปหิณฺณิ

อันเขา ย่อมส่งไป เหตุนั้น ชื่อว่า การส่งไป, เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

ปาทโรวณฺนิ (อุทกฺ) เป็นเครื่องล้างซึ่งเท้า (ปาท + โธวฺ + ยุ)

วิ. ปาทำ โธวฺติ เตนาติ ปาทโรวณฺนิ (อุทกฺ)

ชน ย่อมล้าง ซึ่งเท้า ด้วยน้ำมัน เหตุนั้น น้ำมันนั้น ชื่อว่า
เป็นเครื่องล้างซึ่งเท้า เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ

ปาทสมฺพาหณฺนิ มือเป็นเครื่องนวดซึ่งเท้า, การนวดซึ่งเท้า (ปาท + สัม + วาหฺ + ยุ)

วิ. ปาทำ สมฺพาหฺติ เตนาติ ปาทสมฺพาหฺโน (หตุโล)

ชน ย่อมนวด ซึ่งเท้า ด้วยมือนั้น เหตุนั้น มือนั้น ชื่อว่า เป็นเครื่องนวดซึ่งเท้า
เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ

วิ. ปาทสฺส สมฺพาหณฺนิ ปาทสมฺพาหณฺนิ

การนวดซึ่งเท้า ชื่อว่า ปาทสัมพาหนะ, เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

ปานํ ภาชนะเป็นเครื่องดื่ม, ที่เป็นเครื่องดื่ม, น้ำอันเขาพึงดื่ม, การดื่ม (ปา + ยุ)

วิ. ปิวฺติ เตนาติ ปานํ (ภาชนิ)

ชน ย่อมดื่ม ด้วยภาชนะนั้น เหตุนั้น ภาชนะนั้น ชื่อว่า เป็นเครื่องดื่ม
เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

- วิ. ปิวติ เอตถาติ ปานํ (อุทกํ)
 ชน ย่อมตี๋ม ในที่นี้ เหตุนี้ัน ที่นี้ัน ชื่อว่า เป็นที่ตี๋ม,
 เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ
- วิ. ปาตพพนติ ปานํ (อุทกํ)
 น้ำใด อันเขาพิงตี๋ม เหตุนี้ัน น้ำนี้ัน ชื่อว่า อันเขาพิงตี๋ม,
 เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ
- วิ. ปิวนํ ปานํ
 การตี๋ม ชื่อว่า ปานะ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

ปารุปนํ ฝ้าเป็นเครื่องห่ม, ทีเป็นทีห่ม, อันเขาพิงห่ม, การห่ม (ป + อา + อุป + ยุ)

(ลง ร อาคม)

- วิ. ปารุปติ เตนาติ ปารุปนํ (วตถํ)
 พราหมณ์ ย่อมห่ม ด้วยฝ้านี้ัน เหตุนี้ัน ฝ้านี้ัน ฝ้านี้ัน ชื่อว่า เป็นเครื่องห่ม
 เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ
- วิ. ปารุปติ เอตถาติ ปารุปนํ (จानํ)
 ภิกษุ ย่อมห่ม ในที่นี้ เหตุนี้ัน ที่นี้ัน ชื่อว่า เป็นทีห่ม,
 เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ
- วิ. ปารุปีตพพนติ ปารุปนํ (วตถํ)
 ฝ้าใด อันเขา พึงห่ม เหตุนี้ัน ฝ้านี้ัน ชื่อว่า อันเขาพิงห่ม,
 เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ
- วิ. ปารุปนํ ปารุปนํ
 การห่ม ชื่อว่า ปารุปนะ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

ปาหุณํ (วตถุ) อันเขาพิงต้อนรับ (ป + หุ + ยุ)

- วิ. ปกาเรน หุณิตพพนติ ปาหุณํ
 วัตถุใด อันเขาพิงให้ โดยประการ (ต้อนรับ) เหตุนี้ัน วัตถุนี้ัน ชื่อว่า
 อันเขาพิงต้อนรับ, เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ

ปีพนั คุณชาตเครื่องปีบคั้น, การปีบคั้น (ปีฬ + ยุ)

วิ. ปีเพติ เตนาติ ปีพนั (คุณชาต)

สัตร์ ย่อมปีบคั้น ด้วยคุณชาตนั้น เหตุุนั้น คุณชาตนั้น ชื่อว่า
เป็นเครื่องปีบคั้น เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ

วิ. ปีพิยเตติ ปีพนั

อันสัตร์ ย่อมปีบคั้น เหตุุนั้น ชื่อว่า การปีบคั้น เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

บุพเพนิวาสปฏิจฉาทโน (ตโม) เป็นเครื่องปกปิดซึ่งชั้นเป็นที่อยู่ในกาลก่อน (บุพเพนิวาส + ปฏิ + ฉท + ยุ)

วิ. บุพเพนิวาสปฏิจฉาทโน เตนาติ บุพเพนิวาสปฏิจฉาทโน (ตโม)

ธรรมชาติ ย่อมปกปิด ซึ่งชั้นเป็นที่อยู่ในกาลก่อน ด้วยความมีดั้น เหตุุนั้น
ความมีดั้น ชื่อว่า เป็นเครื่องปกปิดซึ่งชั้นเป็นที่อยู่ในกาลก่อน,
เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ

ปุชนั ปฎิมาเป็นที่บูชา, ดอกไม้เป็นเครื่องบูชา, การบูชา (ปุช + ยุ)

วิ. ปุเชติ มนติ ปุชนา (ปฎิมา)

ชน ย่อมบูชา ซึ่งปฎิมานั้น เหตุุนั้น พระปฎิมานั้น ชื่อว่า เป็นที่บูชา
เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

วิ. ปุเชติ เตนาติ ปุชนั (ปุปณ)

ชน ย่อมบูชา ด้วยดอกไม้้นั้น เหตุุนั้น ดอกไม้้นั้น ชื่อว่า
เป็นเครื่องบูชา เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ

วิ. ปุชยเตติ ปุชนั

อันเขา ย่อมบูชา เหตุุนั้น ดอกไม้้นั้น ชื่อว่า การบูชา, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

ปุรณั วัตถุเป็นเครื่องตวง, การให้เต็ม (ปุร + ยุ)

วิ. ปุรติ เตนาติ ปุรณั (วัตถุ)

ชน ย่อมตวง ด้วยวัตถุ้นั้น เหตุุนั้น วัตถุ้นั้น ชื่อว่า เป็นเครื่องตวง

เป็นกัตตุสาธนะ กรณสาธนะ

วิ. ปุรยเตติ ปุรณิ - อันเขา ย่อมให้เต็ม เหตุนั้น ชื่อว่า การให้เต็ม
เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

เปสนิ การส่งไป (การใช้ไป) (เปส + ยุ)

วิ. เปสยเตติ เปสนิ

อันเขา ย่อมใช้ไป เหตุนั้น ชื่อว่า การใช้ไป, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

ผนทนิ การไหว (ผท + ยุ)

วิ. ผนทียเตติ ผนทนิ

อันสัตว์ ย่อมไหว เหตุนั้น ชื่อว่า การไหว, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

มุสนา ธรรมชาติอันบุคคลพึงถูกต้อง, การถูกต้อง (มุส + ยุ)

วิ. มุสิตพพาติ มุสนา (ธมมชาติ)

ธรรมชาติใด อันเขา พึงถูกต้อง เหตุนั้น ธรรมชาตินั้น ชื่อว่า อันเขาพึงถูกต้อง
เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ

พนธนิ (วตถุ) วัตถุเป็นเครื่องผูก, การผูก (พนธ + ยุ)

วิ. พนธติ เตนาติ พนธนิ (วตถุ)

ชน ย่อมผูก ด้วยวัตถุนั้น เหตุนั้น วัตถุนั้น ชื่อว่า เป็นเครื่องผูก
เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ

วิ. พนธนิ พนธนิ

การผูก ชื่อว่า พันธนะ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

พยสนิ ทุกข์อันยังสุขให้พินาศ, ความวอดวาย (วิ + อส + ยุ)

วิ. วินณฺจํ สุขํ อสติ เขเปตีติ พยสนิ (ทุกข์)

ทุกข์ใด ย่อมขัดไป ซึ่งความสุข คือ ย่อมยังสุขให้ถึง ซึ่งความพินาศ

เหตุนี้ ทุกข์นี้ ชื่อว่า อันยังสุขให้พินาศ, เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

วิ. วิ อสนิ พุยสนิ

การฉิบหาย วิเศษ ชื่อว่า ความวอดวาย, เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

ภณฺฑนํ การถกเถียง (ภณฺฑ + ยุ)

วิ. ภณฺฑิยเตติ ภณฺฑนํ

อันเขา ย่อมถกเถียง เหตุนี้ ชื่อว่า การถกเถียง, เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

ภตฺตวิจฺจารณํ การแจกซึ่งภัตร (ภตฺต + วิ + จรฺ + ยุ)

วิ. ภตฺตสฺส วิจฺจรณํ ภตฺตวิจฺจารณํ

การแจก ซึ่งภัตร ชื่อว่า ภัตตวิจจรณะ, เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

ภวนิสฺสรณํ (กมฺมฏฺจานํ) เป็นเครื่องสลัดออกจากภพ (ภว + นิ + สรฺ + ยุ)

วิ. ภวโตะ นิสฺสรติ เตนาติ ภวนิสฺสรณํ (กมฺมฏฺจานํ)

ภิกษุ ย่อมสลัดออก จากภพ ด้วยกรรมฐานนั้น เหตุนี้ กรรมฐานนั้น ชื่อว่า เป็นเครื่องสลัดออกไปจากภพ, เป็นกัตตุรูป ภณฺฑสาธนะ

ภารโวโรปนํ การปลงลงให้ฉิบหายจากภาระ (ภาร + วินาส + โอะ + รูป + นิ)

วิ. ภารา วินาสํ โอะโรปยเตติ ภารโวโรปนํ

อันเขา ย่อมปลงลง กระทำ ให้ฉิบหาย จากภาระ เหตุนี้ ชื่อว่า การปลงลงให้ฉิบหายจากภาระ, เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

ภุญฺชนํ วัตถุเป็นเครื่องกิน, กาลเป็นที่กิน (ภุช + ยุ)

วิ. ภุญฺชติ เตนาติ ภุญฺชนํ (วัตถุ)

ชน ย่อมกิน ด้วยวัตถุนั้น เหตุนี้ วัตถุนั้น ชื่อว่า เป็นเครื่องกิน เป็นเครื่องกิน เป็นกัตตุรูป ภณฺฑสาธนะ

วิ. ภุญฺชติ เอตถาติ ภุญฺชนํ (กาล)

ภิกษุ ย่อมฉัน ในกาลนี้ เหตุนี้ กาลนั้น ชื่อว่า เป็นที่ฉัน (กิน)

เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ

เภทน์ ความแตก (ภิท + ยุ)

วิ. ภิชชนั เภทน์

การแตกไป ชื่อว่า เภทนะ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

โภชนั (วัตถุ) อันเขาพึงกิน (ภุช + ยุ)

วิ. ภุชชิตพพนติ โภชนั (วัตถุ)

วัตถุใด อันเขาพึงกิน เหตุุนั้น วัตถุุนั้น ชื่อว่า อันเขาพึงกิน
เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ

มทุหนั การย่ำยี (ทำลาย) (มทุ + ยุ)

วิ. มทุทียเตติ มทุหนั

อันเขา ย่อมย่ำยี ชื่อว่า การย่ำยี, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

มณาปสสวนา (ตณฺหา) อันหมักหมมอยู่ในอารมณ์อันยังใจให้เอิบอาบ

(มณาป + สว + ยุ)

วิ. มณาเปสุ รูปาทีสุ อาสวตีติ มณาปสสวนา (ตณฺหา)

ตัณหาใด ย่อมหมักหมม ในอารมณ์อันยังใจให้เอิบอาบ เหตุุนั้น ตัณหานั้น
ชื่อว่า อันหมักหมมอยู่ในอารมณ์อันยังใจให้เอิบอาบ, เป็นกัตตุรูป กัตตสาธนะ

มรณั เจตนาเป็นเครื่องยังสัตว์ให้ตาย หรือ หนังสือเป็นเหตุตาย, ความตาย (มร + ยุ)

วิ. มาเรติ เอตยาติ มรณา (เจตนา) หรือ มรติ เตนาติ มรณั (ปณฺณ)

ชน ย่อมยังสัตว์ให้ตาย ด้วยเจตนาุนั้น เหตุุนั้น เจตนาุนั้น ชื่อว่า
เป็นเครื่องยังสัตว์ให้ตาย หรือ นายโฆสกะ ย่อมตาย ด้วยจดหมายุนั้น เหตุุนั้น
ชื่อว่า เป็นเหตุตาย, เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ

วิ. มรียเตติ มรณั

อันเขา ย่อมตาย เหตุุนั้น ชื่อว่า ความตาย, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

มาตุปิตุโปสน์ การเลี้ยงดูซึ่งมารดาและบิดา (มาตุ + ปิตุ + ปุส + ยุ)

วิ. มาตุ จ ปิตุ จ โปสน์ มาตุปิตุโปสน์

การเลี้ยงดู ซึ่งมารดาด้วย ซึ่งบิดาด้วย ชื่อว่า มาตุปิตุโปสนะ
เป็นถาวรรูป ถาวรฐานะ

มานั วัตถุเป็นเครื่องนับ, การนับ (มา + ยุ)

วิ. มินาติ เตนาติ มานั (วัตถุ)

ชน ย่อมนับ ด้วยวัตถุนั้น เหตุุนั้น วัตถุนั้น ชื่อว่า เป็นเครื่องนับ
เป็นกัตตุรูป ทรณฐานะ

มารโมหนิ (กมมิ) เป็นเหตุหลงแห่งมาร (มาร + มุหุ + ยุ)

วิ. มาโร มุยหติ เตนาติ มารโมหนิ (กมมิ)

มาร ย่อมหลงทั่ว ด้วยกรรมนั้น เหตุุนั้น กรรมนั้น ชื่อว่า
เป็นเหตุหลงแห่งมาร เป็นกัตตุรูป ทรณฐานะ

มารวณจันิ (กมมิ) เป็นเครื่องลวงซึ่งมาร (มารุ + วณจุ + ยุ)

วิ. มารุ วณเจติ เตนาติ มารวณจันิ (กมมิ)

พระชีณาสพ ย่อมลวง ซึ่งมาร ด้วยกรรมนั้น เหตุุนั้น กรรมนั้น ชื่อว่า
เป็นเครื่องลวงซึ่งมาร, เป็นกัตตุรูป ทรณฐานะ

มารเสนปปโมหโน (มคโค) เป็นเครื่องหลงทั่วแห่งมารและเสนาของมาร

(มารเสน + ป + มุหุ + ยุ)

วิ. มารเสนา ปมุยหติ เตนาติ มารเสนปปโมหโน (มคโค)

มารและเสนาแห่งมารทั้งหลาย ย่อมหลงทั่ว ด้วยมรรคนั้น เหตุุนั้น มรรคนั้น
ชื่อว่า เป็นเครื่องหลงทั่วแห่งมารและเสนาแห่งมาร, เป็นกัตตุรูป ทรณฐานะ

มุขโโลกนั การแลดูซึ่งหน้า (มุข + อุ + โลก + ยุ)

วิ. มุขสฺส โอลฺโลกนํ มุโขโลกนํ

การแลดู ซึ่งหน้า ชื่อว่า มุโขโลกณะ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

มฺจฺจโน (กาล) เป็นที่พึง (มฺจฺจ + ย + ยุ)

วิ. มฺจฺจติ เอตถาติ มฺจฺจโน (กาล)

สัตว์ ย่อมพ้น ในกาลนี้ เหตุนั้น กาลนั้น ชื่อว่า เป็นที่พ้น
เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ

โมจฺจนา (เวลา) เป็นที่แก้ (มฺจฺจ + ยุ)

วิ. มฺจฺจติ เอตถาติ โมจฺจนา (เวลา)

หมอ ย่อมแก้ (ซึ่งผ้าพันแผล) ในเวลานี้ เหตุนั้น เวลานั้น ชื่อว่า
เป็นที่แก้ เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ

ยาจฺจํ การขอ (ยาจฺจ + ยุ)

วิ. ยาจฺจติ พฺพนฺติ ยาจฺจํ

อันเขา พึงขอ เหตุนั้น ชื่อว่า การขอ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

ยานํ (สกฺก) เป็นเครื่องไป (ยา + ยุ)

วิ. ยาคติ อเนนาติ ยานํ (วาหน)

ชน ย่อมไป ด้วยพาหนะนั้น เหตุนั้น พาหนะนั้น ชื่อว่า
เป็นเครื่องไป เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ

โรชฺจหรณํ ฝ้าอันนำไปซึ่งธุลี, ฝ้าเป็นเครื่องนำไปซึ่งธุลี (โรชฺจ + หรฺ + ยุ)

วิ. โรจฺจํ หรฺตีติ โรชฺจหรณํ (วตฺถ)

ฝ้าใด ย่อมนำไป ซึ่งธุลี เหตุนั้น ฝ้านั้น ชื่อว่า อันนำไปเสียดธุลี
เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

วิ. โรจฺจํ หรฺตีติ เตนาติ โรชฺจหรณํ (วตฺถ)

ชน ย่อมนำไป ซึ่งธลี ด้วยผ้านั้น เหตุนั้น ผ้านั้น ชื่อว่า
เป็นเครื่องนำไปซึ่งธลี เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ

โลกวฑฒโน (ชโน) ผู้ยังโลกให้เจริญ (ลันโลก) (โลก + วฑฒ + ยุ)

วิ. โลกั วฑฒเตตติ โลกวฑฒโน (ชโน)

ชนใด ย่อมยังโลกให้เจริญ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ยังโลกให้เจริญ (ลันโลก)
เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

วยากรณ์ (วจนั) เป็นเครื่องกระทำให้แจ้ง (วิ + อา + กร + ยุ)

วิ. วยากโรติ เตนาติ วยากรณ์ (วจนั)

พระพุทธเจ้า ย่อมทรงกระทำให้แจ้ง ด้วยคำนั้น เหตุนั้น คำนั้น ชื่อว่า
เป็นเครื่องกระทำให้แจ้ง, เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ

วจนั สัททชาตอันเขาฟังกล่าว, สัททชาตเป็นเครื่องอันเขากล่าว, การกล่าว

วิ. วจิตพพนติ วจนั (สัททชาต)

สัททชาตใด อันเขา ฟังกล่าว เหตุนั้น สัททชาตนั้น ชื่อว่า อันเขาฟังกล่าว
เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ

วิ. วุจจติ อเนนาติ วจนั (สัททชาต)

เรื่อง อันเขา ย่อมกล่าว ด้วยสัททชาตนี้ เหตุนั้น สัททชาตนั้น ชื่อว่า
เป็นเครื่องอันเขากล่าว, เป็นกัมมรูป กรณสาธนะ

วิ. วุจเจตติ วจนั

อันเขา ย่อมกล่าว เหตุนั้น ชื่อว่า การกล่าว
เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

วาทวิโมจนั การเปลื้องซึ่งวาทะ (วาท + วิ + มุจ + ยุ)

วิ. วาทสสุ ซึ่งวาทะ ชื่อว่า วาทวิโมจนะ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

วจนฺ การกล่าว (วจุ + ยุ)

วิ. วจนฺ วจนฺ

การกล่าว ชื่อว่า วจนะ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

วาหนฺ (ยานฺ) เป็นเครื่องนำไป (วห + ยุ)

วิ. วหติ เตนาติ วาหนฺ (ยานฺ)

ชน ย่อมนำไป ด้วยยานนั้น เหตุนั้น ยานนั้น ชื่อว่า เป็นเครื่องนำไป เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ

วิกฺขณฺ (ชโน) ผู้บอกอรรถอันประเสริฐ (วิ + จกฺข + ยุ)

วิ. วิเสเสน อตฺถํ จกฺขตีติ วิกฺขณฺ (ชโน)

ชนใด ย่อมบอก ซึ่งอรรถ โดยวิเศษ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้บอกอรรถอันประเสริฐ, เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

วิจฺจณฺ (ปญฺญา) เป็นเครื่องพิจารณา (วิ + จรฺ + ยุ)

วิ. วิจเรติ เอตายาติ วิจฺจณฺ (ปญฺญา)

ชน ย่อมพิจารณา ด้วยปัญญานั้น เหตุนั้น เหตุนั้น ปัญญานั้น ชื่อว่า เป็นเครื่องพิจารณา, เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ

วิญฺญาณํ คุณชาตอันรู้ชัด, ความรู้ชัด (วิ + ญา + ยุ)

วิ. วิชานาตีติ วิญฺญาณํ (คุณชาตํ)

คุณชาตใด ย่อมรู้ชัด เหตุนั้น คุณชาตนั้น ชื่อว่า อันรู้ชัด เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

วิ. วิชานนํ วิญฺญาณํ

ความรู้ชัด ชื่อว่า วิญฺญาณ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

วิญฺญาปนํ (วจนฺ) อันยังบุคคลให้รู้แจ้ง (วิ + ญา + ณาเป + ยุ)

วิ. วิชานาเปตีติ วิญฺญาปนํ (วจนฺ)

คำใด ย่อมยังบุคคลให้รู้แจ้ง เหตุนั้น คำนั้น ชื่อว่า อันยังบุคคลให้รู้แจ้ง
เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

วิโรจโน (ชโน) ผู้รุ่งเรือง, ผู้รุ่งเรืองโดยปกติ (วิ + รุจ)

วิ. วิโรจตีติ วิโรจโน (ชโน)

ชนใด ย่อมรุ่งเรือง เหตุนั้น ชื่อว่า ผู้รุ่งเรือง, เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

วิ. วิโรจติ สีเลนาติ วิโรจโน (ชโน)

ชนใด ย่อมรุ่งเรือง โดยปกติ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้รุ่งเรือง
โดยปกติ เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ ลงในอรรถแห่งตัสสีละ

วิเสสาธิมโม (ธมโม) เป็นเหตุถึงซึ่งคุณวิเศษ (วิเสส + อธิ + คม + ยุ)

วิ. วิเสสํ คุณํ อธิคจฺฉติ เตนาติ วิเสสาธิมโน (ธมโม)

บุคคล ย่อมถึงทับ ซึ่งคุณ อันวิเศษ ด้วยธรรมนั้น เหตุนั้น ธรรมนั้น
ชื่อว่า เป็นเหตุถึงทับซึ่งคุณวิเศษ, เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ

วุฏฺฐานํ การออก (อุ + ฐา + ยุ)

วิ. วุฏฺฐหนํ วุฏฺฐานํ

การออก ชื่อว่า วุฏฺฐานะ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

เวทนา ความรู้แจ้งอารมณ์ (วิท + ยุ) หรือ การเจ็บปวด (วิธ + เปียดเปียน) + ยุ)

วิ. วิทฺทหนํ เวทนา

การรู้แจ้ง ชื่อว่า เวทนา, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

โวทาปนํ การยังจิตให้ผ่องแผ้ว (วิ + ทา + ณาเป + ยุ)

วิ. วิทาปนํ โวทาปนํ

การยังจิตให้ผ่องแผ้ว ชื่อว่า โวทาปนนะ, เป็นภาวสาธนะ ภาวสาธนะ

สมโณ (ภิกขุ) ผู้สงบ (สม + ญ)

วิ. สมมติติ สมโณ (ภิกขุ)

ภิกษุใด ย่อมสงบ เหตุนั้น ภิกษุนั้น ชื่อว่า ผู้สงบ, เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

สัณณนา (วาจา) เป็นเครื่องอันท่านพรรณนาพร้อม (สั + วรรณ + ญ)

วิ. สัณณียเต เอตยาติ สัณณนา (วาจา)

เนื้อความ อันท่านย่อมพรรณนา พร้อมด้วยวาจานั้น เหตุนั้น วาจานั้น
ชื่อว่า เป็นเครื่องอันท่านพรรณนาพร้อม, เป็นกัมมรูป กรรมสาธนะ

สมปรายนา (คติ) เป็นที่ไปในเบื้องหน้าพร้อม

วิ. สั ปริ ยาติ เอตถาติ สมปรายนา (คติ)

สัตว์ ย่อมไป เบื้องหน้า พร้อม ในคตินี้ เหตุนั้น ภาวนั้น ชื่อว่า
เป็นที่ไปในเบื้องหน้าพร้อม, เป็นกัตตุรูป อธิกรรมสาธนะ

สมมุชชนิ กาลเป็นที่กวาด, การกวาด (สั + มชช + ญ)

วิ. สมมุชชติ เอตถาติ สมมุชชโน (กาล)

ชน ย่อมกวาด ในกาลนี้ เหตุนั้น กาลนั้น ชื่อว่า เป็นที่กวาด
เป็นกัตตุรูป อธิกรรมสาธนะ

วิ. สมมุชชียเตติ สมมุชชนิ

อันเขา ย่อมกวาด เหตุนั้น ชื่อว่า การกวาด, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

สมมุชชนี (สาขา) เป็นเครื่องกวาด (สั + มชช + ญ) (อี่ เครื่องหมาย อิตถิลิงค์)

วิ. สมมุชชติ เอตยาติ สมมุชชนี (สาขา)

ชน ย่อมกวาด ด้วยกิ่งนั้น เหตุนั้น กิ่งนั้น ชื่อว่า
เป็นเครื่องกวาด, เป็นกัตตุรูป กรรมสาธนะ

สโมธานิ การประชุมลง (สั + โอ + ธา + ญ)

วิ. สโมธาตพพุนติ สโมธานิ

อันเขา พึงประชุมลง เหตุนั้น ชื่อว่า สโมธานะ, เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

สรณ (รัตนตตย) เป็นที่ระลึกถึง (สร + ยุ)

วิ. สรติ นนติ สรณ (รัตนตตย)

ชน ย่อมระลึก ซึ่งพระรัตนตรัยนั้น เหตุนั้น พระรัตนตรัยนั้น
ชื่อว่า เป็นที่ระลึก, เป็นกัตตุรูป กัมมสาธนะ

สยน์ ที่เป็นที่นอน, การนอน (สี + ยุ)

วิ. สยติ เอตถาติ สยน์ (จาน)

ชน ย่อมนอน ในที่นี้ เหตุนั้น ที่นั้น ชื่อว่า เป็นที่นอน,
เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ

วิ. สยิตพพนติ สยน์

อันเขา พึงนอน เหตุนั้น ชื่อว่า การนอน,

หรือ วิ. สยน์ สยน์

การนอน ชื่อว่า สยนะ, เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

สวน์ ที่เป็นที่ฟัง, การฟัง (สุ + ยุ)

วิ. สฺนนาติ เอตถาติ สวน์ (จาน)

ชน ย่อมฟัง ในที่นี้ เหตุนั้น ที่นั้น ชื่อว่า เป็นที่ฟัง,
เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ

วิ. สฺยยเตติ สวน์

อันเขา ย่อมฟัง เหตุนั้น ชื่อว่า การฟัง, เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

สหน ความอดกลั้น (สห + ยุ)

วิ. สหียเตติ สหน

อันเขา ย่อมอดกลั้น เหตุนั้น ชื่อว่า ความอดกลั้น, เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

สาสน (วจน) คำเป็นเครื่องกล่าวสอน, พระดำรัสเป็นที่อันพระศาสดาทรงสั่งสอน,

การกล่าวสอน หรือ ศาสนา (สาสุ + ยุ), หรือ คำสอนอันขจัดเสียซึ่งกิเลส(สสุ + ยุ)

วิ. สาสติ เตนาติ (วจน)

พระพุทธเจ้า ย่อมกล่าวสอน ด้วยคำนั้น เหตุนั้น คำนั้น ชื่อว่า
เป็นเครื่องกล่าวสอน, เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ

วิ. สาสียเตติ สาสนั (วจน)

พระดำรัสใด อันพระศาสดา ย่อมทรงสั่งสอน เหตุนั้น พระดำรัสนั้น ชื่อว่า
เป็นที่อันพระศาสดาทรงสั่งสอน, เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ

วิ. สาสียเตติ สาสนั

อันเขา ย่อมกล่าวสอน เหตุนั้น ชื่อว่า ศาสนา

หรือ วิ. สาสนั สาสนั

การกล่าวสอน ชื่อว่า ศาสนา, เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

วิ. กิเลส สาสตีติ สาสนั (วจน)

คำพูดใด ย่อมกำจัดเสีย ซึ่งกิเลสทั้งหลาย เหตุนั้น คำพูดนั้น ชื่อว่า
อันขจัดเสียซึ่งกิเลส, เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

สีสเวจณี ผ่าเป็นเครื่องพันซึ่งศีรชะ, การพันซึ่งศีรชะ (สีส + เวจ + ยุ)

วิ. สสั เวเจติ เตนาติ สีสเวจณี (วตถ)

ชน ย่อมพัน ซึ่งศีรชะ ด้วยผ้านั้น เหตุนั้น ผ้านั้น ชื่อว่า
เป็นเครื่องพันซึ่งศีรชะ, เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ

วิ. สีสสส เวจณี สีสเวจณี

การพัน ซึ่งศีรชะ ชื่อว่า สีสเวจณะ, เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

สุขานุภวนั (จान) เป็นที่เสวยซึ่งสุข (สุข + อนุ + ภู + ยุ)

วิ. สุขั อนุภวติ เอตถาติ สุขานุภวนั (จาน)

เทวดา ย่อมเสวย ซึ่งสุข ในที่นี้ เหตุนั้น ที่นั้น ชื่อว่า เป็นที่เสวยสุข
เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ

สุปนํ การหลับ (สุป + ยุ)

วิ. สุปยเตติ สุปนํ

อันเขา ย่อมหลับ เหตุนั้น ชื่อว่า การหลับ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

สุราปานํ ที่เป็นที่ดื่มซึ่งสุรา, การดื่มซึ่งสุรา (สุรา + ปา + ยุ)

วิ. สุรํ ปิวติ เอตถาติ สุราปานํ (จानํ)

นักเลง ย่อมดื่ม ซึ่งสุรา ในที่นี้ เหตุนั้น ที่นั้น ชื่อว่า เป็นที่ดื่มซึ่งสุรา เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ

วิ. สุราย ปิวนํ สุราปานํ

การดื่ม ซึ่งสุรา ชื่อว่า สุราปานะ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

สุริยตถงคฺมนอ (กาลอ) เป็นที่ถึงซึ่งอันตั้งอยู่ไม่ได้แห่งพระอาทิตย์ (สุริย + อตถํ + คม + ยุ)

วิ. สุริโย อตถํ คจฺจติ เอตถาติ สุริยตถงคฺมนอ (กาลอ)

พระอาทิตย์ ย่อมถึง ซึ่งอันตั้งอยู่ไม่ได้ ในกาลนี้ เหตุนั้น กาลนั้น

ชื่อว่า เป็นที่ถึงซึ่งอันตั้งอยู่ไม่ได้แห่งพระอาทิตย์, เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

สุริยคฺคฺมนอ (กาลอ) เป็นที่ขึ้นไปแห่งพระอาทิตย์ (สุริย + อุ + คม + ยุ)

วิ. สุริโย อุคฺคจฺจติ เอตถาติ สุริยคฺคฺมนอ (กาลอ)

พระอาทิตย์ ย่อมขึ้นไป ในกาลนี้ เหตุนั้น กาลนั้น ชื่อว่า

เป็นที่ขึ้นไปแห่งพระอาทิตย์, เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ

สุลาโรปนํ การยกขึ้นซึ่งหลาว (สุล + อา + รุป + ยุ)

วิ. สุลสฺส อาโรปนํ สูลาโรปนํ

การยกขึ้น ซึ่งหลาว ชื่อว่า สูลาโรปนะ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

โสภนํ วัตถุอันงาน, ความรุ่งเรือง (ความงาม) (สุภ + ยุ) (โสภณ ก็มี)

วิ. สุภตฺติติ โสภนํ (วตฺตุ)

วัตถุใด ย่อมงาม เหตุนั้น วัตถุนั้น ชื่อว่า งาม, เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ
วิ. สุภัน โสภโน

ความงาม ชื่อว่า โสภนะ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

หตถโรหนา (เวลา) เป็นที่ล้างซึ่งมือ (หตถ + โรห + ยุ)

วิ. หตถ์ โรหติ เอตถาติ หตถโรหนา (เวลา)

ชน ย่อมล้าง ซึ่งมือ ในเวลานี้ เหตุนั้น เวลานั้น ชื่อว่า เป็นที่ล้างซึ่งมือ
เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ

อกโกธโน (ชีณาสโว) ผู้ไม่โกรธโดยปกติ (น + กุธ + ยุ)

วิ. น กุชฌติ สีเลนาติ อกโกธโน (ชีณาสโว)

พระชีณาสพใด ย่อมไม่โกรธ โดยปกติ เหตุนั้น พระชีณาสพนั้น
ชื่อว่า ผู้ไม่โกรธโดยปกติ, เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ ลงในอรรถแห่งสี่ละ

อชฺเฌสนา วาจาเครื่องเชื่อเชิญ, การเชื่อเชิญ (อชิ + อสิ + ยุ)

วิ. อชฺเฌสติ เอตยาติ อชฺเฌสนา (วาจา)

ชน ย่อมเชื่อเชิญ ด้วยวาจานั้น เหตุนั้น วาจานั้น ชื่อว่า เป็นเครื่องเชื่อเชิญ
เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

วิ. อชิ เอสนํ อชฺเฌสนา

การแสวงหา ยิง ชื่อว่า การเชื่อเชิญ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

อชฺโฌसानํ การหยั่งลง (อชิ + โอ + สา + ยุ)

วิ. อชฺโฌสายนเตติ อชฺโฌसानํ

อันสัตรุ์ ย่อมหยั่งลง เหตุนั้น ชื่อว่า อชฺโฌसानะ
เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

อณฺชนํ (เภสชฺช) เป็นเครื่องหยอด (อณฺช + ยุ)

วิ. อณฺชติ เตนนาติ อณฺชนํ (เภสชฺช)

ภิกษุ ย่อมหยอด ด้วยยานั้น เหตุนั้น ยานนั้น ชื่อว่า เป็นเครื่องหยอด

เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ

อนฺตรธาโน มนฺตํอันหายไ, มนฺตํเป็นเหตุหายไ, ความอันตรธาน (อนฺตร + ธา + ยุ
หรือ อนฺตรธา + ยุ)

วิ. อนฺตรธายตีติ อนฺตรธาโน (มนฺโต)

มนฺโตโย ย่อมหายไ เหตุณั้ มนฺตณั้ ชื่อว่า อันหายไ,
เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

วิ. อนฺตรธายติ เตนธาติ อนฺตรธาโน (มนฺโต)

เขา ย่อมหายไ ด้วยมนฺตณั้ เหตุณั้ มนฺตณั้ ชื่อว่า เป็นเหตุหายไ
เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ

วิ. อนฺตรธานํ อนฺตรธานํ

ความหายไ ชื่อว่า อันตรธาน, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

อนฺโมทนา วาจ่าเป็นเครื่องบั้นเทิงตาม, กาลเป็นทีบั้นเทิงตาม, การบั้นเทิงตาม
(อนฺโมทนา)

วิ. อนฺโมทนต์ติ เอตยาติ อนฺโมทนา (วาจ่า)

ภิกษุทั้งหลาย ย่อมบั้นเทิงตาม (อนฺโมทนา) ด้วยวาจ่าณั้ เหตุณั้ วาจ่าณั้
ชื่อว่า เป็นเครื่องบั้นเทิงตาม (อนฺโมทนา), เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ

วิ. อนฺโมทนต์ติ เอตธาติ อนฺโมทโน (กาล)

ภิกษุทั้งหลาย ย่อมบั้นเทิงตาม (อนฺโมทนา) ในกาลนี้ เหตุณั้ กาลณั้
ชื่อว่า เป็นทีบั้นเทิงตาม (อนฺโมทนา), เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ

วิ. อนฺโมทิตพพนต์ติ อนฺโมทนา

อันเขา พึงบั้นเทิงตาม เหตุณั้ ชื่อว่า การอนฺโมทนา, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

อนฺเสนา กิริยาเป็นเครื่องแสวงหาอันไม่สมควร, เขตเป็นทีแสวงหาไม่สมควร,
การแสวงหาอันไม่สมควร (น + เส + ยุ)

วิ. อปฺปฏิรูปํ เอสติ เอตยาติ อนฺเสนา (กิริยา)

ภิกษุ ย่อมแสวงหา ไม่สมควร ด้วยกิริยานั้น เหตุนั้น กิริยานั้น ชื่อว่า
เป็นเครื่องแสวงหาไม่สมควร, เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ

วิ. อปปฏิรูปุ์ เอสติ เอตถาติ อเนสนิ (จานิ)

ภิกษุ ย่อมแสวงหา ไม่สมควร ในเขตนี้ เหตุนั้น เขตนั้น ชื่อว่า
เป็นที่แสวงหาไม่สมควร, เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ

วิ. อปปฏิรูปุ์ เอสนึ อเนสนึ

การแสวงหาอันไม่สมควร ชื่อว่า อเนสนะ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

อพพาหณิ (วิริยิ) เป็นเครื่องถอนออก (อา + วห + ยุ)

วิ. อพพหติ เอเตนาติ อพพาหณิ (วิริยิ)

ชน ย่อมถอนออก ด้วยความเพียรนั้น เหตุนั้น ความเพียรนั้น
ชื่อว่า เป็นเครื่องถอนออก, เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ

อพภกขานิ การกล่าวตู่ (อภิ + อา + ขา + ยุ) แปลง อภิ เป็น อพภ ลบ อา ช้อน ก

วิ. อสจุเจเน อภกขานิ อพภกขานิ

การกล่าว ด้วยเรื่องอันไม่จริง ชื่อว่า การกล่าวตู่, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

อภิวาหนิ การกราบ (อภิ + วนุท + ยุ)

วิ. อภิวนุหนิ อภิวาหนิ

การกราบ ชื่อว่า อภิวาหนะ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

อรุณคฺคมนา (เวลา) เป็นที่ขึ้นไปแห่งอรุณ (อรุณ + อุ + คม + ยุ)

วิ. อรุโณ อุคฺคจฺจติ เอตถาติ อรุณคฺคมนา (เวลา)

อรุณ ย่อมขึ้นไป ในเวลานี้ เหตุนั้น เวลานั้น ชื่อว่า เป็นที่ขึ้นไปแห่งอรุณ
เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ

อากขุณนิ วัตถุอันเขาพึงคร่ำมา, การคร่ำมา (อา + กขุณ + ยุ)

อาโรหณี การร้องไห้ทั่ว (อา + รุห + ยุ)

วิ. อาโรหยเตติ อาโรหณี

อันเขา ย่อมร้องไห้ทั่ว เหตุนั้น ชื่อว่า การร้องไห้ทั่ว, เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

อวารณิ (องคิ) เป็นเครื่องปกปิด (อา + วร + ยุ)

วิ. อวาเรติ เตนาติ อวารณิ (องคิ)

บุคคล ย่อมปกปิด ด้วยอวัยวะนั้น เหตุนั้น อวัยวะนั้น ชื่อว่า เป็นเครื่องปกปิด เป็นกัตตุสาธนะ กรรมสาธนะ

อาวิณชนิ (วตถุ) เป็นเครื่องชัก (สายยุ) (อา + วิชิ + ยุ)

วิ. อาวิณชติ เตนาติ อาวิณชนิ (วตถุ)

เขา ย่อมชัก ด้วยวัตถุนั้น เหตุนั้น วัตถุนั้น ชื่อว่า เป็นเครื่องชัก เป็นกัตตุรูป กรรมสาธนะ

อาวิภาวนิ การยังเนื้อความให้เป็นแจ้ง (อาวิ + ภู + ฌ + ยุ)

วิ. อาวิ ภาวาเปตพพุนติ อาวิภาวนิ

อันเขา พึงยังเนื้อความให้เป็น แจ้ง เหตุนั้น ชื่อว่า อาวิภาวนะ เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

อาสนิ ที่เป็นที่นั่ง, การนั่ง (อาส + ยุ)

วิ. อาสติ เอตถาติ อาสนิ (จานิ)

ภิกษุ ย่อมนั่ง ในที่นี้ เหตุนั้น ที่นั้น ชื่อว่า เป็นที่นั่ง กัตตุรูป อธิกรรมสาธนะ

วิ. อาสิตพพุนติ อาสนิ

อันเขาพึงนั่ง เหตุนั้น ชื่อว่า การนั่ง, เป็นถาวรรูป ถาวรสาธนะ

อาหุณิ (วตถุ) อันเขาพึงนำมาบูชา (อา + หุ + ยุ)

วิ. อาเนตฺวา หุนิตพฺพนฺติ อาหุณฺ (วตฺถุ)
วัตฺถุใด อันเขา พึงนำมาแล้วบุชา เหตุนั้น วัตฺถุนั้น ชื่อว่า
อันเขาพึงนำมาบุชา เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ

อาพาหนิ (จານิ) เป็นที่นำมาเผา (อา + ทท + ยุ) แปลง ท เป็น พ จีฆะ อ เป็น อา

วิ. อาคนฺตฺวา ทหนฺติ เอตฺถาติ อาพาหนิ (จານิ)
ชนทั้งหลาย (นำ) มาแล้ว ย่อมเผา ในที่นี้ เหตุนั้น ที่นั้น เป็นที่นำมาเผา
เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ

อินทฺริยทมนิ อารมณฺเป็นเครื่องฝึกซึ่งอินทฺริย, การฝึกซึ่งอินทฺริย

(อินทฺริย + ทม + (ทม) + ยุ)

วิ. อินทฺริยานิ + ทมติ เตนาคิ อินทฺริยทมนิ (อารมณฺ)
ภิกษุ ย่อมฝึก ซึ่งอินทฺริยทั้งหลาย ด้วยอารมณฺนั้น เหตุนั้น อารมณฺนั้น
ชื่อว่า เป็นเครื่องฝึกซึ่งอินทฺริย, เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ

วิ. อินทฺริยสฺส ทมนิ อินทฺริยทมนิ
การฝึกซึ่งอินทฺริย ชื่อว่า อินทฺริยทมนะ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

อุกฺเขปนิ การยกวัตร (อุ + ชิป + ยุ)

วิ. อุกฺชิปิยเตติ อุกฺเขปนิ
อันเขา ย่อมยกวัตร เหตุนั้น ชื่อว่า การยกวัตร, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

อุกฺกฺจฺจานิ (วิริยิ) เป็นเครื่องบาคับัน (อุ + จา + ยุ)

วิ. อุกฺกฺจฺจาคิ เตนาคิ อุกฺกฺจฺจานิ (วิริยิ)
บุคคล ย่อมบาคับัน ด้วยความเพียรนั้น เหตุนั้น ความเพียรนั้น
ชื่อว่า เป็นเครื่องบาคับัน เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ

อุปฺกฺกฺจฺจานิ ที่เป็นที่เข้าไปตั้งไว้, ที่เป็นที่ยำรุง, การบำรุง (อุป + จา + ยุ)

- วิ. อุปคนตฺวา ติฏฺฐติ เอตถาติ อุปฺภูจฺานํ (จฺานํ)
 ขน ย่อมเข้าไปตั้งไว้ ในที่นี้ เหตุนั้น ที่นั้น ชื่อว่า เป็นที่เข้าไปตั้งไว้
 เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ
- วิ. อุปฺภูจฺหติ เอตถาติ อุปฺภูจฺานํ (จฺานํ)
 ขน ย่อมบำรุง ในที่นี้ เหตุนั้น ที่นั้น ชื่อว่า เป็นที่บำรุง
 เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ
- วิ. อุปฺภูจฺหนํ อุปฺภูจฺานํ
 การบำรุง ชื่อว่า อุปฺภูจฺานะ, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

อุปฺนยฺหนํ การเข้าไปผูก (อุป + นหฺ + ย + ยุ)

- วิ. อุปฺนยฺหเตติ อุปฺนยฺหนํ
 อันเขา ย่อมเข้าไปผูก เหตุนั้น ชื่อว่า การเข้าไปผูก
 เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

อุปฺปชฺชนํ การเกิดขึ้น (อุ + ปทฺ + ยุ)

- วิ. อุปฺปชฺชิตพฺพนติ อุปฺปชฺชนํ
 อันเขา พึ่งเกิดขึ้น เหตุนั้น ชื่อว่า การเกิดขึ้น, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

อุปฺปตฺนํ (จฺานํ) เป็นที่เหาะขึ้น (อุ + ปตฺ + ยุ)

- วิ. อุปฺปตฺติ เอตถาติ อุปฺปตฺนํ (จฺานํ)
 พระอรหันต์ ย่อมเหาะขึ้น ในที่นี้ เหตุนั้น ที่นั้น ชื่อว่า
 เป็นที่เหาะขึ้น เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ

อุปฺปชฺชนํ การเข้าถึง (อุป + ปทฺ + ยุ)

- วิ. อุปฺปชฺชิตพฺพนติ อุปฺปชฺชนํ
 อันเขา พึ่งเข้าถึง เหตุนั้น ชื่อว่า การเข้าถึง, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

โอตฺรณํ การข้ามลง (โอ + ตฺร + ยุ)

วิ. โอตริตพพุนติ โอตรณั

อันเขาพึงข้ามลง เหตุนั้น ชื่อว่า การข้ามลง, เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

โอปมมปฏิบัติปาหนั (วจนั) เป็นเครื่องยังความเป็นแห่งอุปมาให้ถึงเฉพาะ (โอปมม + ปฏิ + ปท + ยุ)

วิ. โอปมมัม ปฏิปาเทติ เตนาติ โอปมมปฏิบัติปาหนั (วจนั)

ชน ยังความเป็นแห่งอุปมา ย่อมให้ถึงเฉพาะ ด้วยคำนั้น เหตุนั้น คำนั้น ชื่อว่า เป็นเครื่องยังความถึงเฉพาะ, เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ

นามกิตกั ปัจจัยนอกแบบ ๑๔ ตัว

อาวิ ปัจจัย

ภยทสสาวี (ชโน) ผู้เห็นซึ่งภัยโดยปกติ

วิ. ภยั ปสสติ สีเลนาติ ภยทสสาวี (ชโน)

ชนใด ย่อมเห็น ซึ่งภัย โดยปกติ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้เห็นซึ่งภัยโดยปกติ เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

อิน ปัจจัย

ชีโน (ภควา) ผู้ชนะ (ชี+อิน)

วิ. ชินาตีติ ชีโน (ภควา)

พระผู้มีพระภาคใด ย่อมชนะ เหตุนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้านั้น ชื่อว่า ผู้ทรงชนะ เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

สุปินั ความหลับ (ฝึน) (สุป + อิน)

วิ. สุปยเตติ สุปินํ

อันเขา ย่อมหลับ (ฝัน) เหตุนั้น ชื่อว่า ความหลับ (ฝัน)

เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

อีก ปัจจัย

คมิโก (ชโน) ผู้ควรไป, ผู้ปรารถนาจะไป, ผู้ไป (คม + อิก) (มีลักษณะคล้ายกับตัทธัต)

วิ.คนตุํ ภพโพติ คมิโก

ชนใด เป็นผู้ควร เพื่ออันไป เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ควรไป

วิ.คนตุํ อิจจตีติ คมิโก

ชนใด ย่อมปรารถนา เพื่ออันไป เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ปรารถนาจะไป

วิ.คจจตีติ คมิโก

ชนใด ย่อมไป เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้ไป , เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

โอบนยโก (ธมโม) อันควรน้อมเข้ามาในตน (อุป + นี + อิก)

วิ.(อตตนิ) อุปเนตุํ ภพโพติ โอบนยโก (ธมโม)

ธรรมใด เป็นสิ่งสมควร เพื่ออันน้อมไป ในตน เหตุนั้น ธรรมนั้น ชื่อว่า

อันควรน้อมเข้ามาในตน, เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

ทีปิกา (ธมชาติ) อันส่องสว่าง (ทีป + อิก)

วิ.ทีปปตีติ ทีปิกา (ธมชาติ)

ธรรมชาติใด ย่อมส่องสว่าง เหตุนั้น ธรรมชาตินั้น ชื่อว่า ผู้ส่องสว่าง เป็นกัตตุรูป

กัตตุสาธนะ

ณฺก ปัจจย

การุโก ผู้กระทำโดยปกติ (กร + ณฺก)

วิ. กโรติ สีเลนาติ การุโก (ชโน)

ชนใด ย่อมกระทำ โดยปกติ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้กระทำโดยปกติ เป็นกัตตุ-
รูป กัตตุสาธนะลงในอรรถแห่งตัสสีละ

ตยย ปัจจย

ฉาตยย (ธมฺมาต) อันเขาพึงรู้ (ฉา + ตยย)

วิ. ฉาตพฺพนฺติ ฉาตยย (ธมฺมาต)

ธรรมาตใด อันเขา พึงรู้ เหตุนั้น ธรรมาตนั้น ชื่อว่า อันเขาพึงรู้
เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ

ปาตยย (อุทก) อันเขาพึงดื่ม (ปา + ตยย)

วิ. ปาตพฺพนฺติ ปาตยย (อุทก)

น้ำใด อันเขา พึงดื่ม เหตุนั้น น้ำนั้น ชื่อว่า อันเขาพึงดื่ม
เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ

ปตตยย (ฐาน) อันเขาพึงถึง (ปท + ตยย)

วิ. ปตตพฺพนฺติ ปตตยย (ฐาน)

ฐานะใด อันเขา พึงถึง เหตุนั้น ฐานะนั้น ชื่อว่า อันเขาพึงถึง
เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ

ทญฺจยย (รูป) อันเขาพึงเห็น (ทิส + ตยย)

วิ. ทญฺจพฺพนฺติ ทญฺจยย (รูป)

รูปใด อันเขา พึงเห็น เหตุนั้น รูปนั้น ชื่อว่า อันเขาพึงเห็น

เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ

ลทฤษฎย์ (วตถุ) อันเขาพึงได้ (ลภ + ตยย)

วิ.ลภิตพพนติ ลทฤษฎย์ (วตถุ)

วตถุใด อันเขา พึงได้ เหตุนั้น วตถุนั้น ชื่อว่า อันเขาพึงได้

เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ

ตถ ปัจจย

อาคนตุโก ผู้จรมมา

วิ.อาคจฉตีติ อาคนตุโก (ภิกขุ)

ภิกษุใด ย่อมมา เหตุนั้น ภิกษุนั้น ย่อมจรมมา เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

ม ปัจจย

ทุโม (รุกโข) ผู้เจริญ (ทุ + ม)

วิ.ทวตีติ ทุโม (รุกโข)

ต้นไม้อะไร ย่อมเจริญ เหตุนั้น ต้นไม้นั้น ชื่อว่า ผู้เจริญ กัตตุรูป กัตตุสาธนะ

ทุโม (รุกโข) เป็นที่อันเขาเบียดเบียน (ทุ + ม)

วิ.ทุนยตีติ ทุโม (รุกโข)

ต้นไม้อะไร อันเขา ย่อมเบียดเบียน เหตุนั้น ต้นไม้นั้น ชื่อว่า เป็นที่อันเขา

เบียดเบียนเป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ

ธาม (สภาโว) อันตั้งอยู่ (เรียวแรง) (ธ + ม)

วิ.ธาสตีติ ธาม (สภาโว)

สภาพใด ย่อมตั้งอยู่ เหตุนั้น สภาพนั้น ชื่อว่า ผู้ตั้งอยู่

พหุมา (ปุคคโล) ผู้ยิ่งใหญ่ (พหุ + ม)

วิ.พหุติ วุทธิ คจฉตีติ พหุมา (ปุคคโล)

บุคคลใด ย่อมยิ่งใหญ่ คือว่า ย่อมถึง ซึ่งความเจริญ เหตุนั้น บุคคลนั้น

ชื่อว่า ผู้ยิ่งใหญ่ (พระเวทก็เรียก) เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

ภิโม (ยกุโข) เป็นแดนกลัว (ภี + ม)

วิ. ภยติ ตสฺมาติ ภีโม (ยกุโข)

ชน ย่อมกลัว แต่ยกนั้น เหตุนั้น ยกษนั้น ชื่อว่า เป็นแดนกลัว
เป็นกัตตุรูป อปาทานสาธนะ

ยาโม (กาโล) กาลอันไป (ยา + ม)

วิ. ยาตีติ ยาโม (กาโล)

กาลใด ย่อมไป เหตุนั้น กาลนั้น ชื่อว่า อันไป เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

โยคกุเขโม (ธมฺโม) ธรรมเป็นแดนเกษมจากโยคะ (โยค + จิ + ม)

วิ. โยคา ขยนติ เอตสฺมาติ โยคกุเขโม

พระชีณาสพทั้งหลาย ย่อมเกษม จากโยคะ แต่ธรรมนั้น เหตุนั้น ธรรมนั้น
ชื่อว่าเป็นแดนเกษมจากโยคะ เป็นกัตตุรูป อปาทานสาธนะ

ร ปัจจัย

อนตโก (สภาโว) ผู้กระทำซึ่งที่สุด (อนต + กร + ร)

วิ. อนตํ กโรตีติ อนตโก (สภาโว)

สภาพใด ย่อมกระทำ ซึ่งที่สุด เหตุนั้น สภาพนั้น ชื่อว่า ผู้กระทำซึ่งที่สุด
เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

อติสมพาร์ (จกฺวาล) อันคับแคบยิ่ง (อติ + ส + พารุ + ร)

วิ. อติสมพาเรตีติ อติสมพาร์ (จกฺวาล)

จักรวาลใด ย่อมคับแคบยิ่ง เหตุนั้น จักรวาลนั้น ชื่อว่า อันคับแคบยิ่ง เป็นกัตตุรูป
กัตตุสาธนะ

รตฺถ ปัจจย

วตฺถ (จານ) ที่เป็นที่อยู่ (วส + รตฺถ)

วิ. วสตี เอตถาติ วตฺถ (จาน)

ชน ย่อมอยู่ ที่ในนี้ เหตุนั้น ที่นั้น ชื่อว่า เป็นที่อยู่ เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ

สตฺถ (ชโน) ผู้สอน (สาส + รตฺถ)

วิ.สาสตีติ สตฺถ (ชโน)

ชนใด ย่อมสอน เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้สอน เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

รम्म ปัจจย

กम्म (กิจจ) อันเขาพึงกระทำ (กร + รम्म)

วิ. กาทพฺพนฺติ กम्म (กิจจ)

กิจใด อันเขา พึงกระทำ เหตุนั้น กิจนั้น ชื่อว่า อันเขาพึงกระทำ เป็นกัมมรูป
กัมมสาธนะ

ธมฺโม (สภาโว) ผู้ทรงไว้ (ธร + รम्म)

วิ. ธาเรตีติ ธมฺโม (สภาโว)

สภาพใด ย่อมทรงไว้ เหตุนั้น สภาพนั้น ชื่อว่า ผู้ทรงไว้ เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

ริจฺจ ปัจจย

กิจจ (กम्म) อันเขาพึงกระทำ (กร + ริจฺจ)

วิ.กาทพฺพนฺติ กิจจ (กम्म)

กรรมใด อันเขา พึงกระทำ เหตุนั้น กรรมนั้น ชื่อว่า อันเขา พึงกระทำ
เป็นกัมมรูป เป็นกัมมสาธนะ

ริตุ ปัจฉัย

ธิดา (อิติ) ผู้อันมารดาและบิดาทรงไว้ (ธฺ + ริตุ)

วิ.ธฺริยเตติ ธิดา (อิติ)

หญิงใด อันมารดาและบิดา ย่อมทรงไว้ เหตุนั้น หญิงนั้น ชื่อว่า
ผู้อันมารดาและบิดาทรงไว้ เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ

บิดา (บุริโส) ผู้รักษา (ปา + ริตุ)

วิ. ปาตีติ บิดา (บุริโส)

บุรุษ ย่อมรักษา เหตุนั้น บุรุษนั้น ชื่อว่า ผู้รักษา เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

ริริย ปัจฉัย

กิริยา อันเขาพึงกระทำ การกระทำ (กรฺ + ริริย)

วิ. กาทพฺพาทิ กิริยา (ธฺมฺชาติ)

ธรรมชาติใด อันเขา พึงกระทำ เหตุนั้น ธรรมชาตินั้น ชื่อว่า อันเขาพึงกระทำ
เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ

วิ. กรณํ กิริยา

การกระทำ ชื่อว่า กิริยา เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

ราตุ ปัจฉัย

ภาดา (ชโน) ผู้กล่าว (ก่อน) (ภาส + ราตุ)

วิ.(ปุพฺเพ) ภาสตีติ ภาดา (ชโน)

ชนใด ย่อมกล่าว (ก่อน) เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า ผู้กล่าวก่อน
เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

มาตา (อิติ) ผู้นับถือ (ซึ่งบุตรโดยธรรม) (มา + ราตุ)

วิ. (ธฺเมน ปุตฺตํ) มาเนตีติ มาตา (อิติ)

หญิงใด ย่อมนับถือ (ซึ่งบุตรโดยธรรม) เหตุนั้น หญิงนั้น ชื่อว่า ผู้นับถือ
(ซึ่งบุตรโดยธรรม) เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

ปัจจัยพิเศษบางตัว

คิรา (วาจา) อันบุคคลพึงเปล่ง (เค + อิริ)

วิ.เคตพาติ คิรา (วาจา)

วาจาใด อันบุคคลพึงเปล่ง เหตุนั้น วาจา นั้น ชื่อว่า อันบุคคลพึงเปล่ง
เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ

ทารุโณ (สภาโว) อันโหดร้าย (ทร + อุณา)

วิ.ทาเรตีติ ทารุโณ (สภาโว)

สภาพใด ย่อมโหดร้าย เหตุนั้น สภาพนั้น ชื่อว่า อันโหดร้าย เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

ปภงฺคุณฺ (วัตถุ) อันผู้พึง (ป + ภณฺช + อุณา)

วิ.วัตถุใด ย่อมผู้พึง เหตุนั้น วัตถุ นั้น ชื่อว่า อันผู้พึง เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

สมพฺหุลา (ภิกฺขุ) ผู้มากพร้อม (สํ + ป + หุ + ล)

วิ.ภิกฺขุเหล่าใด ย่อมพร้อมพอ พร้อม เหตุนั้น ภิกฺขุเหล่านั้น ชื่อว่า ผู้มากพร้อม
เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

สาธฺ ขนผู้ยังประโยชน์ตนและประโยชน์ของผู้อื่นให้สำเร็จ, กรรมอันเขาพึงให้สำเร็จล่วงส่วน

(สาธฺ + อุ)

วิ.สปรหิตฺติ สาธฺเตตีติ สาธฺ (ชโน)

ชนใด ย่อมยังประโยชน์ตนและประโยชน์ของผู้อื่นให้สำเร็จ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า
ผู้ยังประโยชน์ตนและประโยชน์ของผู้อื่นให้สำเร็จ เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

วิ.อจฺจนฺตฺติ สาธฺเตตพฺพนฺติ สาธฺ (กมฺม)

กรรมใด อันเขา พึงให้สำเร็จ ล่วงส่วน เหตุนั้น กรรมนั้น ชื่อว่า อันเขาพึงให้สำเร็จ
ล่วงส่วนเป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ

เสยยา เป็นที่นอน (สี + ย) ลง อา เครื่องหมาย อิต

วิ.สยนฺติ เอตถาติ เสยยํ (จານํ)

ชนทั้งหลาย ย่อมนอน ในที่นี้ เหตุนี้ ที่นั้น ชื่อว่า เป็นที่นอน เป็นกัตตุรูป

อธิกรณสาธนะ

วิ.สยนํ เสยยา

การนอน ชื่อว่า เสยยา เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

อวิทฺทสุ (สตฺโต) ผู้ไม่รู้แจ้ง (น + วิท + สุ)

วิน วิทตีติ อวิทฺทสุ (สตฺโต)

สัตว์ย่อมไม่รู้แจ้ง เหตุนี้ สัตว์นั้น ชื่อว่า ผู้ไม่รู้แจ้ง เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ
อุโปสโถ (กาโล) เป็นที่เข้าจำ (อุป + วสุ + ธ) (แปลง ว เป็น โอ)

วิ.อุปวสนฺติ เอตถาติ อุโปสโถ (กาโล)

ชนทั้งหลาย ย่อมเข้าจำ ในกาลนี้ เหตุนี้ กาลนั้น ชื่อว่า เป็นที่เข้าจำ
เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ

อถ ปัจจย

เป็นได้ทุกรูป ทุกสาธนะ

สมติ เตนาติ **สมโถ** (ธมฺโม) สม. + อถ

อ.เขา ย่อมสงบ ด้วยธรรม นั้นเพราะเหตุนี้ อ.ธรรมนั้นชื่อว่า เป็นเครื่องสงบ

อิธ ปัจจย

ใช้เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

(มาตาปิตุณฺ์ หทย) ปุเรตีติ **ปุโรโส** (ชโน) ปุโร + อิธ

อ.ชนใด ยังใจ ของมารดาและบิดาย่อม ให้เต็ม เพราะเหตุนี้ อ.ชนนั้น ชื่อว่า

ผู้ยังใจของมารดาและบิดาให้เต็ม

ถี ปัจจัย

อิสติ นนฺติ **อิติ** (นารี) อิส + ถี

อ.บุรุษ ย่อมปรารถนา ซึ่งนารีนั้น เพราะเหตุนั้น อ.นารีนั้น ชื่อว่า

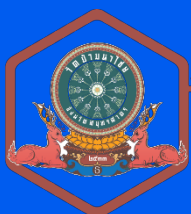
เป็นที่ปรารถนา (แห่งบุรุษ) (แปลง ส เป็น ต)

มูลนิธิบุญประกอบปัญญา
BoonPrakobPanya Foundation

ดีกษารธรรม นำปฏิบัติ
พัฒนาจิต ดัดตนทางวัชชุกษ์

วัดป่ามหาไชย
สำนักปฏิบัติธรรม ๕ แห่งที่ ๑
ป่าน้อย อ.บ้านดุง จ.น่าน

